

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

ÇEVİRİ DEĞERLENDİRME KAVRAMINA
BÜTÜNSSEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE’DE ÇEVİRİ
EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA DURUM SAPTAMASI

Tutku ÖNCÜ YILMAZ

2502160039

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Alev BULUT

İSTANBUL- 2020

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : TUTKU ÖNCÜ YILMAZ Numarası : 2502160039
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI Danışmanı : PROF.DR.ALEV BULUT
Tez Savunma Tarihi : 13.02.2020 Saati : 14:30
Tez Başlığı : "ÇEVİRİ DEĞERLENDİRME KAVRAMINA BÜTÜNSEL BİR BAKIŞ: TÜRKÜYE'DE ÇEVİRİ EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA DURUM SAPTAMASI"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ALEV BULUT		Kabul
PROF.DR.MİNE YAZICI		Kabul
DOÇ.DR.ESRA BİRKAN BAYDAN		Kabul
DOÇ.DR.NECDDET NEYDİM		Kabul
DR.ÖĞR.ÜYESİ ASLI SELCEN ASLAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DR.ÖĞR.ÜYESİ NESLİHAN DEMEZ		
DR.ÖĞR.ÜYESİ G.DUYGU SEYMEN		

ÖZ

ÇEVİRİ DEĞERLENDİRME KAVRAMINA BÜTÜNSEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE’DE ÇEVİRİ EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA DURUM SAPTAMASI

Tutku Öncü YILMAZ

Çeviri, farklı diller ve kültürler arasındaki iletişim durumlarında ve uzmanlık alanlarında gerçekleşebilir. Böylelikle, erek metinler doğrudan veya dolaylı olarak farklı konu alanlarında, ortamlarda ve farklı kişiler veya kurumlar tarafından değerlendirilir. Bu farklılıkların yanı sıra, değerlendirme kavramının doğası gereği geniş kapsamlı olması bazı durumlarda belirsizliğe ve karmaşıklığa yol açabilmektedir. Çeviri eyleminin doğasındaki bu çeşitliliğin ve kapsayıcılığın özellikle çeviri eğitiminde değerlendirmeye dönük kavramlara ve derslere nasıl yansıdığı önemli bir soru haline gelmiştir. Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye’de lisans düzeyindeki çeviri eğitimi programlarının eleştiri ve değerlendirme kavramlarına yaklaşımları çerçevesinde kapsayıcı bir değerlendirme yaklaşımının izini sürerek bir durum saptaması yapmaktır. Bu saptamaya temel oluşturan çeşitliliği somutlaştırmak için tez çalışmasının birinci bölümünde eleştiri, kalite değerlendirme, ölçme-değerlendirme, inceleme gibi kavramlar sözcük düzeyinde ve kuramsal bakışlar çerçevesinde ele alınmıştır. Değerlendirmedeki çeşitliliğin başlangıç noktası olarak metin türü sınıflandırması üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, bütünsel ve kapsayıcı bir değerlendirme dersinin çeviri eğitimindeki temel derslerle bağlantısı somutlaştırılmıştır. Üçüncü bölümde ise, ‘Türkiye’de değerlendirme dersleri temelinde bütünsellik ve kapsayıcılığın izi var mı? sorusuna yanıt aranmıştır. Söz konusu derslerde benzeşen ve birbirinden ayrılan yönler ve belirlilik ve belirsizlikler üzerinden genel bir tablo çizilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren üniversitelerin İngilizce-Türkçe Mütercim-Tercümanlık ve Çeviribilim Bölümlerinin (2018) değerlendirme ders isimleri ve tanımlarından oluşturulan bütüncü çerçevesinde betimlemeler yapılmıştır. Sonuç olarak, çeviri eğitiminde de değerlendirme kavramlarında olduğu gibi çeşitlilik ve bazı durumlarda belirsizlikler olduğu görülmüştür. Eleştirinin yapıldığı ortama göre ders adlarının şekillendiği, özellikle proje, düzenleme ve son okuma gibi derslerde çoğunlukla teknik çeviri odağında olmasa da sektöre dönük metinlerin eleştirisinin görünürlüğü ortaya

koyulmuştur. Bu çeşitlilik saptaması ile, eleştiri ve alternatif değerlendirme derslerinin öğretim izlencesindeki varlığının bütünsellik için önemli bir adım olduğu görülmüştür. Bu adım, çeviri eğitimi ve sektörün kesişim kümesi olarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: çeviri değerlendirme, çeviri eleştirisi, çeviri kalitesi, çeviri eğitimi, bütünsel değerlendirme

ABSTRACT

AN INTEGRATED APPROACH ON TRANSLATION EVALUATION: DESCRIBING THE SITUATION OF TRANSLATOR TRAINING PROGRAMS IN TURKEY

Tutku Öncü YILMAZ

Translation takes place in communication situations between different languages and cultures as well as in various areas of expertise. Thus, target texts are evaluated directly or indirectly in different subject areas or environments and by different individuals or institutions. Along with aforementioned differences, the fact that the concept of evaluation is comprehensive by nature and it can lead to uncertainty and complexity in some cases. Hence, it has become a significant question that how diversity and inclusiveness inherent in the act of translation is reflected in the concepts and courses for evaluation, especially in translator training. The aim of this study is to set forth the current situation through a comprehensive evaluation approach within the framework of approaches to criticism and evaluation concepts of translator training programs at the undergraduate level in Turkey. In the first part of the thesis, we discuss the concepts such as criticism, quality assessment, assessment & evaluation and analysis at the word level and within the framework of theoretical perspectives. As the starting point of the diverse evaluation methods, we set forth text type classification. In the second part, we tried to solidify the connection of an integrated and inclusive evaluation course with the main courses in translator training. In the third chapter, we tackled the question 'In the basis of an evaluation course, do certain translation courses in Turkey have integrity and comprehensiveness as a whole? A general table is drawn on similar and separated aspects as well as certainties and uncertainties based on the evaluation courses. To that end, we formed a corpus of texts from course titles and definitions from Turkish-English Translation and Interpreting and Translation Studies departments in Turkey (2018). As a result, it is seen that there are diversity and uncertainty in some cases as in the evaluation concepts in translator training. It is stated that, course names are taken form according to context of act of criticism, visibility of criticizing of texts in translation industry especially in courses such as project, editing and proofreading, even if these texts are not focused on technical translation in general. With the determination of this diversity, criticism and alternative evaluation courses'

existence in curriculum is a significant step for integratedness. This step is interpreted as a slice of intersection of translator training and translation industry.

Keywords: translation evaluation, translation criticism, translation quality, translator training, integrated evaluation

ÖNSÖZ

Çeviri eğitiminde çeviri edinci kazandırma amacı, kaynak metin üretiminden erek metnin değerlendirilmesine kadar geçen sürecin farkındalığını gerektirir. Bu farkındalık alana ilişkin kazanılan bakış açısıyla çevirinin çok yönlü ve değişken doğasını somutlaştırarak gerçekleşir çünkü çeviri eyleminin çok yönlülüğü, değerlendirmenin de çok boyutlu olmasını gerektirir. Bu boyutların genellikle farklı uçlar olarak görülen yazın metinleri ve ‘diğer metinler’ çerçevesinde eğitimde somutlaştırılması bu nedenle önemlidir.

Çeviri değerlendirme, çeviri sürecinin son basamağı olarak görülebilir. Bu basamağa ulaşana kadar farklı ortamlarda farklı beklentiler oluşabilir. Bu farklı beklentilerin eğitimde bütünsel ve kapsayıcı bir bakışla oluşturulan derslerde sunulmasının hem değerlendirme hem de genel olarak çeviribilime ilişkin bakış açısını sağlamlaştırabileceği düşünülebilir. Bu tezde, söz konusu çeşitliliğin Türkiye’deki akademik çeviri eğitimi programlarındaki durumunun çeviri eleştirisi ve diğer değerlendirme dersleri üzerinden izlenmesi amaçlanmıştır. Elbette, bunun için öncelikle eleştiri ve değerlendirme kavramların çok katmanlı doğası üzerinde durmak gerekir.

Eleştiri eyleminin çeviribilimdeki yeri ve çok katmanlılığı, lisans eğitimimden itibaren beni kavramların disiplin içindeki konumu üzerinde düşünmeye itti. Sözcüklerin ‘yalnızca’ sözcükler olmadığı bir dünyada, anlam alanlarının arka planındaki düşünceler, bakış açıları, değer yargılarının içinde bulunduğu dönem, ortam ve sözü söyleyenlerle nasıl bütünleştiği değişkenlik yaratıyordu. Özellikle bir sosyal bilim disiplini olan çeviribilim çerçevesinde anlamın çok boyutluluğu ile böyle doğal bir bağ içindeyken, çeviri eleştirisinin günün gereklilikleriyle nasıl değiştiği, çeşitlendiği, belirginleştiği ve belirsizleştiği üzerine çalışmanın bu karmaşaya küçük bir kapı aralayacağını umuyorum.

Her çeviri eyleminin kendi gereklilikleri doğrultusunda değerlendirilmesi, yüksek lisans tezimin başlangıç cümlesiydi. Bu çalışma da, bir bakıma metin çözümlemesi ile başlayıp değerlendirme ile son bulan çemberi tamamlamaya çalışma çabası. Bu çabamda en başından beri elimi tutan çok değerli hocalarım oldu.

İlk olarak, aklımdaki tez konusunu somutlaştırmamı sağlayan, çalışmanın sınırlarını çizen, her görüşmemizde beni aynı yol üzerinde tutarak akademik bilgisi ve özverisi ile her anlamda ve her süreçte ilerlememe katkı sağlayan çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Alev BULUT'a teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde değerli fikirleriyle ve önerileriyle sürece katkıda bulunan, çalışmamıza yapıcı fikirleriyle destek veren, zaman harcayan yüksek lisans tez danışmanım Prof. Dr. Mine YAZICI ve Doç. Dr. Esra BİRKAN BAYDAN hocalarıma teşekkür ederim.

Lisans eğitimimin en başından beri hem eserlerinden hem de kendilerinden çok şey öğrendiğim ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum kıymetli hocalarım Prof. Dr. F. Sakine ERUZ ve A. Turgay KURULTAY'a teşekkür ederim.

Çalışma ortamımı evim yapan, her anımda beni özveriyle destekleyen en başta Dr. Öğr. Üyesi Aslı SELCEN ASLAN olmak üzere, ikinci ailem sevgili hocalarım Dr. Öğretim Üyesi G. Duygu SEYMEN'e ve Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ERYATMAZ'a, çalışma arkadaşım Araş. Gör. Emre CANBAZ'a teşekkür ederim.

Çeviri eleştirisi alanındaki engin bilgisiyle ve sonsuz destekleyici tutumuyla beni yüreklendiren, bu konudaki çalışmalarıyla yolumu aydınlatan Prof. Dr. Ayşe Nihal AKBULUT'a ayrıca teşekkür ederim.

Hayatımın tümünde olduğu gibi bu süreçte de en büyük şansım aileme, doktora sürecinde ihtiyaç duyduğum zamanı, anlayışı ve desteği bana büyük özveri ile sunan sevgili eşime teşekkür ederim.

Tutku ÖNCÜ YILMAZ

İzmir, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ

ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİBİLİMDE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

1.1. Kuramsal Çerçeve: İşlevsel Yaklaşımlarda Metin Türü Olgusu ve Bütünleyici Yaklaşım	7
1.2. Değerlendirme Yaklaşımlarına Kuramsal Çerçeve Bütünsel bir Bakış	12
1.3. Değerlendirme Kavramlarının Tartışılması	25
1.3.1. Tanımlar ve Örnekler	32
1.3.1.1. Eleştiri	36
1.3.1.2. Değerlendirme	42
1.3.1.2.1. Ölçme-Değerlendirme	45
1.3.1.2.2. Kalite Değerlendirme	46
1.3.1.3. İnceleme	49
1.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	53

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE KAPSAYICI BİR ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİ

2.1. İşlevsel Bir Çeviri Eğitimi	58
2.1.1. Bologna Sürecinin Akademik Çeviri Eğitimine Etkisi	59
2.2. Akademik Çeviri Eğitiminin Temel Dersleri ve Çeviri Değerlendirme	62
2.2.1. Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi Dersleri	64
2.2.2. Uzmanlık Alanı/ Özel Alan Çevirisi Dersleri	66
2.2.3. Çeviri Kuramları Dersi	68
2.2.4. Çeviri Eleştirisi/ Değerlendirme Dersleri	70
2.3. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME: TÜRKİYE'DE AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİNİN YERİ

3.1. Bütünce	75
3.2. İnceleme	80
3.3. Bulgular ve Tartışma.....	93
3.4. Öneriler	119
SONUÇ.....	123
KAYNAKÇA	130
ELEKTRONİK KAYNAKLAR	143
EKLER.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	187

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Program Bilgileri	145-146
Tablo 2:	Derslerin Çevrimiçi Erişim Adresleri	147-155
Tablo 3:	Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler	156-167
Tablo 4:	Alternatif Değerlendirme Dersleri Amaç ve İçerikler	168-185
Tablo 5:	Çeviri Eleştirisi Dersleri Yazın/Yazın Dışı (Genel Bakış)	91-92
Tablo 6:	Çeviri Eleştirisi Dersleri	94-95
Tablo 7:	Alternatif Değerlendirme Dersleri Genel Bakış	109-112

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Çeviri Eleştirisi ve Eğitim-Sektör Bağlantısı

129

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
- AKTS** : Avrupa Kredi Transfer Sistemi
- CEN** : European Committee for Standardization (Avrupa Standardizasyon Komitesi)
- ÇAMÇ** : Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi
- DTS** : Descriptive Translation Studies (Betimleyici Çeviri Yaklaşımları)
- EM** : Erek metin
- KM** : Kaynak metin
- LSP** : Language for Specific Purposes (özel amaçlı dil kullanımı)
- ÖSYS** : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- TQA** : Translation Quality Assessment (kalite değerlendirme)
- TYYÇ** : Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
- YÇG** : Yazılı Çeviriye Giriş

GİRİŞ

Çeviri, iletişim ihtiyacının sonucudur ve doğası gereği değerlendirme edimini beraberinde getirir. Farklı alanlarda ve dönemlerde yapılan çeviriler, çeviriyi yapan kişiler ve çevirinin hitap ettiği erek kitle tarafından beğeni, onay ve işlev görme açılarından değerlendirilmektedir. Bu noktada, değerlendirme ifadesi erek metne dönük gerçekleştirilen eylemin geniş kapsamını, bu ifadenin farklı isimlerle adlandırılabilirdiğini ve çeşitliliğini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Bununla birlikte, çeviri eyleminin nasıl ve hangi kavramlarla değerlendirildiği, hangi isimler altında, hangi yöntem ve metin türlerini kapsadığı, zamana ve çevirinin yapıldığı ortama göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, çeviribilim alanında çeviri eylemine yönelik değerlendirme kavramları farklı bakış açıları ve yaklaşımlar ışığında ele alınabilmektedir. Örneğin, çeviri eleştirisi kavramı ağırlıklı olarak yazınsal metin çevirilerini çağrıştırırken, genel anlamıyla değerlendirme kavramı daha kapsayıcı görülmekte ve kalite değerlendirme ifadesi çoğunlukla sektördeki uygulamalara göndermede bulunmaktadır. Öte yandan, eleştiri, değerlendirme veya farklı isimler altında yazın ve yazın dışı tüm metin türleri ele alınabilmektedir. Sözlü çeviride değerlendirme ise kendine özgü daha farklı ölçütleri olan bir alandır. Bu bağlamda, çeviribilim alanında değerlendirme kavramlarının çeşitliliğini ve belirginleşmiş bir anlam içeriği bulunmadığını görebiliriz. Bu durum, zaman zaman bir adlandırma sorunu olduğuna da işaret etmektedir.

Çeviri değerlendirme şemsiyesi altındaki bu çeşitlilik, erek metni değerlendirme amacı taşıyan derslerin isim ve içeriklerine de yansıyabilmektedir. Türkiye’de lisans düzeyinde dört yıllık çeviri eğitimi veren programların öğretim izlencelerinde bu derslerin farklı amaç ve içeriklerle yer aldığı görülebilmektedir. Derslerin nasıl adlandırıldığı ve ders içeriklerinin nasıl tanımlandığı, değerlendirme kavramına ilişkin benimsenen tutumun bir göstergesi olarak ele alınabilir. Bu bağlamda, akademik çeviri eğitimi inceleme için somut bir başlangıç noktasıdır.

Akademik çeviri eğitiminin temel amacı ve işlevi, çevirmen adayına çeviri edinci kazandırmaktır. Bu işlev, çeviride geniş bir yelpazede yer alan metin türlerinin farkında olma ve o metinlere farklı bağlamlar ve iş tanımları doğrultusunda yaklaşma

bilincini gerektirir. Bu durum çeviribilimde çevirinin gerçekleri doğrultusunda şekillenen, farklı metin türlerini ve çeviri yaklaşımlarını bir bütün olarak ele alan bir bakış ve değerlendirme edincine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Bu ihtiyaçtan hareketle, çeviri eğitiminde değerlendirmenin kapsayıcılığı konusu ön plana çıkar. Bu bağlamda, çeviri eğitiminde çeviri ürünü ya da sürecinin değerlendirilmesine yönelik işlevsel, farklı metin türlerini, bakış açılarını ve çeşitliliği içeren kapsayıcı bir dersin önemi belirginleşir. Böylelikle, değerlendirmeye yönelik dersler ve eleştirel bilince sahip çevirmenlerin yetişmesi arasındaki bağlantının vurgulanması önem taşır.

Çevirinin değerlendirildiği ortam ve değerlendirme amacı, kavramların adlandırılmasını ve içeriğini etkileyebilir. Akademik çerçevede yapılan çeviri değerlendirmelerinde ağırlıklı olarak kullanılan eleştiri kavramı, çeviribilimin kuramsal temeli ile ilişkilidir. Bu noktada, sunulan veriyle disiplinin kuramsal bilgisine katkıda bulunma ihtiyacı ön plana çıkarken, üretilecek erek metnin niteliğinin artması da beklenmektedir. Bu çerçevedeki eleştiri kavramının ve içeriğinin hem kuramsal hem uygulama boyutu olduğu düşünülebilir. Sektörde ağırlıklı olarak görülen kalite değerlendirme ifadesinde idealde kuramsal temelde bir çeviri bilgisi arka planda işlese de öncelikli amacın kaliteli bir erek metin üretmek olduğu söylenebilir. Disiplin ve uygulama bağlantısı açısından bu boyutların farkındalığı ve her iki noktada duyulan ihtiyaçların kapsayıcı ve çevirinin gerçeklerini dikkate alan bir anlayışla ele alınması akademik çeviri eğitimi çerçevesinde mümkündür. Böylelikle, çeviri eğitiminde bu farklılığın ve çeşitliliğin, çevirinin kapsadığı farklı alanlar üzerinden izlencelere nasıl yansıdığı bir araştırma sorusu haline gelir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren programların eleştiri ve değerlendirme kavramlarına yaklaşımı odağında akademik çeviri eğitimi veren programlarda kapsayıcı bir değerlendirme yaklaşımının izini sürerek durum saptaması yapmaktır. Çeviri değerlendirme kavramlarının çeviribilimdeki konumu, uygulamadaki yeri ve anlam alanları incelenerek çeviri eğitimi izlencelerindeki yansımaları ele alınmıştır. Bu bağlamda, ilk olarak çevirinin eleştirilmesine/değerlendirilmesine etki eden kuramsal yaklaşımlar sunulmuş, ardından çeviri

değerlendirmeye yönelik kavramların anlam alanları çeviribilim alanında yapılmış çalışmalardan örneklenmiştir.

Bu tezde, çeviri eyleminin kendi çeşitliliğini vurgulayan bir değerlendirme dersinin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede, değerlendirme derslerinin öğretim izlencelerinde hangi isimler altında yer aldığı, amaç ve içerik bilgisinin nasıl tanımlandığı tezin inceleme bölümünün somut verilerini oluşturmaktadır. Özellikle, verilen eğitimin dışa yansımaları oluşturan ders izlençe bilgileri bir ilk adım niteliğindeki bu çalışma için somut bir kaynak oluşturmuştur. Daha sonra, çeviri eğitimi programlarındaki değerlendirme derslerinin isim ve içerik bilgilerinden oluşan bu veri tabanı ile çeviri değerlendirme kavramına geniş ölçekli bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu doğrultuda, tezin bütüncesi Türkiye’de lisans düzeyinde dört yıllık akademik çeviri eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin İngilizce- Türkçe dil çiftinde eğitim veren Mütercim-Tercümanlık ve Çeviribilim Bölümlerinin öğretim izlenceleri, ders isimleri ve ders tanımlarından oluşmaktadır.

Söz konusu inceleme için çeviri eğitimi programlarının internet siteleri, öğretim izlencelerinin içeriği ve tanımlarına bakılarak bu konudaki çeşitlilik ile ilgili örnekler verilmiştir. Bu tez kapsamında verilen örnekler erişime açık olan sayfalardan ulaşılabilen bilgiler çerçevesinde, amaç ve içerik çeşitliliğini yansıtan cümleler olarak derlenmiştir. Bu süreçte değerlendirmeye dönük derslerin yazın alanıyla birlikte farklı alanları da kapsayıp kapsamadığı sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, derslerin ‘amaç ve içeriğinin çeşitlilik ve belirlilik gösterip göstermediği’ ve ‘görülen benzerlikler, ayrıntılar, belirlilikler ve belirsizliklerin nasıl şekillendiği’ üzerinde durulmuştur.

Değerlendirme yaklaşımlarının çeviri eğitimine yansıyan çeşitliliğini ve kimi durumlardaki belirsizliğini somutlaştırmak için bu kavramların çeviribilimdeki yeri irdelenmiştir. İnceleme, eleştirme ve değerlendirme kavramları için alanyazınındaki ilgili çalışmaların kuramsal çerçeveye katkısı olacağı öngörülmüştür. Bu kavramlara yönelik örneklerin taranması yoluyla, kavramsal ve betimleyici bir araştırma tasarımı yapılmıştır.

Böylelikle, kuramsal çerçeve ve kavramların tartışılması için oluşturulan veri tabanında derslerin, bu tez çalışmasının kuramsal çerçevesinde ifade edilen türden benzerlikleri, farklılıkları, kesişim noktaları ve bütün bunların ders isimleri ve tanımlarında nasıl görüldüğü değerlendirilmiştir. Bir başka deyişle, Türkiye’deki çeviri eğitimi programlarının değerlendirmeye yönelik kavramlara yaklaşımı ve değerlendirme derslerinin hangi isimler altında ve içeriklerle görüldüğü somutlaştırılmıştır.

Kavramsal ve betimleyici bir yöntemle, çeviri eğitiminde metin türü çeşitliliği odağında bütünsel bir bakış açısını işlevsel yaklaşımlarla bir arada değerlendiren araştırmanın bölümleri aşağıdaki gibidir:

Çeviribilimde Değerlendirme Yaklaşımları isimli birinci bölümde, çeviri değerlendirme ediminin ve kavramının çeviribilim alanındaki konumu sorgulanmıştır. Çevirinin eleştirilmesi/ değerlendirilmesi ve çeviriye farklı odaklarla ele alan kuramsal bakışların ilişkisi vurgulanmış ve değerlendirme edimine dönük kavramlar çeşitlilik çerçevesinde tartışılmıştır. Metin türü olgusunun ve farklı metin türlerinin çeviribilim alanındaki yolculuğu, işlevsel yaklaşımlardaki yeri ve bütünleyici yaklaşımlar bu tartışmanın başlangıç noktası olarak görülmüştür. Yapılan alanyazını taramasıyla bu tartışmanın sınırları erek metnin değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda sıklıkla rastlanan ‘eleştiri, değerlendirme ve inceleme’ kavramları ile çizilmiştir. Çeviribilim alanındaki araştırmacıların kendi bakış açıları ekseninde bu kavramları kullandıkları çalışmalar örneklenerek genel bir çerçeve oluşturulması amaçlanmıştır.

Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitiminde Kapsayıcı Bir Çeviri Değerlendirmesi başlıklı bölümde, günümüzde akademik çeviri eğitiminin yeri ve işlevi değerlendirme dersleri çerçevesinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, çeviri edincine sahip çevirmenler yetiştirmeyi hedefleyen dizgesel ve işlevsel bir çeviri eğitiminde yer alması gerektiği düşünülen temel dersler betimlenmiştir. Bu derslerin, çevirinin değerlendirilmesi için bütünsel ve kapsayıcı bir yaklaşıma zemin hazırlayacak şekilde sıralanması, farklı metin türleri ve çeviri durumlarını kapsayacak çeşitlilikte tasarlanması ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olması üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, Çeviri Amaçlı

Metin Çözümlemesi, Özel Alan/Uzmanlık alanı Dersleri, Çeviri Kuramları ve Çeviri Eleştirisi/ Değerlendirme Dersleri alt başlıkları oluşturulmuştur.

İnceleme: Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitimi Programlarında Çeviri Değerlendirmesinin Yeri başlığını taşıyan üçüncü bölüm; bütüncü, inceleme, bulgular ve tartışma ve önerilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, ilk önce Türkiye’de dört yıllık akademik çeviri eğitimi veren İngilizce-Türkçe dil çiftindeki bölümlerin öğretim izlencelerindeki değerlendirmeye dönük derslerin amaç ve içerik cümlelerine yer verilmiştir. Ardından, söz konusu amaç ve içerik cümlelerinin belirliliği, odağı ve çeşitliliği üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular, akademik çeviri eğitime ilişkin düşüncelerle birlikte değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Bu çerçevede, ders izlenceleri ve eleştirinin uygulama boyutu üzerinden kuram-uygulama bağlantısı değerlendirilmiş ve kesişim noktası olarak akademik çeviri eğitimi vurgulanmıştır.

Sonuç bölümünde ise, değerlendirmeye yönelik derslerin amaç ve içerik cümleleri üzerinden Türkiye’de akademik çeviri eğitiminde kapsayıcı bir değerlendirme yaklaşımı ile ilgili durum saptaması yapılarak bulgular ve öneriler paylaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİBİLİMDE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

“Oysa insan yaşamının bütün ifadelerinde görülen bir etkinlik olan değerlendirme, bir şeyi değeri bakımından seyirci olarak yargılamak, ona hazır bir ölçüye veya değerlendirilenin dışında olan başka bir şeye göre değer biçmek ya da bir nitelik yüklemek değildir. Değerlendirmek, değerlendirilenin kendi alanı içinde özel durumunu görmek ve göstermektir” (Kuçuradi, İoanna, 2016:14).

Değerlendirme, insana özgü ve hayatın her alanında yer alan bir edim olduğu için bu edimi tanımlayan ve yönlendiren kavramlar sayıca fazla ve çeşitlidir. Değerlendiren birey ve/ veya kurum, artalan bilgisi, ait olduğu kültür ya da eylemin içinde yer aldığı koşullara göre ölçütler belirleyerek yorum yapar ve yargıya varır. Bu yorumlama ve yargılama ölçütleri her zaman bilinçli olarak belirlenmeyebilir veya görünür olmayabilir. Bu nedenle toplumda eleştiri, inceleme, yorumlama gibi değerlendirmeye ilişkin kavramlar genel olarak öznel yargılarla sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırma nedeniyle, değerlendirmenin konu hakkında bir bilgiye ihtiyaç duymadan da yapılması doğal karşılanmaktadır ve değerlendirmeler genellikle toplumun değer yargıları ile şekillenmektedir.

Kısmen değerlendirme kavramının doğasından kaynaklanan bu durum, kavramın çeviri eylemi ve disiplindeki konumunu da etkilemektedir. Değerlendirme kavramlarının günlük hayatın, popüler kültürün ve bilim dallarının kesişim kümesinde olması, bu kavramların kullanım alanlarını genişletmiş ve görece belirsiz bir hale sokmuştur. Özellikle bu popülerliğin beraberinde görünürlüğü de getirdiği yazın, spor, siyaset ve medya alanlarında üretilen yazılı ve sözlü metinler, toplum tarafından sıklıkla ‘değerlendirilmekte’ ve çevirmenler sıklıkla ‘eleştirilmektedir’. Buna bağlı olarak, “...kaynaktan gelen sorunları ve yanlış anlamaları bile “tercüme hatası” sayabilen bir çevirmen algısını değiştirmek kolay değildir” (Bulut, 2015: 68). Bu algı çevirmene ve çeviri eylemine bakışı etkilemekte ve değerlendirmenin dizgesel, bilgiye dayalı ve duruma bağlı değişkenlik gösterebilen bir yapısı olduğu gerçeğini görünmez

kılmaktadır. Bu durum, değerlendirme için kullanılan kavramları şekillendiren bir başka etkidir.

Bu çalışmada söz konusu kavramlar çeviribilimdeki kullanım alanları odağında inceleneceğinden, kavram tartışmasına ihtiyaç duyulmuştur. Kavramlar düşüncelerin sonucudur. Kavramlara yüklenen anlamları yorumlamak için, arka planında işleyen kuramsal ‘düşüncelerin’ çerçevesini çizmek gerekir. Bu bağlamda, kuramsal bakışlardan kavram tartışmasına uzanan bir yolda çeviribilim alanında değerlendirme kavramlarının¹ durumunu görmek amaçlanmıştır. Olanca çeşitliliğiyle sunulması amaçlanan bu resim, bu tezin uygulama bölümünde çeviri değerlendirme derslerinin birbirine benzeşen ve ayrışan yönlerini irdelerken çeşitlilik ekseninde bir temel oluşturmaktadır.

Değerlendirmenin konusu olan erek metinler çok çeşitli alanlara ait ve bağlamlara sahip olabilir. Dahası, bu metin türü çeşitliliği bir bütünü tamamlayan parçalar olarak görülebilir. İşte bu çeşitliliği yansıtan başlangıç noktası olarak ilk önce metin türü olgusu ve bütünleyici² bir bakışın işlevsel yaklaşımlar odağındaki yolculuğu sunulacaktır.

1.1. Kuramsal Çerçeve: İşlevsel Yaklaşımlarda Metin Türü Olgusu ve Bütünleyici Yaklaşım

Bu bölümde, çalışmaya zemin hazırlayan kuramsal çerçeve somutlaştırılmıştır. Çeviri değerlendirmelerindeki çeşitliliğin çıkış noktası metin türü olgusu olarak görülmüş, metin türündeki çeşitlilikten kaynaklanan bir kapsayıcılıkla çeviribilimde bütünleyici yaklaşımın ilişkisi vurgulanmıştır.

¹ Daha önce de söz edildiği gibi, bu tezde değerlendirme kavramı farklı ortamlardaki genel çeşitliliği kapsayan bir sözcük olarak kullanılmıştır. Örneğin Akbulut eleştirinin en genel anlamıyla bir değerlendirme olduğunu, çünkü eleştiren kişinin eleştiri nesnesine bir değer biçtiğini ve yargıladığını ifade eder (2011: 60). Ayşe Nihal Akbulut, “Çeviride eleştirinin yeri: araştırmak, anlamak, duygudaşlık kurmak ve değerlendirmek”, **Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi**, 7.40, 2011, s. 60-62.

² Bütünleyici yaklaşım (integrated approach) ifadesi, özellikle çalışmalarını bütünleyici olarak tanımlayan çeviribilim araştırmacısı Mary Snell-Hornby’e ve benzeri çalışmalara göndermede bulunmaktadır. Öte yandan, bu tezde zaman zaman kullanılan bütünsel, bütünlüklü, bütünleyici gibi sıfatların hepsi ‘bir bütün olma durumu’ karşılamak için kullanılmıştır.

Çeviri ihtiyaç duyulan her alanda yapılagelmıştır. Yazın, hukuk, ekonomi, tıp, mühendislik ve teknik gibi çeşitli uzmanlık alanlarında bilgi, kültür aktarımı ve iletişim ihtiyacı çeviri yelpazesinin genişliğini gösterir. Çevirinin tarihsel sürecine bakıldığında, bireylerin, kurum ve kuruluşların ve ulusların kendinden farklı olanla iletişim kurmayı hedeflemesi, çeviriyi bu alanlarda bir gereklilik haline getirmiştir. Çeviri eylemi böylesine kapsayıcı olmasına rağmen, farklı alanların disiplin temelinde ele alınması eş zamanlı gerçekleşmemiştir. Çevirinin tarihsel düzlemde ağırlıklı olarak yazınsal ve dinsel metinler üzerinden görünürlüğü, köklü bir disiplin olan filoloji içindeki varlığı ya da dil öğretiminde doğal bir araç olarak kullanılması, çevirinin bir bilim dalı olarak yine bu alanlar üzerinden tanımlanmasını pekiştirmiştir.

İnsanlık tarihindeki gelişmelerle, çevirinin farklı alanlardaki konumu çeviribilim içinde kendine yer bulmaya başlamıştır. Paradigma öncesi dönem olarak adlandırılabilir olan geleneksel çeviribilim anlayışında, yazın ve dilbilim etkisiyle ön plana çıkan eşdeğerlik kavramı çoğunlukla sözcük ve cümle düzeyinde aranmaktaydı. Zamanla, bu arayış çeviri eyleminin doğasını açıklamakta yetersiz kalmış ve bakış açısı metin düzlemine doğru yönelmeye başlamıştır. Katharina Reiss, Alman dilbilimci Karl Bühler'in dili işlevlerine göre sınıflandırmasından yola çıkarak dilin işlevleriyle oluşan metinleri işlevlerine göre sınıflandırmıştır. Bu noktada, Reiss'ın çeviriye işlev kavramı ile yaklaşması bir dönüm noktası olarak görülebilir. Reiss, bilgilendirici, anlatımcı, işlemci ve görsel işitsel olarak bu sınıflandırmayla 'metin türü' olarak adlandırdığımız kavrama dikkat çekmiştir (bkz. Reiss, 2004: 163-164). Böylece, metin türlerine göre çeviri stratejileri benimsenmesi, kuramsal bir çerçevede ifade edilmiştir. Reiss'ın yaklaşımında yine bir eşdeğerlik arayışı vardır ancak bu cümle düzeyinde bir arayıştan öteye, metin düzeyine geçmiştir.³ Öte yandan, Reiss metinleri kaynak metnin işlevine odaklı ele almıştır ancak kaynak ve erek

³ Bugünkü alan bilgisiyle yorumlarsak, bu durum Reiss'ın yaklaşımının çeviri gerçekleri ve sektörüyle örtüşmeyen boyutu olarak görülebilir. Örneğin, bilgilendirici bir metin içinde yazınsal öğeler barındırabilir ve bu durumda metnin tümü için geçerli bir çeviri stratejisi belirlenmeyebilir. Dahası, metnin kullanım amacı, işlevi bu stratejiyi mutlaka etkileyecektir. Öte yandan, bilgileri üretildiği dönem ve bağlam içinde değerlendirmek gerekir. Söz konusu dönem içinde bu bilgi, işlevsellik açısından önemli bir adımdır. Reiss sonraki yıllarda Hans Vermeer ile yürüttüğü çalışmalarıyla işlev kavramının yeni bir boyuta taşınmasına katkı sağlamıştır.

metnin⁴ işlevi her zaman aynı olmayabilir. Reiss'ın kendisi de KM ve EM işlevinin farklı olabileceği durumlardan söz etmiştir (2004: 160-171).

Mary Snell-Hornby ise metin türleri üzerine temellendirdiği modeli ve alana bakış açısıyla 'bütünleyici' olduğu iddiasını taşır.⁵ Aslında Snell- Hornby'nin çıkış noktası, çeviri araştırmalarının çoğunun başlangıç noktası olan metin türleridir. Özetle, Snell-Hornby melez özellikler gösteren farklı metin türlerini içeren bir şema oluşturmuş ve tüm bu metin türlerinin kendi özellikleri ile çeviri eyleminin konusu olduğunu ve çeviribilim araştırmalarında ortak bir paydada incelenebileceğini öne sürmüştür (1995). Bu yaklaşımla, metin türü ve alt türlerinin farklı uzmanlık alanları olarak görülmesine katkı sunmuştur (Bulut, 2009)⁶. Metin türleri çerçevesinde alanı bir 'bütün' olarak kapsamayı hedefleyen bu bakışla, yazın çevirisine ait metinlerden çeviride özel amaçlı dil kullanımı (Language for Special Purposes- LSP) gerektiren metinlere kadar uzanan bir ön model oluşturmuştur (a.e.,s.31-36). Snell-Hornby'nin sosyokültürel bağlamı dahil ederek metin türü ve alt türü ve buna göre şekillenen dil kullanımlarını ifade etmesi önemlidir. Öte yandan, Snell-Hornby'nin çizdiği kuramsal çerçeveyi uygulamaya yansıtamadığı eleştiriler arasındadır. (bkz.: Munday, 2016:120-123. ve Cuellar, 2008:114-116).

Bu ön modelin yukarıda belirtilen katkısı yadsınmamakla birlikte, bugünkü bakış açısı ile çeviri strateji ve olgularını açıklamaktaki ihtiyacı başlı başına giderdiği söylenemez. Bunun nedeni, çevirinin sosyolojik bir olgu olmasıdır. Bir diğer deyişle, çeviri eylemi ve bu eylemin konusu olan metinler dünyadaki gelişmelerden etkilenmektedir, bu da durağanlıktan uzak ve devingen bir gerçeklik yaratmaktadır.

Snell-Hornby, özellikle çeviribilimin başlangıç aşaması denilebilecek bir dönemde bu yaklaşıma çalışmasında yer vermiştir. **Translation Studies: An Integrated**

⁴ Bundan sonra KM ve EM olarak kısaltılacaktır.

⁵ Işın Bengi-Öner, **Çeviri Kuramlarını Düşünürken** (2001) kitabının "Çeviribilimde Bütünleyici bir Yaklaşım Üzerine" bölümünde (s. 77-92), kapsayıcı bir kuramsal yaklaşımı ifade eden bütünleyici yaklaşım karşılığını, Toury'nin kuram, uygulama, bütünleme çerçevesinde sunduğu çeviribilimsel bakışı karşılayan daha uygun bir ifade olarak görür. Bengi- Öner, Snell-Hornby'nin amacını "...çeviri konularını hem yazın çevirilerini, hem de teknik çevirileri içine alan bir yelpaze içinde sunmak, hem de böyle geniş bir yelpaze içinde kaynak metin çözümleme ve çeviri metin oluşturma yöntemleri önermek(tir)" (a.g.y. 80) olarak özetler.

⁶ (çevrimiçi) <http://ceviribilim.com/?p=2019>, 4 Mayıs 2018.

Approach (1988/1995) kitabında yazınsal çeviri ve diğer metin türlerinin çevirisinin ve yaklaşımlarının birbirinden ayrı tutulduğuna dikkat çekmesi o dönem için önemli bir adımdır (a.e. s.:2). Ortak özellikler gösteren farklı metin türleriyle oluşturduğu şemada söz konusu metin türlerinin ortak bir paydada incelenebileceğini ifade eder.

The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?

(2006)⁷ kitabının önsözünde 1980'lerin ortalarına kadar çeviri çalışmalarının halen yaygın olarak dilbilim ya da yazın çalışmalarının konusu olarak görüldüğünü ve kendi bütünlüyci yaklaşımının bu yaklaşımlar arasındaki ayrımın üstesinden gelerek çeviribilimi bağımsız bir disiplin olarak ortaya koymayı amaçladığını ifade etmesi, bu yaklaşımının altını çizmektedir.

Christiane Nord ise metin türleri ve yaklaşımı çerçevesindeki bilgiyi bir adım öteye taşımıştır. Bu bilgi, bugün çeviri sektörü ile bağ kurabileceğimiz bir bakış sunmuştur. Metin türü ve çeviri sürecini etkileyen iş tanımı ve çeviri süreci aktörleri gibi başka değişkenlerin de olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, metin alt türü kavramıyla alanın konusu olabilecek çeşitlilikte bir metin yelpazesi ile kapsayıcı bir çerçeveden yaklaşmıştır. Her metin türü ve alt türünün kendine özgü metin gelenekleri ile bağlantılı incelenmesine, metin çözümleme ve çeviri stratejilerinin birbirinden farklı olabileceğine dikkat çekmiştir (Nord, 2005).⁸ Translation Oriented Text Analysis (TOTA) modeliyle, farklı KM ve EM'lerin bütünlük içinde çözümlenmesinin yolunu açmıştır. Örneğin, Nord, her metin türü için ayrı bir yol önermez ancak modeli esnek adımlardan oluşur. Böylelikle, metin içi-metin dışı bağlamın çözümlenmesinde sorulan sorular metnin amacıyla da paralel olarak her metne göre farklılık gösterebilir. Özetle, Nord'un bu kapsamlı bakış açısı, çeviri sürecine gerçekçi bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir.

Justa Holz-Mänttari, Eylem Olarak Çeviri (Translatorisches Handeln) Kuramında çeviriyi aktörlerin işbirliğiyle başarıya ulaşabilecek olan bir eylem olarak görmektedir (1984). Her ne kadar çeviri sektöründe karşılaştığımız aktör, işbirliği ve iş tanımı gibi

⁷ Mary Snell-Hornby, **The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?**, Cilt Vol.66. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2006.

⁸ Nord, Christiane. **Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation Oriented Text Analysis**. Çev. Christiane Nord and Penelope Sparrow. 2. bs. Amsterdam, Rodopi, 2005

kavramlar üzerinden şekillenmesi nedeniyle yazın dışı metinlere odaklı görünse de bu yaklaşım farklı metin türlerine uyarlanacak şekilde yorumlanabilir. Böylelikle, yazın ve yazın dışı metinlerin bir çeviri işinde ele alınması farklı uzmanlık alanlarını kapsama potansiyeli açısından önemlidir. Bir diğer deyişle, bu yaklaşım hem sektörden metinleri çeviribilimin araştırma alanına dâhil etmesi hem de süreçteki diğer değişkenleri göstermesi açısından dikkate değerdir.

Farklı uzmanlık alanına ait metin türlerini kapsayabilecek bir başka yaklaşım ise Hans Vermeer ve Reiss'ın Skopos kuramıdır.⁹ Farklı özel alanlara ait metinlerin ve onları çevreleyen iş tanımlarının dikkate alınması ile EM, amaç ve işlev kavramları görünür olmuştur. Özel alan metinlerinin ve iş tanımlarının birlikte değerlendirilmesi sayesinde, çevirinin belirlenen amaç çerçevesinde yapılması vurgulanmıştır. KM ve EM arasındaki ilişki, metin türü gereklilikleri ve amaç kavramı çevirinin uygulama boyutunun daha somut görüldüğü, sektöre dönük bir bakış açısının önünü açmıştır. Bu yaklaşımda işlev, amaçlanan iletişimin gerçekleşmesidir. Skopos kuramının genel bir kuram olma iddiasına karşın ağırlıklı olarak sektöre dönük metin türlerine yönelik olduğu için kapsayıcı olmadığı eleştiriler arasındadır. Öte yandan, yazınsal metinler de dahil her çeviri işinin örtük ya da açık bir amacının olması ve bu amacın süreci yönlendirmesi kuramın 'genel ve kapsayıcı' olma iddiasını destekler nitelikte görülebilir (Vermeer'in yaklaşımına gelen eleştirilere verdiği cevaplar için bkz. Vermeer, 2004: 224-228).

Yukarıdaki kısa tarihsel yolculuk bile metnin işlevinden yola çıkarak uzmanlık alanlarının ortaya çıkışı ve bu alanların her birinin kendine özgü işlevsel değerlendirilmesine kadarki süreci gözler önüne sermektedir. Öte yandan, bu yolculuk dilin işlevinden metnin ve çevirinin işlevine uzanan süreci ve metin türü olgusunun çeşitlenerek alana nasıl kapsayıcı bir bakış sunduğunu gösterebilir. Bu bakışta metin türü olgusu bir çıkış noktası olmuştur. Bir başka deyişle, işlevsel yaklaşımların kapsayıcılığı aslında metin türü olgusundan gelmektedir. Çeviri amacının ve dolayısıyla beklentisinin farklı metin türlerinin işlevine göre belirlenmesinin ardından

⁹ Hans J. Vermeer, **A Skopos Theory of Translation (Some arguments for and against)**, Heidelberg, Text con Text, 1996. Vermeer'in bu çalışması **Çeviride Skopos Kuramı** adıyla Ayşe Handan Konar tarafından çevrilmiş ve 2007 yılında yayımlanmıştır.

sadece metnin değil eviri işinin bu amaçta ve beklentide belirleyici olduğu görülmüştür. Çevirinin konusu olan ve yazın metinleri kadar önemli uzmanlık alanı metinlerinin alanda araştırma ve inceleme nesnesi haline gelmesiyle alanı bir bütün olarak kapsayan bir anlayışın n de açılmıştır. Bu nedenle, alanda farklı metin türlerinden yola çıkarak bu türlerin kendine özgü gereklilikleri çerçevesinde çözümlenmesi, eviri stratejilerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi btnkl bir algıya zemin hazırlamaktadır.¹⁰ Bu durum, çeviribilimde farklı özel alanları ve bu alanlarda üretilen metinlerin zmlenmesinden değerlendirilmesine kadarki süreci kendi dinamikleri ve çeşitliliğiyle içermeyi vurgulayan bütünsel bir bakışın yerini sorgulatmaktadır.

1.2. Değerlendirme Yaklaşımlarına Kuramsal erevede Bütünsel bir Bakış

Bu bölümde, değerlendirme ile ilgili kavramları kuşatan kuramsal çerçevelere örnekler verilmektedir. Çevirinin değerlendirilmesi disiplin, edim ve ortaya çıkan ürün temelinde btnğ vurgulayan bir eksen de alınmaktadır Farklı kuramsal yaklaşımların alan içinde bir bütünün parçaları olduğu düşüncesiyle ‘bütünsel bir bakış’ ifadesi tercih edilmiştir.

Alanın bir bütün olarak ele alınması, farklı dönemlerdeki çalışmalar ve araştırmalarla irdelenmektedir. Örneğin Turgay Kurultay, evirinin farklı durum ve olguları içermesinden yola çıkarak “...tüm bunları bir st kavramda ve modelde birleştirme çabaları boşa çıkıyor, dolayısıyla alanın dizgeli ve btnkl bir bilgisi oluşturulamıyor. Peki ille de oluşturulması mı gerekiyor ya da oluşturulana kadar beklemek mi gerekiyor?”¹¹ sorusu ile btnğ yönelik bir sorgulama yapmaktadır. Bu arayışı eviri değerlendirilmesi kapsamında da düşünebiliriz. Ancak bu düşünceyi

¹⁰ Bu bağlantı, metin türleri ve eğitimde işlevsellik arasındaki ilişkiyi de güçlendirmektedir çünkü ağırlıklı olarak sektördeki metinlerin eğitimde kullanılmasınn önünü açmaktadır. Bu görüş, bu çalışmanın ikinci bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır (bkz. bu tezde s.56-72).

¹¹ A. Turgay Kurultay. “eviriye Bilimsel Bakış ve Türkiye’deki Gelişmeler”, **Litera: Batı Edebiyatları Dergisi**, zel Sayı, İstanbul, 2000, c. 14, (evrimii) **eviribilim**, <http://ceviribilim.com/?p=246>, 10 şubat 2018.

somutlaştırmak ve değerlendirme ediminin alandaki kuramsal izini ya da bu düşüncenin kuramsal izini sürebilmek için bir başlangıç noktası gerekir.

Bugün çeviribilim araştırmalarına baktığımızda, neredeyse bütün çalışmaların çevirinin bir disiplin oluşuna doğrudan veya dolaylı göndermelerde bulunarak başladığını görebiliriz. Bunun nedeni, insanlığın iletişim ihtiyacı kadar eskiye dayanan bir eylemin akademik bir disipline evrilmesinin birçok araştırmaya kapı açabilmesidir. Açılan bu kapı bir başlangıç noktası olmakla kalmaz, araştırmacının kendi yolunu çizmesine olanak sağlayan bir harita da sunar. Çeviribilim alanında bu haritayı sunan isim 1972 yılında “The Name and Nature of Translation Studies”¹² çalışması ile James S. Holmes’dur. Çeviri eyleminin mevcut disiplinlerin bilgisiyle yorumlanmakta yetersiz kalmasıyla, çeviriyi kendi dinamikleriyle disiplin boyutunda ele alan ve o güne kadar ortaya koyulan ‘kısmi’ çeviri yaklaşımlarını da kapsayan bir bakışla, çeviribilim alanını kuramsal, uygulamalı ve betimleyici olmak üzere üç başlık altında ele alan Holmes, oldukça kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Ardından Gideon Toury 1995 yılında bu haritayı geliştirmiştir ve bu çalışma Holmes/Toury map¹³ olarak adlandırılmaktadır. Erek odaklı Betimleyici Çeviri Yaklaşımı, (Descriptive Translation Studies)¹⁴ kuramsal alanla araştırmalara ışık tutar ve çevirinin değerlendirilmesi için araştırmacılara zemin hazırlar.

Bu çalışmada alan ürün, işlev ve süreç odaklı olmak üzere üçe ayrılır. Bu üçayak, çeviri eylemini farklı yönleri ve bu yönlerin konu ve inceleme yöntemi açısından kendi gereklilikleri çerçevesinde ele almayı gerektirir. Çeviribilimin diğer ana dalı olarak adlandırılan kuramsal alan ise DTS çalışmalarının sonuçlarını açıklar ve farklı bilim dalları ile bağ kurar. Özetle, genel çeviri kuramının belli bir araç, alan, sınıf, metin türü, zaman ve sorunla sınırlı kısmi kuramları içinde barındırdığı söylenebilir (2004:178-181). Bu kuramsal yaklaşımların oluşturduğu temel üzerine ve çeviri

¹²Holmes’un Çeviribilimin Adı ve Doğası” çalışması için bkz. James Holmes, “The Name and Nature of Translation Studies”, **The Translation Studies Reader**, Dü. Lawrence Venuti, New York, Routledge, 2004, s. 172-185.

¹³ Gideon Toury, **Descriptive Translation Studies and Beyond**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1995.

¹⁴ Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde DTS kısaltması ile kullanılacaktır.

eyleminin zaman içinde geçirdiği değişime koşut olarak farklı yaklaşımlar oluşmakta ve şekillenmektedir.

Değerlendirme kavramının çok katmanlı oluşu ve bu kavramı tanımlama zorluğu belki de böylesine değişken beklentilerden kaynaklanmaktadır. Çeviribilim tarihine baktığımızda, Holmes ile başlayan disiplin olma sürecinde çalışma alanı olarak çeviri eleştirisine ayrılan yerin görece az olması dikkat çeker. Holmes, her ne kadar çeviri eleştirisinin alandaki gelişmelerden az etkilendiğini ve çeviri değerlendirmesinin nesnel yargı sınırları dışına taşarak sezgisel boyutta kalacağını belirtse de çeviribilim akademisyenleri ve çeviri eleştirmenleri arasındaki bağlantının kurulması ile sezgisellik düzeyinin makul bir düzeye çekilebileceğinin altını çizmektedir (a.e., s.182). Öte yandan, Holmes'un attığı temel, tarihsel süreçteki gelişmeleri etkileyen ve bu gelişmelerden etkilenen değişimleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, Translation Studies Bibliography¹⁵ adlı çalışmada yayınlardan bir veri tabanı oluşturulurken, bu yayınlarda geçen kavram ve anahtar kelimeler için kavram haritalarından yararlanılmıştır. Luc van Doorslaer, bu kavram çalışması sürecinde çeviri eleştirisinin altında ölçme değerlendirme (assessment/evaluation), kalite kontrolü (quality control) ve hatalar (errors) başlıklarının çalışmaya eklendiğini belirtmiştir. Bu çalışma, kavram çeşitliliğini de gösteren somut bir şema olması açısından önemlidir (2009:39). Nicole Martinez Melis ve Amparo Hurtado Albir ise, Martinez Melis'in görüşlerinden yola çıkarak çeviri değerlendirme alanlarını basılı çevirilerin değerlendirilmesi, profesyonel çevirmenlerin ürünlerinin değerlendirilmesi ve çeviri eğitiminde değerlendirme olmak üzere üç başlıkta ele alır. Bu bakışa göre, basılı çeviriler tarihsel süreç boyunca hep yazınsal ve kutsal metinler temelinde şekillenmiştir. Profesyonel değerlendirme daha çok sektöre dönüktür ve uzmanlık metinlerini inceler. Çeviri eğitiminde ise ölçme değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır (2001: 272–287 ve Akbulut, 2011:6). Çeviri değerlendirme edimi için alt başlıkların eklenmesi, eleştiri kavramının anlam genişliğini ve kavramların içinin farklı doldurulduğunu göstermektedir. Bu ayrımlar, geniş bir kavramı farklı sınıflar altında inceleme ihtiyacı olarak yorumlanabilir.

¹⁵ (çevrimiçi) <https://benjamins.com/online/tsb/> 3 Eylül 2019

Kavramın anlam alanının yeterince somutlaştırılmaması, çalışma alanı olarak çeviri eleştirisinin kuramsal çerçevede yoruma daha açık olması ve kimi zaman belirsiz kalması yönünde etkileyebilmektedir. Çevirinin nasıl değerlendirildiği, çeviri eylemine yaklaşımın bir yansıması olarak görülebilir. Bu farklı yaklaşımlar çerçevesindeki değerlendirme modellerinde değişen noktalar öne çıkmakta ve farklı çalışmalarda ele alınmaktadır.¹⁶ Bu nedenle, bu bölümde tarihsel süreçte çeviri eleştirisinin farklı çalışmalarda hangi kuramsal çerçevelerde, hangi başlıklar altında yer aldığına da bakılmıştır. Burada yer verilen değerlendirme yaklaşımları ve modeller kapsayıcı olması açısından Susanne Lauscher'ın "Translation Quality Assessment: Where Can Theory and Practice Meet?" (2000)¹⁷ ve Juliane House'un "Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation" (2001)¹⁸ çalışmalarından derlenmiştir.

Lauscher'e göre, eşdeğerlik odaklı yaklaşımlarda EM kalitesi KM ile çeşitli düzeyde eşdeğer olma derecesine göre değerlendirilmektedir (2000:151). House ise eşdeğerlik sınıflandırması kapsamında Eugene Nida'nın **Towards a Science of Translating** (1964) çalışması üzerinde durur ve Nida'nın çeviri değerlendirmesinin çıkış noktasının okur tepkisi olduğunu belirtir. Bir başka deyişle, erek kitleden alınan karşılık çerçevesinde bir eşdeğerlik aranır. Bu nedenle, House bu örneği kendi sınıflandırmasında öznel değerlendirmelerin ağırlıklı olduğu dönemden sonra gelişen

¹⁶ Değerlendirme yaklaşımlarını çeviriye bakışla bağlantılı ele alan (kaynak, erek, etki odaklı) bir başka çalışma için bkz. Jenny Williams ve Andrew Chesterman (2002: 8-9). Jenny Williams ve Andrew Chesterman **The Map- A Beginners Guide to Doing Research in Translation Studies**, Manchester: St. Jeromes Publishing, 2002. Bu çalışmada genel kavram olarak 'translation quality assessment' (kalite değerlendirme) kullanılmıştır. Kalite değerlendirme modellerinin gerekliliğini ele alan çalışmasında sektör ve eğitim alanlarına hitap eden ve tüm metin amaçlarını kapsadığını öne süren bir model için ise bkz.: Malcolm Williams, "Translation Quality Assessment", **Mutatis Mutandis**. Vol 2, No 1. 2009, s. 3- 23. (çevrimiçi) <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5012668.pdf>, 2 Haziran 2019.

¹⁷ Susanne Lauscher, "Translation Quality Assessment: Where Can Theory and Practice Meet?" **Translator**, Vol.6/2, 2014 s. 149-168. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13556509.2000.10799063>, 10 Şubat 2018.

¹⁸ Juliane House, "Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation" **Meta: Translators' Journal**, Vol 46/2, 2001, s. 243-257. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/003141ar/>, 4 Ocak 2018. House, bu çalışmasını genişletmiş ve 2018 yılında yayımladığı **Translation: The Basics** kitabının "How do we know when a translation is good?" (78-99) bölümünde yer vermiştir. Juliane House, **Translation: The Basics**, Routledge, London and New York, 2018.

karşılık temelli yaklaşımlar (response-based approaches)¹⁹ altında davranışa dayalı bir bakış (behavioristic view) kapsamında değerlendirir. Değerlendirme aşamasında bireysel ve güdüsel yaklaşımlara karşı davranışı temel alan bakışın daha bilimsel bir değerlendirme olmaya çalıştığını öne sürer (2001:244).

Lauscher eşdeğerlik temelli yaklaşımlarda Reiss'ın yaklaşımını²⁰ EM'ni metin birimleri ve metin düzleminde dilsel ve bağlamsal çerçevede KM ile aynı değerde olması üzerinde değerlendiren bir model olarak anlatır. Reiss'ın çeviri tanımında KM ve EM işlevinin aynı olduğunu, farklı erek kitleye hitap eden çevirileri aktarım olarak adlandırdığından, modeli kapsamında değerlendirmeye almadığını belirtir (2000:150). Lauscher'in eşdeğerlik başlığı altında yer verdiği diğer bir isim House'dur. Lauscher, House'a göre çevirinin KM'nin anlamsal ve edimsel eşdeğerinin erek dilde yaratıldığı dilsel bir edim olduğunu aktarmıştır. Bu bağlamda, iyi çevirinin değerlendirme ölçütü farklı seviyelerdeki eşdeğerliktir (a.e.,s.153). Lauscher son olarak değerlendirme edimini yazınsal metinler odağında bir eşdeğerlik anlayışı çerçevesinde ele alan Raymond Van den Broeck'ü²¹ ele alır ve KM işlevsel ilişkilerin EM üretiminde eşdeğerinin aranmasına odaklandığını belirtir (a.e.,s.156).

¹⁹ Açıklamak için çevrildiğinden ve alanda terimleşmiş bir kullanımı olmadığından parantez içinde belirtilmiştir.

²⁰ Reiss, bu noktada ayrı bir öneme sahiptir. Reiss, **Translation Criticism- The Potentials & Limitations** kitabının önsözünde kitabının amacını “tüm çeviri türlerinin değerlendirilmesi için uygun kategoriler ve nesnel ölçütler belirlemek” olarak açıklamıştır (2000:10). Farklı metin türlerinin gerekliliklerinden yola çıkmış ve nesnel değerlendirme ölçütleri oluşturmanın önemini vurgulamıştır. Özellikle KM-EM, kuramsal yaklaşım, metin türü, çeviri stratejileri, iç ve dış bağlam gibi konu başlıkları ile değerlendirme edimine geniş bir çerçeveden bakar. Metin türüne göre çeviri yöntemleri geliştirerek açtığı yolun devamında metin türlerine göre beklenti ve değerlendirmelerin farklı olduğunu öne sürer. Bununla birlikte, Reiss'ın farklı metin türleri gereklilikleri çerçevesinde de olsa KM ve EM içeriği, üslubu benzer olması gerektiğini iddia etmesi, odak noktasının yine KM olduğunu gösterebilir. Katharina Reiss, **Translation Criticism-The Potentials & Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment**, Çev. Erroll F. Rhodes, St. Jerome Publishing, 2000.

²¹ Raymond Van den Broeck, dizgesel bir incelemenin önemini vurgulayarak KM-EM karşılaştırması ile iki metin arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koyar. Bir değer yargısı belirtmez ancak metni dizgedeki konumu ile değerlendirir. Değiş kaydırması kavramıyla her farklılığa hata demekten kaçınması önemli bir adımdır. Bkz.: Raymond Van den Broeck, “Second Thoughts on Translation Criticism: A Model of its Analytic Function”, **The Manipulation of Literature: Studies in Literature Translation**, Dü. Theo Hermans, New York, Routledge, 2014, s.54-62. Ayrıca, Jose Lambert& Hendrik van Gorp KM-EM yazarları arasında ilişkiyi, metinlerin dizgedeki konumlarını ve okuru dahil eder. Her ne kadar yazın metinleri üzerine bir model olsa da, esnek olduğundan farklı metin türleri için de kullanılabilir olduğu söylenebilir. Bkz.: José Lambert, Hendrik van Gorp, “On Describing Translations”, **The Manipulation of Literature: Studies in Literature Translation**, Dü. Theo Hermans, New York, Routledge, 2014, s.42-54.

Hem Lauscher hem de House çalışmalarında işlevsel yaklaşımlar çerçevesinde şekillenen değerlendirme modellerine yer verir.²² Bu yaklaşımların odak noktası ise değerlendirmenin KM'den çok EM bağımlı öğelerce ve iş tanımı, işveren ve erek kitle beklentisine göre değişen işleve göre belirlenmesi olarak özetlenebilir (Karş.: Lauscher, 2000:156-157, House, 2001: 245). Lauscher, Margret Ammann'ı bu çerçevede değerlendirir. Ammann'ın değerlendirme yaklaşımını yazınsal metinlerle sınırlandırdığını ve Skopos Kuramında olduğu gibi belirleyici etkenin EM ve alıcı olduğunu belirtir. Lauscher'in bu çerçevede değerlendirdiği başka bir model de D'Hulst'ın KM ve EM aynı işlevi sağlamayı hedeflediği modeldir (a.e.,s.156). House ise işlevsel yaklaşımlar çerçevesinde Reiss ve Hans Vermeer'i ele alır ve bu bakışa göre bir çevirinin kalitesinin değerlendirilmesi için çevirinin amacının önemli olduğunu belirtir (2001:245).

House, metin ve söylem odaklı yaklaşımlar altında yazın odaklı yaklaşımları alır ve DTS bakışını bu sınıfta değerlendirir. Toury'den yola çıkarak, çevirinin erek kültür ve dizgedeki işlevinin belirleyici olduğunu ifade etse de bu yaklaşımın da çeviri değerlendirme aşamasında eksik noktaları bulunduğunun altını çizer (a.e., s.245-246).

House, postmodernist ve yapıbozucu düşünceleri ise çeviri yaklaşımlarının daha çok sosyal ve ideolojik boyutu çerçevesinde değerlendirir. Bu başlık altında Lawrence Venuti'yi örnek verir ve bu yaklaşımlar içinde çevirinin eşitsiz güç ilişkilerini açığa çıkarma amacını ve KM ve EM arasında doğru ifadelerle örülmüş bir ilişki olması gerektiğini vurgular (a.e.,s.246).

House'un ele aldığı bir diğer başlık dil odaklı yaklaşımlardır. Bu çerçevede Baker, Doherty, Hatim ve Mason, Gerzymisch-Arbogast ve Steiner gibi birçok ismin çalışmaları doğrudan çeviri değerlendirmesi üzerine olmasa bile alanın sınırlarını genişlettiği için çok önemli olduğunu ifade eder. House'a göre dil odaklı yaklaşımlar, KM ve EM arasındaki ilişkiyi inceler ama inceleme ve değerlendirme için farklı yöntemleri vardır (a.e.,s.247). Kendi değerlendirme modelinin²³ de bu temellere

²² House bunu "işlevselcilik, skopos bağımlı yaklaşım" olarak adlandırmıştır (2001:245).

²³ House'un değerlendirme modeli için bkz.: Juliane House, **Translation Quality Assessment: Past and Present**, (1977/1995) London& New York, Routledge, 2015. (çevrimiçi)

dayandığını belirten House, işlevsel-edimsel çeviri değerlendirme modeli başlığı altında modelini açıklar. Alıcı niyeti, hisleri ve inançları gibi karmaşık psikolojik öğeler olan soyut öğeleri eleştiri temeli olarak almak yerine, işlevsel edimsel yaklaşımın metinden yola çıktığını ifade eder ve modelini dilsel betimleme ve sosyal değerlendirme sınırları içinde tanımlar (a.e.,s.254). KM ve EM’yi iç ve dış bağlamda çözümleyen House’un kalite değerlendirme modelinde farklı metin türlerini ele alma çabası bütünsel bir bakış için önemli bir adımdır. House, modelinin farklı metin türleri üzerinde uygulanabilir olduğunu ileri sürer ve metinlerin içinde bulunduğu sosyokültürel ve bağlamsal durumların önemini vurgular. Tüm bunlar House’un çeviri eyleminin sektördeki uygulama boyutunu da ön plana çıkardığı şeklinde yorumlanabilir. Modelinde üzerinde durduğu erek dil ve topluluğun ait olduğu gelenekler, ilkeler, ideolojiler ve tarihi özellikler, çeviri işini yönlendiren kurum/ bireyler tarafından çevirmene verilen çeviri işi/görevi, çevirmenin çalışma koşulları ve çevirmen ve çeviriyi alımlayan tarafın bilgisi, deneyimi, etik duruşu, gibi öğeler hem yazınsal hem de diğer uzmanlık alanı metinleri için geçerlidir. House, bu öğelerin çeviri kalitesini etkilediğini öne sürer (2015:2-3). Bu bağlamda, akademik çerçevede üretilen bir modelin sektörde iş hacmi oluşturan metinlerin kalitesine dönük değerlendirmeleri içerdiği söylenebilir.

Snell- Hornby’nin çeviri eleştirisi ile ilgili görüşlerine bakıldığında ise Toury’nin çevirinin betimlenmesi aşamasına odaklanarak eleştiri (değerlendirme) aşamasını arka planda tutmasını ve çevirinin sadece erek dizgeye ait olduğunu savunmasını eleştirdiği görülür. Snell- Hornby’e göre, yazın çevirisi de dâhil, çeviri sürecini bir bütün olarak düşünmek için, KM yazarı ile çeviri sürecinde yer alan tüm katılımcıların göz önünde bulundurulması gerekir. Sahneler ve çerçeveler kuramı²⁴ ve Ammann’ın çeviri

<http://www.translationindustry.ir/Uploads/Pdf/Translation%20Quality%20Assessment.pdf>, 13 Mart 2018. Modele ilişkin ek görüşler için bkz.: Basil Hatim, “Translation Quality Assessment” **The Translator**, 1998, s. 91-100. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13556509.1998.10799008>, 11 Mayıs 2018., Munday, 2016: 145-147. Giuseppe, Palumbo, **Key Terms in Translation Studies**. New York: Continuum International Publishing Group, 2009 (özellikle bkz. s. 11-27-28-81-110-161-5-188).

²⁴ Charles Fillmore’un KM’deki sahneyi EM’de yeni bir çerçeve (dil verisi) ile kurmak olarak özetlenebilecek olan yaklaşımı. Bkz.: Charles Fillmore, “Scenes and Frames Semantics”, **Fundamental Studies in Computer Science: Linguistic Structures Processing**, Vol. 5, ed. Antonio Zampolli, 1977: 55-81.

eleştirisi modelinden yola çıkan bir yaklaşımı ele alan Snell-Hornby, Ammann'ın modelinin yazınsal metinler üzerine olsa da yazın dışı metinlerde kullanıldığı örnek çalışmalara yer vermiştir (bkz.: Snell-Hornby, 2006: 109-114).

Çeviribilim araştırmalarının çoğunda kapsayıcı çerçevede yorumlanan ve kullanılan Toury'nin betimleyici çeviri yaklaşımı, özellikle sorun-çözüm çifti (coupled pairs) ve 'norm' kavramı açısından çeviri değerlendirmesiyle bağlantılı görülebilir. Bu bağlantı, özetle norm kavramının incelemenin sistemli yapılmasına zemin hazırlaması ve metin dışı etkenlerin somut olarak incelemeye dahil edilmesi açısından somutlaşabilir. Ürün içinde bulunduğu bağlam çerçevesinde betimlenir ve bu değerlendirmeler normlarla ilişkilidir. Çeviri sürecini, çevirmeni ve dolayısıyla çeviri ürününü etkileyen öncül, süreç öncesi ve çeviri süreci normlar vardır (1995:53-70). Bu bakışta çeviri bir süreç, eylem, ürün, çözüm olarak görülmektedir ve bu da çeviribilimin farklı katmanlarını içerdiğinden kapsayıcı bir bakış olarak değerlendirilebilir.

Toury'e göre betimleyici alanda, erek kültürde çeviri olarak kabul edilen tüm ürünler incelenir. Bu bakış, değerlendirilecek metinlerin sınırlarının genişlemesi açısından önemli bir çıkış noktasıdır. Çevirilerin karşılaştırılarak incelenmesi sonucunda eşdeğerlik olup olmaması değil, eşdeğerliğin türü ve derecesi belirlenir ve betimlenir. Bu değerlendirme sonucunda bir çevirinin duruma göre kabul edilebilir ya da yeterli²⁵ olabileceği görülür. Çeviri eyleminin erek dizgedeki gerçekliğinden yola çıkarak konumu belirlenir ve erek kitle çerçevesinde değerlendirilir. Ardından KM-EM karşılaştırması ile farklılıklar saptanır ve metinler arasındaki ilişki ağı betimlenir. Bunun sonucunda alanın uygulama ayağından toplanan veri betimlenerek kuramsal çerçeveye katkıda bulunur (1995:7-21).

Bu bilgiler çerçevesinde çeviri değerlendirme ediminin kuramsal çalışmalarda çoğunlukla farklı düzeylerdeki eşdeğerlik arayışları ekseninde ele alındığı görülebilir. Yazın metinleri ya da farklı metin türlerinin ele alındığı bu yaklaşımlarda açık ya da örtük bir 'iyi' değerinden hareket edildiği ancak bu ölçütün her yaklaşımda değişkenlik gösterebildiği dikkat çekmektedir. Bu çeşitliliği oluşturan modellerin arkasında belli

²⁵ Kabul edilebilirlik çevirinin erek kutba, yeterlik ise kaynak kutba yakın olmasını ifade eder (bkz. Toury, 1995).

kuramsal bakışlar vardır ve görüldüğü gibi, farklı yaklaşımlarda çeviri eyleminin iş tanımına ya da amacına yönelik, KM'ye ya da yazara sadık olmak gibi farklı beklentiler ön plana çıkabilir.

Çeviribilimin tarihsel sürecinde kuramların çeviri eylemini genel kapsamı ile kuşatma amacına karşın, uygulamada her zaman bu kapsayıcılık görülmeyebilir. Kapsayıcı bir bakış açısıyla, çeviriyi ürün, süreç ve eylem olarak ve hem kaynak hem de erek kutbu göz önüne alarak toplumsal değer ve beklentiler çerçevesinde yorumlanması büyük önem taşır. Öte yandan, çeviri eylemine bir bütün olarak bakmak ve alanı farklı yönleri ile değerlendirmek, duruma göre farklı yaklaşımları benimsemeyi de gerektirebilir. Çevirinin belirli koşullara bağlı bir aktarım eylemi olmasının yanı sıra, kültür, işlev, amaç, metin türü, iş tanımı, erek kitle beklentileri, dilsel özellikler, metin türü normları gibi birçok değişkenin bu sosyal olguya etki ettiği bilinmektedir. Bu yüzden değerlendirme sürecinde arka planda çalışan bilgi, belli bir özel alana ya da metin türüne odaklı olsa da bütünsel ve kapsayıcı olmalıdır.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak genel bir çerçeve çizmek gerekirse, bütünsel bir yaklaşımın alanı kuramsal ve uygulamalı açıdan çeşitli yönleri ve katmanları ile kapsama amacı ön plana çıkabilir. Çeviri eyleminin farklı bağlamlara ve iş tanımlarına göre değişebilmesi bu kapsayıcılığı zorlaştırabilir, böylesi bir yaklaşımın ne kadar uygulanabilir olduğu ayrıca tartışılması gereken bir olgudur. Bununla birlikte, alanı bir bütün olarak ele alma çabasının bile önemli olduğu ve mevcut kuramsal bakışları sorgulamak için bir çerçeve oluşturduğu söylenebilir (karş. Bengi-Öner, 2001:78-79).

Çalışmada daha önce metin türü odağında ele alınan Reiss, Vermeer, Holz-Manttari gibi çeviribilimcilerin görüşleri, değerlendirme edimi çerçevesinde de düşünülebilir. Özellikle çevirinin dilbilim çerçevesinde yapısalcı bir bakışla değerlendirildiği dönemin ardından işlevsel yaklaşımlara doğru bir geçiş görülmektedir. Bu çerçevede ele alınabilecek önemli yaklaşımlardan biri, genel bir kuram olma iddiası taşıyan ve bütünleyici bir işlevsel çeviri kuramının yararını konu alan Skopos kuramıdır. **A Skopos Theory of Translation** (1996) çalışmasında Hans Vermeer, temeli uygulamalı alan olan kuramında çevirinin amacını plana çıkarır. Buna göre, çeviri eyleminin sonuca ulaşması için belirleyici olan amaçtır. Bu amaç çerçevesinde çeviri

iletişimsel bir eylemdir ve metnin işlevi, çeviri işinin amacı doğrultusunda şekillenir (1996:7). Buradan yola çıkarak, çeviri eyleminin amacına ulaşması için erek kitle veya işveren beklentisi gibi farklı süreç aktörlerinin oluşturduğu normlar çerçevesinde farklı yaklaşımlar benimseneceği düşünülebilir. Çeviri sürecinde amacı etkileyen farklı katmanlar olabilir, bu nedenle bu yaklaşımın alana bir bütün olarak bakmayı hedeflediği yorumu yapılabilir.²⁶ Örneğin, metin türlerinin farklı iş tanımlarına göre stratejiler gerektirmesi temel bir ayrım yaratır. Bu bağlamda, değerlendirme çerçevesinde aynı kuramsal yaklaşımların yazın ve yazın dışı metin türlerine uygulanabilirliği, bunun için nasıl çalışmalar yapılabileceği, alanda sıklıkla üzerinde durulan konulardır (Karş.: Gündoğdu, 2004: 209).

Hem Toury'nin hem de Vermeer'in KM'yi kaynak kültür, EM'yi ise erek kültürde gerçekliği olan ürünler olarak değerlendirmesi önemli bir noktadır. Vermeer'in de içinde değerlendirilebileceği Alman işlevsel yaklaşımları, alanı farklı yönleri ile ele aldığından kapsayıcı özellikte görülebilir. Bu yaklaşımların çeviriyi çok katmanlı ve dizgesel yorumladığı, çeviri eylemini işlev, amaç, metinsel aktarım, zihinsel süreç boyutları ile değerlendirerek dilbilim, göstergebilim, yorumbilim, kültür çalışmaları gibi alanlarla iç içe ele aldığı söylenebilir (Karş. Bernando, 2007:92). Değerlendirme edimi açısından ise, bu görüşün KM ve EM arasındaki ilişkinin kapsayıcı bir bakışla çevirinin farklı bağlamlardaki gerekliliklerini göz önüne alarak değerlendirilmesinin önünü açtığı düşünülebilir.

Yukarıda sözü edilen işlevsel yaklaşımlar çeviri uygulamasının yapıldığı ortam (çeviri sektörü) ve çeviri kuramları arasındaki ilişki çerçevesinde de yol göstericidir. Çeviri işini talep eden müşteri ve erek kitle beklentisi, metin türü fark etmeksizin ürünün nasıl oluşturulacağını doğrudan ya da dolaylı olarak şekillendirir. Özetle çevirinin amacı olarak ifade edilebilecek bu durum, söz konusu amaca yönelik çeviri kararları ve beklentileri ile ilişkilidir. Tam da bu noktada işlevsel yaklaşımlar olarak adlandırılan kuramsal bakışların değerlendirme edimi çerçevesinde disiplinin uygulaması ile bağlantı içinde olduğu görülebilir.

²⁶ Skopos kuramının yazınsal metinleri kapsamadığına ilişkin eleştiriler bulunmaktadır. Kurama yönelik eleştiriler için bkz.: Munday, 2016:130.

Sektöre dönük kalite değerlendirme dinamiklerini sorgulayan birçok çalışma vardır. Bu çalışmaların ortak özelliği, ortaya çıkacak ürünün kalitesini artırmaya katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda, kalite değerlendirmeyi hem kavram olarak irdeleyen hem de işleyişe ilişkin süreçleri mercek altına alan çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Genellikle kalite standartları ile bağlantılı bir çerçevede ele alınan bu çalışmalarda ‘amaç, süreç, ürün, aktör’ ifadeleri sıklıkla görülmektedir (bu özellikleri taşıyan örnek bir çalışma olarak bkz. Tomáš Svoboda, Łucja Biel & Krzysztof Łoboda (ed.), 2017. **Quality Aspects in Institutional Translation**)

Avrupa Komisyonu Tercüme Genel Müdürlüğü (European Commission Directorate-General for Translation) 2015 yılında çeviri kalitesi için yayımladığı rehberde²⁷ kalite yönetimi çerçevesinde amaçlarını “müşterilerin ya da diğer AB kuruluşlarındaki partnerlerinin, son kullanıcıların ya da diğer ilgili paydaşların belirlenen veya çıkarım yapılabilen ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilmek için amaçlanan iletişimsel eylemi gerçekleştirebilmek” (a.g.y. s., 1) odağında tanımlamıştır.²⁸ Bu rehberin kurumsallaşmış bir kurum bünyesinde çeviriyi hem süreç hem de ürün açısından ele alması önemli bir noktadır. AB bünyesinde çeviri sürecini saydamlaştırmak için KM ve EM’nin yer aldığı sistemler, veri tabanları, kontrol süreçleri ve aktörler betimlenmiştir. Öte yandan, bu rehber farklı metin alt türlerinin oluşturulma normlarını sunmaktadır. Kontrol süreci düşünüldüğünde rehberde dikkat çekilen terminoloji, tutarlılık, hukuki kullanımlar, biçim, biçim gibi normlar kalite değerlendirme ölçütleri olarak görülebilir.²⁹ Buna ek olarak, kalite değerlendirme sürecinde zaman baskısı, çevirmen ve diğer çeviri süreci aktörlerinin rolü, yapılan hataların olası etkileri, alan, metin, kültür edinci gibi geniş ölçekli bir bakış açısı ile

²⁷ Directorates ABCD- Translation Quality Advisers, **DGT Translation Quality Guidelines**. Brussels/Luxembourg: European Commission Directorate-General for Translation, 2015. (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/translation/maltese/guidelines/documents/dgt_translation_quality_guidelines_en.pdf, 17 Ekim 2018

²⁸ Alıntının çevirisi bana aittir.

²⁹ 2016 yılında, DGT kalite kontrolüne yönelik iyileştirmeler üzerine deneysel bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında ‘çok iyi, iyi, kabul edilir seviyenin altında’ gibi değerlendirme ifadeleri kullanılmış ve ayrıntılı şekilde tanımlanmıştır. Bkz. Roberto Martínez Mateo, Silvia Montero Martínez & Arsenio Jesús Moya Guijarro, “The Modular Assessment Pack: a new approach to translation quality assessment at the Directorate General for Translation”, **Perspectives**, 25:1, 2017, s.18-48. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0907676X.2016.1167923?needAccess=true>, 12 Nisan 2018. (bkz. özellikle s.26).

tanımlanmıştır. Kalite kontrolü revizyon ve gözden geçirme olarak ikiye ayıran kurum, makro ölçekte uluslararası çeviri standardı ISO 17100'e, mikro ölçekte kendi kurum ve iş tanımı normlarına göre şekillendirmiştir. Bu noktada, kurumun Türkiye'deki çeviri faaliyetlerini yürütürken de kendi geleneğini oluşturma çabasını vurgulamak gerekir. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı bünyesinde hazırlanan çeviri rehberi ve terimce³⁰ bunun somut göstergesi olarak ele alınabilir.³¹

Kalite standartları, işlevsel yaklaşımlar ve sektördeki çeviri uygulamalarının bağlantılı olduğunun bir göstergesi olabilir. Çeviri süreçlerini yönetmek ve kaliteli bir ürün ortaya çıkarmak için çeviri eylemi kendi değişkenleri ve normları olan bir proje olarak değerlendirilebilir. Bu projelerin sektörde çeşitli paydaşlar tarafından yürütülmesi ile çeviri işletmelerine dönük kaliteye ulaşmayı kolaylaştıracak standartlar hazırlanmaktadır.³² Bu standartlardan CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) tarafından hazırlanan EN 15038 **European Translation Services Standard** 2006 yılında yayımlanmıştır.³³ Ardından 2015 yılında ISO 17100 **Translation Services- Requirements for translation services** yayımlanmış ve 2017 yılında güncellenmiştir.³⁴

Bu standartları satın alan işletmelerden, verdikleri çeviri hizmetinin kalitesini artırmaya dönük adımlar atmaları beklenir. Çevirinin bir hizmet olarak tanımlandığı bu süreçte, kaliteyi sağlamak için anahtar kavramlar aslında çevirmen ve çevirmen dışındaki aktörleri de betimleme çabaları ve müşteri memnuniyeti, terminoloji kullanımı gibi hizmete odaklanan ifadeler ile somutlaşmaktadır. Standartların çeviri işletmelerine yönelik hazırlandığı ve yazın çevirisinin ağırlıklı olarak yayınevleri

³⁰ AB Mevzuatı Çeviri Rehberi <https://www.ab.gov.tr/44498.html> (çevrimiçi) 4 Mart 2019 ve AB Terimleri Sözlüğü https://www.ab.gov.tr/ab-terimleri-sozlugu_50205.html (çevrimiçi) 4 Mart 2019.

³¹ AB metinlerinin çeviri ve kalite değerlendirme sürecinin Türkiye özelindeki metin türü ve normları bağlamındaki beklentisi ve bu beklentinin çeviri eğitime öğrenci odaklı bir proje olarak yansımaya ilişkin bkz. Aslı Selcen, **İşlev Odaklı Yaklaşımlar Çerçevesinde Avrupa Birliği Mevzuatı Çeviri Projesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

³² Kalite standartlarının bazılarının erişimi ücretlidir. Standartların öncelikli erek kitlesinin çeviri işletmeleri olması bunun nedenlerinden biri olabilir. Bu nedenle standartlara ilişkin bilgi için akademik kaynaklardan alıntılara ve standartların nihai taslaklarından yararlanılmıştır.

³³ (çevrimiçi) http://www.password-europe.com/images/PWE/PDF/DIN_EN15038.pdf 10 Ekim 2018.

³⁴ (çevrimiçi) <https://infostore.saiglobal.com/preview/is/en/2015/i.s.eniso17100-2015%2Ba1-2017.pdf?sku=1802931> 10 Ekim 2018.

bünyesinde ya da serbest çevirmenlerce üstlenildiği de düşünülürse, kalite değerlendirme kavramının teknik metinler için çağrışımının pekiştiği görülebilir.

Genel olarak bakıldığında çeviri- sektör bağlamında bir hizmet olarak tanımlanmakta ve bu hizmet çeviri ürünü ve sürecini kapsamaktadır.³⁵ Standartlarda kaliteli bir çeviri süreci yürütmek ve EM sunmak için beklenti ve metin türüne uygunluk, KM ile uygunluk, müşterinin amacına uygunluk, duruma uygun dil kullanımı gibi ölçütler ağırlıklı ve ortak olarak görülmektedir. Bu ölçütler standartlarda tanımlanan aktörler üzerinden de belirginleşir. Kalite değerlendirme süreçleri kapsamında ‘reviewer, revisioner, proofreader’ gibi süreç aktörlerinin görev tanımları kaliteye ilişkin beklentiye de yansıtmaktadır. Kalite ve proje yönetimi, edinç, son okuma, gözden geçirme (review: EM uygunluğu), düzeltme (revise: KM-EM karşılaştırması) ve erek dilde alan uzmanı olması gerekliliği görülmektedir. Bu aktörlerin aynı zamanda çevirmen yeterliklerine ve ilgili alanda çeviri deneyimine sahip olması beklenmektedir (bkz. 2017:5-11).

Bu kavramlar ve görev tanımları üzerinden kalite anlayışlarına ilişkin bir çıkarım yapılabilir. Ürüne dönük terminoloji, uygunluk, tutarlılık, biçim, kesit gibi kavramlar ön plana çıkarken sürecin tamamına yönelik müşteriden gelen materyalin işlenmesi, proje sonunda müşteri memnuniyeti, amaca uygunluk, uygun terminoloji kullanılması, sözlüklerin güncellenmesi gibi noktalar üzerinde durulmuştur (bkz. EN 15038 ve ISO 17100).³⁶

Çeviri sürecini ele alan bu standartlar, aslında Hans Vermeer ve Justa Holz Manttari’nin çeviri eyleminin ve sürecinin amacı ve normlarına dönük işlevsel bakışından uzakta değildir. İşlev kavramını ortak payda olarak düşünüldüğünde, farklı metin ve bu metinlerin gerekliliklerini kapsaması açısından bütünsellik kavramı ile

³⁵ Bu noktada, kuramların ve standartların ideali anlatma açısından benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Özetle, bir durumun ideali ya da standardı, beklenen koşullar altındaki en uygun, en iyi halini anlatması olarak tanımlanabilir. Bu durumda, standartlar da kaliteli bir çeviri hizmeti sunmak için belirlenen şartlar altındaki ideal durumları temel alır ve normlaştırır.

³⁶ Birkan Baydan, doktora tezinde bu konuyu ayrıntılı olarak ele almıştır. Esra Birkan Baydan, **Yapısalcılık-Sonrası Kuramsal Görüşler Doğrultusunda Çeviri Eğitime Giriş: Toplumsal Oluşumcu Yaklaşım Işığında Uygulama Örnekleri**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011. Bu çalışma, konu alanı itibarıyla bu tezin 1.3.1.2.2. Kalite Değerlendirme bölümünde ele alınmıştır (bkz. bu tezde s. 46).

bağlantısını kurabiliriz. Uzmanlık metnlerinin işlevlerinin daha net ve belirgin olduğu göz önüne alındığında, EM üretme sürecinde terminoloji tutarlılığı, yer kısıtlaması, ürünün doğru kullanılmasının sağlanması gibi normlara bağlı ölçütler kalite değerlendirme çerçevesinde öne çıkmaktadır. Kalite ölçümü sırasında hem hata hem de sonuç sınıflandırmaları dikkat çeker ve bunların sonucunda kalite yeterli bulunmazsa düzeltme, yeniden çevirme gibi edimler tetiklenir (örnek için bkz. Williams, 1989:13-33). Öte yandan, yazınsal eserlerde ortak standartlarla niteliğin ölçülmesi daha zordur. Bu EM'ler daha durum bağımlı olduğundan farklı değişkenler içerebilir. Sektörde işleyen metinler (başka belgeleri, olay ve durumları tetikleyen metinler) üretme gerekliliği de bu duruma etki eder. Bu nedenle, kalite kavramının daha teknik bir göndermesi olduğu söylenebilir.

Çeviri eyleminin tek bir kuramsal bakış temelinde açıklanamayacak kadar karmaşık ve duruma bağlı olduğu bir gerçektir. Metinlerin bağlama, ortama ve iş tanımına göre farklılaşan değişkenlerle kuşatılması onu çok katmanlı yapar. Özellikle dilin yaratıcı boyutunun belirleyici bir özellik olduğu yazınsal metinlerde bu katmanlara daha farklı beklentiler eklenebilir. Tüm bu katmanlar, değerlendirme kavramlarının tartışılmasını gerekli kılmaktadır.

Değerlendirme kapsamında doğal olarak metin türüne ve çeviri işinin bağlamına göre değişen ölçütler olacaktır. Ancak ayakları yere basan, farklı çeviri durumlarını çeviri üst bakışı altında bir bütünün parçaları olarak gören bir bakış açısı olması önemlidir. Bu bakış, aslında tam da farklı durumları farklı değişkenlerle ve farklı kavramlarla inceleyen kuramsal yaklaşımlar ve kavram çeşitliliğinin bir gerekçesi olarak görülebilir. Öte yandan, kavramların belirgin tanımlara sahip olabilmesi için, kuramların belli bir tutarlılık ve sistem içinde oluşması önemlidir (Karş. Chalmers, 2010: 123). Bu nedenle, aşağıda değerlendirmeye dönük kavramların anlam alanlarından örnekler sunulacaktır.

1.3. Değerlendirme Kavramlarının Tartışılması

Bütün çalışmada değerlendirme sözcüğü kapsayıcı bir üst kavram olarak kullanılmıştır. Çeviribilim disiplininin tarihsel gelişim sürecinde değerlendirmenin net

olarak belirlenmiş ve kapsayıcı bir anlamı olmadığı görülmektedir.³⁷ Alanda değerlendirmeye yönelik kavramların çokluğu da kavramın tartışmasını güçleştiren katmanlardan biridir. Bu bağlantının kurulabilmesi için değerlendirme kavramlarının yabancı ve Türkçe kaynaklardaki görünümünün de bir çerçeve çizeceği düşünülmektedir. Tez çalışmasının bu bölümünde, ilk olarak söz konusu kavramların çeviribilim içinde kullanım alanlarından kısa bir görüntü sunulacak, ardından Türk çeviribilim dizgesindeki konumları ele alınacaktır.

Kavramlar, bir bilim dalında çalışma yapılabilmesi ve düşüncelerin ortak bir zemine oturtulması için gerekli araçlardır. Ancak özellikle inceleme konusu insan, kültür ve dil ile ilişkili olan çeviribilim gibi bir disiplin için bu ortak dili ve zemini oluşturmak (düşünüldüğü kadar) kolay değildir. Sosyal bilimlerin bir alt dalı olmasının da etkisiyle, çeviribilim alanı içinde tartışılan olguların ve tanımların her zaman keskin sınırları olmayabilir. Bununla birlikte, disiplin araştırmalarının sürdürülüp ilerleme sağlanabilmesi için ortak değerlere ve dile ihtiyaç vardır (bkz. Yazıcı 2011:13, ve 2013:19-20).³⁸ Öte yandan, bir disipline ait tüm kavramların anlam alanlarının kesintiye uğramadan, bir tarihsel çizgide değişmeden var olması mümkün değildir. Bu, dilin doğası ile yakından ilişkilidir.

Dil, insan yaşamındaki değişimleri yansıtır ve kendi de değişir. Dilin değişimi kültür ile bağlantılı olduğu için, içinde bulunduğu dönem ve bağlamdan ayrı düşünülemez. Bu nedenle, bir kavramı tartışmak söz konusu kavramın kullanım alanlarını ve anlam içeriklerini incelemeyi gerektirir. Öte yandan, işin içinde aktarım varsa durum daha katmanlı bir hale gelir. Bir disiplin içinde geliştiği dil ve kültürden farklı bir kültüre aktarılırken çeviri yoluyla o disipline özgü kavramlar erek dile aktarılabilir ancak bu

³⁷ Sözlü çevirilerin değerlendirilmesi hem kavram tanımı hem uygulama çerçevesinde odak noktası olmayacaktır. Bunun nedeni, sözlü çeviri eleştirisi/değerlendirmesinin (farklı uzmanlık alanlarını kapsasa bile) akıcılık, dil kullanımı, sunum ve anımsalılık gibi ölçütlerle ayrıca değerlendirilme gerekliliğidir.

³⁸ Benzer bir durum, çeviri disiplini ifade eden terimler için de geçerlidir. Çeviribilimde bu terimlere kaynaklık eden kültür genellikle İngilizce, Almanca ve Fransızca üzerinden batı kültürüdür. Bu konuya ilişkin kavram çalışmaları için bkz.: (Köktürk vd. 2014:753-769). Karş. (Ersoy, 2011:36-52). ‘Criticism’ ve ‘assessment’ sözcüklerinin ve tartışmalarının da çeviribilim alanyazınına bu bağlamda girdiği düşünülebilir. Aslında doğudan gelen bir eleştiri geleneği de vardır (tenkit) ancak çeviribilim programları ağırlıklı olarak batıdaki öğretim izlencelerinden yola çıktığı için eğitim çerçevesinde batı dillerinin etki alanının daha geniş olduğunu söylemek mümkündür.

anlam aktarımı için her zaman erek dil dizgesinde bir eksiklik olmasına gerek yoktur. Kavramlar, tek bir dildeki anlam alanlarının bile farklı dillerdeki kullanım ve anlam alanları ile birleşerek melez bir yapı oluşturur. Anlam çevrildikçe canlanan bir yapıdır³⁹ ve bir kavramın farklı dillerde ifade edilmesi, o anlamın içeriğine katkıda bulunur ve kavramların çeviri süreci ayrı bir katman olarak anlam aktarımına eklenir.⁴⁰ Kavramların kaynak dillerindeki anlamları ve Türkçeye yolculuğunda oluşan anlamlar etkileşim içindedir. Bir diğer deyişle, bir sözcük çevrilirken kaynak dildeki artalanını erek dildeki anlam alanına ekleyerek zenginleşir.

Değerlendirme kavramları için de benzer bir süreç söz konusudur. Geniş anlamda değerlendirme edimine dönük kalite değerlendirme, eleştirme, inceleme, yorumlama, ölçme- değerlendirme gibi kavramlar birbirini tamamlayarak anlamı etkilemekte ve genişletmektedir. Öte yandan, bu kavramların İngilizcedeki karşılığı olan ‘evaluation, assessment, quality assessment, analysis, review, revising, post-editing, proof-reading’ gibi ifadeler ve bunların iş tanımları, kullanım alanlarına göre değişkenlik gösterebilir (bkz. Gouadec, 2007:225-227). Örneğin post-editing kavramı özellikle sektörde doğrudan makine çevirisinin düzeltilmesi olarak kullanılırken ve farklı türleri ve kalite kontrol ölçütleri varken⁴¹, bir başka örnek olan ‘assessment’ (değerlendirme) ve ‘evaluation’ (değerlendirme) kavramları kullanıldıkları alana göre değişebilmekte, ya da birbirinin yerine kullanılabilir (bkz. Maier, 2000:137). Bulunduğu bağlama göre eğitim çerçevesinde ‘assessment & evaluation’ ölçme-değerlendirme anlamında kullanılırken (Colina, 2011. 43-48), ‘quality assessment’ ifadesinin sektör çağrışımı nedeniyle kalite değerlendirme ya da kalite kontrolü (quality control) olarak adlandırıldığı görülebilir. Bazı çalışmalarda kalite değerlendirme edimi için

³⁹ Walter Benjamin bu durumu ‘after life’ (metnin sonraki yaşamı) eğretilmesi ile yorumlar. Örneğin, ekmek kavramı ne kadar fazla dilde ifade edilirse, anlam içeriği o kadar zenginleşir ve birbirini tamamlar. Benjamin’in 1923 yılında yazdığı bu makale için bkz. Walter Benjamin, “The Task of the Translator”, içinde: **Theories of Translation- An Anthology of Essays from Dryden to Derrida**, 1992, s. 71-83.

⁴⁰ Örnek olarak, sosyal bilimlerdeki terim ve kavramların çeviribilim çerçevesinde akademik metinlerde aktarımına ilişkin bkz.: Esra Birkan- Baydan, “Translating Terms and Concepts in the Texts of Translation Studies”, **International Journal of Comparative Literature & Translation Studies**, vol.4, no.2, 2016, s. 18-23. (çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijclts.v.4n.2p.18>, 1 Şubat 2018.

⁴¹ Önemli bir çeviri ve lokalizasyon dergisi olan Tcworld’de post- editing kavramını ve ölçütlerini somutlaştıran örnek bir çalışma için bkz. Don DePalma, “Post-editing in practice”, 2013. (çevrimiçi) <http://www.tcworld.info/e-magazine/translation-and-localization/article/post-editing-in-practice/> 4 Mayıs 2018.

belirlenmeye çalışılan ölçütlerin doğruluk, terminoloji tutarlılığı, bilgi vericilik gibi maddelerle sınırlanması, bu anlayışın teknik metinler odağında şekillenmeye yatkın olduğunu da göstermektedir (bkz. Gouadec, 2007: 74-81). Öte yandan bu durum, kavramın belirlenmiş ve değişmez bir içeriği olduğu anlamına gelmez. Örneğin kalite tanımı, hataların neye göre sınıflandırılacağı, metinden örnekleme mi yapılması gerektiği yoksa tüm metnin mi değerlendirilmesi gerektiği gibi konu başlıklarının modellere göre değişiklik gösterebildiği görülmüştür (bkz. Williams, 2001:326-344). Farklı bakış açıları ve gereklilikler metin türlerinin kendi gelenekleri ve sektördeki aktörlerin beklentilerinden de kaynaklanabilir. Bu durum, kavramın kendi içindeki çeşitliliğini ifade etmektedir.

Farklı kullanım alanlarına yönelik değişkenlik gösteren kavramlardan bir başkası olan ‘review’, yazın alanı çerçevesinde ‘book review’ gibi kitap tanıtımı çağrışımı ile sıklıkla görülmektedir. Eğitimde ‘review’ (gözden geçirme, değerlendirme) ise öğrencinin kendi çeviri kararlarını değerlendirdiği, gözden geçirdiği uygulamalara da (Özbetimleme, commentary) göndermede bulunabilir ve çeviri öğretim izlencelerindeki özel alan derslerinde böyle bir çeviri değerlendirmesinin yapıldığı varsayılabilir.

Bu çalışmanın amacı söz konusu kavramlara belirlenmiş tanımlar getirmek değildir. Farklı artalanların yansıtılmasının nedeni, çeşitliliği gösterip farklı alanlardan uygulamaları da bu çeşitlilik içinde sunarak zaman zaman karşımıza çıkan belirlenmemişlik durumunu ortaya koymaktır. Yukarıda sözü edilen tüm bu kavramlar ve daha fazlası değerlendirme sınıflandırmasında örtük ya da görünür şekilde yer alabilir. Bunlar, kavramların çok katmanlı ve değişkenli anlam alanlarını oluşturmaktadır.

Farklı Bilim Dallarının Kesişim Kümesindeki Kavramlar

Her disiplin kendi alan gereklilikleri çerçevesinde, farklı bakış açıları ve artalan bilgileri ile kavramların anlam alanlarını oluşturabilir. Bunun nedeni, farklı dil, bilim

dalı ve ekoller olabilir.⁴² Bu durum, çeviribilim için de geçerlidir. Akbulut'un da belirttiği gibi, çeviribilim kendi tarihsel sürecinin başından itibaren farklı bilim dallarından kuram, uygulama ve yöntem çerçevesinde ödünç alan bir disiplindir (1997: 89). Özellikle, tarihsel olarak yakın ilişki içinde bulunan ve uğraş noktası metin olan yazın ve çeviribilim alanlarında somut örnekler karşımıza çıkabilir.

Eleştiri bu kapsamdaki örneklerden biridir ve yazın, çeviri ve eleştiri ilişkisi bu çerçevede ele alınabilir. Yazın alanındaki köklü eleştiri geleneği, çeviri değerlendirme kavramlarını farklı açılardan etkilemiştir. Çeviribilim alanındaki kuramsal çalışmaların önemli bir kısmı yazınsal metinler üzerine olduğundan eleştiri yaklaşımlarının ağırlıklı olarak yazın metinleri için geçerli olduğu algısı oluşabilmektedir. Yazınsal eserlerin sanatsal yönünün doğası gereği öznel yargılarla yorumlanmaya açık oluşu, bu eserlerin çevirilerinin değerlendirilmesi için belirleyici bir nokta olarak görülebilir. Örneğin, bu noktadaki tehlikelerden biri öznelliğin bir kalkan olarak kullanılmasıdır. Sadece değerlendirmeyi yapan kişinin beğeni ve isteğine göre eleştirilen bir metin eksik ve hatalı değerlendirilmiştir, bir başka deyişle, amaç 'hata avcılığıdır'⁴³ denilebilir. Aslında, değerlendirme sürecinde hata kavramının nasıl tanımlanacağı, doğrudan çeviriye yaklaşımla ilgilidir. KM'den uzaklaşan her ifade için 'hata' tanımlamasını yapmak öznel bir değerlendirmenin sonucudur. Bu noktada çevirmenin sadece yazınsal metinlerde değil, farklı çeviri durumlarında da metin dışı öğelerle kuşatılmış bireyler olarak iletişim durumlarında kararlar aldıklarını unutmamak gerekir.⁴⁴

⁴² Çeviribilim alanında terminoloji farklılığına ilişkin bkz.: Josep Marco, "The Terminology of Translation: Epistemological, conceptual and intercultural problems and their social consequences", **The Metalanguage of Translation**, Vol.20, Ed. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer, John Benjamins Publishing Company, 2009, s. 65-79.

⁴³ Bu konuyu "(Öz-) Sorgulamalar: Hata Avcılığı 1 Yazın Çevirisiyle Neden Uğraşmalı? Nasıl Uğraşmalı?" (199: 138-146) ve "(Öz-) Sorgulamalar: Hata Avcılığı 2 Çevirmen, Eleştirmen, Kuramcı Üçgeninde Hata Nerede?" (1999:152-160) çalışmalarında ele alan Bengi- Öner, hata bulmaktan kaçınmanın sadece çevirmeni haklı çıkarma çabası olarak başka bir uca savrulmaya yol açabileceğini ifade eder. Kavramın kullanımı için bkz.: Işın Bengi-Öner, **Çeviri bir Süreçtir, ya Çeviribilim?**, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1999.

⁴⁴ Çevirmen kararlarını ve müdahalelerini görünür kılarak farklı metin türleri üzerinden kaynak-erek metin değerlendirme çalışmasına bir örnek olarak bkz. Jeremy Munday, **Evaluation in Translation: Critical points of translator decision-making**, Routledge, 2012.

Aynı Bilim Dalında Farklı Yorumlanan Kavramlar

Yukarıdaki örneğe ek olarak, aynı bilim dalında çalışmalarını sürdüren alan uzmanları, görece ortak bir dille hareket etse de kavramların anlam alanları farklı olabilir. Değerlendirme çerçevesinde bakılırsa, çeviriyi değerlendiren kişi ve/veya kurumların değerlendirme edimini farklı şekillerde adlandırdığı ya da kavramların altını farklı doldurduğu görülebilir.⁴⁵ Örneğin değerlendirme ya da eleştiri adı altında, bir çeviri işinin konusu olabilecek ve yazınsal metinler de dâhil tüm metin türlerinin değerlendirilmesi gerektiğini savunan görüşler vardır. Bazı yaklaşımlarda teknik, tıp, ekonomi, iktisat, hukuk gibi özel alan çevirileri değerlendirme ya da kalite değerlendirme adı altında ele alınmaktadır. Ya da yazınsal metinlerin çoğunlukla eleştiri olarak farklı bir başlık altında değerlendirilmesi gerekliliğini savunanlar vardır. Öte yandan, kaliteli ve iyi bir çevirinin döneme ve zamana göre değişebildiği de bir gerçektir. Bu noktada farklı değişkenler ürünün nasıl algılandığını etkiler, bu nedenle tek ve kesin bir kalite anlayışından söz edemeyiz (Karş. Mossop, 2014:22-26).

Editörlüğünü Mona Baker ve Gabriela Saldanha'nın üstlendiği **Routledge Encyclopedia of Translation Studies** (2009), alan uzmanlarının çeviribilim alanı için önemli kavramları ele alarak konu başlıklarını oluşturduğu ansiklopedi niteliğinde bir çalışmadır. Çalışmada Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın yazdığı 'Reviewing and Criticism' başlığı (2009: 236-241) altında 'review' ve 'criticism' kavramlarının yazınsal alandaki konumundan yola çıkılmış ve bu kavramların birbirinden farklı olsa da geniş anlamıyla birbiriyle ilgili değerlendirme uygulamaları olduğu ifade edilmiştir. Gürçağlar, yazın alanındaki değerlendirme, tanıtma (review) ve eleştiri⁴⁶ eylemlerinin aksine bu kavramların çeviribilimde tamamen gelenek haline gelmediğini ve bunun yaratıcı bir eylemi inceleyecek (analysing) ve yargıda bulunacak uygun ölçütler bulmanın

⁴⁵ Örneğin "Almanca 'Übersetzungskritik' (çeviri eleştirisi) kavramı Katherina Reiss'in **Translation Criticism- The Potentials& Limitations** kitabında bir çevirinin pedagojik açıdan değerlendirilmesine ilişkin yöntemli bir çalışma sunarken, Fransızca 'critique' (eleştiri) kavramı Antoine Berman'ın Pour une critique des traductions: John Donne çalışmasının (1995) çerçevesinde sözlü çeviriye göre çizilmiştir. Bkz.: Outi Paloposki, "Translation Criticism" **Handbook of Translation Studies**, Volume 3, 2012, s. 184-190. (çevrimiçi) <https://benjamins.com/online/hts/articles/tra13>, 29 Mayıs 2018. (bkz. özellikle s.185).

⁴⁶ Akbulut, bu kavramı "değerlendirme, tanıtma ve eleştiri" olarak Türkçeleştirmiştir (Bkz. 2009:27). Ayşe Nihal Akbulut "Eğitimde Çeviri Eleştirisi", **Çeviri: Araştırma, İnceleme, Eleştiri**. Dü. Gülperi Sert, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, 2009, s. 23-50.

zorluğundan ileri geldiğini ifade etmiştir (a.e. s:237). Bu noktada eleştiri kavramı yazın ve yaratıcılık odaklı bir eylem olarak tanımlamıştır. Eleştiri modellerinin genellikle KM-EM karşılaştırılmasını içerse de çoğuldizge ya da Toury'nin norm yaklaşımının EM ve kültür odaklı değerlendirmelerden oluştuğu belirtilmiştir (a.e. s:239). Ardından, sömürgecilik sonrası yaklaşımlarla birlikte çeviri tanımının da farklılaşmasıyla değerlendirme kavramlarının değişikliğe uğradığına dikkat çekilmiştir. Metinde 'evaluation' bir eylem olarak geçse de terim olarak 'criticism' sözcüğü tercih edilmiştir.

Juliane House tarafından yazılan 'Quality' başlığı (2009: 222-225) altında ise kalite değerlendirmenin çeviriye farklı bakışların bir sonucu olduğu ve farklı yaklaşımlar çerçevesinde yorumlanabileceği ele alınmıştır. Bu çerçevede kalite değerlendirme kavramı sistemli olmayan ve öznel (anecdotal and subjective), karşılık-bağımlı (response-oriented) ve metin temelli (text-based) olmak üzere üç farklı sınıfta yorumlanmıştır.

Birinci sınıfta çevirinin kalitesinin yalnızca KM'ye sadakatle ölçüldüğü dönem ele alınmıştır. Bu kalite çevirmene, çevirmenin bilgisine, güdülerine ve sanatsal yeteneğine bağlıdır. İkinci sınıfta iletişim odaklı ve dinamik eşdeğerlik dönemi ile başlayan bir kalite anlayışı vardır. Bir diğer deyişle, KM'nin erek kitlesinde uyandırdığı etki ile EM erek kitlesinde uyandırdığı etki arasındaki eşdeğerlik kalite ölçütü oluşturur. Ardından iletinin doğruluğu, anlaşılabilirlik ve bilgilendiricilik gibi ölçütleri içeren bir değerlendirme anlayışı ele alınmıştır. Üçüncü sınıfta ise metin-odaklılık çerçevesinde, Reiss'in bir çeviride en önemli değişkenin KM türü olduğunu savunduğu görüşü olumlu ve olumsuz yanlarıyla irdelenmiştir. Ardından Koller'in değerlendirme modelindeki üç basamağa yer verilmiştir. Daha sonra, Çoğuldizge Kuramı, karşılaştırmalı yazın üzerine temellenen, çeviri kalitesinin erek dizgedeki işlevi ile ölçüldüğü bir model olarak ele alınmıştır. Reiss ve Vermeer'in Skopos Kuramı bir değerlendirme ölçütü olarak ele alınmıştır. Son olarak, Juliane House'un kalite değerlendirme modeli işlevsel-edimsel model olarak ele alınmıştır. Ürün ve süreç odaklı boyutlarda çeviride kalite değerlendirme ile ilgili çalışmalara ağırlık

verilmesi, çevirinin nasıl değerlendirileceğine ilişkin yeni hipotezler ortaya atılıp sağlamaştırılması açısından önemli görülmüştür (2009: 222-225).

Yukarıdaki başlıklar çerçevesinde kalite değerlendirme kavramının, alanı çeşitlilik ile ele alarak daha kapsayıcı bir çerçeve sunduğu ve farklı kuramsal görüşleri ve çeviri anlayışlarını içerdiği görülebilir. Eleştiri ise, yazın geleneğindeki eleştiri anlayışının çok köklü olmasının da etkisi ile daha çok yazınsal anlamdaki çağrışımı ile kullanılmıştır. Her iki başlıkta da değerlendirme ölçütlerinin değişkenliği ve ölçütlerin belirlenmesindeki zorluk temel sorun olarak ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte, iki başlıkta da değerlendirme ediminin çeviri kavramının nasıl tanımlandığı ve arka plandaki kuramsal bakış ile doğrudan bağlantılı olduğunun altı çizilmiştir. Bu bağlamda, başlıkların altında verilen anahtar kelimeler de yol gösterici olabilir: **Reviewing and Criticism** bölümünde verilen anahtar kelimeler: yazın çevirisi; şiir, kalitedir. **Quality** bölümünde verilen anahtar kelimeler eşdeğerlik, işlevsel yaklaşımlar, dilbilimsel yaklaşımlar, gözden geçirme ve eleştiridir (2009:225,241).

Genel çerçevede, özellikle çeviri eleştirisi ve değerlendirme kavramlarının farklı bakış açılarıyla yorumlandığı, bu edimlerin yöntemi ve kapsadıkları metin türlerine ilişkin farklı algıların ve görüşlerin bulunduğu söylenebilir. Bu durum, bu alanda bir adlandırma sorununa da işaret etmektedir. Sözü edilen kavramların farklılığı, temelde çeviri eylemine hangi pencereden ve nereden bakıldığı ile ilgilidir ve bu kavramlar temelinde oluşan yaklaşımlar ile çevirilerin incelenmesi için belli bakış açılarının oluştuğu söylenebilir. Bir sonraki bölümde eleştiri, inceleme, kalite değerlendirme gibi kavramların genel bir görünümünün yansıtılması hedeflenmiştir.

1.3.1. Tanımlar ve Örnekler

Alanyazında çeviri değerlendirme üzerine birçok çalışma bulunmaktadır.⁴⁷ Ancak bu tezde Türkçede çeviribilim alanında değerlendirme kavramlarının nasıl

⁴⁷ Çeviri değerlendirmeyi farklı yönleri ile ele alan çalışmalarla özel sayı oluşturan çeviribilim dergileri için bkz., **Traduction, terminologie, rédaction**. Cilt Vol 2 (2), 1989. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/en/journals/tr/#back-issues>, 12 Haziran 2018. **The Translator**. Cilt Vol 6 (2), 2000. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/toc/rtrn20/6/2?nav=toCList>, 12 Haziran 2018. **Meta**. Cilt Vol 46 (2). 2001. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/>, 12 Haziran 2018. Bunun yanısıra, çevirmenler için düzeltme ve gözden geçirme için yol haritası sunan bir

konumlandığı ve anlam alanlarını görmek amaçlandığından alandaki Türkçe kaynaklar ele alınmıştır.

Bu noktada ülkemizde çeviri eleştirisi geleneğinin oluşmasında büyük etkisi olduğu için Metis Çeviri Dergisi'nden söz etmek gerekir. Yayımlandığı 1987 yılından itibaren çeviri araştırmalarına ışık tutan bu dergide yer alan 23 eleştiri yazısından 19'u yazın yapıtlarını konu edinir.⁴⁸ Dilek Dizdar'a göre **Metis Çeviri**'de KM-EM tümüyle örtüşmesi olarak özetlenebilecek çeviride ulaşılması beklenen ülküsel bir tutum görülmektedir (1992: 130). Elbette bu durum derginin yayımlandığı yıl aralığındaki yaygın yaklaşımlar göz önünde tutularak değerlendirilmelidir. Çeviribilim ve filolojinin söz konusu yıllardaki bağı ve bu bağın akademiye yansıması dergideki eleştiri anlayışını ve kapsamını doğal olarak şekillendirmiştir.

Akşit Göktürk ise 1980'li yıllarda çeviri eylemine bakışı ile çeviri eleştirisine doğrudan ve dolaylı olarak etki etmiştir. “yöntemleri ile ölçütleri tanımlanmamış, baştan sona belirsizliklerle dolu bir alan(dır)” (2008:80) olarak gördüğü çeviri eleştirisinin özellikle de yazın çevirisinde daha belirsiz hale geldiğini ifade eden Göktürk, **Çeviri Dillerin Dili** kitabında ele aldığı çeviri eleştirisi üzerine düşünceleriyle önemli bir yerde bulunur. “Çeviri yapıtların böyle ele alınışında, değerlendirilmesinde gözetilen yol yordam nedir?” (a.e.) sorusu çeviribilim alanı için önemli bir sorgulama adımıdır. Ayrıca çeviri eylemine bütünsel olarak değerlendirilebilecek şekilde bakarak “...bilimsel teknik metinlerin çevirisinde de birtakım ölçütlere, eleştiri ilkelerine” (a.e.,s.81) ihtiyaç duyulduğu üzerinde durmaktadır.

KM-EM karşılaştırılmasının çeviri incelemesinde önemli olsa bile her karşılaştırmanın eleştiri olmadığını altını çizen Göktürk (a.e., s. 81-82), yapıcı eleştirinin ancak “kaynak dil ile amaç dil, özgün metin ile çeviri metin arasında yapılacak ayrımsal karşılaştırmalarla, tek tek yanlışlar ötesinde, benzer türden yanlışların nedenleri,

kitap için bkz.: Brian Mossop, **Revising and Editing for Translators**, London & New York: Routledge, 2014. (Bkz. s.117-155).

⁴⁸ Dilek Dizdar, “Metis Çeviride Çeviri Eleştirisi” çalışmasında derginin alandaki eleştiri geleneği çerçevesinde incelemesini yapmaktadır. Sayısal veri bu çalışmadan alınmıştır. Karş. Bengi-Öner, 1999:111-135. Dilek Dizdar. “Metis Çeviride Çeviri Eleştirisi”, **Metis Çeviri Dergisi**, 1992, s. 124-134. (çevrimiçi) <http://www.metiskitap.com/catalog/periodicalissue/5241> , 16 Haziran 2018.

işlenme olasılıkları, dizgeli bir biçimde ortaya konursa...” (a.e., s. 87) gerçekleşeceğini vurgular.

Yukarıdaki bilgiler, EM değerlendirme konusunda ülkemizde de geçmiş dönemlerden süregelen bir çeşitlilik ve kimi durumlarda belirsizlik olduğunu yansıtmaktadır. Değerlendirmeye dönük kavramların anlam alanı, edimin nasıl gerçekleştiği ve kavramın arkasındaki kuramsal bakışla bağlantılı olarak çeşitlilik gösterebilir. Bu nedenle, kavramların benzeşen ve ayrışan yanlarını görüp kullanım alanlarını somutlaştırmak için Türkiye’de araştırmacıların eleştiri, değerlendirme ve inceleme kavramlarını nasıl kullandığı yayımlanmış çalışmaları üzerinden taranmış ve örnekler verilmiştir. Bu örnekler incelenirken seçilen çalışmalarda kavramların nasıl tanımlandığı yansıtılmaya çalışılmıştır. Çeviribilim alanındaki kullanım sıklığı ve çeviribilim ve yazın alanlarının tarihsel süreçteki ilişkisi nedeniyle EM’nin değerlendirildiği çalışmalarla sınırlı alanyazını taramasında ‘inceleme, eleştiri ve değerlendirme’ kavramlarının⁴⁹ sıklığı dikkat çekmiştir ve bu durum, sınıflandırma başlıklarının oluşmasına etki etmiştir. Kavramların bu üç başlık altında ele alınmasının AÇE’deki dersler ile bir koşutluk oluşturabileceği ve kavramlar ve dersler arasındaki bağlantıyı somutlaştırabileceği düşünülmektedir.

İlk olarak, yukarıda sözü edilen sınıflandırmayı oluşturan eleştiri, değerlendirme ve inceleme kavramlarının genel sözlük tanımlarına yer verilecektir. Bu tanımların, kavramlar hakkında bir ön bilgi sunabileceği düşünülmüştür.

Eleştiri:

a. Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit. 2. ed. Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.⁵⁰

⁴⁹ TDK ‘kavram’ için “Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım...” karşılığını verir. bkz.: (çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5acf4b76905668.921.09129 12 Nisan 2018.

⁵⁰ TDK Güncel Türkçe Sözlük (çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad45b404c2833.73571281 10 Nisan 2018

Değerlendirme:

1. Bir şeyin nitelik ya da niceliği üstüne yapılan çalışma sonucu varılan yargı.
2. Aynı biçimdeki olayların, birtakım ölçünlere göre, önemini belirtme.
3. Türlü öğretim amaçlarının gerçekleşme oranını değişik yollarla ölçme ve ortaya çıkan sonuçlar üzerinde değer biçme. (*İngilizce karşılığı: evaluation eğitim terimleri sözlüğündeki kullanımı*)⁵¹

İnceleme:

İncelemek işi, tetkik, 2. Edebiyat. Bir bilim veya sanat konusunu her yönüyle geniş biçimde açıklayan eser veya yazılı araştırma. 1. Ele alınan bir konu ya da olayın özelliklerini ve ayrıntılarını inceden inceye anlamaya çalışmak, ilgili yasa ve kuralları ortaya çıkarmak ve birtakım sonuçlar elde etmek için yapılan yöntemli çalışma. (*Eğitim terimleri sözlüğünde tanımı*)⁵²

Temel sözlük tanımlarına bakıldığında, eleştiri kavramındaki vurgunun yazın eserlerinin değerlendirilmesinde olduğu, eser veya konunun yanlış/doğru yanlarının incelendiği görülebilir. Değerlendirme kavramında öne çıkan nokta ‘nitelik, nicelik, ölçün’ gibi kavramlardır. İnceleme ise bir konu ya da olayı ‘anlamak için’ üzerinde çalışma anlamı ile ön plana çıkmaktadır.

Çeviri eylemi eğitimde, akademik çalışmalarda, çeviri uygulamalarının yapıldığı sektör boyutunda ya da erek kitle tarafından çeşitli durumlarda değerlendirilir. EM’nin değerlendirilmesi alandaki tez çalışmalarına da konu olmaktadır.⁵³ Bu çalışmanın kuramsal çerçevesinde görülebileceği gibi, değerlendirme için kullanılan yöntemlerin bazıları akademisyenler, bazıları eğitimciler, bazıları da çeviri sektöründeki aktörleri tarafından geliştirilmiştir. İkinci bölümde bu kavramların akademik çeviri eğitimindeki konumu değerlendirilmeden önce akademik söylem ve sektördeki kullanımını görebilmek amacıyla çeviribilim araştırmacılarının ve çeviri eylemi üzerine uygulamaya dönük oluşturulan belgelerdeki kullanımlardan örneklerle yer verilmiştir. Örneklenen çalışmaların başlığında değerlendirme kavramları geçiyorsa

⁵¹ TDK Güncel Türkçe Sözlük (çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad46abb1316e7.14243619 10 Nisan 2018

⁵² TDK Güncel Türkçe Sözlük (çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad47a353c6270.14869575 10 Nisan 2018

⁵³ Lisansüstü çalışmalarda yazın çevirisi üzerine değerlendirme, inceleme, eleştiriye ele alan tezler vardır. Genel bağlamda çeviri eleştirisini ele alan güncel yüksek lisans tez çalışmalarına örnek olarak Bkz.: Akyol, 2008, Özdilek, 2013 ve Tezcan, 2015.

ilgili başlığın altında ele alınmıştır. Başlığında değerlendirmeye dönük herhangi bir kavram geçmiyor ancak içerik ve konu alanı olarak bir EM değerlendirmesi yapılyorsa, araştırmacının eserde bu kavramları kullandığı cümlelerden yola çıkarak ilgili başlık altına yerleştirilmiştir. Eleştiri ve değerlendirme kavramlarının kullanımına ilişkin tüm bu gözlemler 1980’li, 1990’lı ve 2000’li yılları kapsayacak şekilde ve Türkiye’de çeviribilimin tarihsel gelişimi içinde ele alınmıştır.

1.3.1.1. Eleştiri

Bu bölümde, çeviri eleştirisi üzerine düşünceler ve uygulamalar içeren çalışmalar ele alınacaktır.

Suat Karantay “Çeviri Eleştirisinin Bilimsel Konumu Üzerine Eleştirel Görüşler ve bir Model Önerisi” (1993)⁵⁴ başlıklı çalışmada özellikle yazın çevirisi karşısında çeviri eleştirisinin genelde gazete veya dergilerde kitap tanıtım yazıları ile sınırlı görüldüğünü belirtir. Çeviri eleştirisinin “öznellik, kişisel beğeni ve sezgisel yargı gibi bilimsellikten uzak etmenlerden” (a.e., s. 20) sıyrılmadığını öne sürer. “Birinciklerin (texteme)” incelenmesinin bütünü görmede yetersiz kalsa da bu betimlemelerin bazı bulgulara ulaşmak açısından yararlı olduğunu ifade eden Karantay, yanlış çözümlemesinden betimleme yöntemine geçerek nesnellığe yaklaşılabileceğini vurgular (a.e.). Tek bir yapıtın incelenmesinin yanlış listesi oluşturacağını düşündüğünden birkaç çeviri yapıtın “belli bir çeviri sorunu çerçevesinde” (a.e.) incelenmesini önerir ve çeviri eleştirisinin kullanım amacını somutlaştırır. Bu bağlamda verdiği örnekler yazın çevirisi alanındadır.⁵⁵

Bu çalışmada kaynak ve erek dizge ve kültürlerini de içeren Van den Broeck modelinin çoğuldizge kuramını da kapsadığını ifade eder (a.e., s. 21). Bununla birlikte, bu modelin uygulanmasının zor olduğunu iddia ederek daha dar kapsamlı olsa da uygulanabilir bir çeviri eleştirisi modeli önerir. Bu model sadece yazın çevirisine

⁵⁴ Suat Karantay, “Çeviri Eleştirisinin Bilimsel Konumu Üzerine Eleştirel Görüşler ve bir Model Önerisi.”, **Dilbilim Araştırmaları Dergisi** 1993, s. 19-24. (çevrimiçi) <http://dad.boun.edu.tr/issue/4537/289844>, 15 Mayıs 2018.

⁵⁵ Karantay 1980’lerde eleştirinin amaç ve işlevini sanat yapıtlarındaki olumlu ve olumsuz nitelikleri sergileyen bir değerlendirme ekseninde tanımlamış ve eleştiri kavramını genelde sanat yapıtları ile sınırlandırmıştır. Bkz.: Suat Karantay, “Çeviri Eleştirisi: Sorunlar, İlkeler, Uygulamalar”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, 2. Bsm., haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, 2008, s. 130-136.

odaklıdır (a.e. s. 23). Modelinde sözcük ve tümce düzeyinde değil, “yazar biçimini sergileyen uzun bölümlerin karşılaştırılıp tartışılmasıyla” (a.e., s. 24) nesnel bir değerlendirme yapılacağını belirterek olması gereken çeviri eleştirisinin tanımını yapar.

Öne çıkan kavramlar: yazın çevirisi, öznellik- nesnellik, eleştiri, Van den Broeck, model önerisi, yazar biçimi, değerlendirme

Öte yandan Karantay ile yakın bir tarih aralığında Ülker İnce, “Kuram ve Uygulama Bilgisiyle Çeviri Eleştirisi” (1997)⁵⁶ çalışmasında, çeviri kuramlarının çeviri eleştirisi ile bağlantısını, eleştirinin çeviri anlayışıyla ilişkisi üzerinden kurar. Erek odaklılığa geçişle yargılama aşamasının zorlaştığını ifade eden İnce, değerlendirme için tek ölçütün KM ile kurulan eşdeğerlik olmadığını, erek dizgenin de göz önünde bulundurulduğunu belirtir. “...dilbilim, biçembilim, yazınbilim, metinbilim, göstergebilim, hatta toplumbilim, kültürbilim ve ruhbilimden tutun da tıbbaya kadar pek çok ve çeşitli bilgi alanlarıyla alışverişi olan bir uğraş” (a.e., s. 257) olarak tanımladığı çevirinin farklı alanlarla ilişkiler içinde ele alınması gerektiğini, bunun sadece uygulama deneyimi ile olamayacağını belirtir, kuramların önemini vurgular. İnce, eleştiri kavramı altında “çözümleme, değerlendirme ve yargılama” olması gerektiğini ifade eder (a.e., s. 254). Öznellik ve nesnellik kavramları için André Lefevere’in görüşlerinden yola çıkar, çevirilerin bağlam içinde değerlendirilmesi nedeniyle doğası gereği öznellik içerdiğini ancak bu özelliğin dozunun önemli olduğunu altını çizer.

İnce çalışmasında bir tıp metninin üst eleştirisini yapar. Eleştirmenin metni Van den Broeck modeli ile incelediğini belirtir (a.e., s. 256-259)⁵⁷. Üst eleştirisi sonucunda eleştirinin yargı içermesi gerektiğini, çeviri koşulları gerçekçi yansıtılmadığında

⁵⁶ Ülker İnce, “Kuram ve Uygulama Bilgisiyle Çeviri Eleştirisi”, **Hommage a Hasan Ali Yücel**, Dü. Hasan Anamur. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi yayınları, 1997, s. 253-259.

⁵⁷ İnce “Çeviriyi Eleştirmeden Önce” çalışmasında da çeviri eleştirisinin nesnel ve sistemli olması gerektiği üzerinde durur. Eleştiri ölçütünün eleştirmenin doğru kavramına göre şekillenmesinin tehlikesini, asıl ölçütün ulaşılacak istenen çeviri amacı olduğunu ifade eder. Yöntemli bir çeviri eleştirisi tanımında KM ve EM bir bütün olarak ve metnin içinde bulunduğu dil ve dizge ilişkileri ile incelenmesinin önemini belirtir. Ardından küçük dil birimlerini inceleyerek çevirmenin hangi kısıtlamalar altında karar verdiğini sorgular ve çevirinin niteliğini değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Van den Broeck modelini temel alarak Akşit Göktürk’ün yazın çevirisi eleştirisi örnekleri üzerine bir üst eleştiri yazar. Ülker İnce, “Çeviriyi Eleştirmeden Önce”, **Dilbilim Araştırmaları**, 1993, s. 5-11. (çevrimiçi) <http://dad.boun.edu.tr/issue/4537/289842>, 29 Haziran 2018.

değerlendirme ediminin çevirmen kararlarına gerekçe bulmaktan öteye gidemeyeceğini belirtir.

Öne çıkan kavramlar: eleştiri-kuram ilişkisi, eşdeğerlik, eleştiri, çözümleme, değerlendirme, yargılama, öznellik- nesnellik, Lefevere, üst- eleştiri, Van den Broeck

2000’li yıllara gelindiğinde N. Berrin Aksoy’un “Çeviride ve Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi” çalışması örnek verilebilir. (2001)⁵⁸ Aksoy bu makalesinde çeviri eleştirisini “özgün metnin ve çeviri metnin karşılaştırmalı çözümlemesinin düzenli bir biçimde yapılması” (a.e.,s.1) çerçevesinde tanımlar. Bu çözümlemenin KM ve EM dizgeleri içinde yapılması gerektiğini belirtir. Karşılaştırmalı çözümlemenin amacını “çeviri metnin hangi unsurların etkisi altında yönlendirilerek dilsel göstergelerce hedef dile aktarıldığını ve kaynak metinden sapmaların nedenlerini araştırmak” (a.e.) olarak açıklar. Bu çözümlemede KM’de “dil, kültür, ileti ve yazınsal” özelliklerinin üzerinde durulması ve “aynı sürecin karşılaştırmalı olarak çeviri metin üzerinde” gerçekleştirilmesi gerektiğini söyler (a.e.).

Aksoy, çeviri eleştirisinin amacını “çevirinin, hem ürünün hem de sürecin, dizgesel bir anlatısını sunmak ve bunu yaparken çeviri süreci ve ürünü hakkında bilinenleri ve ... varılan nesnel yargıları ve öznel düşünceleri yansıtmak” (a.e., s. 2) olarak tanımlar. Çeviri eleştirisine bakıştaki farklılıkları çeviriye bakışla ilişkilendiren Aksoy, bazı durumlarda eleştiriye edebiyatçıların, dilbilimcilerin ya da çevirmenlerin öznel yargılarla yaptığını, bazen çeviri süreci ya da ürünü dikkate almadan sadece çevirinin temel alındığını belirterek çeşitliliğin altını çizer (a.e.).

Aksoy, çalışmasında farklı eşdeğerlik kavramlarını ele alır ve doğru- yanlış kavramlarından çok seçimlere odaklanır (a.e., s.3). İnceleme başlığı altında yazın alanından bir KM ve üç çevirisinden oluşan bütüncesini Van den Broeck yöntemi ile karşılaştırır. Biçemin nasıl aktarıldığını değerlendirir ve yargıya varır.⁵⁹

⁵⁸ N. Berrin Aksoy, “Çeviride ve Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi** 18/2 2001, s. 1-16. (çevrimiçi) <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/issue/view/33>, 12 Mart 2018.

⁵⁹ N. Berrin Aksoy, **Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi** kitabının “Çeviri Eleştirisi” (165-185) bölümünde çeviri eleştirisini yazın çevirisi ekseninde ele alır. Yazın eleştirisinin “...ulaştığı dizgesel ve bilimsel yöntemlere” çeviri eleştirisinin henüz ulaşmadığını belirtir. Çeviri eleştirisinin paradigma

Öne çıkan kavramlar: karşılaştırmalı çözümleme, KM'den sapma, ürün, süreç, dizgesellik, öznellik-nesnellik, ölçüt, eşdeğerlik, çevirmen seçimi, van den Broeck

Çeviri eleştirisinin sorunlarına değinen bir başka isim de Ayşe F. Ece olmuştur. Ece, “Çeviri Eleştirisinde Yaklaşımlar” (2007/2008)⁶⁰ çalışmasında çeviriyi farklı metin türlerini kapsayan çeşitlilikte bir eylem olarak görür. Öte yandan, genelde çevirmenlerin görünmezliğine, edebiyat metinlerinde kitap kapağında çevirmen adı görününce ya da metinde yadırgatıcı bir unsur olunca aktarımı yapan birinin varlığının belirginleştiğine dikkat çekerek bu durumu doğrudan çeviri eleştirisi ile bağlantılı ele alır (2008:137). Çeviri edebiyat yoğun olsa da metinlerin aynı hızla “değerlendirilmediğini”, üzerine neredeyse hiç “üst-metin” yazılmadığını (a.e., s. 138) ifade eder. Kitap eklerindeki tanıtım ya da eleştiri yazılarının çeviriyi üstünkörü ve çeviri gerçeklerinden uzak değerlendirdiğini belirtir (a.e.).

Bu çalışmasında yazın metinleri odağında bir çeviri eleştirisi üzerinde duran Ece, Toury'nin yaklaşımının ve norm kavramının çeviri eğitimi ve eleştirisine etkisini, Van den Broeck modelini ve Antoine Berman'ın analitik yol haritasının eleştiriye açtığı yolu ele alır. Ece'ye göre yayımlanan çeviri eleştirilerinin sayısında bir azalma gözlemlenmektedir. Öte yandan, “çeviri eğitimi veren bölümlerde çeviri değerlendirme ya da çeviri eleştirisi adı altında dersler” (a.e., s. 145) verildiğini ve bu derslerde çeviri eleştirileri yapıldığını ifade eder. Çeviri eleştirisinde arananın nesnellik değil bilimsellik olduğunu öne sürer ve eleştiri sonucunda daha sağlıklı çeviriler üretilebileceğini ve edebiyat çevirisi okurlarının daha ‘başarılı’ çeviriler talep edebileceğini söyleyerek çeviri eleştirisinin amaçlarından birini somutlaştırır (a.e.).

değişimine kadar “kaynak metin bağlamında hedef dilde yaratılan metindeki doğruluk/yanlışlık ve birebir bir eşdeğerliğin yaratılıp yaratılmadığının öznel bir incelemesi” (a.e.) olduğunu, ancak 1980'lerden sonra alanın gelişmesi, farklı alanlara yansması ve betimleyici yönü ile çeviribilimcilerin çeviri eleştirisini konumlandırma çabalarını vurgular (2002:165). Aksoy, Van den Broeck'in modelinin çeviri eğitime uygunluğunu vurgulayarak “dizgesel ve kullanılabilir, kapsamlı, betimleyici ve hedef odaklı” tanımıyla “çeviribilimi tüm geçmiş ve gelecek uygulamalarıyla” ele aldığını ifade eder (a.e.).

⁶⁰ Bu çalışma 2007 yılında Varlık dergisinde yer almıştır. 2008 yılında gözden geçirilmiş versiyonu için bkz.: Ayşe F. Ece, “Çeviri Eleştirisinde Yaklaşımlar”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, 2. Bsm. Haz. Mehmet Rifat. İstanbul, Sel Yayıncılık, 2008, s. 137-147.

Öne çıkan kavramlar: eleştiri, farklı metin türleri, edebiyat çevirisi, eleştiri algısı, değerlendirme, Toury, norm, van den Broeck, Berman, bilimsellik

Ece ile aynı yıllarda Faruk Yücel, “Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?” (2007)⁶¹ çalışmasında tarihsel süreçte çeviri eleştirisi alanyazınıncı inceler. Bu incelemeden yola çıkarak, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilimsellik kazanmaya başladığını öne sürdüğü çeviri eleştirisini, çeviribilimin çalışma alanlarından biri olarak ele alır (2007:39). Çeviri eleştirisinin belli ölçütlerle yapılması gerektiği ve eleştirinin tek bir yorumla sınırlı olmadığı üzerinde durur. Değerlendirme ölçütleri içinde “metin türünün niteliği, erek ve kaynak metnin, eleştiride ne oranda temel alındığı,..., eleştirinin ne amaçla yapıldığı, ...çevirmen, kültür, siyaset gibi metin dışı etmenlerinin gözetilip gözetilmediği gibi konular” yer alır (a.e., s. 41). Bu çokluğa bağlı olarak, çeviri eleştirisi söylemlerindeki ‘kavram kargaşası’ konusuna dikkat çeker ve eşdeğerlik, kaynak ve erek odaklılık, işlevsellik gibi kavramların farklı yorumlanabildiği, eleştiriye dönük kavramlar arasında “tam anlamıyla bir örtüşme” olmadığını ifade eder (a.e., s.40).

Tarihsel süreçte temel ayrımın ve ölçütlerin metin türüne göre şekillendiğini vurgulayan Yücel, çalışmasında farklı eleştiri yaklaşımlarını açıklar ve beş aşamalı bir model önerir. Birinci aşamada metin odaklı bir inceleme yapılır, ikinci aşamada metnin anlamını oluşturan tarihsel ve kültürel etmenler gibi görünmeyen öğeler incelenir.⁶² Üçüncü adımda KM-EM karşılaştırması bulunur, sapmalar belirlenir. Bu sapmaların dilsel göstergelerden mi yoksa ideolojik veya kültürel farklılıklardan mı kaynaklandığı sorgulanır. Son olarak sapmalar sınıflanır ve EM okunur. Bu okumada EM, erek kültür üzerinde nasıl bir tepki yaratmış olabileceği düşünülür (a.e., s. 54-55-56).

⁶¹ Faruk Yücel, “Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?”, **U.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2007: 39-58. (çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214584>, 29 Haziran 2018.

⁶² Yücel bu modeli yazın ve yazın dışı metinler için önermiştir ama metnin türüne göre sorgulamanın içeriğinin değiştiğini belirtmiştir. Örneğin, bilgi verici metinlerde yazar, tarih vb. dış etmenlerin daha az olduğunu ifade etmiştir (2007:54).

Öne çıkan kavramlar: eleştiri, bilimsellik, ölçüt, amaç, metin içi-metin dışı etkenler, kavram kargaşası, metin türü, model önerisi, sapma

Kurultay ise 2000’li yıllarda güncel bir sözlü çeviri olayı üzerine çeviri eleştirisi yapar. Kurultay, “Davos’ta Çevirinin Serencamı” (2009)⁶³ çalışmasında eleştiriye metin, metnin içinde bulunduğu bağlam ve çeviri eyleminin konumu ve mesleki boyutu düzleminde değerlendirir. Yaptığı çeviri eleştirisi aynı zamanda bütüncesinde ele aldığı siyasi metin çevirilerinin değerlendirilmesine yönelik bir üst eleştiri niteliği de taşır. Eleştirisinde anlamayı oluşturan unsurları iletişim durumu içinde değerlendirdiğini belirtir. Bunun için çevirinin “eleştirel bir değerlendirmesine, bir çeviri eleştirisine yönelmek” ve “bütünsellik içinde dış etkenleri” de dikkate almak gerektiğini vurgular (2009: 125).

Çalışmanın uygulama bölümünde siyasi bağlam içinde KM-EM karşılaştırması yapar ancak bu karşılaştırmada amaç tek tek cümlelerin karşılaştırılması değil, çalışmasının çerçevesinde üzerinde durduğu siyasi bağlamda öne çıkan aktarımlar üzerinedir. Bu bağlamda, Kurultay “çeviriyi kuşatan koşullara dönük gözlem ve değerlendirme” yaptığını ifade eder (a.e., s. 127).⁶⁴

Öne çıkan kavramlar: siyaset metni, bağlam, iletişim durumu, çevirmenlik, üst eleştiri

Muharrem Tosun, **Çeviri Eleştirisi Kuramı** (2013)⁶⁵ çalışmasında eleştirinin tanımını, kapsamını, konumunu ve tarihsel sürecini farklı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alır ve genel bir çeviri eleştirisi kuramı öne sürer. Eleştiriye “bir eylem, bir yapıt hakkında bir değerlendirme ve yorum biçimi” olarak gördüğünü belirten (a.e., s.17) Tosun, kuramının edebiyat, felsefe, teknik, sözlü çeviri gibi alanları kapsayabileceğini belirtir. Öte yandan, bu çalışmasında çeviri eleştirisi uygulaması ya da örnekleri belirtmez. Gadamer, Eco, Habermas, Luhmann gibi isimler çerçevesinde bir kuramsal temel oluşturur ve “farklı kuramlardan uygun ölçütler kullanarak uygun eleştiri” yapılabileceğini ifade eder (a.e., s. 223). Bu çalışmasında, genelde

⁶³ A. Turgay Kurultay, “Davos’ta Çevirinin Serencamı”, **Çevirmenin Notu**, 9 (2009): 124-132.

⁶⁴ Bulut da aynı çeviri olayını Kurultay ile benzer bir açıdan, bağlamın ve ortamın önemini, çevirinin gerekliliklerini vurgulayarak ele alır. Alev Bulut, “Davos ve Çeviri: Hep Aynı Hikaye”, **Çeviribilim** 2009. (çevrimiçi) <http://ceviribilim.com/?p=1477>, 12 Temmuz 2018.

⁶⁵ Muharrem Tosun, **Çeviri Eleştirisi Kuramı**, İstanbul: Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.

değerlendirme ölçütlerinin eleştirmen ve KM sadakat anlayışı ile şekillendiği, günümüzde ise daha çok iletişim durumu, işlev, amaç, okur özellikleri ve beklentisi çerçevesinde EM bağlamında yer aldığı görüşlerine yer verir (a.e., s. 165-166).

Tosun KM-EM karşılaştırmasını “... işlevde bir eksiklik olması halinde, bu eksikliğin kaynağına inmek için başvurulacak bir yöntem” olarak görür (a.e., s. 171). Öte yandan, “çevirinin...ancak orijinal ile karşılaştırıldığında eleştirisel analizi ve değerlendirilmesi” (a.e., s. 180) yapılabileceğini söyler ve EM eleştirisini “gerçek çeviri eleştirisinin bir parçası veya ilk aşaması” olarak görür (a.e.). KM çözümlemesine dayalı bir eleştirinin bir ‘hata avcılığına’ dönüşeceğini belirtir (a.e., s. 204-205).

Eleştirmenin iyi bir çevirmen olmak ya da iyi çeviri yapmak zorunda olmadığını belirten Tosun, genelde eleştirmenlerin “çeviri uzmanı olmaktan çok, ilgili metnin uzmanı” (a.e., s. 206) olduklarını ifade eder ve “çeviri metnin kalitesini kaynak metinden bağımsız olarak değerlendirebilecek kadar birikimi olan bir uzman” olarak tanımlar (a.e.). Çeviri eyleminin “tek bir pratiğini” ve “bir çeviri eyleminin bütünsel bir bakış ve toplumsal boyutu ve topluma yansımaları” eleştirmek üzere kullanılacak kuramsal ve yöntemsel modeli farklı çerçevelerde değerlendirir (a.e., s. 232).

Öne çıkan kavramlar: metin türleri, kuram önerisi, Gadamer, Eco, Habermas, Luhmann, ölçüt, öznellik-nesnellik-karşılaştırma, yöntem, model, inceleme

1.3.1.2. Değerlendirme

Türkiye’de çeviribilimin gelişimi içinde 1980’li yıllardan itibaren EM değerlendirme başlığı altında ele alındığı da görülmektedir.

Saliha Pakar, “Çeviride Yanlış- Doğru Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi” (1983/2008)⁶⁶ başlıklı çalışmada “çeviri eleştirisinde bilimsel tutumun belirlenmesi ve örneklendirilmesi” üzerinde durur (2008:121). KM-EM karşılaştırması sonucunda

⁶⁶ Bu çalışma, 1983 yılında yayımlanmış, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler** kitabında yayımlanmak üzere gözden geçirilmiştir. Saliha Pakar, “Çeviride ‘Yanlış-Doğru’ Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, 2. Bsm., Haz. Mehmet Rifat, 2008, s. 121-129.

“gerçek anlam yanlışları” (a.e.) dışındakileri çeviri sürecinin bir parçası olan deyiş kaydırmaları çerçevesinde ele alır. Bu amaçla, bir şiirin üç ayrı çevirisini karşılaştırır ve deyiş kaydırmalarını ‘inceleyerek’ “çevirilerin hangi ölçütlere göre değerlendirilebileceğinin” araştırılmasını hedefler (a.e.). Yanlış kavramını “sözdizimsel bağlamı doğru kuramamak” ile tanımlar (a.e.). Parker’e göre, çeviri eleştirisinde deyiş kaydırmalarının ele alınmasıyla çevirmen yöntemi ve çeviride kazanılan/kaybedilen özellikler daha nesnel “değerlendirilmiş olur” (a.e., s. 122).

Çalışmasında önce KM sonra EM’ye yer vererek kararları yorumladığı, sonuçta betimleyici yargılara vardığı görülür. “Şiirdeki değişmez anlam çekirdeği”nin üç EM’de de korunduğu sonucuna varır, ardından Holmes’un şiir çevirileri üzerine görüşlerinden yola çıkarak biçimsel düzlemde bir değerlendirme de yapar (a.e., s. 126-127).

Öne çıkan kavramlar: eleştiri, değerlendirme, bilimsellik, deyiş kaydırması, şiir çevirisi, anlam, betimleyici yargı, Holmes

2000’li yıllarda ise Alev Bulut’un değerlendirme sözcüğü altında farklı metin türlerinin çevirisini ele aldığı görülebilir. Bulut, “Çeviri Metnin Değerlen(dir)mesi-Metinsel (Eş) Değer(lik) Anahtarları” (2000)⁶⁷ çalışmasında değerlendirme kavramını çeviri araştırmaları bağlamında ele alır ve ‘evaluation’ sözcüğünün karşılığı olarak kullanır. Eşdeğerliğin KM’ye dayalı bir ölçüt olarak görülmesinin ardından yazılı/sözlü metinlerin ‘değerlendirilmesinde’ erek odaklılığa geçiş olduğunu ifade eder (2000: 73). Çeviribilim araştırmalarında ve değerlendirme sürecinde eşdeğerlik kavramının yeniden tanımlanması üzerinde durur. Bu bağlamda, tarihsel süreçte ölçütü kaynak dil/metin eşdeğerliği olan “dil odaklı kuramcılar” (a.e., s. 74) ve EM’yi kendi bağlamında değerlendiren “kültür ve yazınbilim” odaklı kuramcılar olduğunu vurgular (a.e.). Ardından “çeviri normlarıyla çelişmeyen erek odaklı kapsayıcı bir “metinsel değerlendirme” (a.e.) için saptamalar yapar. Mevcut eşdeğerlik yaklaşımlarının “erek

⁶⁷ Alev Bulut, “Çeviri Metnin Değerlen(dir)mesi-Metinsel (Eş) Değer(lik) Anahtarları”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, 2000, s. 73-89. (çevrimiçi) <http://fs.hacettepe.edu.tr/ceviribilim/dosyalar/sayilar/2000.pdf>, 9 Şubat 2018.

odaklı anahtarlar” (a.e.) olabileceğini söyler ve eşdeğerliği erek metin çerçevesinde “...amaçlanan etkiye, niyete, anlamsal karşılığa, işleve denk olmak” (a.e.) ile tanımlar.

Çalışmasında üç ölçütlü bir değerlendirme modeli önererek metinden söyleme doğru genişleyen bir perspektifle çeviri eylemini değerlendirir. Bulut, erek odaklı bir yaklaşım benimseyerek EM’nin metindilsel değeri (kaynak dilin metin türü geleneklerinden ne kadar yararlandığı ve erek dilde kabul edilebilir bir dil kullanımı), söylemsel değeri (alıcı, biçim, iletim şekli ve amacı) ve edimsel değeri (erek alıcıya nasıl ulaştığı, uyandırdığı etki) üzerinde durur. Bu modeldeki her halkanın kendinden öncekini de kapsayarak değerlendirme yapıldığını belirtir (a.e.). Bu bağlamda, söz konusu ölçütlerin somut olarak değerlendirilebileceği çağrı işlevli bir metin (uçuş sırasında uyarı ve bilgilendirmeye yönelik oluşturulan bir metin), sanatsal yönü olan bir metin (çocuk kitabı), sözlü çeviri metni ve (yazınsal bir metin olarak kabul edilen) popüler bir müzik bestesinin çevirisini kullanır. Öte yandan, her metinde değerlendirme yolunun aynı şekilde izlenemeyeceğini ifade eder ve alternatif çözümleme adımları önerir (a.e., s. 78).

Öne çıkan kavramlar: değerlendirme, bütünleyicilik, eşdeğerlik, farklı metin türleri, ölçüt, erek odaklı, model önerisi

Duygu Seymen, “Çeviri Metni Eleştir(eme)mek: Çeviribilim Penceresinden Türkiye 2012 İlerleme Raporu Çevirisinin Değerlendirilmesi” (2015)⁶⁸ makalesinde tarihsel süreçte çeviri eleştirisinin ağırlıklı olarak kutsal ve yazınsal metinleri kapsadığının altını çizer ve bu doğrultuda şekillenen çeviri eleştirisinin geleneksel tanımını KM-EM eşdeğerliği odağında bir karşılaştırma olarak özetler (a.e., s. 122-123-125-126). Paradigma değişiminden sonra işlevsel değerlendirmeler çerçevesinde oluşan ölçütler ile çevirilerin “bütünsel ve olduğu bağlam içinde” değerlendirilmeye başladığını ve çeviribilimin “farklı disiplinlerin oluşturduğu metinleri de” incelemeye dahil ettiğini vurgular (a.e., s. 122). Çalışmasının amacını, hukuk alanında bir uzmanlık metni olan Türkiye 2012 İlerleme Raporunun İngilizceden Türkçeye çevirileri üzerine yazılı basında ve çevrimiçi ortamlardaki eleştirileri çeviribilim bağlamında değerlendirmek

⁶⁸ Duygu Seymen, “Çeviri Metni Eleştir(eme)mek: Çeviribilim Penceresinden Türkiye 2012 İlerleme Raporu Çevirisinin Değerlendirilmesi”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, 2015: 121-134.

olarak açıklar (a.e.) ve sonuç yargısına varır. Çeviri eleştirisini KM-EM karşılaştırması ile sınırlandırmaz ve ölçütlerini “...çeviriyi kuşatan durumsal, toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel vb. etkenleri göz önünde bulunduran yaklaşım” (a.e.) olarak açıklar. Bulguları, “çevirinin oluşturulduğu, yayımlandığı, kullanıldığı ortam ve ideoloji gibi çeviri edimini yönlendiren etkenler” çerçevesinde ele aldığını belirtir (a.e., s. 122-134). Seymen, “...medyada yer alan eleştirel görüşlere yer verilen bu incelemede” (a.e., s. 132) erek odaklı bir bakışla bütüncesindeki eleştiri ölçütlerini ele alır ve eleştirmenlerin “alan bilgisine, alana özgü eleştiri kültürüne sahip olması” gerekliliğini vurgular (a.e., s. 126). Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Toury’nin norm kavramı ve ideolojik bakışın çeviri sürecindeki yeridir.

Öne çıkan kavramlar: eleştiri, değerlendirme, inceleme, kutsal ve yazınsal metinler, tarihte çeviri eleştirisi, bütünsellik, metin türleri, Toury’nin normları, ölçütler

1.3.1.2.1. Ölçme-Değerlendirme

Değerlendirme kavramı başka sözcüklerle birleştikçe çeviribilim disiplini içinde farklı anlamlara göndermede bulunmaktadır. Ölçme- değerlendirme ifadesinin ağırlıklı olarak eğitim alanında yapılan değerlendirmeler için kullanıldığı görülebilir.

Ayşe Nihal Akbulut, “Çeviri Eğitiminin Özgül Yapısına Uygunluk Açısından Ders Yöntemleri Ölçme-Değerlendirme: Çeviri Sınavlarına Yönelik bir Araştırma” (1997)⁶⁹ çalışmasında çeviribilimin özerk bir bilim dalı olması ile çeviri eyleminin eğitim içindeki yeni konumunu sorgular. Verilen eğitimin tamamlayıcısı ise ölçme ve değerlendirme edimi olarak ortaya çıkmaktadır. Akbulut’a göre “Sınavlar yalnızca derslerin ve öğretimin bir uzantısı olarak kalmazlar, ..., çünkü sınavlarda derste öğretmeye, yerleştirmeye çalıştığımız bilgi ve becerileri ölçeriz” (1997:89). Bu bağlamda, Akbulut’un ölçme-değerlendirmeyi eğitim alanında kullandığını ve öğrencinin eğitiminin bir uzantısı olarak gördüğü söylenebilir.

Öne çıkan kavramlar: ölçme-değerlendirme, bilgi-beceri, çeviri eğitimi

⁶⁹ Ayşe Nihal Akbulut, “Çeviri Eğitiminin Özgül Yapısına Uygunluk Açısından Ders Ölçme-Değerlendirme: Çeviri Sınavlarına Yönelik Bir Araştırma”, **Forum: Türkiye’de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye?**, dü. Kurultay, Turgay ve İlknur Birkandan İstanbul, Sel Yayıncılık, 1997, s. 88-100.

Emra Durukan da 2000’li yıllarda ölçme değerlendirme kavramını eğitim çerçevesinde ele alır. Durukan, “Çeviri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirmenin Temeli Olarak Hedef Davranış Belirleme” (2017)⁷⁰ adlı çalışmasında ölçme ve değerlendirmeyi ‘testing and evaluation’ kavramlarının karşılığı olarak kullanır. Çeviri eğitiminde ölçme ve değerlendirme çalışmalarının bulunmamasından yola çıkar. Amaçların tanımlanması ve nesnel olunması gerektiğini belirtir. Bu bağlamda, çeviri edincini hedef davranış olarak tanımlayarak bu hedefe ulaşmada ölçme değerlendirmeyi ele alır (a.e.).

Öne çıkan kavramlar: ölçme-değerlendirme, çeviri eğitimi, çeviri edinci

1.3.1.2.2. Kalite Değerlendirme

Ölçme-değerlendirme kavramında olduğu gibi, kalite değerlendirme ifadesi de çeviribilimde kullanıldığı bağlama göre tanımlanmaktadır.

Esra Birkan Baydan, **Yapısalcılık-Sonrası Kuramsal Görüşler Doğrultusunda Çeviri Eğitimine Giriş: Toplumsal Oluşumcu Yaklaşım Işığında Uygulama Örnekleri** (2011) isimli doktora tezinde⁷¹ çeviri eğitimi bir meslek (uzmanlık) eğitimi olarak görür ve çeviri eğitiminde kazandırılması gereken çeviri edinci üzerine görüşlerini sunar. Çeviri sektöründe çevirmenin görev ve sorumluluklarını da irdeler. Bu irdelemede EN 15038 Avrupa Birliği Çeviri Standardı ve çeviri sürecinde yer alan aktörlerin tanımlanması üzerinden sektöre yönelik çeviri gerçekleri ile çevirmenlerde bulunması gereken mesleki edinçler arasında ilişki kurar. Çeviribilimcilerin görüşleri ile EN 15038 standardı arasında kopukluk olmadığını belirten Birkan-Baydan, standartta tanımlanan aktörler üzerinden çevirmenden bekleneni somutlaştırır. Bu noktada beklentinin kaliteli bir ürün ortaya çıkaran alan uzmanları yetiştirmek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bir anlamda standartlarda yer alan kavramlar üzerinden

⁷⁰ Emra Durukan, “Çeviri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirmenin Temeli Olarak Hedef Davranış Belirleme”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2017: 234-248. (çevrimiçi) <http://www.sobider.com/DergiTamDetay.aspx?ID=3555&Detay=Ozet> 28 Haziran 2018.

⁷¹ Esra Birkan Baydan, **Yapısalcılık-Sonrası Kuramsal Görüşler Doğrultusunda Çeviri Eğitimine Giriş: Toplumsal Oluşumcu Yaklaşım Işığında Uygulama Örnekleri**, Doktora Tezi. İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

kalite değerlendirme kavramını vurgular. Bu standartlarda EM'nin değerlendirildiği durumlarda eylemin kalite değerlendirilmesi olarak adlandırıldığı görülür.

Öne çıkan kavramlar: çeviri edinci, EN15038 Avrupa Birliği Çeviri Standardı, çeviri eğitimi

Ayşe Işık Akdağ da **Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi** başlıklı doktora tezinde (2015)⁷² edinçlerle kalite değerlendirmenin bağlantısını kurmuştur. Bir diğer deyişle, sektör ve akademiye edinç ve ölçme- değerlendirme kavramları çerçevesinde ele almıştır. Değerlendirme süreçleri çerçevesinde şekillenen bu çalışmada Larose, Williams, House gibi isimlerin kalite değerlendirme modellerine ve çevirmen yeterlilikleri ile bağlantılı olarak sektörel değerlendirme örneklerine yer vermiştir (bkz. sf.:81-97).

Öne çıkan kavramlar: çeviri değerlendirme, çeviri edinci, kalite standartları, çeviri eğitimi

Benzer şekilde, Mesleki Yeterlilikler çerçevesinde hazırlanan Ulusal Meslek Standardı kapsamında **6. Seviye Çevirmenlik Meslek Standardı** (2012)⁷³ raporunda çevirinin kalitesine yer verilmiştir. Çevirmenlik mesleğinin tanımlanması, sınırlarının belirginleşmesi ve yasal bir statüye kavuşması için önemli olan bu raporun hazırlık ve oluşturma evresindeki komisyonda sektör paydaşlarının yanı sıra alan uzmanları ve akademisyenleri bulunmaktadır (bkz.s.:24-25). Rapor, çeviri sürecindeki aktörlerin görevleri ve tanımları üzerinden şekillenmiştir. Çevirmen görevleri kapsamında “çeviri hizmeti ile ilgili kalite faaliyeti yürütmek” başlığı vardır (a.e. s.,18). Bu kapsamda, “hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkileri yürütmek, çeviri iş süreçlerini izlemek” (a.e.) başlıkları değerlendirmeye ilişkilidir. Hizmet öncesi/süreci/sonrasının akışını “izlenebilir ve değerlendirilebilir” (a.e.) şekilde oluşturulması ve çeviri türüne, yöntemine, iş akışına ve sözleşmeye göre kalitesinin kontrol edilmesi, meslektaş ve müşteri geribildirim gibi başlıklar bulunması kalite

⁷² Ayşe Işık Akdağ, **Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

⁷³(çevrimiçi)https://www.myk.gov.tr/guncelleme/?file=Medya%2C+%DDleti%FEim+ve+Yay%FDnc%FDI%FDk%5CUMS%5Ccevirmen_seviye_6.pdf, 16 Eylül 2018.

değerlendirme aşamasını kapsayıcı ve amaca yönelik çerçevede çizme hedefini somutlaştırmaktadır. Belli bir metin türüne yönelik olmayan bu çalışma çerçevesinde tanımlanan özel alan, yazın çevirisi, yazılı ve sözlü çeviri gibi alanlar olması kapsayıcılığa işaret etmektedir.

Öne çıkan kavramlar: çeviri hizmeti, kalite faaliyeti, çevirmenlik, kalite kontrolü

Öte yandan, İstanbul Üniversitesi'nin Koordinatörlüğü'nde yazılan Çevirmen Meslek Yeterlilikleri çerçevesinde hazırlanan altı taslaktan biri⁷⁴ olan **Özel Alan Çevirmeni Raporunda** (2018)⁷⁵ çevirinin farklı özel alanlarını kapsayan bir bakış olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, yazın da diğer alanla gibi bir özel alan olarak görülmektedir. Bununla birlikte, çevirmenden çeviri yapmasının yanı sıra bu çeviriyi kontrol etmesi ve değerlendirmesi de beklenmektedir. Bu bağlamda beklentiler aşağıdaki gibidir;

- Kaynak metni iş tanımına ve ait olduğu özel alana uygun bir biçimde erekle aktarır.
- Erek metni seçtiği özel alan çevirilerinde yaygın olan bilgi teknolojisi araçlarını kullanarak oluşturur.
- Erek metni kaynak metinden bağımsız bir şekilde dilbilgisel ve söylemsel açıdan kontrol eder.⁷⁶

Çeviriyi değerlendirmek için ise;

- Çevirisinde karşılaştığı sorunları tanımlar ve başvurduğu çözüm yollarını açıklar.
- Çevirisinde başvurduğu bilgi kaynaklarını ve bunları nasıl kullandığını açıklar.
- Özel alan uzmanıyla ve/veya hizmet talep edenle birlikte çeviride gözden geçirilmesi gereken noktaları açıklar.⁷⁷

⁷⁴ Yerelleştirme Çevirmeni (Seviye 6), Toplum Çevirmeni (Seviye 6), Özel Alan Çevirmeni (Seviye 6), İşaret Dili Çevirmeni (Seviye 6), Konferans Çevirmeni (Seviye 6) ve İrtibat Çevirmeni (Seviye 6)

⁷⁵ (çevrimiçi) <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---ozel-alan-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>, 1 Şubat 2019

⁷⁶ (çevrimiçi) <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---ozel-alan-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>, 1 Şubat 2019

⁷⁷ (çevrimiçi) <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---ozel-alan-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>, 1 Şubat 2019

Diğer taslaklara bakıldığında, Yerelleştirme Çevirmeni⁷⁸ için hazırlanan belgede yazılım, web sitesi, yazılım ve donanım kullanım kılavuzu gibi alt alanlardaki işlerin kapsandığı görülebilir. Bu durumda ağırlıklı olarak teknik metinler için yapılan aktarım yerelleştirme olarak tanımlanmaktadır. Bu belgede değerlendirme edimi çerçevesinde öne çıkan kavram ise hata tespiti ve raporlamadır.

Öne çıkan kavramlar: özel alan, çevirmenlik, kalite kontrolü, hata tespiti, raporlama, değerlendirme

1.3.1.3. İnceleme

EM'nin değerlendirilmesi çerçevesinde sıklıkla karşımıza çıkan bir edim de inceleme olarak adlandırılmaktadır. Örneğin Işın Bengi- Öner, inceleme adı altında TV ve Film çevirilerini ele almıştır. Bengi- Öner, “TV-Film Çevirileri Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde bir İnceleme” (1999)⁷⁹ çalışmasında yabancı dilde üretilen programların altyazı ya da dublaj seçeneklerinin olduğu durumlarda “özellikle yabancı dil bilen izleyicilere çeviriyi özgün metinle karşılaştırma, başka bir deyişle çeviriyi değerlendirme” olanağı tanıdığını belirtir (1999:79). İzleyicilerin genelde hoşnut kalmama nedenini sadece dil düzleminde bir “karşılaştırmalı çözümleme” yapılmasına bağlar (a.e.). Bu bağlamda, TV-film çevirilerini dilsel ve dildışı düzlemde bütünlük içinde normlarla inceler. İncelemenin amacını “film çevirisini yönlendiren sinematografik (dilsel ve dildışı olmak üzere) film dışı kısıtlamaları betimlemek(tir)” olarak tanımlar (a.e., s. 80). Bunun için bazı dizi ve filmlerin çevirilerini oluşturan normları betimleme yöntemi ile yeniden oluşturmayı hedefler (a.e., s. 81). İnceleme yöntemi olarak Türkçe dublajlı dizilerden oluşan bütüncü üzerindeki sapmalar ve bunların oluşmasına neden olan “ekinsel, ülküsel, kuramsal, yazınsal” normları betimler (a.e.). Çevirinin kuralcı ve sadece dile dayalı sınırlı tanımını eleştirerek, bütüncesini norm ve amaç kavramlarıyla değerlendirir.

Öne çıkan kavramlar: inceleme, karşılaştırma, değerlendirme, norm, betimleme, altyazı, dublaj

⁷⁸ (çevrimiçi) <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---yerellestirme-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>, 2 Şubat 2019

⁷⁹ Işın Bengi-Öner, **Çeviri bir Süreçtir ya Çeviribilim?**, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1999, s. 79-93.

Necdet Neydim ise aynı KM'nin farklı çevirilerini inceleyerek yazın çevirisi, çocuk yazını ve çevirmen kararları bağlantısını vurgulamıştır. Neydim, “Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı bir İnceleme” (2005/2012)⁸⁰ çalışmasında çocuk edebiyatı çerçevesinde Küçük Prens kitabının dokuz farklı çevirisini inceler. Çocuk edebiyatında çevirmenin çözümleyicilik ve duyarlılık ile yükümlü olduğunu söyler (2012:100). Bu bağlamda, inceleme için genel ölçüt doğal ve özgün yapının değerlerine sahip bir EM'dir ve çocuk edebiyatının erek kitlesi doğrultusunda bir inceleme yapar. Çalışmanın amacı, çocukların yabancı dünyayı deneyimlerken çeviri çocuk edebiyatında karşılaşılabileceği sorunlar çerçevesinde bir örnek üzerinden erek odaklı bir bakışla karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmaktır (a.e.).

Çalışmasında inceleme yöntemi olarak basında ideolojik ve kültürel açıdan tartışma yaratan bölümleri seçerek önce KM bağlamını betimler, ardından “çevirmenlerin kültürel ve ideolojik yaklaşımlarını” ele alır (a.e., s. 101) ve söz konusu bölümün çevirilerini yayınevi, toplum, sansür gibi etkenler çerçevesinde inceler. Vermeer ve Holz-Manttari'nin ‘çevirinin anlamı ve amaç’ kavramları ekseninde bir kuramsal çerçeve oluşturan Neydim, çevirmenlerin KM odaklı ve çeviriyi “neyi, kim için çevirdiklerine yanıt aramadan” gerçekleştirdiği yargısına varır (a.e., s. 109).

Öne çıkan kavramlar: inceleme, değerlendirme, çocuk edebiyatı, ölçüt, erek kitle, ideoloji, Vermeer, Holz-Manttari, yargı

Yine 2000'li yıllarda çevirinin konusu olan farklı alanlardan reklam metnlerinin aktarımı üzerine bir inceleme görülebilir. Betül Özcan Dost ve Mine Yazıcı “Çeviribilim Açısından Reklam Çevirileri: Karşılaştırmalı bir İnceleme” (2014)⁸¹ çalışmasının amacını bütüncedeki İngilizce reklam metnlerinin üzerinden reklamcılık stratejileri, Türkçeye çevirilerindeki çeviri stratejileri, reklamcılık stratejileri ile çeviri işlemleri arasındaki örtüşme ve çeviri işlemleri bağlamında “Türkiye’de benimsenen

⁸⁰ Bu çalışma 2005 yılında **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**'nin 17. Sayısında çıkmıştır. Necdet Neydim, “Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı bir İnceleme”, **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 2012, s.99-110. (çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/iauaded/issue/1049/11867>, 4 Mart 2018.

⁸¹ Betül Özcan Dost ve Mine Yazıcı, “Çeviribilim Açısından Reklam Çevirileri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi** sayı VIII, İstanbul, 2014, s. 65-95.

reklamcılık stratejisini betimleyici bir şekilde ortaya koymak(tır)” olarak açıklar (2014:65). Kuramsal çerçeve ise Skopos kuramı bağlamında çeviribilimsel bir bakıştır. Farklı alanlardan seçilen reklam metinlerinin çeşitliliği sağladığı belirtilir (a.e., s. 68). İnceleme yöntemi olarak, Chesterman’ın **Memes of Translation** kitabında belirttiği “sözcüğü sözcüğüne, öyküntü, birim düzeyinde kaydırma, kesit düzeyinde kaydırma, edimsöz düzeyinde kayma, vurgu düzeyinde kayma” ve Yazıcı’nın **Yazılı Çeviri Edinci** (2007) kitabında belirttiği “türetme, perspektif kaydırma, ekleme/silme, açıklama ve doğrudan aktarım” çeviri işlemleri ve bu işlemler çerçevesinde hazırlanan sorulara yanıt aranır (a.e., s. 68-69-78). Bu bağlamda, önce KM’nin reklamcılık stratejileri çerçevesinde incelendiği, ardından çeviri metin ve stratejilerinin ele alındığı ve KM ve EM’nin karşılıklı değerlendirildiği görülür. Çalışmanın sonucunda, “çevirinin skoposundan çok kaynak metin ve işi veren tarafın skoposunun” önemli olduğu ve “reklam çevirisi yapan çevirmenlerin belli kısıtlamalarla karşılaştığı” yargısına varılır (a.e., s. 94).

Öne çıkan kavramlar: inceleme, betimleme, reklamcılık, skopos, Chesterman, Yazıcı, çeviri stratejisi

İnceleme konusu olarak basındaki haberlerden yola çıkan Alev Bulut, **Tercüme Hatası** (2015)⁸² kitabında “toplumda genel olarak çeviriye ve özel olarak da basında yer alan çeviri haberlere yönelik bakışı ele alıp değerlendirmeyi” (2015:12) amaçlar ve tercüme hatası altındaki örnekleri inceleyerek bir değerlendirme yapar (a.e., s. 12-17). Çeviri eylemini hem mikro ölçekte metin düzleminde hem de makro ölçekte toplumsal açıdan ele alır. Bu bağlamda, örnekleri “durum” (arka plan), “sorun” (taraflar açısından; çevirmen, işveren) ve “yorum” (çeviri ve çevirmen açısından değerlendirme)” alt başlıkları ile incelediğini belirtir (a.e., s. 17). Bir özel alan olarak basın çevirisinin ürünleri olan EM’ler üzerinden bir inceleme yaparak hata ve yanlış kavramlarını irdeler (a.e., s. 68). Bu noktada özellikle değerlendirmenin büyük sorunu olan ‘doğru/yanlış’ çeviri anlayışının duruma göre değişkenliğinin ve dış etkenlerle ne kadar değişebileceğinin altını çizer.

⁸² Alev Bulut, **Tercüme Hatası**, İstanbul, Çeviribilim, 2015.

Öne çıkan kavramlar: değerlendirme, inceleme, çevirinin toplumsal boyutu, doğru/yanlış

EM'leri çeşitli örnekler üzerinden değerlendiren ve inceleme adı altında ele alan çalışmalardan bir diğeri Esra Birkan-Baydan'ın **Edebiyat Çevirisinde Sahneler ve Aktörler** (2016)⁸³ kitabıdır. Bu kitap ile çeviriye ve yazın çevirisine kısıtlayıcı bakışı sorgulatan bir kuramsal bakışla edebiyat çevirisinde tek bir doğru olmadığının altını çizer (2016:13). Böylelikle, anlama ve anlamlandırma çabaları ekseninde edebiyat çevirisinde gözlemlediği sorunları sınıflara ayırarak örneklerle “inceler” (a.e., s. 15). Bu çalışmada saptanan “çeviri sorunları” ve “çözümleri” üzerinden yapılan örnekleme çalışması Nord'un “translation problem” kavramıyla ilgilidir. Bu bağlamda, editörlerin yaptığı düzeltmeleri Nord'un tanımına göre tek bir çözümü olmayan çeviri sorunlarına sunulan çözüm seçenekleri bağlamında inceler ve çevirmen-editör iş birliğini ele alır (a.e.). Örnekleri edebiyat çevirisinde dikkat çekmek istediği noktalar çerçevesinde inceleyen Birkan-Baydan, çözülmesi gereken sorunları da tespit eder. Editörlerin farklı durum ve bağlamlarda uygulanabilecek (kitapta açıklanan farklı çeviri stratejilerini) bilmemesi veya dikkate almamasını, sadakat gibi belirsiz ve bulanık tanımlardan hareketle çalışmasını eleştirir. (a.e., s. 171-174).

Öne çıkan kavramlar: edebiyat çevirisi, inceleme, sadakat, çeviri kuramları, editör

2000'li yıllarda inceleme adı altında farklı metin türlerine değinen isimlerden biri de Ziya Tok'tur. Tok, “Kullanma Kılavuzlarının Teknik Çeviri Açısından İncelenmesi” (2017)⁸⁴ çalışmasında bir kullanma kılavuzunun çevirisini ele alır ve kullanma kılavuzlarının “kullanıcının doğru hareket etmesini sağlamak” işlevi çerçevesinde bir inceleme yapar. Bu incelemenin amacını teknik metinlerdeki yanlışlıkların önemli sonuçlar doğuracağı için giderilmesi çerçevesinde ele alır (2017:931). İncelemesinde hataya yol açan ekleme, eksiltme, yabancı sözcük kullanılması gibi çeviri yöntemlerini ve bu yöntemlere örnek olabilecek cümlelere yer verir. Metni dilsel açıdan ele aldığını söyleyen Tok, biçimsel özelliklerin anlamayı çok etkilemediğini belirtir.

⁸³ Esra Birkan Baydan, **Edebiyat Çevirisinde Sahneler ve Aktörler**. İstanbul, Diye Yayınları, 2016.

⁸⁴ Ziya Tok, “Kullanma Kılavuzlarının Teknik Çeviri Açısından İncelenmesi.” **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi** 5/12, 2017, s. 931-944. (çevrimiçi) <http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1494005065.pdf>, 3 Mayıs 2018.

İncelemesinde belli bir model belirtmez, yöntem olarak hatalı gördüğü strateji ve örnek sıralamasını izler.

Öne çıkan kavramlar: inceleme, işlev, sorun, dilsel inceleme, çeviri stratejisi

İnönü Korkmaz, Tok ile aynı yılda teknik metinler üzerine bir inceleme yapmıştır. **Teknik Metinlerde İşlevsellik: Kullanma Kılavuzlarının Çevirileri** (2017)⁸⁵ kitabında kullanım kılavuzlarının “anlaşılabilirlik, bilgisellik, açıklık, işlevsellik ve dilsel” olmak üzere ele alınan paradigmlar ışığında “kontrolü” gerçekleştirdiğini belirtir (2017:11). Bu çalışmada paradigma için “metinlerin kontrol edilmesi amacıyla kullanılmak üzere belirlenmiş kriterler” (a.e., s. 220-38 nolu dipnot) tanımlamasını yapar (a.e., s. 220). Bu inceleme ile “hedef kitesinin gereksinimlerini ne derece karşıladığının irdelenmesi” amaçlanır (a.e., s. 18). Korkmaz çalışmanın asıl amacını “kullanma kılavuzlarını teknik çeviri kapsamında ele alarak işlevselliklerini sorgulamak”⁸⁶ (a.e.) olarak belirterek ana ölçütünü de vurgular ve iki dilli incelemeler yapar (a.e., s. 21). “Değerlendirme ölçütleri” belirledikten sonra “uygunluk kontrol listesi” ile “talimatların nicelik bakımından kontrolü” yapıldığını söyler (a.e., s. 245).

Çalışmasında genellikle olumsuz yanlar belirler, yargıya varır. Bazı durumlarda ise örnek çözümler sunar. Çalışma kapsamında belli bir yöntem oluşturur, buna göre kontrol sonrası kullanıcılardan alınan olumsuz yanıtlar üzerinde durarak yorumlar ekler (a.e., s. 366).

Öne çıkan kavramlar: inceleme, kontrol, ölçüt, hedef kitle, işlevsellik, değerlendirme, olumsuz yargı, yöntem

1.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu bölümde, çeviri eleştirisinin çeviribilim alanındaki kuramsal ve kavramsal konumu ve akademik çalışmalardaki yeri ele alınmıştır. Tarihsel süreçte çeviriye bakıştaki değişimle bağlantılı olarak çeviri kuramlarının EM’yi değerlendirme algısını

⁸⁵ İnönü Korkmaz, **Teknik Metinlerde İşlevsellik: Kullanma Kılavuzlarının Çevirileri**. Ankara, Gece Kitaplığı, 2017.

⁸⁶ Korkmaz, bu çalışmasında sorgulamak, irdelenmek, kalite ve değerlendirme gibi farklı kavramlar da kullanır. Örnek için bkz.: “metinlerin anlaşılabilirlik seviyelerinin değerlendirilmesi” (2017: 221), “...kontrol listesiyle kılavuzların değerlendirilmesine geçilmiştir” (a.e., s.366).

etkilediği görülmüştür. Değerlendirmede kuramsal çerçevenin belirtilmediği durumlarda bile örtük bir kuramsal bakış olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım ve anlayışlar çerçevesinde, değerlendirme kavramlarının anlam alanlarında, adlandırılmasında ve kullanılan ölçütlerde benzerlik ve farklılıklar olduğu, kavramların kapsamının farklı öğeler ile şekillendiği görülmüştür.

Çevirinin değerlendirildiği ortam ve bu ortamı etkileyen eğitim, çeviri sektörü, erek kitle yargıları gibi değişkenler çeşitlilik gösterebilmektedir. Değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesinin önemi hemen her kuramsal yaklaşımda vurgulanırken, bu ölçütlerin nasıl somutlaştırılacağı ve uygulanacağı farklı bakışlarla ele alınmıştır. Bu bakışlar çerçevesinde KM, işlev, amaç, erek kitle tepkisi gibi ana başlıkların ölçüt olarak sunulabildiği görülmüştür. Bu süreçte araştırmacıların artalanları, yararlandıkları kaynaklar ve inceledikleri metin türü geleneklerinin de örneklerdeki çeşitliliği etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır. Farklı araştırmalarda iş tanımına, KM yazarına, KM ya da EM işlevine, metin geleneklerine, metnin bağlamına, farklı düzeylerde eşdeğerliğe ya da bunların birkaçını içeren beklentiler çerçevesinde açık ya da örtük olarak ölçütler olduğu gözlemlenmiştir.

Değerlendirmenin çeviri sürecinin hangi aşamasında yapıldığı da değişkenlik göstermektedir. Örneklenen eleştiri çalışmalarında KM ve EM'nin çeviri süreci bittikten sonra değerlendirildiği görülmüştür. Öte yandan daha çok sektöre dönük çalışmaları kapsayan örneklerde görülen kalite değerlendirme, standartlarda görülebileceği gibi çeviri sürecinin içinde de yorumlanmaktadır ve bu süreç içinde yer alan düzeltmen, editör, son okuyucu gibi süreç aktörlerinin rollerine ve görev tanımlarına yer verilmektedir.

Kavramın Türkçedeki anlam alanına geniş bir çerçeveden bakılırsa, TDK karşılıklarının da gösterdiği gibi eleştirinin ağırlıklı yazınsal çağrışımla doğru ve yanlış yanları bulup gösterme, değerlendirme özelliği ön plandadır. Değerlendirmenin daha çok ölçütlere göre bir yargıya varma özelliği taşımasıyla bağlantılı olarak farklı alanları kapsadığı söylenebilir. İnceleme kavramı ise ele alınan konuyu anlamaya çalışmak üzerinden betimlenmiştir. Çalışmalarda değerlendirme, inceleme ve

eleştirmenin ‘sorgulamak, irdelemek, ele almak’ gibi yüklem olarak da kullanılabilmesi durumun belirsizliğini arttırmaktadır.

Bu tezde, eylemlerin nasıl adlandırıldığına bakıldığında, eleştiri ya da değerlendirme başlığının tercih edildiği görülebilir. İnceleme sözcüğü ise bazı çalışmalarda farklı konuları ele almak için yapılan eleştiri ya da değerlendirme sürecindeki bir edim ya da çalışmanın amacı olarak yer alabilmektedir. Bu durum, değerlendirme ediminin sınırlarını, bir başka deyişle, inceleme, çözümleme gibi kavramların içinde örtük olarak yer alabildiğini göstermektedir. Adlar birbirinin yerine geçebilmektedir.

Çalışmalar sadece kuramsal düzlemde ya da örnek bir uygulama üzerinde ve farklı yöntemlerle yapılabilmektedir. Değerlendirme edimini KM-EM karşılaştırması temelinde ele alan ya da değerlendirme sırasında KM’ye yalnızca gerekli durumlarda dönülmesi gerektiğini savunan çalışmalar bulunmaktadır. Model belirtmeyen ya da kendi değerlendirme modelini öneren çalışmalar olduğu görülmektedir. Kullanılan modelin önerdiği adımları tamamen ya da kısmen takip edenlerin içinde ağırlıklı olarak Van den Broeck modelinin yer aldığı dikkat çekse de amaç kavramı çerçevesinde Vermeer’in ve Manttari’nin çalışmaları ve normlar çerçevesinde Toury’nin yaklaşımlarının kuramsal çerçeve olarak çalışmalarda yer alabildiği görülmüştür.

Çeviri eleştirisinin genellikle yazınsal metinlerle ilgili olması algısı örneklerde açık veya örtük olarak kendini gösterse de farklı metin türlerinin ele alınma çabasından söz edilebilir. Buna bağlı olarak, değerlendirme sürecinde metin türünün getirdiği farklılıklar da görülebilir. Teknik metinlerin işlevinin kullanıcıyı doğru yönlendirmesi ile bağlantılı olarak bu metinlerin çevirilerinin kaliteyi artırmak için yanlışlarının tespit edilip düzeltilmesi üzerinde şekillenmesi ancak yazınsal eserlerin yoruma açıklığı ve çok katmanlılığı nedeniyle ağırlıklı olarak doğru ve yanlış çeviri kararlarının betimlenmesi bu duruma bir örnek oluşturabilir.

Bu noktada, çeviribilim alanında yol gösteren önemli kuramların genellikle kuramcının artalanı ya da inceleme alanı nedeniyle yazın çevirisinden yola çıktığı söylenebilir. Alandaki kuramsal ve uygulamalı çalışmaların ağırlıklı olarak yazınsal

metinlerle ilgili olması ve düşünce ya da uygulama temelinin yazınsal metinler odağında şekillenmesi, araştırmacıların sözü edilen yaklaşımları yazınsal metinlerin değerlendirilmesi için kullanmasına zemin hazırlamaktadır. Öte yandan, yazınsal çerçevede üretilmiş kuramsal çalışmaların farklı metin türleri ve işlerine uyarlanma çabası da görülmektedir.

Eleştiri, inceleme ve değerlendirme kavramlarındaki farklı ve benzer anlamlar, çeviriye farklı bakışların ve kavramın doğasının bir sonucu olarak görülebilir. Bu doğanın yansıtılması için eleştiri ve kalite değerlendirme kavramlarının özellikle farklı gelenekleri ve bağlamları olan yazınsal ve teknik metinler kullanılarak bir eleştiri/değerlendirme dersi kapsamında sunulması önem taşımaktadır. Yukarıdaki çeşitliliği ve zaman zaman belirsizliği ortak bir ders içinde gözlemleyebilmek, bütünsel yapıyı somutlaştırabilir. Böyle bir dersin, akademi ve sektör bağlantısını kurmaya katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu durum, farklılıkların ve benzerliklerin akademik çeviri eğitimindeki değerlendirme derslerine nasıl yansıdığı konusunu tartışmaya açmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE KAPSAYICI BİR ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİ

Çeviribilimin uygulama ayağındaki çeviri eğitimi, “öğretim yöntemleri, sınav teknikleri ve ders programları ve ders planlaması” (Holmes, 2012:116)¹ gibi konuları kapsar. Öte yandan, Kurultay çeviri eleştirisi ve çeviri eğitimi çevirinin “kuramsal bilgiden gelen verilerle yapılandırılan pratiği” (2014:76) temelinde vurgular. Bu bağlamda, çeviri eğitiminin gerçek çeviri pratiğinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için atılan adımlar ve üretilen bilgiden kopuk olmaması büyük önem taşır. Bu konular ve daha fazlası çerçevesinde, ülkemizde çeviribilim alanında çeviri eğitiminin amaçları ve bu amaçlara ulaşmak üzere izlenen yollar çok fazla araştırmaya ve çalışmaya konu olmaktadır. Bunun nedeni, çeviri eğitiminin çeviribilim için temel bir konumda bulunmasıdır. Bu çalışmaların niteliği ve niceliği, konuya verilen önemin bir göstergesidir.

Bir eğitimin akademik ortamda verilmesi, uygulamanın bilgi ve farkındalık ile birleşmesi demektir. Bu bağlamda, akademik çeviri eğitimi öğrencinin çeviri uygulamalarını ‘nasıl ve neden yaptığını’ bilerek gerçekleştirmesini gerektirir. Bu bilinç, çeşitli özel alan derslerindeki uygulamaların ÇAMÇ, çeviri kuramları, çeviri eleştirisi gibi dersler ile birleşmesi ile tamamlanır. Çeviribilimin kuramsal ve uygulama alanlarının bir arada olması aslında eğitim ve sektör bağlantısına da işaret etmektedir.

Çeviri eğitimi sürecinde bu bilince dönük eğitim alan öğrenciler, EM’deki çeviri kararlarını eleştirirken kimi zaman güdüsel olarak aldıkları çeviri kararlarını da anlamlandırabilir. Hans Hönl’ın de belirttiği gibi, “Üniversite düzeyinde çeviri

¹ James Holmes, çeviribilim disiplininin yolunu çizdiği “The Name and Nature of Translation Studies” metnini ilk olarak 1972’de sunmuştur. Bu çalışma, Ayşenaz Koş tarafından çevrilerek **Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim) Nedir?** Kitabında yayımlanmıştır. James Holmes, “Çeviribilimin Adı ve Doğası”, Çev. Ayşenaz Koş, **Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim) Nedir?** 2. Bsm., Haz.. Mehmet Rifat, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2012, s. 107-119.

eğitimi iki kazanım sunar. İlk piyasada çeviri alanında belli bir ölçülenme gerçekleştirir, nitelikli çeviri beklentisi oluşturulur. İkincisi, nitelikli çeviri için bir ön koşul olan çevirmenin bilinç düzeyi yükselir” (Hönig 1995’den akt. Akbulut, 1997:88-89). O halde, çeviri süreçlerine yönelik bilinçlenme bir anlamda çeviri ürününü nasıl değerlendireceğini bilmeyi de gerektirir. Sektördeki çeviri beklentilerini çözümlmek için farklı metin türlerine ilişkin farkındalık bir önkoşul olarak görülebilir. Çevirmenin bilinç düzeyi, değerlendirme anlayışı ile koşut ilerler. Bir diğer deyişle, öğrenci farklı metinlerin çeviribilim içindeki konumunu değerlendirebildikçe çeviriyi öncesi ve sonrası ile bir bütün olarak görmeyi öğrenebilir. Bu nedenle, çeviri eğitimi ve çeviri eleştirisi arasında güçlü ve doğal bir bağ olduğu söylenebilir.

2.1. İşlevsel Bir Çeviri Eğitimi

Bu çalışmanın birinci bölümünde metin türlerinden hareketle ve değerlendirme ekseninde alana bütün olarak bakmak ele alınmıştı. Bu bölümde ise, bu çerçevedeki bir bütünsellik anlayışının çeviri eğitimindeki konumu ve değerlendirme dersleri ile bağlantısı somutlaştırılacaktır. Şu sorular öne çıkmaktadır;

- İşlevsel bir çeviri eğitimi ne demektir? Amaçları neler olabilir?
- Çeviri edinci kazandırmak üzere tasarlanan öğretim izlencelerindeki dersler arasındaki bağlantı nasıldır?
- Çeviri edinci, eleştiri/değerlendirme dersleri ile neden doğal bir bağ içindedir?
- Akademik çeviri eğitimi ve çeviri sektörünün beklentileri arasındaki bağlantı dersler kapsamında nasıl bir ilişki içindedir?

Bu sorular ve daha birçoğu, çevirinin özerk bir disiplin hale gelmesiyle, akademik çeviri eğitimi verilmeye başlandığı dönemlerden beri sorulmaktadır. Bu arayışın bitmemesinin nedeni, yanıtların çeviriye bakışa, yeni araştırmalara, zamana, topluma ve çeşitli düzeylerde normlara göre değişmesidir.² Ancak geleceğin çevirmenlerinin

² Yazıcı da çeviri eğitiminin çeviriye bakış, farklı araştırma yöntemleri gibi etkenler çerçevesinde dönemle birlikte değişim gösterdiğini örneklemiştir. Yazıcı, 2016:63, Mine Yazıcı, “Barriers vs Creativity in Translator Training” **Journal of Education and Practice**, Vol:7, No:27, 2016, s. 62-68. (çevrimiçi) <https://iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/33207/34105>, 20 Kasım 2018.

zamanın değişimiyle uyum içinde ilerleyen bir eğitimle mümkün olduğu (Orlando 2016:28) çoğunlukla görüş birliğine varılan bir noktadır.

Çevirinin temeli olan iletişim, doğası gereği değişkendir. İletişime duyulan ihtiyaç farklı alanlarda, düzeylerde, toplumlarda ve farklı beklentilerle değiştikçe, çeviri kavramı da meslek, eylem, disiplin ve kimlik olarak değişmektedir. Çeviri eğitimi veren programlar da bu çerçevede değişime uğramakta ve çok yönlü bir etkileşimle günün koşullarını etkilemektedir.

2.1.1. Bologna Sürecinin Akademik Çeviri Eğitime Etkisi

Teknoloji, iletişim ve ekonomi alanında yaşanan değişim ve etkileşimler, eğitim anlayışına etki etmektedir. Günümüzde yeni ihtiyaçlar doğrultusunda beklenti ve taleplerin karşılanması için yetiştirilen bireylerin de bu beklentilerle uyumlu olmasını beklemek doğaldır. Bu durum, 3. Kuşak Üniversite Modeli³ olarak adlandırılan yeni bir eğitim anlayışı üzerinden ayrıntılı olarak açıklanabilir. Bu anlayış ile bağlantılı değerlendirilebilecek olan Bologna sürecinde, öğrenci odaklı eğitim çerçevesinde öğrencinin gerekli nitelik ve becerileri nasıl kazanacağı ve kazanımların nasıl ölçüleceğini somut bir çerçevede yansıtan dersler tasarlanması beklenmektedir. Bu vurgu, çeviri eğitimi etkilemektedir. Günümüzde bu etkinin çeviri bölümleriyle ilişkisini ele alan çalışmalar artmaktadır. Bu tez çalışmasında, Bologna sürecinin etkileri, bu tezin uygulama bölümünde incelenecek ders izlencelerine etki eden bir dinamik olması çerçevesinde kısaca ele alınmıştır.

Bologna süreci ile birlikte Mütercim-Tercümanlık ya da Çeviribilim programlarının kendi çerçeveleri ve öğrenim çıktıları⁴ Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) temelinde hazırlamaları beklentisi, bu çerçeveyi ve değerlendirme derslerinin öğrenim amaçları ve içeriklerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Örneğin, yeterlilikler ve çeviri edinci çerçevesinden bakılırsa,

³ 3. Kuşak Üniversite Modeli ile çeviri eğitimi için bkz. G. Duygu Seymen, **Üniversitelerde 3. Kuşak Anlayışı ve Akademik Çeviri Eğitimi**, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2017.

⁴ Öğrenim çıktısı, genel olarak öğrenme süreci sonrasında bireyin anladıkları, yapabildikleri ve edindiklerini ifade eder. ECTS User's Guide 2015, s.10. (çevrimiçi). https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/ects-users-guide_en.pdf, 3 Eylül 2019.

öğrencinin mesleki kimliği çerçevesinde sahaya hazırlanması, sorunlarla baş edebilmesi, ortamı tanınması ve yetkinlik kazanması ile gerçekleşebilir.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak, tezin uygulama bölümünde ele alınacak eleştiri ve diğer değerlendirme derslerinin tüm bilgileri ilgili programlardan bazılarının Bologna sayfalarında yer alması da bu köklü değişimin ülkemizde lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren tüm programlara etki ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle, Bologna süreciyle birlikte Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve Ulusal Yeterliliklerin getirdiği değişim ve ders izlencesi oluşturma sürecindeki gereklilikleri üzerinde kısaca durulmuştur.

Alan ve program yeterlilikleri birbirini etkilemekte, bu etki derslerin oluşmasını ve ders izlencelerini şekillendirmektedir. Ders izlenceleri, amaç, içerik, öğrenim çıktıları, haftalık plan, ders kaynakları, kredi hesaplama gibi birçok bölümden oluşan ve derse ilişkin bilgi veren paketler olarak düşünülebilir.⁵ Bu bölümler birbiri ile bütünlük içinde olmalıdır. Örneğin, dersin amacı genellikle daha üst bakışla dersin hedefini yansıtan ve görece kısa cümlelerle ifade edilmektedir. Ayrıca, söz konusu amaç, dersin öğretim çıktılarını, bir diğer deyişle öğrencinin o dersi aldıktan sonraki kazanımlarını kapsamalıdır.⁶

Çeviri eğitiminin kapsayıcı olması vurgusuyla birlikte, söz konusu eğitimin sadece ilgili disiplinin uygulamasını öğreten ve meslek kazandıran bir çerçeveye sınırlı tutulmaması ön plana çıkar. Dört yıllık lisans düzeyindeki eğitim, öğrenciye ilgili alanın bilgisine, konumuna ve düşünsel yapısına ilişkin bilinç kazandırmayı da amaçlar. Parlak ve Bulut'un da üzerinde durduğu gibi, çeviri eğitimi "kurumsallaşmış akademik bir eylemdir" (2010:13).⁷ Bu akademik eylem uygulama ayağı ile bir

⁵ Bologna ders izlencelerine ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. (çevrimiçi) https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/ects-users-guide_en.pdf, 5 Eylül 2018.

⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. **The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg:** Publications Office of the European Union. (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/eurydice>, 5 Eylül 2019.

⁷ Betül Parlak ve Alev Bulut. "The Symbolic Power Of Academic Translator Training Institutions: The Case of The Translation Studies Department At Istanbul University" **Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione**, No:14, 2012. 13-22. (çevrimiçi) <https://www.openstarts.units.it/handle/10077/9774> 4 Kasım 2018.

bütündür ve çeviri sektöründeki gelişmelerden ve gerçekliklerden ayrı olmamakla birlikte, disiplinin düşünsel ve uygulama boyutlarına da yön verir. Çeviri eğitime akademi ve sektör katmanları ile bir bütün olarak bakmak işte bu yüzden önemlidir.

Bu bütünün içinde, çeviri eğitiminin öğrenciye kendi disiplininin bilgisine, farkındalığına ve mesleki kimliğine dönük çeviri edinci kazandırma amacı belirginleşmektedir. O halde, çeviri edinci, çevirinin farklı katmanlarda uygulama ve kuramsal temelleri, akademi ve sektör boyutunu bir arada görebilen bir anlayış ile işlevsel hale gelmektedir.

Bu noktada, derslerin öğrenciye alanı bir bütün olarak yansıtabilmesi önem taşımaktadır. Eruz'un aşağıdaki alıntısı, bu durumu açık bir şekilde özetlemektedir:

“Bu şekilde bütünsel bakış açısı aslında oldukça yeni bir yaklaşım. Türkiye’de ve dünyada da çok uzun yıllar edebiyat çevirisi ile uzmanlık alanları çevirisi karşılaştırmak pek de olanaklı olmamıştır. Her biri farklı köşelerde, ... birbirini izlemiştir, hatta zaman zaman da küçümsemişlerdir. ...Oysa hepsinin kaygısı yaklaşık aynı olmalıdır... İster yazın alanından bir metin olsun, isterse bir mahkeme ilamı, ya da bir kullanım kılavuzu, her metnin kendine özgü bir “öyküsü” vardır, çevirmen işte bu öyküyü, öykünün olduğu toplumsal koşullar içinde saydamlaştıran, bu öykünün ardında, ... nelerin bulunduğunu gören ve öyküyü erek toplum için geçerli koşulları dikkate alarak yeniden kurgulayan uzman kişidir...” (Eruz, 2012:22)

Bu öykünün nasıl aktarıldığını değerlendirebilmek, hem kendi öyküsünü anlatan çevirmenlerin çeviri edincine hem de bu bütünü görmeyi sağlayan bakış açısına bir kapı aralayacaktır. Metnin kendine özgü öyküsünü anlatabilmek, çeviri eğitiminde kazandırılması hedeflenen çeviri üst edincine işaret eder. Bir diğer deyişle, çevirinin konu alanları farklı olsa da bu alanlara çeviri üst bakışını kazandıracak bir eğitim çatısı altında yer vermek önemlidir. Bu da, çeviri eğitiminin bütünselliğinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bu bölümde çeviri eğitiminde bütünsellik iki düzlemde ele alınmıştır. Bunlardan ilki, çeviri eylemini farklı özel alanlar ve kuramsal bakışlar çerçevesinde algılama çabasıdır. İkincisi ise, öğretim izlencelerinde yer alan derslerin birbiri ile ilişkili, birbirini tamamlar ve bütünler nitelikte olmasıdır (karş. Akbulut, 2004:108 ve Kurultay, 1997: 23-31). İşte bu noktada bütünsellik içinde dizgeselliği de

barındırır ve AÇE'nin amacı ve bu amaca göre şekillenen dersler öğretim izlencelerini oluşturan basamaklar olarak görülebilir.

2.2. Akademik Çeviri Eğitiminin Temel Dersleri ve Çeviri Değerlendirme

Tıpkı çeviri eyleminin içinde bulunduğu dönem bilgisi ve gereklilikleriyle yorumlanması gibi, çeviri eğitiminin kapsamı ve içeriği de çeviri eyleminin gerçekleri ve günün gereklilikleri ile uyumlu olmalıdır. Bu durum aynı zamanda disipline karşı belli bir tutum, akademik algı, mesleki ve etik değerler geliştirilmesini de sağlar. Bu açıdan, AÇE'de işlevselliği bu yönde tasarlanan dersler sağlar. Bu bölümde, çeviri eğitiminde bütünsellik ve işlevsellik ilişkisi aşağıda vurgulanan iki çerçevede yorumlanmaktadır:

- * derslerin alanın farklı kuramsal yaklaşımlarını ve bakışlarını sunması,
- * derslerin birbirini tamamlar nitelikte olması

Alanın uygulamasını kuşatan farklı çeviribilimsel yaklaşımlar, alanı bir bütün olarak görmeye yardımcı olabilir. Örneğin, çeviri sürecini yönlendiren ve EM'yi etkileyen 'amaç, eylem olarak çeviri, uzman çevirmen, EM, erek kültür' gibi kavramların çeviri eyleminin çeşitliliğini yansıttığı söylenebilir. Farklı iş tanımları doğrultusunda çeviri sürecini kurgulamak, çeviri kararları almak ve aktörleri yönlendirmek alanı kapsayan bir çerçeve sunabilir. Bu anlayışı kuramsal temelde düşündüğümüzde, Skopos (Hans Vermeer), Eylem Olarak Çeviri (Justa Holz Manttari) gibi işlevsel yaklaşımların, alana bir bütün olarak ve gerçekçi bir bakış ile yaklaştığı ve bu etkinin, çeviri eğitimi anlayışına da yansıdığı söylenebilir.

Benzer şekilde Toury'nin betimleyici yaklaşımının öne çıkardığı norm kavramı ile metinlerin dizgesel bir şekilde betimlenebilmesi çeviri eğitimi ve özellikle çeviri değerlendirme kapsamında uygulanabilirliği ile öne çıkmaktadır (bkz. Eruz, 2000: 29-30). Çeviri eleştirisinin amaç ya da araç olduğu derslerde farklı metin türlerinin çeviri öncesi ve sonrası süreci de dikkate alarak normlarla yorumlanması, bu duruma bir başka örnek olabilir.

Öte yandan, bu farklılıkların aktarılmasında dersi veren akademisyenin artalanı, dersin tasarlaması ve sınıf dinamikleri⁸ gibi değişkenler bulunmaktadır. Dersler kapsamında farklı metin türleri ve iş tanımlarından yola çıkarak metin içi ve metin dışı bağlamın çözümlenmesinden başlayıp EM'nin değerlendirildiği derslerde yine farklı metin türleri üzerinde çalışıp çok yönlü bir eleştirel bilinç geliştirilmesi önem taşır.

AÇE'nin çeviri edinci kazandırma amacı ile bağlantılı olarak işlevsel, dizgesel ve bütünsel bir eğitim verilmesi dersler üzerinden değerlendirilecek olursa, birkaç sınıfta ele alınabilir. Bu derslerin isimleri ya da içerikleri farklı olsa da genel bir kapsamda metin çözümlemesi ve inceleme dersleri (analysis), özel alan/uzmanlık alanı çevirisi dersleri, kuramsal dersler ve değerlendirme dersleri olarak sınıflandırılabilir. Çeviri eğitiminin işlevsel olabilmesi için eleştirel bilincin tüm basamaklarda yer alması önemlidir. Dahası, eleştiri hâlihazırda bu temel derslerin içinde açık veya örtük bir şekilde bulunmaktadır. Akbulut, eğitimde çeviri eleştirisinin konumunu aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

- a. Çeviri uygulama derslerinde öğretmen-öğrenci arasında geri bildirim olarak
- b. Çeviri değerlendirme sınavlarında ve çeviri projelerinde değerlendirme ve notlandırma olarak
- c. Çeviri eleştirisi dersinde çeviri eleştirisi tarihine, çeviri eleştirisi uygulamalarına, çeviri üst eleştirilerine, çeviri eleştirisinin çeşitli kuramlar içindeki yerine, çeviri eleştirisi örnekçelerine bakış... (Akbulut, 2009:38).

Bu tezin odak noktası olması nedeniyle, uygulama bölümünde 'c' katmanında yer aldığı düşünülen dersler ele alınacaktır. Öte yandan, bu bölümde çeviri eğitiminin dizgesel yapısını vurgulamak açısından, a ve b katmanındaki edimlerin yapıldığı öngörülen dersler ile değerlendirmenin ilişkisine de değinilmiştir. Bunun nedeni, çeviri eğitiminin ancak bütünsel bir yapı ile çeviri edinci kazandırabileceği düşüncesidir. Çeviri değerlendirmeye dönük dersler bu bilincin somut olarak farkındalığa dönüştüğü önemli derslerdir. Bulut'un da belirttiği gibi, "...İşte bu noktada başlıyor çeviri farkındalığı, bilinci. Neden o değil de bu? Pek çok seçenekten, pek çok "doğru"dan neden biri değil de öbürü?" (2008: 9). Öğrencilerin bu soruları sorarak değerlendirmeyi öğrenmeleri için aldıkları eğitimin ilk basamağından itibaren metinle tanışıklıklarını çeviribilim bağlamında kurmaları, 'birden çok doğru'

⁸ Bu tez çalışmasında çeviri eğitimi pedagojik çerçevede irdelenmemiştir.

olabileceğini görünür kılar ve bu görünürlük, öğrenciye eleştiri bilincini aşılarmakta önemli bir rol oynar.

2.2.1. Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi Dersleri

Bu ders sınıfında öğrenciye KM'yi çözümlemeyi ve alan bilgisini öğretmeyi amaçlayan ÇAMÇ⁹ dersleri ele alınabilir. Ders kapsamında KM'nin nasıl çözümlendiği hem çeviri eylemine hem de çeviribilime bakışa ilişkin ipuçları sunmaktadır. Bu aşamada, öğrenciye farklı iletişim durumlarında gerçekleşecek çeviriler için EM'nin oluşturulma amacı ve normları çerçevesinde KM'yi çözümleme bilinci kazandıran bir anlayış olması önemlidir.

Nord'un ÇAMÇ modelinin, çeviri eğitiminin amaçlarından olan gerçek çeviri koşullarını ve durumlarını eğitime yansıtabilme odağında işlevsel olduğu söylenebilir. Bu tez çalışmasının birinci bölümünde de görüldüğü gibi, Nord, KM'nin üretim sürecinden başlayarak çevirmene işlevsel kararlar alması için yol gösteren sorulardan oluşan bir model önermiştir. Bu sorular metni kuşatan dış katman olan metin dışı ve buna bağlı dilsel veriler olan metin içi öğelerin çözümlenmesini somutlaştırır. Bu süreçte sorduğu sorularda KM'yi oluşturan kişi/kurum, amaç, metnin kim için oluşturulduğu, ortamı, konusu, içeriği, yapısı, seçilen sözcükler, dil kullanımı gibi unsurlara odaklanır (Nord, 2005: 42). Bu yaklaşımın her çeviri durumu ve süreci için kendi değişkenleri ile değerlendirilmesi ve farklı metin türlerine uygulanabilirliği alanın bilgisini öğrenciye bir bütün olarak sunmasını sağlayacaktır ve bu tam da çeviriyi kuşatan dinamikleri saydamlaştıran bir adımdır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bu kapsamdaki ÇAMÇ dersleri, öğretim izlencelerindeki değerlendirme edimi için bir farkındalık başlangıcı olarak görülebilir. Duruma bağlı sorularla metnin çözümlenmesi, aslında eleştirmek için de ilk adımdır, çünkü

⁹ Öğretim izlencelerindeki ÇAMÇ derslerine genel olarak bakıldığında, bu derslerden birçoğunda metin türü vurgusu görülmesi bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin bazı ÇAMÇ derslerinde metin türleri yazılı ve sözlü metinler olarak ayrılmış, çoğunda ise işlevlerine göre (bilgilendirici, anlatımsal, görsel-işitsel, ikna edici gibi) sunulmuştur. Az sayıda programda ise doğrudan metin alt türleri (hukuk, tıp, medya, teknik gibi) belirtilmiştir. Bu noktada birinci bölümde metin türleriyle bağlantılı çeşitliliği somutlaştırırken kuramsal çerçevede karşımıza çıkan Reiss ve Nord'un özellikle ÇAMÇ derslerinde de görünür olduğu söylenebilir. Bu anlamda bir tutarlılık vardır. Ülkemizde ise Eruz'un **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi** (2008) kitabı, bu bilinci görünür kılan önemli bir eserdir.

değerlendirmenin ilk adımı anlamaktır. Bunu kuramsal çerçevede yansıtan çalışmalar da vardır. Örneğin, metin çözümlemesi House'un eleştiri modelinin bir basamağıdır. Eğitim çerçevesinde bakılırsa, çevirinin sektörde farklı iş kollarında ya da iletişimin olduğu her alanda yapıldığı bakışını öğrenciye kazandırmak, aslında çeviribilim disiplinine ilişkin bilinç kazandırmaktır. Bu dersler genellikle birinci senede yer alır ve eğitimin amacı olan çeviri edinci kazandırma yolunda ilk adım olarak görülebilir.

İşlevsel bir çeviri eğitiminde ÇAMÇ uygulamasında amaç, üretilecek metnin erek dizgedeki durumunu odak noktasına almaktadır. Değerlendirme çerçevesinde bakıldığında; erek odaklı yaklaşımlarda KM'yi çözümleme aşamasının EM'yi değerlendirmeye dönük olması, bu bağlantıyı bir kez daha göstermektedir. Öğrenci, örneğin bir kullanım kılavuzunun KM çözümlemesinden sonra o metnin erek kültürde işlev görmesi için erek kitleye uygun ve anlaşılır olmasının önemini fark edebilir. Bu anlaşılabilirliği sağlamak için işlevsel bir metin üretilmelidir. Bu iş tanımında işlevsellik; EM'nin kime hitap edeceği, KM'de yer alan terimlerin ilgili uzmanlık alanı kaynaklarından bulunması, kullanılan dilin EM ile uyumu ve teknik yazarlık edincinin önemi gibi unsurlarla tanımlanabilir. Öğrenci, çevrilen bir kullanım kılavuzunu eleştirme aşamasında ya da kendi çeviri kararlarında EM'yi bu işlevsellik tanımı çerçevesindeki doğrudan/dolaylı ölçütler üzerinden değerlendirebilir.

Öte yandan, bir şiir çevirisinde, KM çözümleme aşamasında yazar ve KM'nin oluşturulduğu dönem özellikleri, yazınsal akımlar sorgulanacaktır. Bu sorgulama, aktarım aşamasında EM üretme sürecinde dikkat edilmesi gereken noktaları irdeleme ihtiyacını beraberinde getirir. EM'nin kültürel özellikleri, daha önce KM yazarının eserlerini çeviren belli bir çevirmen olup olmadığı, eserin yayımlanacağı yayınevinin belli bir politikası olup olmadığı, erek kültürün yazın dizgesinin durumu ve erek okur beklentisi gibi dinamikler aynı zamanda metnin eleştirilme aşamasında da sorgulanması gereken noktalardır.

Görüldüğü gibi, çözümleme aşamasında farklı metin türleri ve o türlerin iş tanımları veya çevirmenden beklentiler sorgulanırken, doğrudan ya da dolaylı olarak eleştiri aşamasına da hazırlık yapılmış olur. Metnin çeviri amaçlı çözümleme aşamasında

öğrencinin bu bağlantıyı fark etmesi, çeviri süreci çerçevesinde eleştirel değerlendirmelerin de doğal olarak yer aldığını görmesini sağlayabilir.

2.2.2. Uzmanlık Alanı/ Özel Alan Çevirisi Dersleri

Çeviri, farklı bağlamlardaki iletişim durumlarının merkezindedir. Bu durumlar iletişimin gerektiği alanın normları çerçevesinde şekillenmektedir. Çevirinin konusu olduğu yazın, tıp, hukuk, işletme, basın, spor, ekonomi, teknik, görsel-işitsel gibi alanlarda çeviri eylemi hem kendi gerçekleri hem de ilgili uzmanlık alanının gereklilikleri ile uyumlu olmalıdır.¹⁰ Bu nedenle eğitimde özel alan çevirisi derslerinde farklı alanlardaki çeviri eyleminin gerçek yaşam durum ve koşulları içinde ele alınması önem taşır. Ayrıca, farklı alanlardan metinler sayesinde odak noktası metnin sözcük düzeyinden metni bir bütün olarak görmeye kayar (bkz. Baer, 2017: 65). Öğretim izlencelerinde çeviri işinin konusu olabilecek oldukça farklı alanlarda uygulamalar yapılması, eğitimin bu gerçekliğin farkında olduğunu gösterir.

Özel alan çevirisi derslerinde çevirmenin, sözü edilen uzmanlık alanlarında alan bilgisine sahip olması hedeflenir ancak bu, çeviri eylemine dönük bir bilgidir. Bu derslerin amacı çevirmenin ilgili alanda ‘alan uzmanı’ olması gibi gerçek üstü bir beklenti değildir. Özetle, bu alanlarda üretilen KM’leri anlamaya, metinlerin nasıl bir çeviri durumunda yer alabileceğine, KM’nin çözümlenmesinde o alanın gerçekleri ve gerekliliklerine, aktarım sürecinde ortaya çıkabilecek sorunların potansiyel çözümlerine dönük bir bilgilenme kastedilmektedir (bkz. Kussmaul, 2011:251). Öte yandan, bu derslerde bir alanda üretilen metni çevirebilmek için o alanda bilgi sahibi olmanın önemi ve araştırma edinci vurgulanmış olacaktır. Bu bakış, ileride çeviri değerlendirme derslerinde eleştirilen metnin konu alanına hâkimiyetin değerlendirme sürecindeki önemini anlatmak için bir bağlantı kurmaya yardımcı olabilir.

Bu dersler içinde eğitimcinin, dersin verildiği uzmanlık alanına ait metinlerin çevirisini doğrudan ya da dolaylı değerlendirdiği öngörülmektedir. Ayrıca, bu

¹⁰ Türkiye’deki çeviri programlarına bakıldığında, öğretim izlencelerinde farklı özel alan çevirilerine yönelik derslerin bulunduğu görülebilir. Konuyla ilgili yapılmış ayrıntılı bir çalışma için bkz. Elif Ertan, **Uzmanlık Alanları Çevirilerinin Tarihsel Süreci, Eğitimi, Önemi ve Çeviri Uygulamalarındaki Konumu**, Efe Akademi Yayınları, 2013, İstanbul.

değerlendirmelerle ilgili akademik çerçevedeki çalışmalar artmaya devam etmektedir.¹¹ Öğrencinin ürettiği EM'nin ölçülmesi ve değerlendirilmesi kimi zaman öğrencinin kendisi, kimi zaman eğitimci tarafından yapılmaktadır. Bu açıdan, işlevsel bir yaklaşımla öğrencinin sektörde deneyimleyebileceği gerçekçi bir iş tanımı çerçevesinde beklenti ve ölçütlerle eleştirilmesi önemlidir. Farklı uzmanlık alanlarının ele alınması, farklı metin alt türlerinin çevrilmesi kapsayıcı ve tamamlayıcı bir değerlendirme anlayışını da gerektirecektir. Bu derslerde, öğrencilerin hem iş tanımı hem de başka öğrencilerin EM'ni ile kendi metinlerini değerlendirmesinin eleştirel bilince katkıda bulunacağı açıktır. Örneğin, bir hukuk metni çevrilirken, hukuk metnlerinin kendine özgü metin geleneklerinin olduğu, bu nedenle bazı durumlarda metnin biçim ve biçim olarak KM'den oldukça farklı olabileceği bilgisi bu özel alanın bir gerçekliğidir. Öğrenci, bir hukuk metninin çevirisini değerlendirirken hangi durumlarda biçime bağlı kalacağını, hangi durumlarda ek açıklamalar ekleyebileceğini ya da bilgiyi özetleyeceğini sorgulamalıdır. Bu sorgulama sonucunda elindeki metni hukuk alanı, erek kültürdeki hukuk geleneği, iş tanımı ve metin türü bağlamında eleştirebilecektir. Ya da, örneğin derste yazınsal bir metnin çeviri sürecinde sadece öznel çevirmen kararları değil yazar üslubu, KM ve EM'nin üretilme amacı, eserin ait olduğu yazınsal akım, tema, okur beklentisi, yayınevi politikası, dönemin hakim ideolojisi gibi iç ve dış dinamiklerle şekillendiğini bilen bir öğrenci, ürettiği metnin de açık ya da örtük, doğrudan ya da dolaylı olarak farklı kişi/kurumlarca eleştirileceğini somutlaştırabilir. Bir altyazı çevirisi yaparken çeviri kararlarını ortam, sansür, karakter, kültürel öğeler, iş veren ve erek kitle beklentisi ve diğer unsurların önemini fark eden bir öğrenci,¹² daha sonra nihai ürününün de yine kararlarını yönlendiren dinamiklere göre değerlendirileceğini düşünebilir. Basın ve spor gibi çevirinin göz önünde olduğu alanlarda ise yine duruma, ortama göre hatanın tanımlanması gerektiği, kimi zaman hatalı yönetilen bir 'sürecin' çeviri hatası gibi görülebildiği durumlar

¹¹ Konuyla ilgili bir çalışma için bkz. Claudia V. Angelelli ve Holly E. Jacobson, **Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies**. Cilt XIV. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009.

¹² Okyayuz ve Kaya, yaptıkları çalışmada görsel işitsel ürünlere dönük çeviri eğitimi üzerine bir model önermiş ve birçok örnekten yola çıkarak çeviri kararlarına dikkat çekmiştir. Çalışmada vurgulanan sorun yaratabilecek yerlerin farkındalığının oluşması, öğrencinin eğitim ve sonrasında bu çerçevede farkındalığının gelişmesine ve nihai çeviri kararlarına etki edecektir. Bunun sonunda da daha kaliteli bir ürün ortaya çıkabilecektir. A. Şirin Okyayuz, Mümtaz Kaya, **Görsel-İşitsel Çeviri Eğitimi**, Siyasal Yayınevi: Ankara, 2017.

olabilir.¹³ Çeviri öğrencisi bu özel alanda aktör olarak kendi rol ve sorumluluklarını görerek karar alabilir ve bu durum genel bir eleştirel bilince katkıda bulunabilir.

Özel alan/uzmanlık alanı metinleri çevirisinin yapıldığı derslerde öğrencilerin kendi çeviri tercihlerini betimlemesi ve gerekçelendirmesi de eleştiri açısından katkı sağlayabilir. Bu özbetimlemeler, öğrencinin bir çeviri ürününü süreç içinde bir aktör olan çevirmen gözünden bakarak değerlendirmesine yardımcı olacaktır. Bu da öğrencinin çeviribilimsel bir değerlendirme edincini kazanması için çok önemli bir aşamadır.¹⁴ Bu anlayışın kısmen derste kullanılan öğretim yöntemleri ile bağlantılıdır. Eğitimcinin öğrenci değerlendirmesi sürecinde, seçilen özel alanda üretilen bir KM'yi iş tanımına ve süreci kuşatan diğer normlara göre yönlendirmesi ve öğrencinin çeviri kararlarını bu çerçevede değerlendirmesi, hem dizgesel bir değerlendirme ortamı oluşturacak, hem de öğrencinin kendi çeviri kararlarını betimlerken ne yaptığının farkında olmasını sağlayacaktır. Öte yandan, öğrenci bu süreçte farklı metin türlerinin beraberinde getirdiği iş tanımlarını çeşitli bir yelpazede ve farklı senaryolarla görme olanağı bulacaktır. Örneğin, Ertan uzmanlık alanı çevirisi dersi veren öğretim elemanları ile yaptığı görüşmeler sonucunda “ÇAMÇ, görev tanımı sorunsallaştırma, ...erek metnin hedefe uygunluğu, işlevselliği, terim kullanımı, alan jargonu, dilin doğru kullanımı, alan araştırması” gibi değerlendirme ölçütleri kullanıldığını ifade etmiştir (2013:96). Bu durum bir anlamda gerçek yaşam koşullarının derse yansıtılması olarak görülebilir.

2.2.3. Çeviri Kuramları Dersi

Bir alanın bilim dalı olarak görülebilmesi için kuramsal ayağının olması gerekir. AÇE ile çeviribilimi bağlayan unsurlardan biri de kuramsal temeldir. Çeviri eğitimi, akademik bir eğitim olmanın da gerekliliğiyle, alanın kuramsal temelini öğrenciye sunar. Çeviri eğitiminde bu bakış doğrudan çeviri kuramlarına dönük derslerde, dolaylı olarak diğer alan derslerinde arka plan bilgisi olarak kendine yer

¹³ Metne, erek kitle beklentisine, çeviri süreci ve iş tanımına göre hata ve yanlış kavramları da değişiklik gösterebilir. Bu bağlamda basın, siyaset, spor çevirisi gibi uzmanlık alanlarında çeviri ürünleri değerlendiren, eleştiren ve inceleyen çalışmalara örnek olarak bkz.: Alev Bulut, **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji: İdeolojik Çeviri**, İstanbul: Siyasal Yayınevi, 2018.

¹⁴ Özbetimlemenin önemine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Nihal Akbulut, “Çeviribilimde bir Araştırma Gereci/Aracı Olarak Özbetimleme”, **İ. Ü. Çeviribilim Dergisi**, 2010: 1-20.

bulabilir. Çevirmenlerin ideolojik sonuçlardan dil tercihlerine varana kadar çeviri sürecine ve nihai ürüne ilişkin sorgulamalarını değerlendirmeye yardım etmesi için disiplinin kuramsal çerçevesine ihtiyaç duyduğu söylenebilir (Bartrina, 2005:187). Böylelikle, çeviri kuramları farkındalığı ve bilgisi, çeviri edincine katkıda bulunur.

Çeviri kuramları dersi aynı zamanda çeviri eleştirisinin arkasında işleyen bir farkındalık olarak düşünülebilir. Değerlendirme kavramının algılanış şeklinin, çeviri eylemine bakışla ve çeviriye kuramsal açıdan nasıl bir yaklaşım benimsendiğiyle doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin, çevirinin eşdeğerlik temelinde tanımlandığı bakışlarda, EM'nin değerlendirilmesinde de çeşitli düzeylerde eşdeğerlik aranması kaçınılmazdır. Özellikle tek odak noktası KM'ler olan ve çeviriye kurallarla betimleyen kuramsal yaklaşımların eleştiriye 'iyi, doğru, yanlış, sadakat' gibi kavramlarla yaklaşmasının çeviri eleştirisi üzerindeki etkisi¹⁵, çeviri kuramlarının tarihsel süreçteki yolculuğuyla somutlaşabilir.

Öte yandan, çevirinin daha geniş bir çerçevede durum bağımlı ve amaca yönelik bir eylem olarak tanımlandığı görüşü, değerlendirme sürecinde iş tanımı, çeviri sürecini yönlendiren normlar, EM'nin içinde yer alacağı dizgenin özellikleri gibi öğelerin gerekliliğini vurgulayacaktır. Çeviri tarihi boyunca çeviri kuramlarının da konusunu oluşturan bu unsurlar, hem alanın gelişimi hem de çevirinin nasıl değerlendirildiğiyle olan bağlantısını somutlaştırır. Örneğin ekleme-çıkarma, sadakat kavramları (metne sadık olmak nedir, hangi durumlarda metne bilgi ve/veya yorum eklenir ya da çıkarılır, hangi tür metinlerde ne kadar özgür olunabilir), erek kitle uygunluğu (bu metin erek kitleye uygun mu? Bunu anlamak için erek kitle nasıl tanımlanır, kim? Metinle arasında nasıl bir bağlantı var?), metnin ortamı (hem kaynak hem erek metnin dizgedeki durumu nasıl? Çeviri sürecini etkileyecek mi?) ve eşdeğerlik (neyin eşdeğerliği? Eşdeğerlik aranmalı mı? Hangi düzeyde ve hangi şartlar altında?) gibi bağlantılarla işlendikçe hem kuramsal yaklaşımlar temellenir hem de farklı metinlerin değerlendirilmesindeki doğrudan/dolaylı, açık/örtük ölçütleri de fark etmiş olurlar.

¹⁵ Bkz. Karadağ, 1997, s. 279-289

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bu bakış uygulama alanından kopuk olmayan bir alan bilgisine duyulan ihtiyacı beraberinde getirmektedir. Kurultay, bu durumu “...kuramsal çalışmaların; eğitim olarak, çeviri eleştirisi olarak veya çeviri tartışmaları olarak uygulama alanına yansması gerek. Eğer bu bağlantılar kurulmazsa çeviri kuramı da anlamsızlaşır” (2006) cümleleri ile ifade etmektedir. Bunun için kuramsal bakışı somutlaştıran farklı metin türlerini, konusu olduğu çeviri durumları ile bağlantılı ele almak (bkz. Malena, Anna ve Lynn Penrod, 2017: 127-134), bu ilişkiyi somutlaştıracaktır.

Çeviri kuramları dersi, öğrenciye sorgulama bakışı kazandırma çerçevesinde de katkı sağlar. Farklı kuramsal yaklaşımları içinde bulundukları dönem bağlamında ele alan öğrenciler, bu yaklaşımların çeviriye bakışla doğrudan bir ilgisi olduğunu, çeviriye bakışın da değerlendirme ölçütlerini şekillendirdiğini görebileceklerdir.

2.2.4. Çeviri Eleştirisi/ Değerlendirme Dersleri

Bu dersler, öğrencinin alana ilişkin belli bir bilgi birikimi kazandıktan sonra KM ve EM arasındaki ilişkiyi değerlendirdiği, öğrenciye eleştirmenliği, değerlendirme bilincini öğretmeyi hedeflenen dersler olarak tanımlanabilir.

Çeviri, dönemsel ve çeviri eyleminin gerçeklerine koşut bir bakışla ele alınırken, değerlendirme anlayışının da değişime uğradığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bengi-Öner’in de belirttiği gibi, ‘iyi’ arayışı özellikle gelişen kuramlar ve küreselleşmeyle birlikte değişime uğramıştır (2011:4). Bu çerçevede, çeviri değerlendirme bakışını kazandırmayı hedefleyen derslerin çeviri gerçekleri ve günün gereklilikleri ile uyum içinde olması gerekir.

Genel olarak bakıldığında, çeviri eleştirisi derslerinin çoğunlukla yazınsal metinlerin değerlendirilmesi çağrışımı üzerinden şekillendiği bilinmektedir. Bu çağrışımın özellikle geçmişte çeviribilimin gerek yazın alanıyla tarihsel ilişkisinin gerekse çeviri kuramlarının yazın metinleri odaklı olmasının eğitime yansması sonucu olduğu söylenebilir. Öte yandan, çevirinin tıp, hukuk, teknik, otomotiv, ekonomi, ticaret, işletme gibi alanlardaki hacminin artmasıyla, sektörde bu alanlardaki çeviri işleri de görünür hale gelmiş ve bu metinlerin de çeviri eğitimi çerçevesindeki görünürlüğü

etkilenmiştir. Bu açıdan, içeriğinden dolayı teknik çeviri değerlendirmesinin öğretildiği çeviri projesi, proje yönetimi gibi dersler de bu sınıflandırmaya dâhil edilebilir. Öğretim izlencelerinde yer alan özel alan/uzmanlık alanı çevirisi dersleri gibi, oluşan alanyazını bilgisi de bu görüşü desteklemektedir. Metinlerin eleştirildiği derslerin bu kapsayıcı bakış açısını kazandırması, yazın ve kullanmalık metinlerin bir bütün olduğunun, çeviri sürecinin, ölçütlerin ve eleştirinin farklı olduğunun görülmesine de hizmet edecektir. Bu noktada, öğrenciye kazandırılması gereken bütünsel bakışta metin türleri değişse de ortak bir amaç olduğu görülmelidir. Bu amaç; çeviri sürecinde çevirmen tarafından bulunan çözümlerin neden duruma ve amaca uygun olduğunu ya da olmadığını gerekçelendiren yorum ve yargılar sunmaktır.

Özetle, bu dersler çeviriye ilişkin bir bilinçlenmeyi hedeflemektedir. Akbulut'un da belirttiği gibi, "...tek tek metinlerle başa çıkabilme becerisi yerine çeviri olgusunun doğasını tanıma ve bu olguya bütünsel olarak bakabilme yetisi öne çıkmaktadır" (1998:185)¹⁶. Bir başka deyişle, değerlendirme bilincini, disiplinin uygulamasındaki farklı metin türleri ve gereklilikleri bir çatı altında düşünme yatkınlığı önem kazanmaktadır.

Tüm bu süreçte öğretim izlencelerinde nasıl bir yapı oluşturulduğu önemlidir. Örneğin, öğrencilerin seçmeli olarak aldıkları değerlendirmeye dönük derslerin eleştiri ve değerlendirme olarak ayrılması ile tüm öğrencilere zorunlu tutulan tek bir eleştiri dersinde yazınsal metinlerin eleştirilmesi farklı anlamlar ifade edebilir. Bu bağlamda, yazın çevirisine ilişkin dersleri alan öğrencilerin eleştiri dersinde uzmanlaşmayı hedefledikleri yazınsal metin çevirilerinin nasıl eleştirildiği ele alınabilir. Yine aynı ders kapsamında bu ders içinde değerlendirme kavramı bir yayınevinin politikaları ile bağlantılı ele alınabilir, editörlük ya da son okuma basamaklarına ilişkin daha ayrıntılı bilgiler verilebilir.

Öte yandan, ağırlıklı olarak teknik metinlere yönelik dersler alarak uzmanlaşma yolunu seçen bir öğrenci, örneğin kullanım kılavuzlarının işlevini değerlendirme veya

¹⁶ Ayşe Nihal Akbulut "Çeviri Eleştirisi: Tanımı, Eğitimde İşlevi ve Uygulamalarındaki Kısıtlamalar" **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi** 8, 1998, s. 185-196. Bu çalışma aynı zamanda çeviri eleştirisi dersi kapsamında farklı metin türlerinin eleştirisinin yapılması açısından da bütünsel bir bakış açısı sunmaktadır.

erek kitle beklentisine odaklı bir eleştiri dersi olabilir. Farklı uzmanlık alanlarına dönük değerlendirme dersleri söz konusu öğretim izlencesinin değişkenleri ile koşut şekillenir. Bir başka yönden, öğrenciye çeviri eylemine bir bütün olarak bakan bir değerlendirme anlayışının kazandırılması için farklı metin türlerinden, kuramsal bakış açılarından ve modellerden faydalanarak çeşitliliği gösteren bir dersin önemi vurgulanabilir. Bu noktada, temel olarak yazınsal ve kullanmalık metinleri ayrı tutmayan ve genel bir değerlendirme bakışı altında birleştiren bir dersin bulunup bulunmadığı sorusu ve derslerin amaç ve içerik cümlelerinde nasıl ifade edildiği üzerinde durulabilir.

2.3. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Metin, araştırma ve kültür edinci gibi bileşenlerle oluşan çeviri edinci, çeviri eğitiminde alanın bütünlüklü bilgisinin sunulması ile işlevsel hale gelir. AÇE bağlamında hem disiplin hem de alanın uygulama bilgisine sahip olması hedeflenen öğrenciler, sektörde bir çeviri işinin konusu olabilecek ve çeviri olgusunu kendi gerçeklikleri doğrultusunda algılayabilecek bir edince sahip olmalıdır. Bu edinç, öğrencilere farklı derslerle kazandırılır.

Çeviri edincin kazandırılmasında alan bilgisinin dersin kendi amacı ve öğretim izlencesindeki diğer derslerle bütünlük içinde sunulması anahtar bir rol oynar. Bu çerçevede, çeviri eğitiminin ilk yıllarında yer alan ÇAMÇ dersi, alan bilincinin kazanılması, KM-EM oluşturma normları ve metinlerin iş tanımına uygun çözümlenmesi temelinde eleştiri için bir başlangıç olarak görülebilir. Çeviri kuramları, eleştirel bilincin ve değerlendirme ölçütlerinin arka planında çalışan alan bilgisi olarak düşünülebilir. Özel alan çevirisi derslerinde ekonomi, tıp, hukuk, yazın, teknik gibi farklı metin türlerinde çeviri uygulamalarının tartışılması ve öğrenci kararlarının yorumlanması değerlendirme bilincine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, farklı metin türlerini kapsadığı için öğretim izlencelerinde bütünselliğe hizmet etmektedir. Çeviri eleştirisi ise genellikle çeviri eğitimi veren programların son yıllarında yer alır ve farklı metin türleri üzerinde değerlendirmelerle yukarıda sözü edilen derslerin tamamlayıcısı bir şemsiye yaklaşım ile kurgulanırsa, alana bütünsel ve kapsayıcı bakmayı sağlar.

Tüm bunlar, çeviri edinci ve çeviri eleştirisinin bağıını güçlendirir. Bu durumda, çeviri edincinin çevirmene eleştirel bir bakış kazandırdığı söylenebilir (Eser, 2015:83).

Öğretim programlarında farklı derslerde verilen eleştiri, değerlendirme ve özdeğerlendirme bilinci akademik boyutta olduğu kadar sektör boyutuna da hizmet edebilir. Reiss, çeviri eğitimi kurumlarında çeviri eleştirisinin farklı adlar altında da olsa, yayınevlerine göre daha tutarlı ve yoğun yapıldığını öne sürer (2000:3). Bu bağlamda, farklı beklentileri ve çeviri gerçeklerini göz önünde tutarak yazın ve yazın dışı metinlerin eleştirilmesi eğitimdeki bütünlüğe katkıda bulunabilir.

Öğretim izlencelerinde genel olarak bakıldığında farklı uzmanlık alanlarına dönük dersler bütünsel bir bakış için bir adım olarak görülebilir. Yazın alanına ait metin alt türleri de farklı uzmanlık metinlerin olduğu diğer özel alanlar da çeviri eyleminin sınırları içindedir. Değerlendirme edimi çerçevesinde bir ders altında bu genelliği ve farklılığı yansıtan bir bakışın olması bütünlüklü bir alan bilinci ve algısını destekleyecektir. Bu öngörü ile genel bir değerlendirme üzerinden yola çıkarak Türkiye’de çeviri eğitiminde bir bütünsellik (integrity) var mı? Yoksa yazın, eleştiri eylemi çerçevesinde başka uzmanlık alanlarından farklı bir yerde mi konumlandırılıyor? Soruları, tezin uygulama bölümü için başlangıç aşaması olarak yol göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME: TÜRKİYE’DE AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİNİN YERİ

Bu tezin kavramsal ve kuramsal çerçevesinde vurgulandığı gibi, çeviri değerlendirme kavramlarındaki çeşitliliğin nedenleri çeviri eylemi, disiplini, eğitimi, dönem özellikleri ve alandaki araştırmacılardan kavramın doğasına kadar uzanan bir yelpazede farklı dinamiklerle şekillenmektedir. Bu nedenle, bu durumun başlangıcını tek bir nedene dayanarak betimlemeye çalışmak gerçekçi bir bakış değildir. Öte yandan, bu etkileşimi tersten okursak, çeviri değerlendirme alanındaki bu farklılık ve benzerliklerin oluşturduğu çeşitliliğin AÇE programlarındaki çeviri değerlendirmeye dönük derslere nasıl yansıdığı sorulabilir. Bu bölümde, öğretim izlencelerinde çeviri değerlendirme eyleminin nasıl adlandırıldığı ve kavramın içinin nasıl doldurulduğu incelenmiştir.

Tez çalışmasının önceki bölümlerinde çizilen çerçevede, değerlendirme derslerinin sadece belli bir metin türüne yönelik anlayışlarla ve buna bağlı kavramlarla mı oluşturulduğu, yoksa farklı metin türleri ve bağlamları da dâhil edilerek kapsayıcı bir içerik mi tercih edildiği ve bu derslerin nasıl adlandırıldığı sorunsalı ile yola çıkılmıştır. Bir diğer deyişle, çeviri eğitimi verilen programlarda değerlendirme derslerinde bütünsel bir bakışın izini sürmek amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışmasında, değerlendirme edimindeki çeşitlilik, çevirinin farklı konu alanlarını ve yaklaşımlarını kapsaması bütünsel bir bakış çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bölümde, bütüncenin tartışılması aşamasında kuramsal çerçevedeki model ve yaklaşımlara göndermeler yapılarak derslerin kendi içlerinde benzerlik ve farklılıklara göre betimlemelere ve sınıflandırmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda, ‘derslerdeki amaç ve içerikler çeşitlilik ve belirlilik gösteriyor mu, hangi çerçevede?’ soruları odak noktasındadır.

3.1. Bütünce

Bu bölümde, araştırmanın bütüncesi ve bütüncenin inceleme kapsamında nasıl kullanıldığı ele alınacaktır. Bu tez kapsamında, değerlendirmeye dönük derslerin Türkiye’de çeviri eğitimi programlarındaki genel resmini çizmek amacıyla bir bütünce oluşturulmuştur. Bu bütünce üzerinden, dört yıllık akademik çeviri eğitimi veren lisans düzeyinde İngilizce Mütercim-Tercümanlık ve Çeviribilim programlarında çeviri değerlendirmeye yönelik derslerin durumu betimlenecektir.¹

Bu noktada, değerlendirme dersi ifadesinin bu tezdeki tanım ve kapsamını uygulama bölümü için netleştirmek gerekmektedir. Bu tezde değerlendirme dersleri çeviri eğitimi alan öğrenciye çeviri ürünleri değerlendirmeyi, eleştirmeyi öğreten dersler olarak tanımlanmıştır. Tezin ikinci bölümünde de yer verildiği gibi, AÇE kapsamında öğrencilerin EM’lerinin kendileri ya da başkaları tarafından değerlendirilmesi ölçme-değerlendirme kapsamında ele alındığından, KM’lerin çözümlendiği, EM’lerin dersin kendi amacı içinde değerlendirildiği özel alan dersleri bu tanımın dışında bırakılmıştır. Söz edilen sınıftaki dersler kapsamında değerlendirme yapılıp yapılmadığı veya çeviri değerlendirme ölçütlerinin konu edilip edilmediği bilinmemektedir. Dahası, ders adı ve içerik çağrışımı zaten böyle bir beklenti yaratmamaktadır. Bu sorgulamalar, farklı bir araştırmanın konusu olabilecek niteliktedir.

Öte yandan, inceleme ifadesi dersler temelinde farklı şekillerde görünürlük kazanmıştır. Ders isimleri ‘metin çözümleme veya söylem çözümleme ve metin inceleme’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak öğretim izlencelerinde eleştiri öğretme odağında inceleme adı altında bir ders olmadığı incelemenin eleştiri ve değerlendirme derslerinin içinde yapılan bir edim olarak geçtiği görülmüştür. Bazı metin çözümleme derslerinde ise az sayıda da olsa metin değerlendirme yapıldığını iddia eden içeriklere rastlanmıştır ancak bu dersler yine yukarıda sözü edilen çerçevede değerlendirmeyi öğretme amacıyla hazırlanan dersler değildir. Bu durum, aslında inceleme ediminin de ne kadar farklı derslere dağılmış olabileceğinin bir göstergesidir. Bu nedenle, inceleme

¹ Bu betimlemelerin amacı tez çalışmasının odağıyla şekillenmiştir, amaç öğretim izlenceleri üzerine bir eleştiri getirmek değildir.

dersleri değerlendirme ediminin bir basamağı olarak kabul edilmiş, ancak tüm bu bilgiler ışığında, değerlendirme dersleri sınıfında incelenmemiştir.

Bu çerçevede, çeviri eleştirisi dersleri ana inceleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Çeviri eğitimi programlarındaki ‘düzenleme ve son okuma, düzeltme, düzenleme ve yayıncılık, kalite’ ifadelerini içeren dersler ise adının değerlendirme iddiası taşıması nedeniyle bir yan inceleme malzemesi olarak kullanılmıştır.

Günümüzdeki değişimlerin eğitime yansmasıyla çeviri projesi dersleri de bir üst bakış dersi olarak ele alınabilir. Ders adı veya amacı çerçevesinde doğrudan bir eleştiri iddiası olmayan bu derslerin, dersin tasarlanma amacı içinde bir değerlendirme bağlantısı vardır. Özellikle öğretim programlarının son yıllarında yer almasıyla diğer AÇE derslerini kapsamı ve projenin gerekliliği olarak tüm bu derslerin bilgisine ihtiyaç duyulması açısından eleştiri dersleri ile benzerlik gösterdiği düşünülmüştür. Özetle, ‘proje ifadesi kapsamı ve kapsayıcılığı bakımından farklı çeviri süreçlerini konu edinebilir, çeviri uygulamasını çeviri süreci çerçevesinde bir bütün olarak kapsadığı düşünülebilir ve bir proje metnin seçilmesinden sonucuna kadarki basamakları kapsayabilir’ hipotezlerinden hareketle, bu ders grubu da bir yan inceleme malzemesi oluşturmuştur.

Yukarıda sözü edilen bu dersler, ‘alternatif değerlendirme dersleri’ olarak adlandırılmıştır. ‘Çeviri eleştirisi dersleri’ ise, tezin odak noktası olduğundan, uygulama bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasının önceki bölümlerinde yapılan sorgulamalar ve değerlendirmelerden hareketle uygulama bölümü için ‘Türkiye’de değerlendirme konusunda bir bütünsellik mantığı var mı? Yoksa yazın alanı diğer alanlardan ayrı mı algılanıyor? Öte yandan, teknik çeviri eleştirisi/ değerlendirmesi diye bir ders yoksa, bu alanlara ilişkin değerlendirme bilinci kendini nasıl gösteriyor?’ soruları ortaya çıkmıştır.

Yine, bu tez çalışmasının önceki bölümlerinde, değerlendirmeye dönük kavramların ve bakış açılarının benzeşen ve ayrışan yönleri olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak AÇE’de değerlendirme derslerinde durumun ne olduğu, bu benzeşen ve

ayrıışan yönlerin derslere nasıl yansıdığı ilgili derslerin amaç ve içeriklerindeki belirlilik ve çeşitliliğin sorgulanması ile izlenecektir.

Bu sorgulama için hazırlanan bütünce, Türkiye’de lisans düzeyinde dört yıllık akademik çeviri eğitimi veren devlet üniversiteleri ve vakıf üniversitelerinin İngilizce-Türkçe Mütercim-Tercümanlık ve Çeviribilim Bölümlerinin öğretim izlenceleri, ders isimleri ve ders tanımlarından oluşmaktadır. Çeşitli fakülteler altında bu kapsamda eğitim veren 23 Mütercim- Tercümanlık, 2 Çeviribilim Bölümü olmak üzere dört yıllık çeviri eğitimi veren toplam 25 bölüm, Yabancı Diller Yüksekokulu altında ise 8 Mütercim- Tercümanlık Bölümü bulunmaktadır.²

Bütüncenin lisans düzeyi ile sınırlı tutulmasının iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, çeviri eğitiminin mesleğe dönük boyutu ikincisi ise akademiye dönük boyutu ile açıklanabilir.

- İlk olarak çeviri eğitimi alan öğrencilerin sektörde çeviri yaparken EM’yi ilk önce kendi değerlendirme süzgecinden geçirmesi ardından iş tanımı kapsamında proje yöneticisi, editör, son okuyucu, erek kitle gibi aktörler tarafından değerlendirildiğinde metin türünden bağımsız olarak işlevsel (ihtiyaç duyulan bağlam ve ortamda iş gören) bir çeviri yapabilmesini sağlamaktır. Bu anlamda, çeviri değerlendirme anlayışının tanıtıldığı ilk basamak lisans düzeyi çeviri programlarıdır.
- İkinci olarak, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki programlarda öğrencilerin hâlihazırda alanı kendi gerçekleri çerçevesinde ele alan bir bakış açısına ve kendi deneyim ve görüşlerine sahip olduğu öngörüsü ile yola çıkılır. Bu bağlamda, değerlendirme anlayışı (bu tezde hep vurgulandığı gibi bir yönü ile çeviriye bakış) sağlam temellerle atıldığında, üzerine çeviribilimsel bilgi eklenmesi daha gerçekçi olacaktır. Bu açıdan da lisans düzeyi bu bakışın temelini atıldığı ilk basamak olarak görülebilir.

² 2018 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. Bu 33 bölüme KKTC’de bulunan ve 2 yıllık çeviri eğitimi veren programlar dahil değildir. (çevrimiçi) <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILAVUZ6082018.pdf> 29 Temmuz 2019.

Yukarıdaki nedenlerle, lisans düzeyinde çeviri değerlendirme derslerinin kapsayıcı bir çerçevede ele alınması önemli olduğundan bütünce bu bağlamda oluşturulmuştur.

Bütünce Tablolarına İlişkin Genel Bilgiler

Aşağıda verilen bilgiler, bu tez çalışmasının EKLER kısmında yer alan **EK 3- Tablo 3: Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler** (bkz. bu tezde s.156-167) ve **EK 4- Tablo 4: Alternatif Değerlendirme Dersleri Amaç ve İçerikler** (bkz. bu tezde s.168-185) tabloları için oluşturulmuştur.

Bu tezin uygulama bölümü, programların kendilerini nasıl tanımladıkları üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda, şeffaf ve herkesin ulaşabildiği açık bilgiler temelinde bir yol haritası çizilmektedir. İlgili derslerin izlencelerinde haftalık içerikler de sunulabilmektedir. Bu içerikler önemli bir veri oluşturmakla birlikte, dersi veren öğretim elemanına göre değişmesi ve her üniversitenin bu haftalık planı herkese açık olarak paylaşmaması, verinin karşılaştırılabilirliğini etkilemektedir. Bu nedenle, programların kendini tanıttığı şekliyle amaç ve içerik cümlelerinden yararlanılmış, haftalık içerik sunan programlar var ise bu içerikle ilgili yorumlar dipnotlar ile belirtilmiş ancak tabloya dahil edilmemiştir. Haftalık planlara ilişkin eşgüdümlü ortak bir yaklaşım olup olmadığı, ilgili öğretim elemanının bu içeriği kullanıp kullanmadığı farklı bir araştırma konusu olup birebir görüşme, anket çalışması gibi yöntemleri gerektirdiği düşünülmektedir. Öte yandan, bu sorular bu tezin sorguladıkları için bir yan malzeme değeri taşıdığından, sözü edilen bilgiler, bu çalışmada kısmi çerçevede ve ek bilgiler olarak sunulmuştur. Bir dersin genel yapısını oluşturan amaç ve içerik cümleleri, dersi yansıtan ana malzeme olarak ele alınmıştır. Ayrıca, tüm değerlendirmeler bilgilerin erişildiği tarih aralığındaki veri çerçevesinde yapılmıştır.

Yukarıda söz edilen sınırlılıklar çerçevesinde kesin olarak amaç ve içeriği belirli/belirsiz, çeşitli/tek tip dememizi güçleştiren örtüşmeler vardır. Bu ve yukarıda sıklıkla vurgulanan değişkenler nedeniyle sayısal veriye birincil sırada odaklanılmayacak, öğretim izlencelerinde dersler üzerinden ‘yansıtılan durum’ bir harita olarak sunulacaktır. Çalışma yöntemi olarak betimleme ve niteleme kullanılacak ve genel bir değerlendirmeye gidilecektir.

- Lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren söz konusu üniversiteler bu çalışmadaki ekler bölümünde yer alan tablolarda numaralar ile gösterilmiştir. Bir başka deyişle, her sayı çeviri eğitimi veren bir programı temsil etmektedir (örneğin, Ü1-Ü2-Ü3). İlgili sayıya karşılık gelen program, tezin ekler bölümündeki ayrıntılı bütünce tablosunda görülebilir (Bkz. s.145-146 **EK 1- Tablo 1: Program Bilgileri**). Bu süreçte, değerlendirme derslerinin içinde yer aldığı üniversitelere ve programlara ilişkin tüm bilgilere ilgili üniversitelerin kendi sayfalarından veya sayfaların yönlendirdiği bağlantılardan ve uygulama çalışmasının yapıldığı tarih aralığında ulaşılmıştır (erişim adresleri için Bkz.s.147-155 **Ek 2- Tablo 2. Derslerin Çevrimiçi Erişim Adresleri**).
- Uygulama çerçevesinde sunulan tablolarda ölçüt olarak dersin ismi ilk sırada yer alacaktır. Böylelikle, incelenen programlarda çeviri değerlendirme derslerinin nasıl ve hangi başlıklar altında görüldüğü yansıtılacaktır.
- Sunulan tablolarda amaç ve içerik cümleleri yer almaktadır. Bu cümleler hem değerlendirme derslerinin 33 programdaki durumunu bütün olarak görmeyi sağlamakta hem de ‘amaç ve içerik/kuramsal çerçeve belirli mi?, Çeşitli mi?’ sorularını ölçüt olarak kullanmak üzere malzeme sunmaktadır.
- Değerlendirme derslerinin izlenice içinde zorunlu ya da seçmeli ders olarak yer alması tamamlayıcı bir bilgi olarak kullanılmıştır. Seçmeli dersleri tüm öğrencilerin alma zorunluluğu olmadığından, öğrencilerin söz konusu değerlendirme dersini almama ihtimali de süreçteki değişkenlerden biridir. Bu bilgi, tabloda Z (zorunlu), S (seçmeli) harfleri ile gösterilmiştir.
- Değerlendirmeye dönük derslerin öğretim izlencesinde bulunduğu dönem de önemli bir bilgi olarak görülebilir. Bu tezin ikinci bölümünde ayrıntılı olarak üzerinde durulduğu gibi (bkz. bu tezde s.57-73) çeviri değerlendirme bakışının kazandırılması için çeviribilimsel çözümleme, özel alan dersleri ve kuramsal dersler önem taşımaktadır. Bu nedenle değerlendirme derslerinin eğitimin hangi aşamasında verildiği bilgisine de yer verilecektir. Dönemi ifade etmek için YY (yarıyıl) kısaltması kullanılmıştır.

- Tabloların sağ iki sütununda (K) (Y) ve (B) harfleri görülmektedir. (K) kullanmalık, (Y) yazınsal metinleri ifade etmektedir. Bu derslerde belirgin olarak kullanmalık ya da yazınsal metin türlerine ilişkin bir ifade varsa, ilgili kısaltma altına **X** işareti konulmuştur. Amaç ve içerik cümlelerinde belli bir metin türü belirtilmiyorsa (B) (belirtilmemiş) kutucuğuna **X** işareti konulmuştur.³ Uygulama bölümünün odak noktası olması nedeniyle, bu tablo bilgisi yalnızca **EK 3- Tablo 3: Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler** tablosunda (bkz. s. 156-167) bulunmaktadır.

Aşağıdaki bölümde, 33 çeviri eğitimi programı ele alınarak bu değerlendirme dersleri tablolar ve betimlemeler halinde incelenecektir.

3.2. İnceleme

Bu bölümde, eleştiri ve alternatif değerlendirme derslerini içeren ve bu çalışmada veri tabanı olarak ekte yer alan tablolar yukarıda açıklanan yöntem doğrultusunda incelenmiştir. Bu incelemenin ardından veri incelemesi ile elde edilen gözlemler paylaşılacaktır.

Bu tez çalışmasının 3.1. Bütüncü bölümündeki açıklamalar ışığında çeviri eleştirisi derslerinin adı, amaç ve içerik cümleleri bir bütün olarak **EK 3- Tablo 3: Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler** (bkz. s.156-167) görülebilir.

Çeviri Eleştirisi derslerine ilişkin incelemeler:

Ü1. Çeviri Eleştirisi: Ders, eleştirel bilinç kazandırmayı amaçlamaktadır. Kuramsal çerçeve/dayanak “Van den broeck ve diğer temel çeviri eleştirisi kuramcıları, betimleyici çeviri eleştirisi modelleri” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) olarak belirtilmiştir. Bu farklı modellerin incelenmesi çeşitlilik göstergesi olabilir. Öte yandan, bu çeşitlilik yazınsal alan içinde bir çeşitlilik olarak da görülebilir. Derste doğrudan yazınsal metinler üzerinde çalışılacağı belirtilmiyor, dolayısıyla yazınsal eleştiri modelleri

³ Amaç ve içerik cümlelerinde metin türüne ilişkin ifadelerin doğrudan yer almaması bir olumsuzluk olarak görülmemektedir. Dersin işleyişinde bu bilgiler ayrıntılı veriliyor olabilir. Öte yandan, ders izlencelerinde bu ifadelerin belirgin olarak amaç ve içerik cümlelerinde görünmediği durumlarda da kuramsal bakış açısı ve yönteme ilişkin sunulan içerik, metinlerle ve yaklaşımlarla ilgili çıkarım yapmaya olanak tanıyabilir. Bu bilgi, tabloda bütün olarak görülebilmesi için eklenmiştir.

farklı metin türlerine uygulanıyor olabilir ancak “özgün ve çeviri metin” (a.e.) ya da deyiş kaydırması” (a.e.) ifadeleri yazınsal çerçeveyi çağrıştırmaktadır.⁴

Ü2. Translation Criticism: Belirtilen kuramsal çerçeve ve metin türünden yola çıkarak dersin yazınsal çerçevede şekillendiği söylenebilir. Ders izlencesinde içerik kısmına haftalık bilgi tanımlandığı için belirtilen çeşitli modeller ve yaklaşımlar ayrıntılı görülebilir. Peter Newmark, Raymond van den Broeck ve Katharina Reiss’ın çeviri eleştirisi modelleri ve “anton popoviç ve deyiş kaydırma kavramı, ...gideon toury ve erek odaklı betimleyici çeviri çalışmaları” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) üzerinde durulmuştur. Uygulamalar için belirtilen metin türlerinin popüler yazın ve çocuk yazını yanı sıra, “sömürgecilik sonrası metinler ve çevirisi, feminist yazın ve çevirisi, şiir çevirisi, görsel-işitsel metin ve çevirisi” (a.e.) olduğu görülmektedir. Teknik metinlere veya diğer uzmanlık alanlarına dönük bir ifade veya ölçüt belirtilmemiştir. Yazın odağında belli bir amaç ve yaklaşım vardır.

Ü3. Çeviri Eleştirisi: Ders tamamen yazınsal çerçevede betimlenmiş, bu bakış açısı metin türü çerçevesinde de belirtilmiştir. “Çağdaş çeviri kuramları” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesinden yola çıkarak kuramsal dayanak sezdirilmiş ancak bu kuramların neler olduğu açıklanmamıştır. “Eleştirel yaklaşım yöntemleri” (a.e.) ile modellerden bahsedildiğini düşünebiliriz ancak çeşitlilik olup olmadığı belirtilmemiştir. İçerikteki “edebiyat alanında çevrilmiş metinleri eleştirmek üzere” (a.e.) ifadesi yazınsal çerçeveyi pekiştirmektedir.⁵

Ü4. Çeviri Eleştirisi: Dersin yazınsal çağrışımı olduğu söylenebilir. İçerikte yer alan “yayımlanmış çevirilerin” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi yazına dönük görünse de farklı konu alanlarında yayımlanan metinler de olabilir, bu durumda çeşitlilik için bir adım olarak görülebilir. Ancak bu ifadenin teknik bir çağrışımı olmadığı söylenebilir. “hata tespiti ve kuralcılık” (a.e.) dilbilim çağrışımlı eleştiri geleneğine göndermede

⁴ Haftalık konulara bakıldığında seçilen metinler ve konu başlıklarının yazınsal olduğu görülmektedir.

⁵ Haftalık içerikte “...Öğrenciler, farklı metin türlerinin çevirilerini eleştirel bakış açısıyla değerlendirebilecektir...Farklı metin türlerini tanırlar... Bu metinlerde hangi yöntemi kullanacağını seçer ... Yöntemi metne uygular.” (a.e.) ifadelerinden farklı metin türleri ile anlatılmak istenenin yazın metinlerinin alt türleri olabileceği görülmektedir.

bulunuyor. “Kuramsal okuma ve bilincin geliştirilmesi” (a.e.) dersin kuramsal bir çerçevesinin olduğunu göstermekle birlikte, bu dayanağın ne olduğu belirtilmemiştir.

Ü5. Çeviri Eleştirisi: Ders, çeviri modellerinin incelenmesi (review ile ifade edilmiş) ve çeviri eleştirisi kuramlarının öğrenilmesi ve karşılaştırmalı eleştiri odağında görülmektedir. Belli bir metin türü belirtilmemiştir.⁶ Belirtilen ölçütler yeterlilik, uygunluk ve kalitedir. Bu ölçütlerin öğrenilen kuram ve modellere göre değerlendirildiği ifade edilmiştir (bkz. **EK 2- Tablo 2**).

Ü6. Çeviri Eleştirisi: Ders içeriğindeki “çeşitli türde metinler” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi yazın ve yazın dışı da olabilir, yazınsal metinler altında farklı alt türleri de kapsayabilir. Haftalık verilen ders içeriğinde “çeşitli düzeylerde eşdeğerlik” (a.e.) arandığı ancak doğrudan bir model adı ve yaklaşım adı belirtilmediği görülmüştür. Eşdeğerlik geniş bir kavramdır (bkz. bu tezde 1. Bölüm) bu nedenle dersteki kullanımının da belirsiz kaldığı söylenebilir. Buradan yola çıkarak, eşdeğerlik kavramının yazın ve yazın dışı alanlara yönelik olması beklenebilir. İçerikteki söz sanatları ve çevirileri ve eşdeğerlik vurgusu yazınsal çağrışımı kuvvetlendirmektedir.

Ü7. Çeviri Eleştirisi: metin türü dersin amacında belli değil ancak içeriğinde “edebi metin” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) olarak belirtilmiştir.⁷ “Hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan” (a.e.) ifadeleri yazın metinlerini incelerken karşımıza çıkıyor ve içeriğin açıkça yazın metinleri üzerine kurgulanması bu durumu pekiştiriyor. Teknik metinlerde hata tespit edilip raporlanabilir (Bkz. 1. Bölümdeki kalite değerlendirme süreçleri) ancak bu modeller kuramsal okumalara dayanmasıyla ön plana çıkmıyor. Buradan yola çıkarak, hata tespiti ve kuralcılık ifadelerinin yazın çevirisinde paradigma öncesi anlayışa yönelik çeviri değerlendirmesi ile birlikte algılanarak vurgulandığı söylenebilir.

⁶ Bologna sayfasında haftalık içerikte farklı modeller sunuluyor. Belirlilik amaç ve içerikte yansıtılmıyor ama haftalık planda var. Ayrıca, haftalık planda bilimsel metin ve yazın metni var. Teknik metin yok ancak yine de çeşitlilik için bir altyapı olduğu söylenebilir.

⁷ Haftalık içeriğe bakıldığında yazın çevirisinin daha geniş bir kapsamda sunulduğu söylenebilir. Örneğin genel olarak çeviri eleştirisi, akademisyenlerin yazıları, kitap eklerindeki eleştiri yazıları, Alman-İngiliz gelenekleri, karşılaştırmalı çeviri eleştirisi gibi konular görülebilir (bkz. **EK 2- Tablo 2**).

Ü8. Çeviri Eleştirisi: Amaç “eleştiriyile ilgili temel kavram ve kurallarla ilgili bilgi sahibi olmak” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ancak bu kavram ve kuramların neler olduğu belirtilmemiş. Kurallar ifadesi kaynak odaklılığı çağrıştırıyor, bu yazında da yazın dışında da olabilir. “Seçilen metinler üzerinde bu kuramların uygulanacağı” (a.e.) söyleniyor. Hangi kuramlar ve nasıl bir uygulama olacağı belirtilmemiş. İçerikte “seçilen eserleri ve çevirilerini analiz ederek ve çeviri eleştirisi raporları hazırlarlar” (a.e.) ifadesinden yola çıkarak seçilen eser ifadesi yazın çağrışımı oluşturmaktadır (başka bir sosyal bilimler alanından kitap da eser olarak adlandırılabilir.⁸ Ancak daha önce belirtildiği gibi ‘eser’ ifadesi özellikle teknik metinler için kullanılmadığından dersin hem yazın hem de teknik metinleri kapsadığı bilgisine ulaşamıyoruz.

Ü9. Çeviri Eleştirisi: -

Ü10.

Translation Criticism of Anglo-American Literature: Ders yazınsal eleştiri üzerine görünüyor. Tanımında geçen “variety of genres” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) farklı yazınsal türler olduğunu ve yazınla sınırlandığını dersin adından yola çıkarak anlıyoruz. Bu türlerdeki eserlerle ilgili “norms and issues” (a.e.) üzerine odaklı. Türlerin “cinema, drama and poetry” (a.e.) olarak diğer türlere adaptasyonu da dersin konu alanı içinde.

Criticism and French Literature: Bu derste, disiplinlerarası bir yaklaşımla Fransızca eserlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Tam olarak yazın eleştirisine özgü farklı okumalar (tarihsel, sosyolojik, yapısal vb.) üzerinde durulmuştur. Bu okumaların çeviri alanında kullanıldığı vurgulanmıştır. Romanın zaman, mekân, karakter gibi bölümlerinin analiz edildiği belirtilmiştir (bkz. **EK 2- Tablo 2**).

Ü11. Translation Theory and Criticism: Kuramla birlikte ele alınan bir çeviri eleştirisi ders adı görülmektedir ve vurgu eleştiri ve kuram üzerindedir. Kuramların

⁸ İçerikten dersin yazınsal metinler üzerine olduğu, son haftada görsel işitsel bir metin türü (dizi) belirtildiği görülmektedir. Yazın çağrışımı belki de farklı alanda eser olabilir, böylelikle çeşitlilik için bir alt yapı sağladığını söyleyebiliriz.

eleştirel değerlendirildiği ve alana eleştirel üst bakışla yaklaşıldığı görülmektedir.⁹ Amaç ve içerikte çeviri kuramları bilgisini aktarmak ve bunlar içinde çeviri olgularını değerlendirmek ifade edilmiştir. Herhangi bir metin ve metin türü belirtilmemiştir ancak ders adından yola çıkarak kapsayıcı bir kuramsal çerçeve altında olduğu için farklı kuramsal bakışlarla değerlendirilebilecek yöntemler gösteriliyor olabilir (bkz. **EK 2- Tablo 2**).

Ü12. Translation Criticism: Bu derste değerlendirme sözcüğü sıklıkla kullanılmıştır. Bilinç kazandırmaya dönük bir amaç olduğu görülmektedir. Eleştirinin “ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) gibi farklı açılardan ele alınmaya çalıştığı görülebilir. Bu ifadeler yazınsal metinler veya farklı konu alanlarında hazırlanan ve yayımlanan metinler olabilir ancak amaç ve içerikte teknik metinlere dönük bir çağrışımı belirtilmemiştir.¹⁰

Ü13. Çeviri Eleştirisi: -

Ü14. Çeviri Eleştirisi: ders içeriğine ulaşamıyor

Ü15. Çeviri Eleştirisi: -

Ü16. Translation Criticism: Yazılı çeviri modülünde yer alan bu dersin amacı çeviri eleştirisindeki temel yaklaşım ve yöntemleri tanıtmaktır. Öğrenciden, kuramla bağlantılı olarak “translated works” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) değerlendirmeleri (evaluate) beklenmiştir. “Translated works” (a.e.) ifadesi çevrilmiş çalışmalar olarak kapsamlı görülebilir ama genellikle teknik metinler için kullanılan bir ifade değildir. Çeviriye, dilsel kaygıların ötesinde kültürlerarası, sosyal ve ideolojik bir eylem (a.e.) olarak bakıldığı görülmüştür. Bu tanımlama da teknik alandan çok yazınsal veya yazın dışı

⁹ Haftalık içerikte “eşdeğerlik kuramı, çevirinin adı ve doğası, deyiş kaydırma işlevsel çeviribilim kuramları” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) görülmüş ve konu anlatımı ve ardından durum çalışması yapıldığı belirtilmiştir.

¹⁰ Haftalık içerikte “çeviri kalitesi- kalite değerlendirme” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) teknik metinler için bir gönderme içerebilir veya yazınsal bir metin bu kavramlarla inceleniyor olabilir. Çeviri eleştirisinin bilimsel- kuramsal, felsefi, estetik, yorumbilimsel temelleri (a.e.) ifadelerinden çeviri kuramı ve çeviri eleştirisi kuramı üzerinde farklı açılarda durulacağı belirtilmiş. “metin çözümleme, amaç, işlev” ifadeleri kullanılmış (a.e.). Derste eylem olarak “metin- kaynak metin karşılaştırmalı okuma- inceleme, çeviri değerlendirme- çeviri eleştisi uygulama” (a.e.) görülmüyor.

diğer özel alanlardan metinleri çağrıştırıyor. Çeşitlilik olduğu söylenebilir ancak model, kuramsal dayanak belirgin değildir.

Ü17. Çeviri Eleştirisi: Seçmeli olan bu dersin açıkça yazınsal metinlere odaklı olduğu belirtilmiştir. Çağdaş çeviri kuramları ve eleştiri kuramları ifadesi amaç ve içerikte belirgin değildir.¹¹ “Farklı türdeki çeviri metinler” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi çeşitliliği çağrıştırır da ders kendini yazınsal çerçevede tanımladığı için bu ifadenin de yazınsal metinlerin alt türü olarak kullanıldığını anlayabiliriz.

Ü18. Çeviri Eleştirisi: -

Ü19. Çeviri Eleştirisi: Derste belirtilen belirli bir metin türü yok ancak özgün metin ve çeviri metin ifadeleri genellikle yazın metinleri için kullanıldığından çağrışım da bu yöndedir. “Temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) kuramsal çerçeveye işaret ederek içerikte “Eşdeğerlik kavramı, yeterlilik ve kabul edilebilirlik zıt çifti, Popovic’in çeviride deyiş kaydırma kavramı, Van den Broeck’in dizgesel eleştiri modeli, Toury’nin Erek Odaklı Eleştiri Modeli” (a.e.) olmak üzere açıkça belirtilmiştir. Bu isimler de yazın çevirisi çağrışımını desteklese de farklı türde metinler için kullanılabilir. Ancak yine de dersin genellikle teknik metinler odağında olmadığı söylenebilir.¹²

Ü20. Çeviri Eleştirisi: Derste metin türü açık bir şekilde belirtilmese de “hata avcılığı ve kuralcılık” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ve “betimleyici çeviri eleştirisi modelleri” (a.e.) vurgusu belirgindir. Ayrıca içerikte, “çevirmenin normları”, “ideoloji”, “kültür”, “görecelik”, “algı”, “öznellik/nesnellik” (a.e.) kavramları üzerinde durulacağı belirtilmiştir. “Çeviri gibi çok yönlü bir edimin değerlendirilmesinde yalnızca öznel görüşler sunmanın yeterli olmadığı...” (a.e.) gibi ifadeler ağırlıklı olarak yazın ve farklı konu alanlarından metinlerin eleştirisinde yer verilen ancak teknik çağrışımı

¹¹ Haftalık içerikte, “Sözcük, eşdeğerlilik, deyim çevirisi, dilbilgisel eşdeğerlik, çatı, metinsel eşdeğerlik ve metinsel bağlaşıklık” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) gibi konu başlıkları sunulmuştur. Ancak eşdeğerlik çok geniş bir kavramdır, bunun haricinde belirgin bir yaklaşım ya da model belirtilmemiştir.

¹² Haftalık içerikte modeller ve kuramcılar daha ayrıntılı belirtilmiştir: “Levy, Holmes, Koller, Beaumgrande, House, Arbogast, Wilss, Ammann, Reiss, Yücel, Popoviç, Lefevere, Broeck, Toury” (a.e.). Sözü edilen isimler hem yazın hem de farklı metin türlerine yönelik kullanılabilir ancak nasıl kullanıldığı ve teknik metinler üzerinde uygulanıp uygulanmadığı somut olarak bilinmemektedir.

güçlü olmayan ve 1. Bölümde de görüldüğü gibi konu edilen unsurlardır. Bunun yanı sıra, öğrencilerden “çeşitli çeviri metinler üzerine betimleyici bir yaklaşımla eleştiri yazıları kaleme almaları” (a.e.) istenmektedir. Çeşitli çeviri metinler ifadesi farklı alanlardan metinlere göndermede bulunabilir ya da yazınsal metinlerin alt türleri olabilir.¹³ Farklı alanlardan ürünler üzerine betimleyici eleştiriler de yapılabilir ancak teknik çeviriye özgü ifadelerin amaç ve içerikte vurgulanmadığı söylenebilir.

Ü21. Translation Criticism I ve Translation Criticism II: Derslerin amaç ve içerik cümleleri aynıdır.¹⁴ Amaç ve içerik bilgisinde doğrudan bir metin türü belirtilmemiştir ancak “hata avcılığı” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi yazın metni eleştirisi yapılırken karşılaşılan sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (bkz. 1. Bölüm). “İşlevsel, betimleyici ve söylem analizi” (a.e.) ifadelerinin nasıl kullanılacağı sadece metin üzerinden belirlenemez ancak farklı metin türlerinde kullanılabileceği düşünülebilir. “çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirileri” (a.e.) ifadesi belli bir alana özgü değildir, farklı alanlardan olabilir ancak yine teknik çeviri odağında bir vurgu görülmemektedir.

Ü22. Çeviri Eleştirisi: -

Ü23.

Çeviri Eleştirisi I: Ders kapsamında incelenecek ürünler “eser” ya da “metin” olarak adlandırılmıştır (bkz. **EK 2- Tablo 2**). Eser ifadesi daha çok yazın veya kitap, dergi, makale vb. formatındaki ürünler için kullanılmaktadır. Amaç, öğrencilerin “gerçek bir değerlendirme”yi (a.e.) öğrenmesi olarak belirtilmiştir. Ancak “eleştirel ve kuramsal gözle” (a.e.) ifadesiyle nasıl bir çerçeve çizildiği belirsizdir. Bilinç kazandırmak için metinler üzerinde inceleme yapıldığı ifade edilmiştir. Metin çözümleme, eleştiri adımlarından biri olarak yer almıştır. İçerikte, “farklı kuramcılarının yaklaşımları

¹³ Haftalık içerikte türler ayrıntılı olarak verilmiştir (a.e.). Betimleyici çeviri yaklaşımları çerçevesinde öykü, roman, deneme, şiir, sosyal bilimler gibi alanlar görülmektedir. Buradan hareketle, çıkarımın doğru olduğu söylenebilir. Yani çeşitlilik vardır ancak bu çeşitlilik içinde teknik metinler görülmemiştir.

¹⁴ Çeviri Eleştirisi I dersinde haftalık içerikte “Çeviri eleştirisine ilişkin kuramsal yaklaşımlar, Eleştiri ve değerlendirme, İşlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) varken, Çeviri Eleştirisi II dersinde “Çeviri eleştirisine ilişkin kuramsal yaklaşımlar, Eleştiri ve erek metin, Eleştiri ve kaynak metin, Çeviri eleştirisinin nesnel ve öznel sınırları” (a.e.) görülmektedir.

tanıtılır” (a.e.) ifadesi ile belirsiz bir çeşitlilik olduğu söylenebilir. Benzer şekilde, “çağdaş çeviribilim çerçevesinde çeviri eleştirisi” (a.e.) derse dair bakış açısını sezdirse de belirli değildir. “Çeviri metinde sözcük, sözdizimi, yapı, içerik ve biçim gibi ölçülerin eşdeğerlilik, yeterlilik ve kabul edilebilirlik düzeylerini saptayabilme” (a.e.) amacının yanı sıra “çevirmenin karşılaştığı sorunları nasıl çözdüğünü, çözümlerin yerinde olup olmadığını ve bunların çeviribilim açısından geçerliliğini belirleme” (a.e.) ifadeleri kuramsal çerçeve için ipucu sunmakla beraber, yazın ve yazın dışı metin türlerinde aranabilecek ölçütler olarak görülebilir. Örneğin ‘düzey saptama, sorun-çözüm’ gibi ifadeler Toury’nin çeviribilim bakışını çağırırsa da bu konuda kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir.¹⁵

Ceviri Eleştirisi II: “Çeviri eleştirel bir bakış açısı oluştururken...alt sınıflarda edinmeye çalıştıkları çeviri bilincinin bu derste sağlamlaştırılması(na)...” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) cümlesinden yola çıkarak eleştirel bilinci öğrenme vurgusu görülebilir. İçerikte “Türkiye’de ve dünyada yapılmış olan tanınmış yazarların kitap çevirilerinden seçilen örnek bölümler” (a.e.) inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. Bu metinler yazın alanında da olabilir (ki çağrışım o yöndedir) farklı özel alanlardan kitaplar da olabilir. Eleştirinin içinde yine inceleme ve karşılaştırma adımları vardır. Kuramlar ışığında eleştirme vurgusu yapılmıştır.

Ü24. Çeviri Eleştirisi: Dersin amacı bilinç kazandırmak olarak sunulmuştur. “Farklı metin türleri ve çevirilerini” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi çeşitliliğe göndermede bulunsa da yazının farklı alt türleri mi yoksa farklı uzmanlık alanlarından metinler mi olduğu belirtilmemiştir.¹⁶ İçerikte eleştirel bilince ve üst bakışa dönük eleştiri, toplum, çeviribilim bağlantısı kurulması hedeflenmiştir. Seçilen eleştiri örnekleri üzerinden ölçütler tartışıldıktan sonra, öğrencinin kendi çeviri eleştirisini yazması beklenmektedir. Farklı metin türleri ve bu tez çalışmasının 1. bölümünde de görüldüğü

¹⁵ Haftalık içerikte Bengi-Öner, Göktürk, Karadağ, Karantay gibi alan uzmanlarından metinlere yer verilmiştir. Karantay harici isimler eleştirel bilince dönük kuramsal okuma metinleri ile verilmiştir.

¹⁶ Haftalık içerikte teknik dahil her özel alandan metin var (a.e.).

gibi ölçütün öneminin vurgulandığı görülmüştür. Kuramsal çerçeveye ilişkin belirgin bir ifade belirtilmemiştir.¹⁷

Ü25. Çeviri Eleştirisi: Dersin yazın metinleri üzerinde olduğu açıkça görülmektedir. İçerikte belirgin bir kuramsal çerçeve ifade edilmemiştir. “Edebiyat alanında çevrilmiş metinleri eleştirmek üzere yöntem geliştiren kuramsal yaklaşımlar, kuramsal yaklaşımların çeviri eleştirisinde uygulama yöntemleri” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) cümleleri görülmüş ancak bunların ne olduğu amaç ve içerikte belirtilmemiştir.¹⁸

Ü26. Literary Criticism: ders içeriği yok

Ü27.

Çeviri Eleştirisi I: Dersin içerik bilgisi yoktur, amaç bilgisi vardır. Amaçta dersin odağının yazınsal çeviri olduğu açıkça belirtilmiştir. Ölçüt belirlemenin önemi vurgulanmıştır. Yeterlik, uygunluk belirleme üzerinde durularak “dil dizgesi, biçem ve kaynak metnin bağlamı üzerine” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) odaklanıldığı belirtilmiştir. Bunlar daha çok yazın çevirisinde ve eleştirisinde tartışılan yönler olarak görülebilir. “çeviri eleştirisinin günümüzdeki durumu, hata avcılığı ve hata çözümlemeden farkı ve betimleyici eleştiri yöntemleri” (a.e.) kuramsal çerçeveye ilişkin bilgi verse de açıkça belirtilmediği görülmektedir.

Çeviri Eleştirisi II: Dersin içerik bilgisi yoktur, amaç bilgisi vardır. Verilen içerikte, dersin Çeviri Eleştirisi I dersinin devamı niteliğinde olduğu belirtilmiştir. İçeriğin devamı Çeviri Eleştirisi I dersi ile aynıdır (bkz. **EK 2- Tablo 2**).

Ü28. Çeviri Eleştirisi I ve II: ders içeriği yok

Ü29.

Yazılı Çeviri Eleştirisi I: Derste amaç ve içerikte belli bir metin türü belirtilmese de önkoşul YÇG I ve II dersleri olduğundan öğrencilerden farklı metin türlerini gördükten

¹⁷ Haftalık içerikte verilen metinlerde “norm, Hermans, Ece, Karadağ, İnce, Kurultay” gibi konu ve isimler görülebilir. (a.e.).

¹⁸ Haftalık içerikte Newmark, Popovic, Paker, van den Broeck gibi isimlerden okumalar vardır (a.e.).

sonra bu dersi almaları beklenmektedir. Dersin amacında eleştirinin “dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) dönüşmesi odağı vardır. Burada eleştirinin geçmişi ve bugünü arasındaki değişim vurgulanmış ancak kuramsal ve analitik yaklaşımın ne olduğu belirtilmemiştir. İçerikte, “çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar” (a.e.) ifadesiyle kuramsal çerçeve vurgusu olsa da çeviri eleştirisi kuramları ifadesinin içeriği açıkça belirtilmemiştir. Çeviri metinler ifadesi farklı türler için kullanılabilir.¹⁹

Yazılı Çeviri Eleştirisi II: Dersin amacı aynıdır ancak içerikte “çeviri eleştirisine yönelik işlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi gibi yaklaşımlardan oluşan mevcut eleştirel yaklaşımlar” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesiyle yaklaşımlar daha belirgin ifade edilmiştir.²⁰

Sözlü Çeviri Eleştirisi I ve II: Dersin amacı “Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamalarını ele almak” olarak ifade edilmiştir (bkz. **EK 2- Tablo 2**). Ancak hangi temel kuram ve paradigmalar olduğu belirtilmemiştir. Eleştirel bakış açısı kazandırılması hedeflenen alan “Sözlü çeviri sürecinde başvuru sorun çözme stratejileri ve çeşitli ortamlarda yapılmış sözlü çeviriler” (a.e.) olarak belirtildiğinden, sözlü çevirinin yapıldığı farklı alanlar çağrışım yapmaktadır.

¹⁹ Haftalık içerikte “edebiyat eleştirisine kuramsal yaklaşım, farklı türlerde eleştiri metinlerinin okunması çeviri eleştirisi kuramlarının tanıtılması, Çeviride kültürel dönüşüm ve kuramlarının tanıtılması...” (a.e.) yanında “edebiyat dergilerindeki çeviri eleştirilerinin okunması” (a.e.) konuları metin çeşitliliğine göndermede bulunmaktadır ve kuramsal yaklaşımlardan bazılarının kültürel dönüşüm çerçevesinde olduğunu ifade edilmiştir.

²⁰ Haftalık içerikte modeller, metin türü ve yaklaşımlar sunulmuştur. “Çeviride kültürel dönüşüm dönemini hatırlamak, Çeviri eleştirisi kuramlarının tanıtılması (çeviride kültürel dönüşümden sonra ortaya çıkan kuramlara odaklanılacaktır)” (a.e.) genel çerçevesinin yanında bazı isimler öne çıkmıştır. Bunlar, “Katherina Resiss ve çeviri eleştirisi kuramı, Van den Broeck'un çeviri eleştirisi yaklaşımı, A. Bermann'ın çeviri eleştirisi yaklaşımı” (a.e.) olarak görülebilir. Metin türleri olarak ise, kullanmalık metinlerden bir örneğin kuramlarla eleştirilmesinin yanı sıra, “...bir edebi metne ve çevirisine eleştirel bir yaklaşım..., işlemsel bir metin seçilip çevirisinin kaynak metinle karşılaştırılarak incelenmesi, şiir çevirisi üzerine yazılmış eleştirel metinlerin okunması...” (a.e.) ifadeleri görülebilir. Özetle, ders kapsamında çeviri eleştirisi kuramları olarak görünen kültürel dönüşüm sonrası kuramlar, kullanmalık ve edebi metin türleri vardır ve yaklaşım olarak Reiss, Van den Broeck, Bermann ele alınmıştır.

“Kaynak ve erek dillerde yapılan genel terminoloji, deyim ve deyiş hatalarını irdelemek.” (a.e.) ise aranacak ölçütler olarak görülebilir.²¹

Ü30. Çeviri Eleştirisi: Derse yazınsal çerçevede bakıldığı belirtilmiştir ancak “çeviri kalitesi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) ifadesi de kullanılmıştır. Yazınsal çerçevenin “çevrilmiş eser” (a.e.) ifadesiyle desteklendiği görülmüştür. İyi ve kötü yanların vurgulanacağını belirtmesi eleştirel bilinç için bir işaret olarak düşünülebilir. Amaç ve içerikte kuramsal çerçeveyi oluşturan bilgiler çok belirgin değildir.²²

Ü31. Çeviri Eleştirisi: Dersin amacı kapsamlı bakış açısı (bilinç) kazandırmaktır. İçerikte yer verilen “Tarih boyunca yapılan çeviri çalışmaları ve bu çalışmalarda izlenen yöntemler” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) çok geniş bir ifade olduğundan yazın veya yazın dışı olabilir ancak dersteki ağırlıklı çağrışım yazın metinleri üzerindedir. “Çeviride sadakat ve ihanet kavramları” (a.e.) ifadesi yazınsal metinleri desteklemektedir. Ayrıca, “çeviri metinlerinin eleştirel değerlendirmelerinin öğrencilere tanıtılması” (a.e.) üzerinden, “çevirmenlerin nasıl bir rol üstlendiklerinin, konumlarının, kültürlere hizmetlerinin ve medeniyetler içindeki şekillendirici ve planlayıcı rollerinin sorgulanması” (a.e.) gibi konular eleştiriye konu alanı olarak bir üst bakış çerçevesinde yaklaşıldığını gösterebilir.

Ü32. Çeviri Eleştirisi: -

Ü33. Çeviri Eleştirisi I ve II: Derslerin amaç ve içerikleri aynıdır. “çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak, bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) odaklıdır. Bilimsel ve nesnel olma durumunun çeviri kuramları ile sağlandığı düşünülebilir. Değerlendirme

²¹ Sözlü Çeviri I dersinin içeriğinde “ideal” sözlü çeviri ifadesi görülmektedir. Altyazı çevirisi ve sözlü çeviri etkinliği analiz edilmektedir. Sözlü Çeviri II dersinin içeriğinde “öğrencilerin tematik konulardaki sözlü çevirilerinin belli kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda geliştirilmesi, sözlü çevirileri eleştirme yetisi kazandırma ve sözlü çevirmenlerin ihtiyaç duyduğu kelime hazinesinin oluşması (bkz. **EK 2- Tablo 2**) amaçlanmıştır. Kuramsal yaklaşımların neler olduğu belli değildir. Ancak tematik konular yine çeşitlilik çağrıştırmaktadır.

²² Haftalık içerikte “kavram tartışma” olduğu görülebilir (a.e.). Bunun yanı sıra, “Dilbilimsel yaklaşım ve çeviri çalışmaları, ... Çeviride pragmatik analiz, Çevirinin sosyo-edebi durumu, Çeviriye farklı bakış, Polisistem teori, Tanımlayıcı çeviri eleştirileri, ...İfade değişimi,..., Amaç bazlı çeviri, Skopos Tartışma ve Çeviri teorileri” (a.e.) olarak çeşitlilikle belirtilmiştir. Metin türü olarak ise “edebi türler ve çeviri” ifadesi göze çarpmaktadır (a.e.).

ve eleştiri eylem olarak kullanılmıştır ve içerikte çağdaş çeviri kuramları ile değerlendirme ifadelerine yer verilmiştir. “Çeşitli tarihsel dönemlerden ve yazar-çevirmen çiftlerinden seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir” (a.e.) ifadesi ile belli bir metin türü belirtilmese bile yazın ve yazın dışı metinlere yakın ifadeler olarak görülebilir. Ancak teknik metinler veya bunun gibi uzmanlık alanlarına ait ifadeler görülmediği söylenebilir. Yazar ve yayın politikaları ya da güç ilişkileri gibi ifadeler kuramsal çerçeve sezdiriyor ve teknik dışındaki alanları çağrıştırmıştır.

Eleştiri Dersleri için Ara Değerlendirme

Yukarıdaki bilgiler ışığında, eleştiri derslerinin benzeşen ve ayrışan yönleri ve ortak ya da ayrı ifadeleri şekillenmeye başlamıştır. Aşağıda sunulan özet tabloda metin çeşitliliği odağında bütünselliğin özetlenerek yansıtılması hedeflenmiştir. Bu tablo, tezin vurguladığı çerçevede tek bir eleştiri dersinin yazın ve yazın dışı metinleri kapsayıp kapsamadığını göstermektedir.

Bu bilgiler sadece derslerin amaç ve içeriklerinden derlendiği için, dersin amaç ve içeriğinde metin türü doğrudan belirtiliyorsa ‘X’, belirtilmemişse ‘?’ simgesi ile işaretlenmiştir. Söz konusu programda çeviri eleştirisi dersi yoksa ‘**belirtilen dönemde ders yok**’, ders var ancak içerik bilgisine ulaşılamıyorsa ‘**içeriğe ulaşılamıyor**’ ifadeleri kullanılmıştır.

NO	YAZIN	YAZIN DIŞI
Ü1 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü2	X	
Ü3	X	
Ü4 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü5	?	?
Ü6 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü7	X	
Ü8 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü9.	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü10 Translation criticism of Anglo-American literature	X X	

Criticism and French Literature		
Ü11	?	?
Ü12	?	?
Ü13	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü14	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Ü15	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü16	?	?
Ü17	X	
Ü18	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü19	?	?
Ü20 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü21 (çağrışım yazınsal)	?	?
Translation Criticism I	?	?
Translation Criticism II	?	?
Ü22	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü23	?	?
Çeviri Eleştirisi I	?	?
Çeviri Eleştirisi II	?	?
(çağrışım yazınsal)		
Ü24	?	?
Ü25	X	
Ü26 (ders adından dolayı yazınsal)	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Ü27		
Çeviri Eleştirisi I	X	
Çeviri Eleştirisi II	X	
Ü28		
Çeviri Eleştirisi I	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Çeviri Eleştirisi II		
Ü29		
Yazılı Çeviri Eleştirisi I	?	?
Yazılı Çeviri Eleştirisi II	?	?
Sözlü Çeviri Eleştirisi I	?	?
Sözlü Çeviri Eleştirisi II	?	?
Ü30	X	
Ü31 (çağrışım yazınsal)	?	?
Ü32	(belirtilen dönemde ders yok)	(belirtilen dönemde ders yok)
Ü33 (çağrışım yazınsal)		
Çeviri Eleştirisi I	?	?
Çeviri Eleştirisi II	?	?

Tablo 5. Çeviri Eleştirisi Dersleri Yazın/Yazın Dışı (Genel Bakış)

3.3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, tez çalışmasının inceleme bölümünde sunulan tablolardan elde edilen bilgilerin yansımaları ve nasıl görüldüğü üzerine tüm bölümlerle ilişkili olarak değerlendirmeler yapılmıştır, elde edilen veri tez çalışmasının araştırma sorusu ile koşutluk gösteren ölçütler kapsamında ele alınmıştır. Çeviri değerlendirme ediminin derslerin amaç ve içerikleri, gösterdiği farklılıklar ve benzerlikler üzerinden yorumlanmıştır.

Tezin bütünü düşünüldüğünde, dersin belirtilen amacının çeşitlilik barındırıp barındırmadığı önemli bir noktadır. Tezin birinci ve ikinci bölümlerinde, değerlendirme kavramlarının ve derslerinin kapsayıcı bir bakışla çeviri eylemi ve disiplini içindeki farklı metin türlerini ve yaklaşımlarını tanıtmalarının önemi üzerinde durulmuştu. Bu bağlamda, tek bir ders altında değerlendirme bilinci kazandırmak amacıyla farklı metinleri ve yaklaşımları da sürece dâhil eden bir bakış açısının varlığının sorgulanması hedeflenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu tezin uygulama bölümünde bütünsellik kavramı, dersler kapsamında sınırlanarak yorumlanmaktadır. Buna bağlı olarak betimleme aşamasında,

- Dersin amaç ve içeriğinde çeşitli kuramsal yaklaşımların belirli olarak sunulup sunulmadığı ya da çeşitlilik içinde muğlak kalıp kalmadığı soruları ana soruları besleyen alt sorular olmuştur.

Tablonun yorumlanması için oluşturulan ölçütler;

- amaç ve içerik cümlelerinde kuramsal bir ifade var mı?
- bu ifadeler belirli mi? ve
- bu ifadeler çeşitli mi?

soruları ile belirginleşmiştir. Tabloda bunları sembolleştirmek için belirgin (+), belirsiz (-), ders yoksa '**belirtilen dönemde ders yok**' veya içeriğe ulaşamıyorsa '**içeriğe ulaşamıyor**' ifadeleri kullanılmıştır. Bazı derslerde kuramsal çerçeve ve

yönteme ilişkin ipucu sunacak genel ifadeler kullanılmıştır. Bu durumu belirtmek için (+-) sembolü tercih edilmiştir.

Tüm bu sorgulamalar, önceki bölümlerde vurgulanan bütünlük ve kapsayıcılığa göndermede bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında yukarıda sunulan bilgiler bir tablo ile somutlaştırılmıştır.

Çeviri Eleştirisi Derslerine İlişkin Bulgular

	Ders adı	Amaç belirgin mi?	Belirgin bir kuramsal çerçeve ve yöntem var mı?	Çeşitlilik belirtilmiş mi?
Ü1	Çeviri Eleştirisi	+	+	+
Ü2	Translation Criticism	içeriğe ulaşamıyor	+	+
Ü3	Çeviri Eleştirisi	+	-	+
Ü4	Çeviri Eleştirisi	içeriğe ulaşamıyor	-	-
Ü5	Çeviri Eleştirisi	içeriğe ulaşamıyor	-	+
Ü6	Çeviri Eleştirisi	+	+-	+
Ü7	Çeviri Eleştirisi	+	-	+
Ü8	Çeviri Eleştirisi	+	-	-
Ü9		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü10	Criticism and French Literature	içeriğe ulaşamıyor	+-	+
	Translation criticism of Anglo-American literature	içeriğe ulaşamıyor	-	+
Ü11	Translation Theory and Criticism	+	+-	+
Ü12	Translation Criticism	+	+-	+
Ü13		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü14	Translation Criticism	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Ü15		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü16	Translation Criticism	+	+-	+

Ü17	Çeviri Eleştirisi	+	-	+
Ü18		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü19	Çeviri Eleştirisi	+	+	+
Ü20	Çeviri Eleştirisi	+	+-	+
Ü21	Translation Criticism I Translation Criticism II	+	+-	+-
		+	+-	+-
Ü22		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü23	Çeviri Eleştirisi I Çeviri Eleştirisi II	+	+-	+
		+	-	+-
Ü24	Çeviri Eleştirisi	+	-	+
Ü25	Çeviri Eleştirisi	+	-	+
Ü26	Literary Criticism	içeriğe ulaşılamıyor	içeriğe ulaşılamıyor	içeriğe ulaşılamıyor
Ü27	Çeviri Eleştirisi I Çeviri Eleştirisi II	+	+-	+
		+	+-	+
Ü28	Çeviri Eleştirisi I Çeviri Eleştirisi II	içeriğe ulaşılamıyor	içeriğe ulaşılamıyor	içeriğe ulaşılamıyor
Ü29	Yazılı Çeviri Eleştirisi I Yazılı Çeviri Eleştirisi II Sözlü Çeviri Eleştirisi I Sözlü Çeviri Eleştirisi II	+	-	+-
		+	+-	+
		+	+-	+-
		+	+-	+-
Ü30	Çeviri Eleştirisi	+-	-	+-
Ü31	Çeviri Eleştirisi	+	+-	+-
Ü32		belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok	belirtilen dönemde ders yok
Ü33	Çeviri Eleştirisi I Çeviri Eleştirisi II	+	+-	+
		+	+-	+

TABLO 6: Çeviri Eleştirisi Dersleri

Bu tez çalışmasının inceleme bölümünde, çeviri eleştirisi derslerinin içeriklerinden hareketle, dersin amaç ve içeriğinde sunulan kuramsal yaklaşım ve yöntemde, bakış açısının nasıl yer aldığına bakılmıştır. Son aşamada, sunulan bu döküm üzerinden derslerin amaçlarının ne kadarının benzer ve ne kadarının farklılık gösterdiği tartışılacaktır. Bu çerçevede, genel olarak derslerin amaç ve içerik bilgileri üzerinden kapsayıcı olan ve/veya farklılıkları işaret eden ifadeler alana dönük yorumlanacaktır.

Aşağıdaki gruplandırma bu benzerlik ve farklılıkları gösteren amaç ve içerik cümlelerinden oluşup **Tablo 6: Çeviri Eleştirisi Dersleri** tablosunun açıklanmasıdır. Böylelikle, belirginleşen amaç ve içeriklerin kendi içinde nasıl benzerlik ve farklılıklar gösterdiği yansıtılmıştır.

Eleştirel Bilinç Kazandırma Amacı

Ü1: “...Van den Broeck ve diğer temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri çerçevesinde ve bu modellerin ayrıntılı incelemelerinin gerçekleşmesi sayesinde özgün ve çeviri metinlerin kuramsal ilkeler doğrultusunda adım adım eleştirilmesine yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması sağlanır” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü6: “Dersin amacı çeşitli türlerdeki metinlerin çevirilerini değerlendirmede öğrencilere eleştirel bir bilinç kazandırmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü7: “çevrilmiş metinlerin eleştirel incelemesi yapılarak, hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan çeviri eleştirisi bilincinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü8: “Dersin amacı öğrencilerin çeviri eleştirisine dair temel kavram ve kurallar hakkında bilgi sahibi olarak seçilen metinler üzerinde bu kuramları uygulamalarının sağlanmasıdır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü11: Translation Theories and Criticism “Dersin amacı çağdaş çeviri kuramlarındaki görüşleri öğrencilere aktarmak ve çeviri olgularını kuramlar ışığında eleştirel bir bakış açısıyla incelemelerini sağlamaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü12: “... öğrencilerin çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak, bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine yardımcı olmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü19: “Bu derste temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri çerçevesinde özgün ve çeviri metinlerin kuramsal ilkeler doğrultusunda adım adım eleştirilmesine yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması sağlanır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü20: “Dersin amacı, öğrencilere hata avcılığı ve kuralcılığın çeviri eleştirisi için uygun araçlar olmadığını kavratmak ve öğrencilerin, çeviri metinleri daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirebilmelerine yarayacak bir eleştirel anlayış benimsemelerini sağlamaya çalışmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü21: Translation Criticism I ve II “Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü23: Çeviri Eleştirisi I ve II “Bu derste öğrenciler çevirisi yapılmış eserlere eleştirel ve kuramsal bir gözle bakarak değerlendirmeyi öğrenir. Bu öğrenme sürecinde çeviri eleştirisi yapılmış metinler okuyup inceleyerek gerçek bir değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda bilinçlenmeleri amaçlanır.”, “gerçek bir değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda bilinçlenmeleri amaçlanır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü24: “çeviribilimsel çerçevede bir eleştiri bilinci kazandırmak amacıyla, farklı metin türlerini ve çevirilerini inceleyebilmek için gerekli donanımı öğrenciye sağlamak” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü29

Yazılı Çeviri Eleştirisi I ve II “Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**) **Sözlü Çeviri Eleştirisi I ve II** “Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamalarını ele almak. Sözlü çeviri sürecinde

başvurulan sorun çözme stratejilerini analiz etmek ve bu stratejilere eleştirel bakış açısı kazanmak.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü31: “Çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı geliştirmek” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü33: Çeviri Eleştirisi I ve II “Bu dersin amacı, öğrencilerin çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak, bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine yardımcı olmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Diğer Amaçlar

Ü3: (Yazınsal Çerçeve) “çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelenmesi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü16: “The objective of this course is to introduce students to the basic methods and approaches used in translation criticism.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü17: (Yazınsal Çerçeve) “Bu dersin amacı çeviri yazınsal metinlere yönelik çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelemektir.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü25: (Yazınsal Çerçeve): “Türkçeye çevrilmiş yazınsal metinlere çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelenmesi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü27: Çeviri Eleştirisi I ve II (Yazınsal Çerçeve) “Bu dersin amacı öğrencilerin Türkçeye veya İngilizceye çevrilmiş yazınsal metinleri çeviri yöntem ve stratejilerini kullanarak objektif değerlendirme kriterlerini öğretmektir. Ana hedef, çevirinin yeterliliğini ve uygunluğunu belirlerken kullanılan eleştirel standartları uygulamak için, dil dizgesi, biçim ve kaynak metnin bağlamı üzerine odaklanmaktır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü30: (Yazınsal Çerçeve) “Çeviri eleştirisi dersi edebi eleştiri ve çeviri teorileri dersine çok yakın bir derstir. Bu ders sistematik çalışma, değerlendirme ve

yorumlamayı çevrilmiş eserde yapabilmektir. Öğrenci bu derste çevirmenin amaca ulaşp ulaşmadığını inceler.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Amaç Cümlesi Belirtilmeyen Dersler (bu derslerden bazıları içerikte dersin amacını sezdirmiştir, bu değerlendirmeler yukarıda yapılmıştır)

Ü2 (dersin amacı yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü4 (dersin amacı yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü5 (dersin amacı yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü9 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü10 (dersin amacı yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü13 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü14 (ders içeriği yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü15 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü18 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü22 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü26 (ders içeriği yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü28 (ders içeriği yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü32 (belirtilen dönemde ders yok) (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Eleştiri derslerinde kuramsal çerçeve çeşitliliği şu şekilde görülebilir;

Kuramsal Çerçevesi Belirgin ve Çeşitli Olan Dersler (Doğrudan yaklaşım ve model adı belirtilen)

Ü1: (çağrışımı yazında çeşitlilik) “Van den Broeck ve diğer temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri çerçevesinde, Çeviri eleştirisi; deyiş kaymaları; yeterlilik; kabul edilebilirlik; çeviride kayıplar ve kazanımlar; Betimleyici Çeviri Araştırmaları; Van den Broeck'in yöntemi. (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü2: (yazında çeşitlilik) “Peter Newmark ve Çeviri Eleştirisi Modeli, Anton Popoviç ve Deyiş Kaydırma Kavramı, Raymond van den Broeck ve Sistemik Çeviri Eleştirisi

Modeli, Katharina Reiss ve Çeviri Eleştirisi Modeli, Gideon Toury ve Erek Odaklı Betimleyici Çeviri Çalışmaları” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü19: (çağrışımı yazında çeşitlilik) “Eşdeğerlik kavramı, yeterlilik ve kabul edilebilirlik zıt çifti, Popovic’in çeviride deyiş kaydırma kavramı, Van den Broeck’in dizgesel eleştiri modeli, Toury’nin Erek Odaklı Eleştiri Modeli derste değinilecek bazı kavramlardır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Kuramsal Çerçevesi Belirsiz Olan Dersler (bu sınıf **Tablo 6: Çeviri Eleştirisi Dersleri** tablosunda yer alan (+-) ve (-) sembollerini içermektedir)

Ü3: (yazında) “çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemleri” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü4: (yazında) “hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan bilincin geliştirilmesi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü5: (yazın ve yazın dışı olabilir) “translation criticism theories, determination of adequacy, appropriateness or the quality of a translation using the learned models and theories.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü6: (yazın ve yazın dışı olabilir) “Ders süresince öğrenciler eleştirel bir yaklaşım için gerekli ölçütleri mevcut kuramsal yaklaşımları kullanarak tartışacaklar.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü7: (yazında) “eleştirel incelemesi yapılarak, hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan çeviri eleştirisi bilincinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü8: (yazın ve yazın dışı olabilir) “çeviri eleştirisine dair temel kavram ve kurallar” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü10: (yazında) “Study of a French literary work using an interdisciplinary approach.”, “Research on translation norms and issues regarding the translation Anglo-American literature from...”, “Student led presentations of translation criticism and re-translation theory and...” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü11: (yazın ve yazın dışı olabilir) “çağdaş çeviri kuramlarındaki görüşler”, “1970’lerden başlayarak öğrencilere çeviribilimin tarihsel arka planı aktarılır ve farklı düşünce okulları ve yaklaşımlar arasındaki bağlantılar kurularak kronolojik bir sırada anlatılır”. (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü12: (yazın ve yazın dışı olabilir) “verili bir durumla ya da olguyla bağlantılı olarak ve çağdaş çeviri kuramlarının yaklaşımları ışığında çeviri ürünlerin değerlendirilmesi”, “Seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü16: (yazın ve yazın dışı olabilir) “...translation criticism skills by using their knowledge of basic translation theories to evaluate translated works. Course readings cover theoretical approaches addressing translation as an intercultural, social, ideological act beyond mere linguistic concerns...” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü17: (yazında) “...çağdaş eleştiri kuramlarının öğrenilmesi ve bunların çeviri eleştirinde öğrenilmesi...” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü19: (çağrışıma yazında) “çağdaş çeviri kuramlarının temel öncüllerinden yola çıkılarak betimleyici çeviri eleştirisi modelleri geliştirilmeye çalışılacak ve özellikle, “çevirmenin normları”, “ideoloji”, “kültür”, “görecelik”, “algı”, “öznellik/nesnellik” gibi kavramlar. (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü23: (yazın ve yazın dışı olabilir) **Eleştiri I-II:** “Bu derste öğrenciler çevirisi yapılmış eserlere eleştirel ve kuramsal bir gözle bakarak değerlendirmeyi öğrenir.”, “Çeviri eleştirisine kuramsal düzlemde zemin olabilecek farklı kuramcılarının yaklaşımları tanıtılır.”, “sözcük, sözdizimi, yapı, içerik ve biçim gibi ölçülerin eşdeğerlilik, yeterlilik ve kabul edilebilirlik düzeylerini saptayabilme ve çevirmenin karşılaştığı sorunları nasıl çözdüğünü, çözümlerin yerinde olup olmadığını ve bunların çeviribilim açısından geçerliliğini belirleme”, “...seçilen örnek bölümler karşılaştırmalı olarak incelenir”. (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü24: (yazın ve yazın dışı olabilir) “eleştiri, eleştiri kültürü, toplum ve eleştiri”, “çeviribilim alanı”, çeviri eleştirisi ölçütleri” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü25: (yazında) “Edebiyat alanında çevrilmiş metinleri eleştirmek üzere yöntem geliştiren kuramsal yaklaşımlar, kuramsal yaklaşımların çeviri eleştirisinde uygulama yöntemleri, yöntemlerin örnek metinler üzerinde irdelenmesi.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü26: (yazında-ders adından)

Ü27: (yazında): “...çevirinin yeterliliğini ve uygunluğunu belirlerken kullanılan eleştirel standartları uygulamak için, dil dizgesi, biçem ve kaynak metnin bağlamı üzerine odaklanmaktır. ... hata avcılığı ve hata çözümlemeden farkı ve betimleyici eleştiri yöntemleri incelenecektir.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü29 (yazın ve yazın dışı olabilir)

Yazılı Çeviri Eleştirisi I: “...çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Yazılı Çeviri Eleştirisi II “Dersin materyali, çeviri eleştirisine yönelik işlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi gibi yaklaşımlardan oluşan mevcut eleştirel yaklaşımları kapsamaktadır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Sözlü Çeviri Eleştirisi I “Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamaları” Sözlü çeviri sürecinde başvurulmuş sorun çözme stratejilerini analiz etmek ve bu stratejilere eleştirel bakış açısı kazanmak. Çeşitli ortamlarda yapılmış sözlü çevirilere eleştiri getirmek. Kaynak ve erek dillerde yapılan genel terminoloji, deyim ve deyiş hatalarını irdelemek. Sözlü çeviride süreç ve sonuçları analitik ve eleştirel açıdan ele almak.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Sözlü Çeviri Eleştirisi II “öğrencilerin tematik konulardaki sözlü çevirilerinin belli kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda geliştirilmesi” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü30: (yazında): “Çeviri eleştirisi dersi edebi eleştiri ve çeviri teorileri dersine çok yakın bir derstir. Sistematik çalışma, değerlendirme ve yorumlamayı çevrilmiş eserde yapabilmek, çevirmenin amaca ulaşmış ulaşmadığı..., çevirilerin sadece olumsuz değil olumlu yönlerini vurgular. Çeviri kalitesi, kalitenin yükselmesi açısından, Kriterler belirlenmeli ve çeviriler bu kriterlere tabi tutulmalıdır.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü31: (çağrışımı yazında) “Tarih boyunca yapılan çeviri çalışmaları ve bu çalışmalarda izlenen yöntemler”, “Çeviride sadakat ve ihanet kavramları”, “çevirmenlerin nasıl bir rol üstlendiklerinin, konumlarının, kültürlere hizmetlerinin ve medeniyetler içindeki şekillendirici ve planlayıcı rollerinin sorgulanması”. (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Ü33: (yazın ve yazın dışı olabilir) **Çeviri Eleştirisi I ve II** “Çeşitli tarihsel dönemlerden ve yazar-çevirmen çiftlerinden seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir.” (bkz. **EK 2- Tablo 2**)

Çeviri Eleştirisi Dersleri için Bulguların Değerlendirilmesi

Bütünce kapsamındaki 33 programdan 27 tanesinde çeviri eleştirisi adı altında ders bulunmaktadır.²³ Kurultay, akademik çeviri eğitiminin bilimsellikle ilişkisini incelerken program adlarına da değinir. “Bölümün hangi adla anıldığı aslında o bölümü özel olarak diğerlerinden ayırmış olmuyor; farklı adlar altında aynı işlevler kuşkusuz yerine getirilebilir. Ama ad seçimi bilimsel kimliğini tanımlamakla ve tanıtmakla ilgili sonuçlar içeriyor...” (2008:357).²⁴ Aynı düşünce programları oluşturan dersler için de söz konusudur. Dersin adının çeşitliliği o dersin bakış açısına ilişkin kesin bir yargı sunmasa da çıkarımlar yapılmasına olanak sağlar. Elbette çeviri eleştirisi adı altında bir ders bulunmaması söz konusu 6 programda eleştiri yapılmadığının kanıtı değildir. Programın tasarlanma sürecinde farklı dinamikler olabilir. Örneğin, bir uzmanlık alanı dersi kapsamında o alana dönük EM değerlendirilebilir ya da programda alternatif değerlendirme dersleri olabilir. Ancak bu tez kapsamında öncelikle bir ders altında farklı alanları kapsayan bir değerlendirme anlayışının izi sürüldüğünden, farklı uzmanlık alanı dersleri bu kapsamın dışındadır.

²³ Çeviri eleştirisi ve alternatif değerlendirme dersleri ilgili erişim tarihi aralığında ulaşılan bilgiler üzerinden derlenmiştir. Dersin düzenli olarak açılmaması, ders seçmeli ise o dersi ilgili dönemde seçen öğrenci olmaması, öğretim elemanı bulunmaması gibi farklı nedenlerle bu bilgiler dönemlere göre değişiklik gösterebilir, öğretim izlencelerine de bu doğrultuda yansıtılabilir. Örneğin Ü15’de, belirtilen tarih aralığında ders öğretim planında eleştiri veya değerlendirmeye dönük bir ifade içeren derse rastlanmamıştır. Ancak bölümün farklı dönemlerde eleştiri ve değerlendirmeye dönük dersleri olduğu bilinmektedir. Bu durum, tezin öğretim izlenceleri çerçevesinde vurguladığı değişkenliği destekler niteliktedir.

²⁴ “Türkiye’de ve İstanbul Üniversitesi’nde Çeviri Eğitiminin Gelişimi ve Güncel Hedefler” içinde: Nilüfer Kuruyazıcı (Yay. Haz.) **Gençliğin İzdüşümü. Nilüfer Tapan Armağan Kitabı**. Multilingual Yayınevi, 2008, s.355-380.

Öte yandan, bu durum ders adları yönünden düşünülebilir. Bu tez kapsamında, adı doğrudan alanda yerleşik bir alan olarak görülen çeviri eleştirisinin bir ders olarak yer alıp almadığı da sorgulanmıştır. Bütüncedeki programların çok büyük çoğunluğunun çeviri eleştirisi dersi olduğu görülmüştür.

Veri incelendiğinde, eleştiri dersinin genellikle son yıllarda verildiği saptanmıştır. Dersin, 33 programdan 18 tanesinde 7. ve 8. Yarıyıda, yani çeviri eğitiminin son yılında olduğu görülmüştür. 7 programda ise 5 ve 6. yarıyıda olduğu görülmüştür. Bu durum aslında derslerin çoğunun amacı olan ‘eleştirel bilinç kazandırma’ vurgusu ile uyumludur. Alana dönük bilinç kazanmak, aynı zamanda akademik çeviri eğitiminin de genel bir çıktısı olarak düşünüldüğünde, eleştirel bilincin de bunun parçası olduğu söylenebilir. Elbette, bir EM’yi eleştirebilmek için son sınıfa kadar alınan derslerin bu bütünlüğe hizmet etmesine ihtiyaç vardır. Örneğin, kuramsal ve farklı özel alanlara dönük uygulama derslerini gördükten sonra alınan çeviri eleştirisi dersi, bu bağlantıyı somutlaştırabilir (bkz. bu tezde s.57-73).

Eleştiri dersleri 33 programdan 21’i zorunlu, 6’sında seçmeli olarak yer almaktadır. Bu durum da çeviri eleştirisi dersinin programlar için temel dersler olduğunu destekler niteliktedir. Bu noktada, derslerin program içindeki zorunlu/seçmeli konumunu etkileyen dinamiklerden de söz etmek gerekir. Seçmeli görünen dersler, ilgili dönemde başka seçmeli ders açılmadığında zorunlu ders gibi tüm öğrencilere veriliyor olabilir veya bu dersler devam dersi olarak eğitimcinin yönlendirmesi veya (programda görünmese bile) uygulamadaki modülleşme gerekliliği ile zorunlu tutulabilir. Örneğin, son yılda sözlü çeviri seçmeyerek yazılı çeviriden devam eden öğrencilerin hepsi çeviri eleştirisi, sözlü çeviriden devam edenler sözlü çeviri derslerini alıyor olabilir. Ya da eleştiri derslerinin (yazılı bir şekilde belirtilmese de) yönlendirme açısından ön koşullu olması mümkündür. Örneğin, bir öğrencinin çeviri eleştirisi dersini alabilmek için yazın çevirisi dersini alması gerekebilir. Böyle bir durumda, çeviri eleştirisi dersinin yazın çevirisi ile bağlantılı işlendiği düşünülebilir.

33 programın 14’ünde amaçta eleştirel bilincin önemi vurgulanmıştır. 6 programda ise farklı amaç cümlelerine yer verilmiştir. Bu orana bakıldığında kuramsal ve kavramsal çerçevede olduğu gibi eleştirel bilinç kazandırmanın akademik çerçevedeki öneminin

vurgulandığı görülmüştür. Söz konusu 6 programda yer alan dersler, ağırlıklı olarak kendini yazınsal çerçevede tanımlamaktadır. Amaçlar ise genellikle eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklenmesi, irdelenmesi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Geri kalan 7 programdaki derslerde amaç cümlesi belirtilmemiştir (ancak bu durumlarda içerikle bağlantılı yorumlanmıştır). 6 programda ise ilgili dönemde eleştiri dersi bulunmadığından amaç cümlelerine ulaşılammıştır.

Bir programda (Ü11) çeviri eleştirisi ve çeviri kuramları bağlantısı ders adına yansıtılmıştır. Bu durum, diğer eleştiri derslerinin çeviri kuramlarından bağımsız olduğunu göstermez ancak kuram-eleştiri arasındaki bağlantıyı odağa almış bir ders adı olarak yorumlanabilir.

Programların tamamına bakıldığında, içerik cümlesinde dersle kuram ilişkisini doğrudan ifade eden dersler olduğu görülmüştür. Bu derslerin içeriğinde gerçekten kuramsal bir bağ kurulup kurulmadığı sorgulanabilir ya da amaç ve içerik cümlesinde bu bağ ifade etmeyen programların derste kuramsal bir temeli olmadığı söylenemez. Ancak bunu ifade etmek, eleştirel bilinçle kuramsal temelin ilişkisini vurgulamak önemlidir. Bir diğer deyişle, bir konu hakkında bilinç kazanmanın belli bir eğitim ve alana ilişkin bakış açısı ile sağlandığını gözler önüne sermesi açısından değerlidir. Alanda kavramlar ve derslerde zaman zaman görülen belirlenmemişlik işte bu nedenle sorgulanmaya değer görülmüştür.

Ders amaçlarında ve içeriklerinde belirgin olarak yaklaşım, kuramsal çerçeve ve model belirtilen derslerin ise ağırlıklı olarak Van Gorp, van den Broeck, Gideon Toury ve Erek Odaklı Betimleyici Çeviri Çalışmaları ve Popovic (deyiş kaydırması) olduğu görülmüştür. Derslerin bazılarında kuramsal bakış açısının doğrudan belirtilmediği ancak kullanılan kuramsal kavramlarla dersin sınırının ifade edildiği görülmüştür.

Daha önce bazı derslerde haftalık içerik sunulduğu ve bu içeriğin dipnotlarda ek bilgi olarak belirtileceği ifade edilmiştir. Bu dipnotlardan bazılarında görülen ‘ideoloji, sosyolojik boyut, toplumsal boyut’ gibi konu başlıklarından bir kısmının House’un kalite değerlendirme modeli ile benzer alt başlıklar içerdiği söylenebilir ancak derslerin bu model çerçevesinde şekillendiği bilgisi kesin olarak çıkarılamaz.

House'un modeli farklı metin türlerine uyarlanabilecek kadar kapsamlı olsa da (bkz. bu tezde s.18) ve eğitim için işlevsel bir malzeme sunsa da, amaç ve içerikteki yazına dönük ifadelerle yorumlandığı daha sık görülmektedir.

Amaç ve içerik cümlelerinde çok sık görülen bir ifade ise 'eşdeğerlik'tir. Ancak eşdeğerlik bu tezin 1. Bölümünde de görüldüğü üzere (bkz. s.6-56) çok geniş bir kavram olmakla birlikte, çeşitli araştırmacılar farklı eşdeğerlik arayışları altında farklı modelleri sınıflandırmışlardır (bkz. Lauscher ve House karşılaştırması bu tezde s.15-18). Bu nedenle, derslerin amaç ve içerik cümlelerinde eşdeğerlik kavramını nasıl yorumladığı amacın ve içeriğin bütününe dayanarak yorumlanmalıdır. Bu ifade bir yazın metni için de teknik metin için de kullanılabilir ancak kullanım alanları ve içerikleri farklı olacaktır. Ya da 'kabul edilebilirlik' kavramı dilbilim, çeviribilim ve insan-bilgisayar etkileşimi alanlarında kullanılan bir ifadedir ve farklı tanımları olabilir (Castilho vd., 2018:19). Bu örnekler bile belirlenmemişliğin ve çeşitliliğin ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Ders içeriğini adına yansıtan bir başka program ise Ü10'da ve Ü26'da bulunmaktadır. Bu dersin adı ve içeriğinde 'yazınsal çeviri eleştirisi' olduğu belirtilmektedir. 9 program ise dersin amaç ve içerik bilgisinde doğrudan metin türünün yazınsal olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan, 16 programdaki amaç ve içerik cümlelerinde belirli bir metin türü sunulmamıştır. Ancak kullanılan ifadelerle bakıldığında, bu programlardan bazılarının yazınsal metinlerin eleştirisine dönük dersler olduğu söylenebilir. Örneğin, 'eseri yayınlanacak hale getirmek ya da eserlerin üzerinde çalışmak' gibi ifadeler elbette farklı konu alanlarından metinleri kapsayabilir. Hukuk kitabı, kişisel gelişim makaleleri, hobi kitapları, sinema alanına özgü dergiler gibi yayınlanabilecek eserler birçok özel alana gidebilir. Öte yandan, bir yayınevinde hasta raporu, patent metni, kullanma kılavuzu yayımlanması beklenemez. Bu nedenle, sunulan tablolarda ve yapılan betimlemelerde teknik metni çağrıştıran ifadeler olduğunda ayrıca belirtilmek gerekli görülmüştür.

Genel olarak çeviri eleştirisi derslerine bakıldığında, kendini doğrudan yazınsal çerçevede tanımlayan dersler olsa da doğrudan teknik ve/veya teknik ve yazınsal metinleri kapsadığını ifade eden bir ders olmadığı görülmüştür. Ancak bazı derslerde

‘farklı metin türleri, çeşitli metinler’ ifadeleri yer alabilmektedir. Bu durumda, bu kapsamda bir ders yapılmıyor olabilir, yapılsa da amaç ve içerik cümlelerinde doğrudan ifade edilmemiş olabilir, bu çeşitli türler yazın metinleri kapsamında çeşitliliğe göndermede bulunabilir (Örneğin, Ü10, Ü6, Ü3, Ü17, Ü20) veya çeşitli alanları içerse de teknik metinlerin çeviri eleştirisini ve değerlendirmesini konu edinmemiş olabilir.

Bir dersin amaç ve içerik cümlelerinde ‘kalite, kalite değerlendirme’ gibi ifadelerin olmaması o derste teknik metin türlerinin değerlendirilmediğini göstermez ancak ağırlıklı olarak yazın veya sosyal bilimler alanından metinlerin eleştiri ve değerlendirilmesinde ön plana çıkan ifade ve kavramların kullanılması ile birlikte kalite değerlendirme gibi ifadelerin yer almamasıyla, bu çağrışımın kuvvetlendiği düşünülmektedir.

Bu süreçte amaç ve içerik cümlelerinde ‘metin’lerin nasıl adlandırıldığı da belirleyici olabilmektedir. Örneğin, ‘eser’ yazınsal çağrışımlı bir ifade olarak görülebilir. Bir diğer deyişle, kitap, dergi, makale gibi farklı konu alanlarından olsa da tür olarak bu metinler eser olarak adlandırılmaktadır. Örneğin patent, kullanım kılavuzu, rapor gibi teknik metinler ise eser olarak ifade edilmemektedir. Özellikle çeviri sektörüyle ilgili kalite standartlarında ve kalite değerlendirme üzerine yapılmış çalışmalarda bu ifadenin kullanılmaması da bu bilgiyi desteklemektedir.

Amaç ve içerik cümlelerinde yer verilen süreç aktörleri de kendi içinde benzeşen ve ayrışan yönler ortaya koymaktadır. Örneğin, ‘yazar’ tercihi yazına yönelik bir gönderme olarak düşünülebilir. Teknik metinlerde de ‘teknik metin yazarı’ (technical writer) ifadesine rastlanır, ancak bu kalıplaşmış bir ifadedir. Öte yandan, teknik, hukuk, tıp gibi alanlardan rapor, kılavuz gibi metinlerin üretilme aşamasında daha çok kurum ya da dernek isimleri görünürdür. Elbette, konu alanı olarak bilimsel ya da teknik bir makalenin yazarı olabilir ancak bunlar da yayınlanan bilimsel ürünlerdir ve genellikle ‘hata avcılığı’ gibi ifadelerin odak noktasında olmadığı alanlardır.

Amaç ve içeriklerde yer alan ‘ölçüt’ ifadesi de eleştiri eylemini nesnellığe yaklaştırdığı için önemli görülebilir. Ölçüt, bir diğer deyişle metnin veya sürecin neye göre

ölçüleceği hakkında beklentinin somutlaştırılmasıdır. Bu açıdan, tüm metin türlerinin değerlendirme ölçütleri olabileceğinden bütünsel bir ifade olarak görülebilir. Tam da bu nedenle, amaç ve içerik cümlelerinde ‘ölçüt’ ifadesine yer verilmesi önemli bir adımdır. Eğer söz konusu ders yazına odaklıysa, yazınsal metin eleştirisini daha nesnel ve çeviribilimsel çerçevede yaptığı düşünülebilir. Bu tezin birinci bölümünde değerlendirme kavramlarının TDK karşılıklarında ‘değerlendirme’ ediminde yargıya varma ön plandaydı. Ayrıca ‘birtakım ölçünlere göre’ ifadesiyle ölçüt daha belirgin olarak görülmekteydi. Eleştiride ise doğru- yanlış vurgusu dikkate çarpmaktaydı (bkz. bu tezde s. 34-35). Ancak ‘doğru- yanlış’ kavramlarının çeviri kuramları, uygulamaları ve eleştirisinde büyük ölçüde gerçekçi bir temele oturduğu söylenebilir. Dersler temelinde ise bu durumu sadakat, KM odaklılık gibi vurguların az olması ile yorumlanabilir.

Derslerde çoğunlukla hata avcılığı üzerinde durulduğu ve eleştirel bilincin bu kavramla ilişkilendirildiği göze çarpmaktadır (örneğin Ü4, Ü7, Ü20, Ü21, Ü29, Ü30, Ü33). Bir metnin çeviri sürecinde alınan kararların nesnel değerlendirilmesi, ‘hata avcılığı’ yapılmaması ölçütlerin, durumun, bağlamın göz önüne alındığının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bu açıdan, genel bir çerçevede bakıldığında olumlu bir nokta olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, hata avcılığı çoğunlukla yazınsal metinler odağında tartışılan bir kavram olmuştur (bkz. bu tezde 1. Bölüm). Elbette bir altyazı çevirisi, yazın çevirisi, farklı konularda yazılmış makale ya da araştırma yazılarının çevirisi eleştirisinde de bu kavram konu olabilir. Bu açıdan da yine çeşitlilik için bir altyapı oluşturduğu söylenebilir. Ancak, bir kullanma kılavuzu, hasta onam formu, tüzük metni gibi alt türler düşünüldüğünde daha çok teknik ve mühendislik alanlarda hata avcılığı kavramından çok ‘hata raporu, analizi ya da doğru- yanlış, hata türleri sınıflandırılması’ gibi ifadeler görülebilir.

Alternatif Değerlendirme Dersleri için Bulgular

Bu tezde daha önce ifade edildiği gibi, değerlendirme edimi çeviri eleştirisi dersi dışında farklı derslerin içinde yer alabilmektedir. Ayrıca, daha önce belirtildiği gibi, özellikle bu çeşitliliğin içinde teknik alana dönük metinlerin değerlendirilmesinin hangi derslerde görülebileceği de araştırma soruları içindedir. Tüm bu nedenlerle,

çeviri eğitimi programlarında alternatif değerlendirme dersleri de bir ek inceleme malzemesi olarak ele alınmıştır.

Aşağıdaki tabloda programlarda yer alan alternatif değerlendirme derslerinin bir bütün olarak görülmesi amaçlanmıştır. İlgili programdaki ders kendini belli bir alanda veya çeşitlilikte tanımlıyorsa (**X**), tanımlamıyorsa (?) sembolleri tercih edilmiştir. Ayrıca, derslere ilişkin kısa bilgiler gerektiği yerde bilgi olarak sunulmuştur. Tablodaki derslerden ‘yerleştirme proje yönetimi, pre-editing-post editing, kalite standartları’ dersleri metin türünü özellikle belirtmese de yazın dışı alan kısmına eklenmiştir. Bu dersler doğrudan alanda yerleşik olarak yazın dışı metinler ve makine çevirisi ile bağlantılı olduğu için ders adı belirleyici kabul edilmiştir.

Bu derslerin amaç ve içerik cümlelerinin tamamı, **EK 4- Tablo 4: Alternatif Değerlendirme Dersleri Amaç ve İçerikler** tablosunda görülebilir (bkz. bu tezde s.168-185).

NO	YAZIN	YAZIN DIŞI (Farklı özel alanlara dönük. Teknik olursa özellikle belirtilecektir)
Ü1	X (<u>Yayıcılık ve Düzelti</u>)	X (<u>Yayıcılık ve Düzelti</u>) ? (<u>Yerleştirme Proje Yönetimi</u> , ? (<u>Yerleştirmede Düzelti (teknik çağrışım var)</u> ? (<u>Proje Yönetimi ve Yerleştirme</u>) (teknik çağrışım var)
Ü2	? (<u>Translation Project</u>)	? (<u>Translation Project</u>)
Ü3	? (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Proje yönetimi</u>) ? (<u>Düzeltilenlik ve Son Okuma</u>)	? (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Proje yönetimi</u>) ? (<u>Düzeltilenlik ve Son Okuma</u>) ? (<u>Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartları</u>)
Ü4	? (<u>Sözlü Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviri Projesi Tasarımı</u>) ? (<u>Sözlü Çeviri Projesi Tasarımı</u>) X (<u>Çeviri Projesi</u>)	? (<u>Sözlü Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviri Projesi Tasarımı</u>) ? (<u>Sözlü Çeviri Projesi Tasarımı</u>) X (<u>Çeviri Projesi</u>)

Ü5	X (Yayıncılık ve Düzelti) X (Çeviri Projesi)	X (Yayıncılık ve Düzelti) X (Çeviri Projesi)
Ü6	? (Çeviride Düzeltme ve Son Okuma) X (Çeviri Projesi)	? (Çeviride Düzeltme ve Son Okuma) X (Çeviri Projesi)
Ü7	X (Translation Project II) ? (Editing and Proofreading)	X (Translation Project I) ? (Editing and Proofreading)
Ü8	? (Proje yönetimi) ? (Çeviride Düzeltme ve Son Okuma)	? (Proje yönetimi) ? (Çeviride Düzeltme ve Son Okuma)
Ü9	X (Translation Project I) X (Translation Project II)	X (Translation Project I) X (Translation Project II)
Ü10		X (Translation Project for Official Texts and Documents)
Ü11	? (Introduction to Project Management) ? (Translation Project Management) ? (Editing and Proofreading) ? (Translation and Project Management)	? (Introduction to Project Management- teknik çağrışım var) X (Translation Quality Standards- teknik çağrışım var) ? (Translation Project Management- teknik çağrışım var) ? (Editing and Proofreading) ? (Translation and Project Management- teknik çağrışım var) X (Localization and Project Management)
Ü12	? (Proofreading and Editing) ? (Translation Project Management)	? (Proofreading and Editing) ? (Translation Project Management) X (Pre-Editing and Post-Editing) X (Professional Translation Standards and Practices)
Ü13	? (Öğrenci Grup Projesi I ve II)	? (Öğrenci Grup Projesi I ve II)
Ü14 (Proofreading and Editing)	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor

Ü15	? (<u>Öğrenci grup Projesi I</u>) ? (<u>Proje</u>) ? (<u>Proje (Seminer)</u>)	? (<u>Öğrenci grup Projesi I</u>) ? (<u>Proje- teknik çağrışımı var</u>) ? (<u>Proje (Seminer)</u>)
Ü16	X (<u>Graduation Project II</u>) ? (<u>Graduation Project in Interpretation</u>) ? (<u>Proofreading and Editing</u>) ? (<u>Project Management for Translators</u>)	? (<u>Graduation Project in Interpretation</u>) ? (<u>Proofreading and Editing</u>) ? (<u>Project Management for Translators</u>) teknik çağrışımı var)
Ü17	? (<u>Metin Düzeltme ve Yayına Hazırlama</u>) X (<u>Çeviri Projesi</u>)	? (<u>Metin Düzeltme ve Yayına Hazırlama</u>) X (<u>Çeviri Projesi</u>)
Ü18	-	-
Ü19	? (<u>Çeviride Düzeltme ve Son Okuma</u>) ? (<u>Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (TR ING ve ING TR)</u>)	? (<u>Çeviride Düzeltme ve Son Okuma</u>) ? (<u>Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (TR ING ve ING TR)</u>)
Ü20	? (<u>Düzeltilenlik ve Son Okuma</u>) X (<u>Mezuniyet Projesi I/ II</u>)	? (<u>Düzeltilenlik ve Son Okuma</u>) teknik çağrışımı var) X (<u>Mezuniyet Projesi I/ II</u>)
Ü21 (<u>yayıncılık ve editörlük</u>)	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Ü22	-	-
Ü23	? (<u>Çeviri Projesi I- II</u>)	? (<u>Çeviri Projesi I- II</u>)
Ü24	? (<u>Metin Düzenleme ve Son Okuma</u>) ? (<u>Çeviri Projesi</u>)	? (<u>Metin Düzenleme ve Son Okuma</u>) ? (<u>Çeviri Projesi</u>)
Ü25	X (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviri Editörlüğü</u>)	X (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviri Editörlüğü</u>)
Ü26	-	-

Ü27	? (<u>Yazılı Çeviri Projesi</u>)	? (<u>Yazılı Çeviri Projesi</u>)
Ü28 (<u>çeviri projesi yönetimi</u>)	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor
Ü29	-	-
Ü30	X (<u>Çevirmenler için Proje Yönetimi I</u>) X (<u>Çevirmenler için Proje Yönetimi I</u>)	X (<u>Çevirmenler için Proje Yönetimi I</u>) X (<u>Çevirmenler için Proje Yönetimi I</u>)
Ü31	? (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviride Düzelti ve Son Okuma</u>)	? (<u>Çeviride Kalite Standartları- teknik çağrışımı var</u>). ? (<u>Çeviri Projesi</u>) ? (<u>Çeviride Düzelti ve Son Okuma</u>)
Ü32	-	-
Ü33	-	-

Tablo 7: Alternatif Değerlendirme Dersleri Genel Bakış

Alternatif Değerlendirme Dersleri için Bulguların Değerlendirilmesi

Aşağıdaki bulgular, yukarıdaki tablonun yorumlanmasını da içermektedir. Öğretim izlencelerindeki amaç ve içerik cümlelerinden yola çıkarak çeviri değerlendirmesinin yapıldığı düşünülen farklı adlar altında dersler olduğu görülmüştür. Bunlar proje dersleri, düzeltme ve son okuma ve belirgin olarak yerleştirme ya da teknoloji odağındaki sektöre dönük derslerdir. Bu derslerle ilgili bulgular aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir:

33 programdan 27 tanesinde bu tez kapsamında alternatif değerlendirme dersi olarak tanımlanan derslerin olduğu görülmüştür. Alternatif değerlendirme dersi olan bu 27 programdan 25 tanesinde proje, 16'sında düzenleme ve son okuma ve 4 programda kalite dersi bulunmaktadır. Bu ders grupları kapsamında;

Çeviri projesi dersleri, öğretim izlencelerinde ‘çevirmenler için çeviri projesi, çeviri projesi, yazılı çeviri projesi, sözlü çeviri projesi, çeviri projesi yönetimi, çeviri projesi bitirme ödevi, yerelleştirme ve çeviri projesi, mezuniyet projesi, proje, çeviri projesi tasarımı’ adlarıyla görülmüştür. Bu derslerden bazıları genel olarak projenin nasıl yapıldığına ve sunulduğuna, nelere dikkat edildiğine odaklanmıştır (örn. Ü2- Translation Project, Ü3- Çeviri Projesi, Ü3- Proje Yönetimi, Proje Yönetimi, Ü11- Introduction to Project Management, Translation Project Management, Ü30- Çevirmenler için Proje Yönetimi I/I vb.). Bu derslerde ‘literatür tarama, çalışma raporu hazırlama, çalışma konusu belirleme, proje döngüsü, kaynak yönetimi’ gibi ifadeler bulunmaktadır.

Bazı proje derslerinde ise ağırlıklı olarak ‘gerçek bir çeviri işini, senaryosunu, sürecini’ yansıtmaya vurgusu dikkat çekmektedir. Öte yandan, çeviri süreci içine değerlendirme aşamasının dahil edilip edilmediği amaç ve içerikler çerçevesinde ele alınabilir (örn. Ü4-Çeviri Projesi Tasarımı, Ü9- Çeviri Projesi I/II, Ü10- Translation Project for Official Texts and Documents, Ü11- Introduction to Project Management, Translation Project Management, Translation and Project Management, Ü12- Translation Project Management, Ü20- Mezuniyet Projesi I/II, Ü23-Çeviri Projesi I/II, Ü24-Çeviri Projesi, Ü27- Yazılı Çeviri Projesi). Bu derslerin bazılarında genel olarak ‘dersin öğretim elemanı ile çalışarak, öğretim elemanı gözetmenliğinde, danışmanla yürütülmesi’ gibi ifadeler geçenler değerlendirmeyi ayrıca birebir öğrenme çerçevesinde öğreniyor olabilir. Ancak bu olasılık, dersin amaç ve içeriklerinden yola çıkarak kesin bir yargıyla ele alınmamıştır.

Ek bilgi olarak haftalık içeriklere bakıldığında, bazı derslerde değerlendirmenin konu edildiği haftalar da olduğu görülebilmektedir (Örn. Ü11- Introduction to Project Management, Ü12-Translation Project Management, Ü17- Çeviri Projesi, Ü20- Mezuniyet Projesi I-II, Ü30-Çevirmenler için Proje Yönetimi I/I).

Bu programlardan 9 tanesinde amaç ve içerik cümlelerinden değerlendirme yapıldığı bilgisi görülmüştür. Bu ifadeler çeşitlilik gösterebilmektedir: örn. Ü1- Yerelleştirme Proje Yönetimi: ‘kalite kontrolü’, Ü6- Çeviri Projesi: ‘çeviri sorunlarının tespiti, çözüm, Ü7- Translation Project I/II: ‘çeviri sorunlarının tespiti, çözüm, çevirmen

kararları', Ü13- Öğrenci Grup Projesi I/II: 'ürünü değerlendirerek', Ü15- Proje: 'çeviri kontrol, kalite yönetimi, Proje (seminer): 'süreç, kararlar, sorun saptama', Ü16-Project Management for Translators: 'best and worst scenarios', Ü17- Çeviri Projesi: 'sorun-çözüm', Ü25- Çeviri Projesi: 'çeviri stratejisi gerekçelendirme', Ü31- Çeviri Projesi: 'zorluklar'.

Yukarıdaki bulgulardan farklı çerçevelerde yorumlanabilir: bu derslerin yapısı ve amacı itibarıyla çeviri sürecini bir bütün olarak başlangıç, hazırlık, çalışma ve değerlendirme bölümleri ile kastettiği varsayılabilir. Her iki durumda da öğrencinin bireysel veya grup içinde seçilen KM ve çevirisini değerlendirerek süreci yürüttüğü ve sonuçta da kararlarıyla yüzleştiği bir ders olarak görülebilir. Öte yandan, bu belirsizliği bu derslerde öğrencinin sadece hazırlık ve çeviri süreçlerini yönetmesi olarak da yorumlayabiliriz.

Proje derslerinde metin türüne dönük çeşitliliği gösteren belirgin ifadeler kullananlar görülebilir (örn. Ü4- Çeviri Projesi: 'edebiyat/edebiyat dışı metin çevirisi', Ü5- Çeviri Projesi: 'different kind of texts', Ü6- Çeviri Projesi: 'edebiyat/ edebiyat dışı', Ü7- Translation Project I/II: 'edebiyat/ edebiyat dışı', Ü10- 'Translation Project for Official Texts and Documents: 'official texts and documents', Ü16- Graduation Project II: 'fundamental texts of Western literature, literary works', Ü17-Çeviri Projesi: 'edebi ya da teknik metin', Ü20- Mezuniyet Projesi I/II: 'uzmanlık alanında ya da yazınsal metin', Ü25- Çeviri Projesi: 'edebiyat veya sosyal bilimler').

Bazı proje derslerinde ise metin türü ve çalışma alanı ile ilgili doğrudan ifadeler yer almasa da çıkarım yapılabilir (Ü9- Çeviri Projesi I/II: 'uzmanlaşmak istedikleri alan', Ü15-Proje (seminer): 'kendi istedikleri bir alanda', Ü19- Çeviri Projesi Bitirme Ödevi: 'belirlediği alanda', Ü23- Çeviri Projesi I/II: 'farklı alanlarda proje, yazılı, sözlü', Ü24- Çeviri Projesi: 'kendi belirledikleri bir konuda', Ü27- Yazılı Çeviri Projesi: 'seçtikleri bir alanda, uzmanlaşmak istedikleri alana göre', Ü30-Çevirmenler için Proje Yönetimi I/I: 'farklı alanlarda proje').

Sözlü çeviriye de projede değerlendirdiklerini belirgin olarak isim veya içerik ile belirten az sayıda (Ü4, Ü5, Ü16, Ü23) program olduğu görülmektedir. Ancak herhangi bir proje dersinde öğrencinin sözlü bir konferans kaydının üzerinde yazılı olarak

çalışabileceği ve süreci değerlendirebileceği bir ihtimal olarak ele alınabilir. Sadece bir programda (Ü 10- Translation Project for Official Texts and Documents) dersin kapsamını metin türü bilgisi ile dersin adına yansıtıldığı görülmüştür.

Proje yönetimi derslerinde ‘yönetim, planlama, terminoloji, proje döngüsü’ gibi ifadeler görülmektedir (örn. Ü3-Proje Yönetimi, Ü8-Proje Yönetimi, Ü16- ‘Project Management for Translators’ vb.). Bu dersler adından da anlaşıldığı gibi daha çok yönetim sürecine odaklandığı için çeviri sürece yönelik genel ifadeler olarak yorumlanabilir.

Proje ve yerelleştirme ifadelerinin ders isminde bir araya geldiğinde yazın dışı ve özellikle teknik çağrışımının ve strateji, zaman, maliyet gibi ifadelerle sektöre dönük metninler vurgusunun kuvvetlendiği görülmüştür (örn. Ü1- Yerelleştirme Proje Yönetimi, Ü1-Proje Yönetimi ve Yerelleştirme).

Proje derslerinde amaç ve içerik cümlelerinde kuramsal arka plan bilgisine doğrudan yer verilmediği görülebilir ancak kullanılan ifadelerden çıkarım yapmak mümkündür. ‘amaç, süreç, işbirliği, aktörler’ gibi ifadeler Skopos ve Eylem Olarak Çeviri Kuramıyla birlikte düşünülebilir. Bu tez çalışmasının birinci bölümünde de kalite standartlarında bu kuramsal bakışlarla standartların bağlantısı ve çeviri sürecine yansımaları üzerinde durulmuştur (bkz. bu tezde s. 21-25). İşlevsel yaklaşımlar çerçevesinde, proje derslerinin aslında değerlendirme dersi olduğunu düşünebiliriz.

Bazı programlarda ise benzer içerikte ancak ‘bitirme ödevi’ adı altında dersler karşımıza çıkmaktadır (örn. Ü29, Ü31) ancak bu derslerin bir proje gibi tüm çeviri süreçlerini ele alma amacıyla yapıp yapılmadığı bilinmemektedir.

Genel çerçeveden bakılırsa, proje derslerinin sürece yönelik olduğu görülebilir. Öte yandan, bu dersler çeşitlilik ve bazı programlarda belirsizlik göstermektedir.

Düzenleme dersleri, ‘Yayıncılık ve Düzelti, Düzeltmenlik ve Son Okuma, Çeviride Düzeltme ve Son Okuma, Yerelleştirmede Düzelti, Metin Düzeltme ve Yayına Hazırlama, Yayıncılık ve Editörlük, Çeviri Editörlüğü’ gibi ders adları ile görülmüştür.

Bu derslerde belli çeşitlilik ve kapsayıcılık izlerine rastlandığı söylenebilir. Öte yandan, bu çeşitlilik yayınlanabilecek ürünlerin çeşitliliği çerçevesinde ön plana çıkmaktadır. Bu durum, yayıncılık bağlantılı olmasından kaynaklanabilir.

Ağırlıklı olarak ‘yayımlamaya dönük, yayınevi, düzeltme’ gibi anahtar sözcükleri içeren bu derslerde değerlendirme ölçütlerinin belirginliği görülebilir. Genel olarak ölçütleri açıkça belirten derslerin çoğunlukta olduğu söylenebilir. Bu ölçütler ‘biçimsel, biçemsel, yapısal düzeltme, amaca göre düzeltme, okura göre düzeltme, yeniden kaleme alma, noktalama, düzgün Türkçe kullanımı, tutarlılık, doğru terim kullanımı’ gibi ifadelerle görülmektedir.

Öte yandan bu derslerin amaç ve içerikte hangi metinleri kapsadığı ile ilgili farklı yorumlar getirilebilir. Örneğin (tıpkı çeviri eleştirisi derslerinde görüldüğü gibi) ‘eserleri yayına hazırlamak’ ifadesinde ‘eser’ sözcüğü doğrudan yazınsal metinlere gönderme de yapabilir veya yayınlanacak eserin (örneğin kitap, dergi makalesi) tıp, hukuk, teknoloji, kişisel gelişim gibi farklı konu alanlarında olması nedeniyle çeşitliliği barındırabilir. Örneğin, Ü1- Yayıncılık ve Düzelti: ‘yazınsal/ yazınsal olmayan metinler’, Ü5- Yayıncılık ve Düzelti: ‘manuscripts of various texts’, Ü12- Proofreading and Editing: ‘farklı metin türleri’, Ü24- Metin Düzenleme ve Son Okuma: ‘metin türleri’ ifadeleri çeşitlilik belirtmektedir. Bu şekilde 4 programda metin belirten ifadeler vardır.

Bazılarında haftalık içerikte ek bilgi olarak bakıldığında farklı metin türlerine yer verildiği görülebilir (örn. Ü5- Yayıncılık ve Düzelti, Ü25- Çeviri Editörlüğü). Bu yazın dışı çeşitliliğin ağırlıklı olarak teknik metinleri kapsamadığı düşünülebilir ancak yine de çeşitlilik için bir altyapı oluşturduğunu söylemek gerekir.

Yukarıdaki çerçevede çeşitliliği amaç ve içerikte, haftalık ders planında ifade edilen veya belirsiz bırakılan derslerde patent, kullanım kılavuzu gibi teknik metinleri içerip içermediği belirsizdir. Öte yandan, bazı derslerde ‘tutarlılık, erek kitleye uygun dil kullanımı, doğru sözcük kullanımı’ gibi ölçütlere yer verilmesi (örn. Ü1- Yerelleştirmede Düzelti) teknik metinleri de çağrıştırmaktadır. Öte yandan, bunlar yazın ve teknik için ortak ölçütler olsa da genellikle ‘düzenleme ve son okuma’ ifadesi sektörün yayın ayağını çağrıştırmaktadır (bkz. Ü16- Proofreading and Editing).

Özetle bu derslerin genelinde belirgin bir metin türü belirtilmemiştir. Kuramsal bağlantı açısından bakıldığında ise, ‘metnin bağlamına, erek kitlesine, metin türüne göre’ gibi ifadeler içermesinden yola çıkarak Skopos Kuramı ile bağlantı kurulabilir. Bu çerçevede kullanmalık metinlerin de bu çeşitlilik içinde yer aldığı söylenebilir (örn. Ü12- Proofreading and Editing).

Derslerden bazıları kapsayıcılığını doğrudan makina çevirisi ve teknik çerçevede ifade ettiği düşünülebilir (örn. Ü11- Editing and Proofreading, Ü12 Pre-editing and Post-editing, Ü20- Düzeltmenlik ve Son Okuma). Bu derslerin içinde ‘hata tipolojisi, makine çevirisi, teknik kalite, hata düzeltme, tutarlılık’ gibi kavramlar görülmektedir. Bu noktada, kalite ifadesinin yazın ve yazın dışı metinler için kullanılabildiği düşünülebilir.

Öte yandan, bu derslerde hemen hemen tüm amaç ve içeriklerde ölçütlerin daha belirgin yansıtılmasında kavramın sektördeki belirliliğinin etkisi olmaktadır. Editörlüğün iş alanı olarak yerleşik bir meslek olması ve ortamın ağırlıklı olarak yayınevleri olarak görülmesi, belirliliğe katkıda bulunmaktadır. Elbette, beklentileri olan, denetimden geçen, belli gelenekleri olan yayınevlerinin kendi amaç ve politikaları çerçevesinde bu ölçütler şekillenebilir. Bu durum, kendi içinde çeşitliliği olabileceğini sezdirmektedir.

Kalite altında ‘Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartları, Translation Quality Standards, Professional Translation Standards and Practices ve Çeviride Kalite Standartları’ dersleri görülmektedir. Bu derslerde belli bir metin türü belirtilmemiştir. ‘Teknik metinlerin kalitesinin değerlendirilmesi’ gibi ifadeler geçmese de ‘kalite ve standart’ sözcükleri doğrudan sektör ile bağlantılı düşünüldüğünden, teknik çeviri çağrışımını güçlendirmektedir. Bu derslerde genel olarak ‘çeviride kalite standartlarını tanıtma, çeviri kalitesi ölçme, kaliteli bir çeviri işi için standartlar’ gibi ifadeler vurgulanmıştır. Ancak genel bir dersin içinde çeviri odağı belirlenmemiş olan bir ders de görülmüştür (örn. Ü3- Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartları).

Çeviri Eğitimi-Sektörü İlişkisine Dönük Bulguların Değerlendirmesi

Yukarıdaki veri ve bulgulardan hareketle çeviri eğitimi ve sektörü çerçevesindeki bulgular aşağıdaki noktalar çerçevesinde değerlendirilebilir:

Özellikle çeviri eleştirisi derslerinde görülen ‘kabul edilebilirlik, yeterlilik, amaç’ gibi kavramlar farklı tanımlarla şekillenebilir. Bazı durumlarda, kabul edilebilirlik ölçüsünün ne olduğu, yeterliliğin neye göre tanımlandığı belirsiz bırakılmıştır. Bazı modellerde (bkz. bu tezde s.22, 29. dipnot) hata tanımları ve kategorilerin de tanımları değişiklik gösterebilmektedir. Bunlar doğrudan eşdeğerlik üzerine de odaklanmayabilir. Örneğin bir metnin ‘çok iyi’ olarak değerlendirilmesi için minör olarak sınıflandırılan hataları olması (örneğin okunabilirliği etkilememek) ya da bir yazın metnindeyse yazarın üslubunu ‘çok iyi’ yansıtmak gerekebilir. Öte yandan, bu kavramların kullanılması, eleştirinin kuramsal açıdan da çeviri sektörünü de içine alan bir bakışla ele alınmaya başlandığını ifade edebilir. Eleştirilerin sistemli olma çabası dikkat çekmektedir. Yazınsal eleştiride sistemli olmak estetik kaygı ve bireysel görüşlerin çokluğu nedeniyle daha zor görülebilir ancak tam da bu noktada farklı metin türlerine ve geleneklerine özgü ayrımlara dikkat çeken ancak sistemli bir yazınsal eleştirinin mümkün olduğunu ifade eden derslerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Kuramsal çerçevede bakılırsa, yazın çevirisinin odak noktasında farklı düzeylerde eşdeğerlik arayışı ön plandayken, Lefevere’in ‘Translation As a Rewriting’ (yeniden yazma olarak çeviri) kuramsal yaklaşımındaki ideoloji, hamilik kavramı-yayınevi gibi dinamikler,²⁵ çoğuldizge kuramı, normlar gibi yaklaşımlar, daha dizgesel bir eleştiri anlayışı için bir adım olarak görülebilir. Derslerde söz konusu bağlantıların ‘kültürel arkaplan, yayınevi politikaları, çeviri ve çevirmenin toplumdaki konumu’ gibi ifadelerle kendine yer bulduğu söylenebilir. Bu durum, aynı zamanda sektörle bağlantı noktası olarak da düşünülebilir. Yazın çevirisinin de kendine özgü gerekliliklerinin yanı sıra okur, eleştirmen, yayınevi politikası gibi süreç aktörleri ve değişkenleri tarafından değerlendirilmesi, teknik alanlardaki beklentilerle ortak özellikler olarak ele

²⁵ Andre Lefevere, **Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame**, London: Routledge, 1992.

alınabilir. Elbette, her duruma, zamana ve bağlama uyarlanabilecek tek bir değerlendirme yaklaşım ya da modeli aramak gerçekçi ve işlevsel olmayacaktır. Farklı metin türlerine, durumlara ve beklentilere uygun farklı yaklaşım ve modeller benimseyecek ‘bilince’ sahip olmak gerekmektedir. İşte bu nedenle, farklı durumları bir arada görebilmek için değişik metin türleri ve yaklaşımları içeren derslerin sorgulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çeviri eleştirisi derslerinde eleştirel bakışın bir üst bilinç, üst bakış gibi vurgulandığı görülmüştür. Öte yandan, alternatif değerlendirme derslerinin daha çok uygulama ve sektöre dönük ifadelerle oluşturulduğu dikkat çekmiştir.

Alternatif değerlendirme derslerinin değerlendirmeyi daha çok çeviri sektörü odağında ele aldığı görülmüştür. Öte yandan, uygulamaya dönük bu derslerin kendi içinde benzeşen ve ayrışan yönleri de vardır. Örneğin bazı proje dersleri farklı alanlara yönelik olduğunu ifade ederken bazıları belirsiz bırakmıştır ya da düzenleme derslerinde çoğunda yayına hazırlama ve yayıncılık vurgusu yani eleştirinin yapıldığı ortam göze çarpmaktadır. Ayrıca, yerelleştirme, yayıncılık ve düzelti gibi belli ders isimlerinin alanda halihazırda çağrışımı doğrultusunda kullanıldığı görülmüştür.

3.4.Öneriler

Bu bölümde, yukarıda paylaşılan veri ışığında öneriler sunulacaktır.

- Dersi veren öğretim elemanlarının artalanları, alana bakış açısı, programın öğrenci profili, ilgili üniversitenin sunduğu ve/veya sunmadığı olanaklar, fiziki koşullar gibi bir dersin tasarlanma sürecini etkileyen birçok dinamik bulunur. Derslerin tasarlanma ve uygulanması sırasındaki dinamikler teoride uygulanabilir görülen birçok şeyin sürdürülebilirliği ve tutarlılığını etkilemektedir. Üniversite olanakları, akademik kadro yeterliliği, ekollerin oluşması, programdaki kredi hesaplamaları ve modüler bir sistemin oluşturulmak istenmesi ya da istenmemesi gibi unsurların hepsi, tıpkı izlencedeki diğer dersler gibi, eleştiri/değerlendirme derslerini de şekillendiren bütünün parçaları olarak görülmelidir. Bu ve bunun gibi iç ve dış etkenler yıllar içinde üniversitenin ve dolayısıyla söz konusu bölümün kendi geleneğini

oluşturmasına zemin hazırlar. Bu etkenlerin eğitim programlarını nasıl etkilediği sahadaki çalışmalar için sorgulamaya değerdir. Bununla ilgili belirlenen bir ders özelinde ya da öğretim izlencesini bütün olarak ele alan daha büyük ölçekli farklı çalışmalar yapılabilir.

- Kadro değişikliği, öğretim izlencelerinin güncellenmesi, akademisyenlerin akademik ekolü, artalan, bakış açısı ve formasyon farklılığı gibi çeşitli idari ya da akademik değişikliklerden kaynaklanan nedenlerle ders izlencesinde yazan bilgiler ve dersin işlenişi arasında farklılıklar bulunabilir. Bu farklılıklara, dersi veren eğitimcilere sorulacak sorular çerçevesinde cevap aranabilir, bu durumun nedenleri somutlaştırılabilir.
- Bütünsellik, bu tez çalışmasında sıklıkla vurgulandığı gibi ders kapsamında ele alınmıştır ve bulguların yorumlanmasında yer alan bir sonuç olarak görülmüştür. Bir çeviri eğitimi programında bütünselliği sorgulamak için bir ilk adım çalışması olan bu tezin sonuçlarına bakarak bütünsellik kavramının öğretim izlencelerindeki genel yapısı ortaya koyulabilir.
- Elbette, dış dünyadaki gelişim ve değişimlere göre eğitim ve uygulamalar da şekil almakta ve derslerin ad ve içerikleri de bu çerçevede değişebilmektedir. Ancak alanda yerleşik bir ders adı olduğu düşünülen çeviri eleştirisi kapsamında günün gereklerine paralel çalışmalar yapılıp yapılmadığı da önemli bir noktadır. Alanda çeviri eleştirisi Holmes ve Toury'den itibaren önem verilen bir alt daldır. Bu durumda, eleştiri isminin ders adı olarak korunması bu geleneği günün gereklerine koşut değiştirerek belirlilik için bir adım olabilir mi?
- Bu tez çalışmasında, disiplin olarak uygulama bilgisiyle kendi bilgi üretimimiz ve geçmişten süregelen başka disiplinlerle olan bağımızdan kaynaklanan örtüşen kavramların belirginliği görülebilmektedir. Çeviri değerlendirme boyutunda düşündüğümüzde, 'eleştiri' kavramı yerine koyabileceğimiz, bu çeşitliliği daha fazla kapsayan ve yansıtan bir kavram olarak değerlendirme mi

tercih edilmeli? sorusu, kavramsal odakta bir araştırma ile yeniden değerlendirilebilir.

- ‘Değerlendirme anlayışının öğretim izlencelerinde farklı derslere dağılması nasıl bir değişim getiriyor? Bu değişim ve çeşitlilikte çeviribilimciler (akademisyenler, eğitimciler, araştırmacılar) kendini nerede konumlandırıyor?’ soruları bu değişimin akademik ve sektörel olası boyutları üzerinden tartışılabilir.
- Bütünsel bir çeviri eleştirisi dersi ve değerlendirmeye dönük ele alınan kavramlar üzerine yapılacak ilerideki çalışmalar, aynı zamanda alan jargonu açısından da katkı sağlayabilir. Elbette günün gerekliliklerine göre kavramlar değişir. Bu durum, özellikle de uygulamaya dayalı bir disiplin olduğumuz için eğitimle etkileşim içindedir. Öte yandan kuramsal çerçeve ile bağlantılı olarak bazı kavramların yerleşik hale gelmesi, bir diğer deyişle alan jargonu için harcanan çabalar akademi-sektör ilişkisine bazı noktalarda ortak bir dil kullanma açısından fayda sağlayacaktır. Bu iletişim, çeviribilim alanına da katkı sağlayabilir (bkz. Yazıcı, 2013:20).
- Özellikle çeviri sektöründe kalitenin sağlanması için metin haricinde sürece de vurgu yapıldığı görülmektedir (bkz. bu tezde s.21-25). Bu sadece sektöre özgü bir gerçeklik değil, çeviri eyleminin doğasıdır. Bu durum, yayınevlerinden çıkan yazın çevirileri çerçevesinde düşünüldüğünde ‘düzenleme ve son okuma’ gibi derslerin çeviri sürecini de vurgulayarak bu bağlantıyı kurmakta önemli olduğu söylenebilir. Kuramsal açıdan ve çeviribilimin gereklilikleri penceresinden bakılırsa, çeviri eleştirisi derslerinin bu farklılıklara ve gelişime ilişkin bilinci farklı çeviri ve iş senaryoları ile kazandırması kavramın güncellenmesine de yarayabilir.
- Sonuç bulgularında görüldüğü üzere, derslerde en çok eleştirel bilinç kazandırma vurgusu dikkat çekmiştir. Bu durum 1. Bölüm’de örneklenen çalışmalarda ve akademik kaynaklarda sıklıkla karşımıza çıkmış olup çeşitlilik kavramı ile uyumludur. Bir başka deyişle, bilinç kazandırmada bir belirsizlik

söz konusu olabilir. Bu belirsizliğin netleşmesi, bunun üzerine çalışmalar yapılması düşünülebilir. Bunun için ilk adım olarak eleştirel bilincin ne olduğu ve alandaki konumu, başka bir deyişle ne işe yaradığı farklı çeviri durumlarındaki uygulamalar üzerinden incelenebilir. Buradan yola çıkarak, eleştirel bilinç ifadesinin neleri kapsadığı ya da dışarıda bıraktığı, diğer derslerle ne kadar bağlantı kurulduğu ya da fayda görüldüğü sorgulanabilir. Bu önemlidir, çünkü AÇE kapsamında çeviri edinci kazandırma amacı üst bakış kazandırmakla doğrudan ilişkilidir.

- “Her ne kadar her ikisi de arabayı işlerinde bir araç olarak kullansalar da bir altyazı çevirmeni ve tıp çevirmeni birbirinden bir ambulans şoförü ve pazarlamacı kadar farklıdır” (Gambier, 2000’den akt. Bernardini, 2004: 17). Burada vurgulandığı gibi, her özel alanın kendine özgü gerekliliklerinin ‘arabanın temel özellikleri ile birlikte’ öğrenciye sunulması, aradaki farkların daha somut görülmesini sağlayabilir. Çevirinin temel özelliklerinin bilinmesi, çeviribilimsel üst bakışı ve çeviri edincine bir bütün olarak bakmayı sağlayabilir.
- Eleştiri/ alternatif değerlendirme derslerinin yukarıda vurgulanan çemberin bir parçası olması çerçevesinde ÇAMÇ’ın son halkası olduğu düşünülürse, tıpkı zorunlu bir ders olan ÇAMÇ gibi belli bir uzmanlaşmaya gitmeden önce tüm öğrencilere ortak ve zorunlu olarak verilmesi önerilebilir. Öğrenciler ÇAMÇ dersinde nasıl farklı tür ve alt türlerde metinleri çözümlemekle çeviriye ilişkin farkındalık kazanıyor ve uygulamaya yansıtıyorsa, ortak bir eleştiri/değerlendirme dersinde de farklı metin türleri üzerinden alana ilişkin eleştirel bir değerlendirme bilinci ve edinci kazandırılabilir.
- ‘Eğitimde çevirinin her alanı eşit ağırlıkta ve her öğrenciye mi öğretilmelidir?’ sorusu sektör ve akademi açısından değerlendirilebilir. Bu bağlamda alt sorular oluşturulabilir: ‘Her öğrenci yazın ve teknik konulara aynı derece yatkın ve/veya duyarlı mıdır? Öğrencinin farklı alanları görüp bütünsel bir bakış kazanıp sonradan kendi yolunu çizmesi mi daha uygundur?’

SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de lisans düzeyindeki çeviri eğitimi programlarının eleştiri ve değerlendirme kavramlarına yaklaşımları odağında kapsayıcı bir değerlendirme yaklaşımının izini sürerek bir durum saptaması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, çeviri eğitiminde farklı metin türlerini ve yaklaşımları içeren derslerin olup olmadığı ve mevcut değerlendirme derslerinin benzeşen ve ayrışan yönleri ele alınmıştır. Bu çerçevede, çeviribilim alanında değerlendirmeye dönük kavramların ve bakış açılarının çeşitliliği, belirliliği ve belirsizliğinden yola çıkılarak çeviri eğitiminde bu derslerin genel görünümü ortaya konmuştur.

Çalışma üç ana bölümden oluşmuştur.

Çeviribilimde Değerlendirme Yaklaşımları adlı birinci bölümünde değerlendirme edimine dönük kavramların çeşitliliği ortaya serilmiştir. Bu çeşitliliğin zaman zaman belirsizliği beraberinde getirdiği görülmüştür. Eleştiri, kalite değerlendirme, inceleme gibi kavramların anlam alanlarının kuramsal artalan, değerlendirmenin yapıldığı dönem ve ortama göre şekillendiği üzerinde durulmuştur. Bu kavramların çeviribilim alanındaki konumu tartışılmış ve kendi içinde benzeşen ve ayrışan yönleri somutlaştırılmıştır. Bu tartışma için, tezin kuramsal çerçevesini oluşturan metin türü çeşitliliği ve bütünsellik ilişkisi kurulmuştur. Bu bağlamda, çeviribilimde metin türü olgusundan değerlendirmenin çeşitliliğine uzanan yolun başlangıcı işlevsel yaklaşımlar olarak alınmıştır. Bir diğer deyişle, metnin işlevinden yola çıkarak farklı metinlerin iş tanımına, bağlama, beklentilere, durumlara ve ortamlara göre çevrilmesi ve değerlendirilmesine giden yol somutlaştırılmıştır. Farklı metin türlerini ve özellikle yazın ve teknik gibi iki farklı alanı bir arada ele almayı öne süren bütünleyici yaklaşımdan söz edilmiştir.

Ardından, değerlendirme kavramlarının özellikle Türkiye’deki akademik çalışmalarda tarihsel süreç içinde örneklendirilmesiyle, değerlendirme ediminin sosyal bir olgu olarak zaman içindeki değişimine ışık tutulmuştur. Alan uzmanlarının farklı türde metinler üzerine yaptığı değerlendirmelerdeki çeşitliliğin altı çizilmiştir.

Buna göre, çeviri eleştirisi üzerine yapılan çalışmalarda çeşitli metinler, yaklaşımlar, modeller ve bakış açıları yer alsa da kavramın yazın metinleri çağrışımı dikkat çekmektedir. Değerlendirme ise ağırlıklı olarak eğitime dönük ölçme-değerlendirme ve sektöre dönük kalite değerlendirme olarak görece daha belirli bir çerçeveye sahiptir. Öte yandan, inceleme ifadesi daha çok çeşitli metinler için bir eylem olarak belirginleşmiş ancak yerleşik bir değerlendirme anlamı olmadığı görülmüştür.

Bu bilgiler ışığında, değerlendirme ediminin çeşitliliği kavramsal ve kuramsal olarak alanın bir bütün olarak görülmesi ekseninde yorumlanarak bütünsel ve kapsayıcı bir bakış üzerinde durulmuştur.

Türkiye’de Akademi Çeviri Eğitiminde Kapsayıcı Bir Çeviri Değerlendirmesi Dersi adlı ikinci bölümde, metin türü ve uzmanlık alanlarının çeşitliliğine ve çeviri sektörüne yansıyan sürecin çeviri eğitimindeki görünümü ele alınmıştır. Eğitimin çeviribilim ve çeviri eyleminin çeşitliliğini yansıtmasının önemi ve çeviri edinci kazandırmada eleştirel bir üst bakışın gerekliliği üzerinde durulmuştur. İşte bu çeşitliliği görmek ve akademik ve eleştirel bir üst bakışı kazandırmada çeviri değerlendirme derslerinin rolü vurgulanmıştır. Buradan yola çıkarak çeviri edincinin eleştiri/değerlendirme dersleri ile ilişkisi bütünsellik çerçevesinde sorgulanmıştır. Böylelikle, derslerin alanın farklı kuramsal yaklaşımlarını sunması ve birbirini tamamlamasının önemi somutlaşmıştır.

Farklı metin türlerini ve yaklaşımları alanın gerçekliği olarak eğitimin temel derslerinde sunmanın kuram ve uygulama bütünlüğüne etkisi dersler üzerinden örneklenmiştir. Bunun için AÇE’de temel dersler olarak görülebilecek Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Çeviri Kuramları, Özel Alan/Uzmanlık Alanı Çevirisi dersleri temelinde çeşitlilik ve çeviri eleştirisi arasında bağlantı kurulmuştur. Derslerin alanın bilimsel çerçevesi içinde ve uygulamayla iç içe olmasının eleştiri derslerine katkısı vurgulanmıştır. Değerlendirme derslerinde bu çeşitlilik ve kapsayıcılığın bulunması gerekliliği temel dersler üzerinden incelenmiştir. Bu kapsayıcılık ve bütünselliğin aranması için çalışmanın bütüncesini oluşturan değerlendirme derslerinin amaç ve içerik cümlelerinin şekillenmesinde önemli bir adım olan Bologna süreci ders izlenceleri üzerinde durulmuştur.

Bologna süreci çerçevesinde ön plana çıkan şeffaflık ilkesi, ders izlenceleri ve öğretim izlencelerinin ‘olduğu gibi görünmesi’ açısından belirleyici rol oynaması çerçevesinde ele alınmıştır. İnternet üzerinden erişime açık bu bilgiler, bir anlamda eğitim veren kurumların taahhüdü olduğundan, eğitim-öğretim sürecindeki değişikliklerin bu belgelere yansıtılmasının önemi ve amaç ve içerik cümlelerinin dersin arka planını yansıtmadaki rolü bir kez daha görünür hale gelmiştir.

Bu tez çalışmasının **İnceleme: Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitimi Programlarında Çeviri Değerlendirmesinin Yeri** adlı uygulama bölümünde önce Türkiye’de çeviri eğitimi veren dört yıllık programların değerlendirme derslerinin amaç ve içerik cümlelerinden oluşturulan bütüncü tanıtılmıştır. Ardından, farklı metin türleri ve alan yaklaşımlarını içeren bütünsel bir değerlendirme dersinin izini sürmek için çeviri eleştirisi ve alternatif değerlendirme dersleri çalışmanın bütününde öne çıkan çeşitlilik, belirlilik-belirsizlik, benzeşen, ayrışan yönler incelenmiş, tablolar sunulmuştur. Bu inceleme sonucunda tezin bulguları olarak aşağıdaki noktalar ortaya çıkmıştır;

Birinci bölümdeki tartışmadan yola çıkarak çeviri değerlendirmeye dönük adlandırmalarda ve içeriklerde değerlendirmenin yapıldığı ortam, dönem ve kavramın anlam alanlarının belirleyici olduğu görülmüştür. Bu durum doğası gereği çeşitliliği ve bazın belirlilik ve yerleşikliği, bazen de belirlenmemişliği beraberinde getirmektedir. Örneğin çeviri eğitiminde öğrencinin kendi metinlerini değerlendirmesi ya da eğitimcinin öğrenciyi değerlendirmesi ‘ölçme-değerlendirme’ olarak adlandırılmaktadır. Bu alanda çalışmalar ve terminoloji oluşumunun daha belirgin bir çerçevede aktarılabildiği söylenebilir. Öte yandan, çeviri sektöründe çok fazla işin konusu olan teknik metinlerin eleştirisinin kalite değerlendirme, kalite kontrol gibi kavramlarla ifade edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, değerlendirme yapılan ortamın etkisiyle süreç vurgusu ön plana çıkmıştır. Ancak genel olarak değerlendirme ediminin konu alanının genişliği, bu edim üzerine üst-söylem üretmeyi de zorlaştırmaktadır. Çeviri eleştirisi ifadesinin ise, çeviribilimdeki yerleşik konumu, kavramın yazın alanındaki geleneği ve günün gereklilikleriyle oldukça çeşitli içeriklerle yorumlanabildiği görülmüştür.

Bir başka değerlendirme sözcüğü olan ‘inceleme’ ise daha çok genel bir eylem olarak görülebilir ve alanda kavram olarak yerleşiklik olmadığı söylenebilir. Bu durum bir çeşitlilik göstergesi olarak düşünülse de sınırları çizmeyi zorlaştırmaktadır. Tıpkı akademik çalışmalardan verilen örneklerde olduğu gibi kavramın genişliği nedeniyle içerik çok farklı doldurulabilmektedir.

Değerlendirmeye dönük kavramların çeşitliliği ve belirsizliğinin bazı durumlarda derslere de yansması önemli bir noktadır. Bazı derslerin amacı yaygın çeviribilim kuramsal diliyle ifade edilirken, bazılarının amaç cümlelerinin daha genel ifadelerle belirtildiği dikkat çekmiştir. Bu ifadelerin genel oluşu, kimi zaman kuramsal arkaplanın belirgin şekilde görülmesinin önüne geçmiştir. Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde, derslerin hazırlanmasında alana bakış açısını yansıtan kavramların kullanılmasının hem alan dilinin yerleşmesi hem de belirlilik ve şeffaflık çerçevesinde önemli olduğu görülmüştür.

Bu tez çalışmasının ana konusu olan çeviri eleştirisi derslerinde, çoğunlukla çeviri eleştirisinin artık sadece dil verisi üzerine bir inceleme olmadığı, kuramsal yaklaşımlarla ya da modellerle birlikte düşünülen bir alan olduğu vurgusu fazladır. Ancak bu bilincin ağırlıklı olarak yazınsal metinler üzerinden kazandırıldığı söylenebilir. Kuramsal yaklaşım ve modellerin halen yazınsal geleneğe dayalı alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumda, teknik metinlerin değerlendirilmesi veya her iki alanda genel bir değerlendirme bakışının sunulması ‘dersin amaç ve içerik cümleleri üzerinden bakıldığında’ azınlıkta kalmıştır.

Değerlendirmenin yapıldığı ortam ve yapıma amacı kavramın adlandırılması ve tanımlanmasıyla yakından bağlantılıdır. Eğitime yansması da bunun somut bir göstergesi olmuştur. Çeviri eleştirisi derslerinde alandaki yerleşik kuramsal algının da etkisiyle bilinç kazandırma amacı vurgulanmaktadır ve bir üst bakış dersi olma yönü daha baskın yansıtılmıştır. Öte yandan, alternatif değerlendirme dersleri sektör vurgusu ile yine bilinç kazandırma amacı gütse de öncelikli kazanım olarak vurgulanmadığı görülmüştür. Bu durum, ‘ağırlıklı olarak gerçek süreci deneyimlemek, uygulama yapmak, kuram-uygulama bağlantısı kurmak ve eğitimdeki bilgilerini uygulamaya aktarmak’ ifadeleriyle somutlaşmıştır.

Eleştiri dersleri genelde alana ilişkin bir üst bakış sunma amacının altını çizirken, alternatif değerlendirme dersleri bulgularından da görüleceği gibi daha çok uygulamanın kalitesini artırmak için değerlendirmeyi öğretme amacı belirginleşmektedir. Bu durum, eğitim ve sektörün kendi ortam gerekliliklerin derslere yansması olarak da dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle, işi öğretme, gerçek bir çeviri sürecini deneyimleme amacı üzerinden bilinç kazandırmak hedeflenmektedir. Bu durum, birinci bölümde tartışılan ayrışma ve benzeşmeleri desteklemektedir.

Çeviri eleştirisi derslerinde çeviri sürecine odaklı bir vurgulamanın ağırlıklı olarak yapılmadığı dikkat çekmiştir. Nihai ürün üzerinden yapılan değerlendirmeler eleştirinin özünü oluşturmakla birlikte, bu ürünü son haline getiren dinamikler sürecin de göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. Bu vurguyu özellikle kalite değerlendirmeye dönük standartlarda ve kuramsal çerçevede işlevsel yaklaşımlarda gördüğümüzü düşünürsek, bu durumun yazın metinleri ve diğer metinlerin birbirinden farklı algılanmasına zemin hazırladığı düşünülmüştür. Benzer şekilde, ‘öznellik-nesnellik’ kavramlarının özellikle çeviri eleştirisini konu edinen çalışmalar ve derslerde vurgulandığının görülmesi, yine çeviri eleştirisinin yazınsal çağrışımı ile paralelliğini güçlendirmektedir.

Çeviri eğitiminin en önemli amaçlarından olan alana dönük bilinç ve üst bakış kazandırma, aslında meslek boyutunda da bir ihtiyaçtır. Eleştirel bilince sahip öğrenciler, sadece çevirmen kimlikleriyle değil, çeviri sürecindeki farklı aktör kimliklerinde de değerlendiren olarak yer alabilir. Bu bağlamda, çevirmen de dahil olmak üzere aktörlerin farklı durumlara göre değerlendirme anlayışı oluşabilmesi için bir öz değerlendirme bakışı gerekir. Bu bakış, tüm alanı kapsamaktadır.

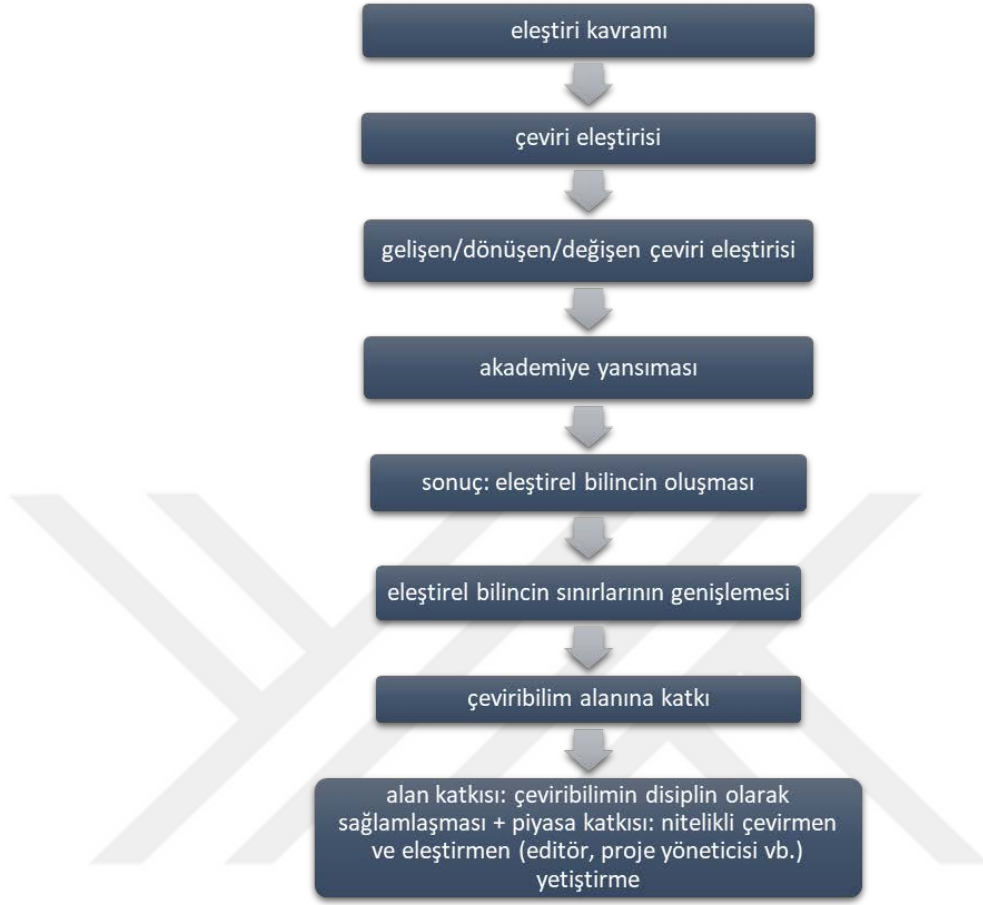
Çeviri eleştirisinde de tıpkı çeviriye bakışta olduğu gibi metin çeşitliliğine farklı açılardan yaklaşıldığı görülmüştür. Bunlardan bazıları yazın çevirisini de tıpkı teknik, hukuk, ekonomi, ticaret, tıp alanları gibi bir uzmanlık alanı olarak görmek, bazıları ise yazın çevirisinin içerdiği estetik öğeler nedeniyle ‘daha farklı yetenekler’ gerektirdiği, bu nedenle ayrı bir yerde durması gerektiği ekseninde şekillenmektedir. Bu görüşler doğrudan veya dolaylı ifadelerle var olmaya devam edecektir. Öte yandan, çeviribilim alanına ve çeviri eylemine bakışta bir çeşitlilik ve bütünlük olması önemlidir.

Çeviri eleştirisi derslerinin bazı programlarda belirgin bir adla, bazı programlarda ise alternatif değerlendirme derslerine dağılmış şekilde verildiği dikkat çekmektedir. Genel olarak bakıldığında çeşitlilik vurgusunun öğretim izlencelerinde tek bir ders altında verildiği gibi, farklı derslerde sunulduğu da görülebilir. Bu durum bütünsellik için bir alt yapı oluşturmaktadır. Sadece çeviri projesi, düzenleme ve son okuma gibi sektöre dönük uygulamaları kapsayan alternatif değerlendirme derslerinin programlardaki yoğunluğu bile eğitim ve sektör bağlantısı yönünde atılan adımlar olarak yorumlanabilir. Bu, aynı zamanda eğitimin günün gerekliliklerinden kopuk olmadığının bir göstergesidir. Kavramın zaman içinde anlam içeriklerinin değiştiği gibi ders adları, içerikleri veya kapsamı da değişim geçirebilmektedir.

Öte yandan, çeşitlilik olarak adlandırılan durumların çoğunun amaç ve içeriklerinde yazın ve teknik metinlerin bir arada yansıtılmadığını ifade etmek gerekir. Birçok derste, kavramların genişliği nedeniyle amaç ve içerik cümlelerinde belirlenmemiş ifadeler olduğu da görülmüştür. Bu çeşitlilik daha çok farklı tür metinler odağında dikkat çekmiştir. Bu sayede, çeviri eleştirisinin hukuk, tıp, ekonomi konu alanlarından metinler çerçevesindeki görünürlüğünün somutlaşması olumlu bir adımdır.

Bu tez için bütünsel bir değerlendirme dersi, aynı ders altında farklı metinler ve yaklaşımlara örnekler sunmak olarak tanımlanmıştır. Genel olarak, birçok programda farklı adlar ve dersler altında yazınsal ve yazın dışı özel alanlarda (teknik metinleri de içeren) değerlendirme dersleri olduğu görülmüştür. Bu derslere bütünsel bakılıp bakılmadığı ayrı bir sonuçtur ancak bu farklı derslerin aynı eğitim programında yer alması da bütünsel bir bakış için önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Tezin bütününde, çeviri eleştirisi ve alternatif değerlendirme dersleriyle ilgili bulguların değerlendirme kavramlarındaki çeşitlilik ve zaman zaman belirsizliğiyle örtüştüğü söylenebilir. Öte yandan, bu çeşitliliğe alana katkı çerçevesinden de bakılmalıdır. Çeviri eğitimi ve sektöründe eleştiri kavramının bu tez ve bulgular odağındaki bağlantısı ve önemi aşağıdaki şekilde somutlaşabilir;

Şekil 1: Çeviri eleştirisi ve eğitim-sektör bağlantısı

Sonuç olarak, bu bütünlüğün çeviri edinçleriyle bağlantısı vurgulanmalıdır. Doğası gereği çeşitlilik içeren çeviri eyleminin eğitiminde de bu çeşitliliğin altının çizilmesi önemlidir. Özellikle yazılı çeviride yazın ve yazın dışında farklı uzmanlık alanlarının çevirisini yapabilmek ve alan bilincini kazanabilmek alana bir bütün olarak bakmakla mümkündür. Bu bakış, bir üst bilinç olarak görülebilir ve çeviri edinciyle doğal bir bağ içindedir. Çeviri edinci kazandırmada eleştirel bilincin katkısının göz önünde tutulduğu bir akademik çeviri eğitimi, kendi içinde benzeşen ve ayrışan yanlarıyla yeni kapılar açmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ayşe Nihal: “Çeviride eleştirinin yeri: araştırmak, anlamak, duygudaşlık kurmak ve değerlendirmek”, **Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi**, 7.40, 2011, s. 60-62.
- Akbulut, Ayşe Nihal: “Çeviriyi Değerlendirmek”, **Çeviribilim**, No: 3, 2011, s. 6.
- Akbulut, Ayşe Nihal: “Çeviribilimde bir Araştırma Gereci/Aracı Olarak Özbetimleme”, **İ. Ü. Çeviribilim Dergisi**, 2010, s. 1-20.
- Akbulut, Ayşe Nihal: “Eğitimde Çeviri Eleştirisi”, **Çeviri: Araştırma, İnceleme, Eleştiri**, Dü. Gülperi Sert. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, 2009, s. 23-50.
- Akbulut, Ayşe Nihal: “Çeviri Eleştirisi: Tanımı, Eğitimde İşlevi ve Uygulamalarındaki Kısıtlamalar”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi** 8, 1998, s. 185-196.
- Akbulut, Ayşe Nihal: “Çeviri Eğitiminin Özgül Yapısına Uygunluk Açısından Ders Ölçme-Değerlendirme: Çeviri Sınavlarına Yönelik Bir Araştırma”, **Forum: Türkiye’de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye?**, düz. A. Turgay Kurultay ve İlknur Birkandan, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1997, s. 88-100.
- Akdağ, Ayşe Işık: **Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Aksoy, N. Berrin: “Çeviride ve Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 18.2, 2001, s. 1-16. (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/597306> 12 Mart 2018.
- Aksoy, N. Berrin: **Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi**, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.

- Angelelli, Claudia V. ve Holly E. Jacobson
Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies. Cilt XIV, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2009
- Baer, Brian James:
“Teaching Translation through Text Types”, **Teaching Translation: Programs, Courses, Pedagogies.** Dü. Lawrence Venuti, Routledge, 2017, s. 63-71.
- Baker, Mona ve Gabriela Saldanha Ed.:
Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2. bsm. Taylor& Francis, 2009.
- Bartrina, Francesca:
“Theory and translator training”, **Training for the New Millennium: Pedagogies for Translation and Interpreting**, Dü. Martha Tennent. Cilt 60. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing, 2005, s. 177-191.
- Bengi-Öner, Işın:
Çeviri bir Süreçtir ya Çeviribilim? İstanbul, Sel Yayıncılık, 1999.
- Bengi-Öner, Işın:
Çeviri Kuramlarını Düşünürken, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2001.
- Bengi-Öner, Işın:
“İyi Çeviri” Nasıl Elde Edilir?”, **Çeviribilim**, 2011, s. 4.
- Benjamin, Walter:
“The Task of the Translator”, **Theories of Translation- An Anthology of Essays from Dryden to Derrida**, 1992, s. 71-83.
- Bernardini, Silvia.
“The theory behind the practice: Translator training or translator education?”, **Translation in Undergraduate Degree Programmes.** Dü. Kirsten Malmkjær. Amsterdam and Philadelphia, Benjamins, 2004, s. 17-29.
- Birkan Baydan, Esra:
Edebiyat Çevirisinde Sahneler ve Aktörler, İstanbul, Diye Yayınları, 2016.
- Birkan Baydan, Esra:
“Translating Terms and Concepts in the Texts of Translation Studies”, **International Journal of Comparative Literature & Translation Studies**, Vol4/2, 2016, s.18-23. (çevrimiçi)

<http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijclts.v.4n.2p.18>, 1 Şubat 2018.

Birkan Baydan, Esra:

Yapısalcılık-Sonrası Kuramsal Görüşler Doğrultusunda Çeviri Eğitime Giriş: Toplumsal Oluşumcu Yaklaşım Işığında Uygulama Örnekleri, Doktora Tezi İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Bulut, Alev:

Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji: İdeolojik Çeviri, İstanbul, Siyasal Yayınevi, 2018.

Bulut, Alev:

Tercüme Hatası, İstanbul, Çeviribilim, 2015.

Bulut, Alev:

“Güz Çorbası, Kış Çorbası: Kültürel Kimlikler ve Çeviri”, **Çeviribilim**, 2009. (çevrimiçi) <http://ceviribilim.com/?p=2019>, 4 Mayıs 2018.

Bulut, Alev:

“Davos ve Çeviri: Hep Aynı Hikaye”, **Çeviribilim**, 2009. (çevrimiçi) <http://ceviribilim.com/?p=1477>, 12 Temmuz 2018

Bulut, Alev:

“Çeviri Metnin Değerlen(dir)mesi-Metinsel (Eş) Değer(lik) Anahtarları”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, sayı 10, 2000, s. 73-89. (çevrimiçi) <http://fs.hacettepe.edu.tr/ceviribilim/dosyalar/sayilar/2000.pdf>, 9 Şubat 2018.

Castilho, Sheila, vd.

“Approaches to human and Machine Translation Quality Assessment”, **Translation Quality Assessment: From Principles to Practices**, Dü. Joss Moorkens, vd.. Cilt 1. Springer, 2018, s. 9-39.

Colina, Sonia:

“Evaluation/Assessment”, **Handbook of Translation Studies**, Volume 2. Dü. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer, 2011, s. 43-48

Cuellar, Sergio Bolaños:

Towards an Integrated Translation Approach. Proposal of a Dynamic Translation Model (DTM), Hamburg, Hamburg University, 2008. (çevrimiçi) <https://ediss.sub.uni->

- hamburg.de/volltexte/2008/3726/pdf/DissertationSBolanos2008.pdf, 31 Mayıs 2018.
- DePalma, Don: “Post-editing in practice”, 2013. (çevrimiçi) <http://www.tcworld.info/e-magazine/translation-and-localization/article/post-editing-in-practice/> 4 Mayıs 2018.
- Dizdar, Dilek: “Metis Çeviride Çeviri Eleştirisi”, **Metis Çeviri Dergisi**, 1992, s. 124-134. (çevrimiçi) <http://www.metiskitap.com/catalog/periodicalissue/5241>, 16 Haziran 2018.
- Doorslaer, Luc van: “Risking conceptual maps: Mapping as a Keywords-Related Tool Underlying the Online Translation Studies Bibliography”, **The Metalanguage of Translation**, Vol 20, Ed. Yves Gambier and Luc van Doorslaer, John Benjamins Publishing Company, 2009: 27-45.
- Durukan, Emra: “Çeviri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirmenin Temeli Olarak Hedef Davranış Belirleme”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2017, s. 234-248. (çevrimiçi) <http://www.sobider.com/DergiTamDetay.aspx?ID=3555&Detay=Ozet> 28 Haziran 2018.
- Ece, Ayşe F.: “Çeviri Eleştirisinde Yaklaşımlar”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, 2. Bsm., Haz. Mehmet Rifat, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2008, s. 137-147.
- Ersoy, Hüseyin: “Çevirinin Üst Alan (Çeviribilim) ve Alt Alan (Yazılı Çeviri, Sözlü Çeviri) Adlarının Terminoloji Kuralları Açısından İncelenmesi”, **Dil Dergisi**, Ocak-Şubat-Mart 2011, s. 36-52. (çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1678/17888.pdf>, 6 Mart 2018.
- Ertan, Elif: **Uzmanlık Alanları Çevirilerinin Tarihsel Süreci, Eğitimi, Önemi ve Çeviri Uygulamalarındaki Konumu**, İstanbul, Efe Akademi Yayınları, 2013.
- Eruz, F. Sâkine: “Çeviri Derneği ve Türkiye’de Çevirmenlik Mesleğinin Statüye Kavuş(a)ma(ma)sı Üzerine On Üç Yıllık Gel Gitli Bir Öykü”,

- AB Bakanlığı Çeviri Platformu Bildirileri.**
Dü. Avrupa Birliği Bakanlığı. Ankara, 2012,
s. 17-23. (çevrimiçi)
https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Çeviri_Platformu_Resimleri/platform_bildirileri.pdf 7
Mart 2018.
- Eruz, F. Sâkine: **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, İstanbul, Multilingual Yayınevi, 2008.
- Eruz, F. Sâkine: **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayınları, 2000.
- Eser, Oktay: **Çeviri Eğitiminde Edinç Kavramının Değerlendirilmesi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2015.
- Fillmore, Charles: “Scenes and Frames Semantics”, **Fundamental Studies in Computer Science: Linguistic Structures Processing**, Vol. 5, ed. Antonio Zampolli, 1977, s. 55-81.
- Gouadec, Daniel: **Translation as a Profession**, Cilt Vol. 73. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2007.
- Göktürk, Akşit: **Çeviri: Dillerin Dili**, 7. bsm. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Gülden Akyol: **Türkiye’de 1980-2000 Yılları Arasında Çeviri Dergileri Üzerinden Çeviri Eleştirisine Bakış**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Gündoğdu, Mehmet: “Çeviribilimde Yöntem Sorunu”, **Uluslararası Çeviri Sempozyumu - Günümüzde Çeviri ve Çevirmen Sorunları**, 11-12, 2004, s. 204-212.
- Gürçağlar, Şehnaz Tahir: “Reviewing and Criticism”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, 2. bsm. Ed. Baker, Mona ve Gabriela Saldanha, Taylor& Francis, 2009, s.236-241.
- Hatim, Basil: “Translation Quality Assessment”, **The Translator**, 1998, s. 91-100. (çevrimiçi)

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13556509.1998.10799008>, 11 Mayıs 2018.

- Holmes, James: “The Name and Nature of Translation Studies”, **The Translation Studies Reader**, Dü. Lawrence Venuti. New York, Routledge, 2004, s. 172-185.
- Holmes, James: “Çeviribilimin Adı ve Doğası”, Çev. Ayşenaz Koş, **Çeviri Seçkisi II-Çeviri(bilim) Nedir?**, 2. Bsm. Haz. Mehmet Rifat, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2012, s. 107-119.
- Holz-Mänttari, Justa: **Translatorisches Handeln: Theorie und Methode**, Helsinki, Annales Academiae Scientiarum Fennicae, 1984.
- House, Juliane: Translation: **The Basics**, Routledge, London and New York, 2018.
- House, Juliane: **Translation Quality Assessment: Past and Present**, London & New York, Routledge, 2015. (çevrimiçi)
<http://www.translationindustry.ir/Uploads/Pdf/Translation%20Quality%20Assessment.pdf>, 13 Mart 2018.
- House, Juliane: “Quality”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, 2. bsm. Ed. Baker, Mona ve Gabriela Saldanha, Taylor & Francis, 2009, s.222-225.
- House, Juliane: “Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation”, **Meta: Translators' Journal**, Vol 46/2, 2001, s. 243-257. (çevrimiçi)
<https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/003141ar>, 4 Ocak 2018.
- İnce, Ülker: “Kuram ve Uygulama Bilgisiyle Çeviri Eleştirisi”, **Hommage a Hasan Ali Yücel**, Dü. Hasan Anamur. İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1997, s. 253-259.
- İnce, Ülker: “Çeviriyi Eleştirmeden Önce”, **Dilbilim Araştırmaları**, 1993, s.5-11. (çevrimiçi)
<http://dad.boun.edu.tr/issue/4537/289842>, 29 Haziran 2018.

- İnce, Ülker ve Dilek Dizdar: **Çeviri Atölyesi: Çeviride Tuzaklar**, Can Yayınları, 2017.
- Karadağ, Ayşe Banu: “Eleştirel Bir Bakışla Kuram-Eleştiri İlişkisinin İrdelenmesi”, **La Traduction: Carrefour des Cultures et des Temps (Ekinler ve Zamanlar Kavşağı)**, Dü. Hasan Anamur, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1997, s. 279-289.
- Karantay, Suat: “Çeviri Eleştirisi: Sorunlar, İlkeler, Uygulamalar”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriye Düşünenler**, 2. Bsm. Haz. Mehmet Rifat, 2008, s. 130-136.
- Karantay, Suat: “Çeviri Eleştirisinin Bilimsel Konumu Üzerine Eleştirel Görüşler ve bir Model Önerisi” **Dilbilim Araştırmaları Dergisi**, 1993, s.19-24. (çevrimiçi) <http://dad.boun.edu.tr/issue/4537/289844>, 15 Mayıs 2018.
- Korkmaz, İnönü: **Teknik Metinlerde İşlevsellik: Kullanma Kılavuzlarının Çevirileri**, Ankara, Gece Kitaplığı, 2017.
- Köktürk, Şaban, Cem Odacıoğlu ve Nazan Müge Uysal: “Türkçe Literatürde Çeviribilim Alanını Belirten Terim(ler) ve bu Terim(ler)in Kapsamları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and history of Turkish or Turkic**, 2014, s. 753-7609. (çevrimiçi) <https://www.scribd.com/document/326130635/TURKCE-L%C4%B0TERATURDE-CEV%C4%B0R%C4%B0B%C4%B0L%C4%B0M-ALANINI-BEL%C4%B0RTEN-pdf>, 10 Mart 2018.
- Kuçuradi, İoanna: **İnsan ve Değerleri**, 6. bsm. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu, 2016.
- Kurultay, A. Turgay: “Çokdilli Kaynaklarda Uluslararası Standartlaşma Çalışmaları- Uygulamalı Çeviribilimin Gerekliği Üzerine”, **Çeviribilim Okumaları**, 2014, s.71-82
- Kurultay, A. Turgay: “Davos'ta Çevirinin Serencamı” **Çevirmenin Notu 9**, 2009, s.124-132.

- Kurultay, A. Turgay: “Türkiye’de ve İstanbul Üniversitesi’nde Çeviri Eğitiminin Gelişimi ve Güncel Hedefler” içinde: Nilüfer Kuruyazıcı (Yay. Haz.) **Gençliğin İzdüşümü: Nilüfer Tapan Armağan Kitabı**. Multilingual Yayınevi, 2008, s.355-380.
- Kurultay, A. Turgay: “Çeviriye Bilimsel Bakış ve Türkiye’deki Gelişmeler”, **Çeviribilim**, 2006 (çevrimiçi) <http://ceviribilim.com/?p=246>, 10 Şubat 2018.
- Kurultay, A. Turgay: “Neler Olmazsa Çeviri Eğitimi Olmaz? Çeviri Eğitiminde Temel İlkeler Belirlemeye Yönelik Bir Deneme”, **Forum: Türkiye’de çeviri eğitimi nereden nereye?** Dü. A. Turgay Kurultay ve İlknur Birkandan. İstanbul, Sel Yayıncılık, 1997, s. 23-31.
- Kussmaul, Paul: “Components of Translator Competence”, **Çeviribilimden Kesitler: Turgay Kurultay’a bir Armağan**, yay. Haz. Sakine Eruz, Filiz Şan, 2011, s. 245-259.
- Lambert, José ve Hendrik van Gorp: “On Describing Translations”, **The Manipulation of Literature: Studies in Literature Translation**, Dü. Theo Hermans, New York, Routledge, 2014, s. 42-54
- Lauscher, Susanne: “Translation Quality Assessment-Where Can Theory and Practice Meet?”, **The Translator**, Vol 6/2, 2014, s. 149-168. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13556509.2000.10799063>, 10 Şubat 2018.
- Lefevere, Andre: **Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame**, London, Routledge, 1992.
- Malena, Anna ve Lynn Penrod: “Translation Theory in a Translator Training Program”, **Teaching Translation: Programs, Courses, Pedagogies**, Dü. Lawrence Venuti, Routledge, 2017, s. 127-134.

- Marco, Josep: “The Terminology of Translation: Epistemological, conceptual and intercultural problems and their social consequences”, **The Metalanguage of Translation**, Vol 20, Ed. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer, John Benjamins Publishing Company, 2009. 65-79.
- Martínez, Mateo vd.: “The Modular Assessment Pack: a new approach to translation quality assessment at the Directorate General for Translation”, **Perspectives**, 2017, s. 18-48. (çevrimiçi) <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0907676X.2016.1167923?needAccess=true>, 12 Nisan 2018.
- Melis, Nicole Martínez ve Amparo Hurtado Albir: “Assessment in Translation Studies: Research Needs”, **Meta**, 2001, s.272-287. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/003624ar.pdf>, 12 Haziran 2018.
- Mossop, Brian: **Revising and Editing for Translators**, London & New York, Routledge, 2014.
- Munday, Jeremy: **Introducing to Translation Studies: Theories and Applications**, 4. bsm., Routledge, New York, 2016.
- Munday, Jeremy: **Evaluation in Translation: Critical points of translator decision-making**, Routledge, 2012.
- Neydim, Necdet: “Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı bir İnceleme”, **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 2012, s.99-110. (çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/iuaded/issue/1049/11867>, 4 Mart 2018.
- Nord, Christiane: **Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation Oriented Text Analysis**, Trans. Christiane Nord and Penelope Sparrow, 2. bs. Amsterdam, Rodopi, 2005.

- Okyayuz, A. Şirin ve Mümtaz Kaya: **Görsel-İşitsel Çeviri Eğitimi**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2017.
- Orlando, Marc: **Training 21st Century Translators and Interpreters: At The Crossroads of Practice, Research And Pedagogy**, Berlin, Frank&Timme, 2016.
- Özcan Dost, Betül ve Mine Yazıcı: “Çeviribilim Açısından Reklam Çevirileri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**, sayı VIII, 2014, s. 65-95
- Özdilek, Hilmiye: **Tercüme Dergisi ve Türkiye’deki Çeviri Eleştirisi Serüvenine Katkıları**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- PACTE: “Acquiring translation Competence: Hypotheses and Methodological Problems of a Research Project”, **Investigating Translation**, Dü. Allison Beeby, Doris Ensinger ve Marisa Presas, Amsterdam, John Benjamins, 2000, s. 99-106.
- Paker, Saliha: “Çeviride ‘Yanlış-Doğru’ Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi”, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, 2. Bsm., Haz. Mehmet Rifat, 2008, s. 121-129.
- Paloposki, Outi: “Translation Criticism”, *Handbook of Translation Studies*, Volume 3, 2012, s.184-190. (çevrimiçi)
<https://benjamins.com/online/hts/articles/tra13>, 29 Mayıs 2018.
- Palumbo, Giuseppe: **Key Terms in Translation Studies**, New York, Continuum International Publishing Group, 2009.
- Parlak, Betül, Alev Bulut: “The Symbolic Power of Academic Translator Training Institutions: The Case of The Translation Studies Department At Istanbul University”, *Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione*, No:14, 2012. 13-22. (çevrimiçi)
<https://www.openstarts.units.it/handle/10077/9774> 4 Kasım 2018.

- Reiss, Katharina: “Type Kind and Individuality of Text: Decision making in translation”, Çev. Susan Kitron, **The Translation Studies Reader**, Dü. Lawrence Venuti, Taylor&Francis, 2004, s. 160-171.
- Reiss, Katharina: **Translation Criticism-The Potentials & Limitations: categories and Criteria for Translation Quality Assessment**, Çev. Erroll F. Rhodes. St. Jerome Publishing, 2000
- Selcen, Aslı: **İşlev Odaklı Yaklaşımlar Çerçevesinde Avrupa Birliği Mevzuatı Çeviri Projesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Seymen, G. Duygu: **Üniversitelerde 3. Kuşak Anlayışı ve Akademik Çeviri Eğitimi**, Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Seymen, G. Duygu: “Çeviri Metni Eleştir(eme)mek: Çeviribilim Penceresinden Türkiye 2012 İlerleme Raporu Çevirisinin Değerlendirilmesi”, **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, 21, 2015, s.121-134.
- Snell-Hornby, Mary: **The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?** Cilt Vol.66, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2006.
- Snell-Hornby, Mary: **Translation Studies: An Integrated Approach (Revised Edition)**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1988/1995.
- Tezcan, Tuncay: **Applicability of Translation Criticism Approaches to Different Text Types**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.
- Tok, Ziya: “Kullanma Kılavuzlarının Teknik Çeviri Açısından İncelenmesi”, **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi**, 2017, s. 931-944. (çevrimiçi)
<http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1494005065.pdf>, 3 Mayıs 2018.

- Tomáš Svoboda, Łucja Biel & Krzysztof Łoboda, (ed.) **Quality Aspects in Institutional Translation.** Berlin, Translation and Multilingual Natural Language Processing 8, Language Science Press, 2017.
- Tosun, Muharrem: **Çeviri Eleştirisi Kuramı,** İstanbul, Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.
- Toury, Gideon: **Descriptive Translation Studies and Beyond,** Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1995.
- Van den Broeck, Raymond: “Second Thoughts on Translation Criticism: A Model of its Analytic Function”, **The Manipulation of Literature: Studies in Literature Translation,** Dü. Theo Hermans, New York, Routledge, 2014, s.54-62.
- Vermeer, Hans J.: “Skopos and Commission in Translational Action”, Çev. Andrew Chesterman, **The Translation Studies Reader,** Dü. Lawrence Venuti, Taylor&Francis, 2004, s. 221-233.
- Vermeer, Hans J.: **A Skopos Theory of Translation: Some arguments for and against,** Heidelberg, Text context, 1996.
- Williams, Jenny ve Andrew Chesterman: **The Map- A Beginners Guide to Doing Research in Translation Studies,** Manchester, St. Jeromes Publishing, 2002.
- Williams, Malcolm: “Translation Quality Assessment”, **Mutatis Mutandis,** 2.1, 2009, s.3- 23. (çevrimiçi) <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5012668.pdf>, 2 Haziran 2019.
- Williams, Malcolm: “The Application of Argumentation Theory to Translation Quality Assessment”, **Meta,** 46/2, 2001, s. 326-344. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/004605ar.pdf>, 10 Eylül 2019.
- Williams, Malcolm: “The Assessment of Professional Translation Quality: Creating Credibility out of Chaos”, **TTR** 1989, s. 13-33. (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/ttr/1989-v2-n2-ttr1471/037044ar.pdf>, 10 Eylül 2019.
- Yazıcı, Mine: “Barriers vs Creativity in Translator Training”, *Journal of Education and Practice,*

Vol: 7, No:27 2016, s. 62-68. (çevrimiçi)
<https://iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/33207/34105>, 20 Kasım 2018.

Yazıcı, Mine:

“Çeviri Eğitiminde Profesyonel Amaçlara Yönelik Araştırma”, **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**, No:7, 2013, s. 15-39. (çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157318>, 8 Temmuz 2019

Yazıcı, Mine:

Çeviribilimde Araştırma: Disiplinlerarasılıktan Disiplinlerötesiliğe. İstanbul, Multilingual Yayınevi, 2011.

Yücel, Faruk:

“Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2007, s. 39-58. (çevrimiçi)
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214584>, 29 Haziran 2018.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- AB Mevzuatı Çeviri Rehberi (çevrimiçi) <https://www.ab.gov.tr/44498.html> erişim: 4 Mart 2019
- AB Terimleri Sözlüğü (çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/ab-terimleri-sozlugu_50205.html erişim: 4 Mart 2019
- Çevirmenlik Meslek Standardı (6. Seviye) (çevrimiçi) https://www.myk.gov.tr/gunce/lleme/?file=Medya%2C+%DDleti%FEi+m+ve+Yay%FDnc%FDI%FDk%5CUMS%5Ccevirmen_seviye_6.pdf erişim: 16 Eylül 2018
- ECTS User's Guide (2015) (çevrimiçi) https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/ects-users-guide_en.pdf erişim: 3 Eylül 2019
- EN 15038 Standardı (çevrimiçi) http://www.password-europe.com/images/PWE/PDF/DIN_EN15038.pdf erişim: 10 Ekim 2018.
- European Commission Directorate-General for Translation DGT Translation Quality Guidelines (2015) (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/translation/maltese/guidelines/documents/dgt_translation_quality_guidelines_en.pdf erişim: 17 Ekim 2018.
- European Commission/EACEA/Eurydice, **The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report.** Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/eurydice>, erişim: 5 Eylül 2019.
- Meta. Cilt Vol 46/2 (2001) (çevrimiçi) <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2001-v46-n2-meta159/> erişim: 12 Haziran 2018.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) (çevrimiçi) <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILAVUZ6082018.pdf> erişim: 29 Temmuz 2019.
- Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu (2018)
- Özel Alan Çevirmeni (6. Seviye) (çevrimiçi) <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri--ozel-alan-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf> erişim: 1 Şubat 2019

- Traduction, terminologie, rédaction. Cilt Vol 2 (2). (1989) (çevrimiçi)<https://www.erudit.org/en/journals/ttr/#back-issues> erişim: 12 Haziran 2018.
- Translation Studies Bibliography (çevrimiçi)<https://benjamins.com/online/tsb/> 3 Eylül 2019
- Türk Dil Kurumu'nda 'kavram': (çevrimiçi)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5acf4b76905668.92109129 erişim: 12 Nisan 2018
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük- 'eleştiri': (çevrimiçi)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad45b404c2833.73571281 erişim: 10 Nisan 2018
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük- 'değerlendirme': (çevrimiçi)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad46abb1316e7.14243619 erişim: 10 Nisan 2018
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük- 'inceleme': (çevrimiçi)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad47a353c6270.14869575 erişim: 10 Nisan 2018
- The Translator.** Cilt Vol 6 (2). (2000) (çevrimiçi)<https://www.tandfonline.com/oc/rtrn20/6/2?nav=tocList> erişim: 12 Haziran 2018.
- Translation Services-Requirements for translation services (çevrimiçi)<https://infostore.saiglobal.com/preview/is/en/2015/i.s.eniso17100-2015%2Ba1-2017.pdf?sku=1802931> erişim:10 Ekim 2018.
- Yerleştirme Çevirmeni (6. Seviye) (çevrimiçi)<http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri--yerlestirme-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf> erişim: 2 Şubat 2019
- 2018 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu (çevrimiçi)<https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILAVUZ6082018.pdf> 29 Temmuz 2019.

EKLER

EK 1: Bütüncedeki Programların Ad ve Bilgileri

Ü1	Atılım Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü2	Başkent Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü3	Beykent Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü4	Boğaziçi Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Çeviribilim (İngilizce)
Ü5	Çankaya Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü6	Dokuz Eylül Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü7	Ege Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü8	Hacettepe Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü9	Haliç Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü10	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi/İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İng-Fra-Türkçe)
Ü11	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü12	İstanbul Arel Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü13	İstanbul Okan Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü14	İstanbul Şehir Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/ Mütercim Tercümanlık (İngilizce)
Ü15	İstanbul Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü16	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü17	İzmir Ekonomi Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü18	Kafkas Üniversitesi/ Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (Türkçe/İngilizce/Fransızca)
Ü19	Kırıkkale Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü20	Kırklareli Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü21	Marmara Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü22	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi /Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce, Fransızca, Türkçe)
Ü23	Trakya Üniversitesi /Edebiyat Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü24	Yaşar Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)

Ü25	Yeditepe Üniversitesi /Fen-Edebiyat Fakültesi/Çeviribilim (İngilizce)
Ü26	Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü27	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi /Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü28	Amasya Üniversitesi /Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü29	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü30	İstanbul Aydın Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü31	KTO Karatay Üniversitesi /Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü32	Selçuk Üniversitesi /Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)
Ü33	Siirt Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)

Tablo 1: Program Bilgileri

Kaynak: 2018 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. (çevrimiçi)

<https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KONTKILAVUZ6082018.pdf>

Temmuz 2019.

29

EK 2: Programdaki derslerin çevrimiçi erişim bilgileri

Program	Ders Adı	Erişim adresi	Erişim tarihi
Ü1	Çeviri Eleştirisi	https://www.atilim.edu.tr/tr/ects/site-courses/14/732/detail	17 Nisan 2019
	Yayıncılık ve Düzelti	https://www.atilim.edu.tr/tr/ects/site-courses/14/725/detail	17 Nisan 2019
	Yerelleştirme Proje Yönetimi	https://www.atilim.edu.tr/tr/ects/site-courses/14/11395/detail	17 Nisan 2019
	Yerelleştirmede Düzelti	https://www.atilim.edu.tr/tr/ects/site-courses/133/7250/detail	18 Mayıs 2019
	Proje Yönetimi ve Yerelleştirme	https://www.atilim.edu.tr/tr/ects/site-courses/14/11406/detail	17 Nisan 2019
Ü2	Translation Criticism	t.ly/JjZym	18 Nisan 2019
	Translation Project	t.ly/1d857	18 Nisan 2019
Ü3	Çeviri Eleştirisi	http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/875/878/879/Ders-Plani-ve-Yapisi/222032000001414	18 Nisan 2019
	Çeviri Projesi	http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/875/878/879/Ders-Plani-ve-Yapisi/222000000001487	18 Nisan 2019
	Proje Yönetimi	http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/875/878/879/Ders-Plani-ve-Yapisi/345000000001418	18 Nisan 2019
	Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartları	http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/875/878/879/Ders-Plani-ve-Yapisi/345000000001390	18 Nisan 2019
	Düzeltilenlik ve Son Okuma	http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/875/878/879/Ders-Plani-ve-Yapisi/222032000001419	18 Nisan 2019
Ü4	Çeviri Eleştirisi	http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Ceviribilim_Bolumu	23 Nisan 2019
	Çeviri Projesi Tasarımı	http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Ceviribilim_Bolumu	23 Nisan 2019
	Çeviri Projesi	http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Ceviribilim_Bolumu	23 Nisan 2019
	Sözlü Çeviri Projesi Tasarımı	http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Ceviribilim_Bolumu	23 Nisan 2019
	Sözlü Çeviri Projesi	http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Ceviribilim_Bolumu	23 Nisan 2019
Ü5	Çeviri Eleştirisi	http://mtb.cankaya.edu.tr/lisans-dersleri/	24 Nisan 2019
	Yayıncılık ve Düzelti	http://mtb.cankaya.edu.tr/lisans-dersleri/	24 Nisan 2019
	Çeviri Projesi	http://mtb.cankaya.edu.tr/lisans-dersleri/	24 Nisan 2019
Ü6	Çeviri Eleştirisi	http://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2018-2019/tr/tr_9814_9814_80.html	24 Nisan 2019

	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	http://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2018-2019/tr/tr_9814_9814_58.html	24 Nisan 2019
	Çeviri Projesi	http://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2018-2019/tr/tr_9814_9814_90.html	24 Nisan 2019
Ü7	Çeviri Eleştirisi	https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=2711&did=242265&mid=681169&pmid=15846	26 Nisan 2019
	Translation Project I	https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=2711&did=242250&mid=681164&pmid=15846	26 Nisan 2019
	Translation Project II	https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=2711&did=242267&mid=681171&pmid=15846	26 Nisan 2019
	Editing and Proofreading	https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=2&mod=1&kultur=tr-TR&program=2711&did=242258&mid=651909&pmid=15846	26 Nisan 2019
Ü8	Çeviri Eleştirisi	http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_detay.php?ders_ref=410c62645dbb918f015dc171629803b9&ders_kod=%DDMT400&zs_link=2&prg_kod=511&submenuheader=2	30 Nisan 2019
	Proje Yönetimi	http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_detay.php?ders_ref=410c62643f3c4233013f42d5f09a0a60&ders_kod=MTB224&zs_link=2&prg_kod=511&submenuheader=2	30 Nisan 2019
	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_detay.php?ders_ref=410c62643f50a8b2013f510da1940144&ders_kod=%DDMT343&zs_link=2&prg_kod=511&submenuheader=2	30 Nisan 2019
Ü9	Translation Project I	https://obs.halic.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=70	30 Nisan 2019
	Translation Project II	https://obs.halic.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=70	30 Nisan 2019
Ü10	Translation Criticism of Anglo-American Literature	https://catalog.bilkent.edu.tr/course/c89332.html	30 Nisan 2019
	Criticism and French Literature	https://catalog.bilkent.edu.tr/course/c89330.html	30 Nisan 2019
	Translation Project for Official Texts and Documents	https://catalog.bilkent.edu.tr/course/c89486.html	30 Nisan 2019
Ü11	Translation Theory and Criticism	https://tre.29mayis.edu.tr/tr/ingilizce-mutercim-tercumanlik-ders-icerikleri	2 Mayıs 2019

	Introduction to Project Management	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3455	2 Mayıs 2019
	Translation Quality Standards	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3457	2 Mayıs 2019
	Translation Project Management	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3473	2 Mayıs 2019
	Editing and Proofreading	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3470	2 Mayıs 2019
	Translation and Project Management	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3078	2 Mayıs 2019
	Localization and Project Management	http://ebs.29mayis.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=1&programId=5&menuType=course&catalogId=3459	2 Mayıs 2019
Ü12	Translation Criticism	https://eobs.arel.edu.tr/program/mutercim-tercumanlik-bolumu/117/ders/5397/genel-bilgi/74153-1777-8-3-0-3-0	13 Mayıs 2019
	Proofreading and Editing	https://eobs.arel.edu.tr/program/mutercim-tercumanlik-bolumu/117/ders/4433/amac-ve-icerik/74128-1777-4-3-0-3-0	13 Mayıs 2019
	Pre-Editing and Post-Editing	https://eobs.arel.edu.tr/program/mutercim-tercumanlik-bolumu/117/ders/15611/genel-bilgi/74152-1777-7-4-0-4-6491	13 Mayıs 2019
	Translation Project Management	https://eobs.arel.edu.tr/program/mutercim-tercumanlik-bolumu/117/ders/9135/genel-bilgi/74148-1777-7-3-0-3-0	13 Mayıs 2019
	Professional Translation Standards and Practices	https://eobs.arel.edu.tr/program/mutercim-tercumanlik-bolumu/117/ders/6503/genel-bilgi/74156-1777-8-4-0-4-6492	13 Mayıs 2019
Ü13	Öğrenci Grup Projesi I	https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https://www.okan.edu.tr/uploads/pages/ders-icerik-7/ders_icerik_ing_mut_ter.doc	13 Mayıs 2019
	Öğrenci Grup Projesi II	https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https://www.okan.edu.tr/uploads/pages/ders-icerik-7/ders_icerik_ing_mut_ter.doc	13 Mayıs 2019
Ü14	Translation Criticism	https://www.sehir.edu.tr/tr/akademik/insan-ve-toplum-bilimleri-fakultesi/mutercim-tercumanlik/mutercim-tercumanlik-programi/ders-plani	13 Mayıs 2019
	Proofreading and Editing	https://www.sehir.edu.tr/tr/akademik/insan-ve-toplum-bilimleri-fakultesi/mutercim-tercumanlik/mutercim-tercumanlik-programi/ders-plani	13 Mayıs 2019

Ü15	Öğrenci Grup Projesi I	https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlence/?id=648953&bid=1132&birim=mutercim-tercumanlik_(ingilizce)__lisans_programi__(orgun_ogretim)	11 Temmuz 2019
	Proje	https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlence/?id=648980&bid=1132&birim=mutercim-tercumanlik_(ingilizce)__lisans_programi__(orgun_ogretim)	11 Temmuz 2019
	Proje (seminer)	https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlence/?id=673178&bid=1132&birim=mutercim-tercumanlik_(ingilizce)__lisans_programi__(orgun_ogretim)	11 Temmuz 2019
Ü16	Translation Criticism	https://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/IngilizceMutercimTercumanlik/Yeni%20ETI%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf	22 Temmuz 2019
	Graduation Project II	https://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/IngilizceMutercimTercumanlik/Yeni%20ETI%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf	22 Temmuz 2019
	Graduation Project in Interpretation	http://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/IngilizceMutercimTercumanlik/Yeni%20ETI%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf	22 Temmuz 2019
	Proofreading and Editing	http://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/IngilizceMutercimTercumanlik/Yeni%20ETI%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf	22 Temmuz 2019
	Project Management for Translators	http://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/IngilizceMutercimTercumanlik/Yeni%20ETI%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf	22 Temmuz 2019
Ü17	Çeviri Eleştirisi	http://dti.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/ETI+401	22 Temmuz 2019
	Metin Düzeltme ve Yayına Hazırlama	http://dti.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/ETI+436	22 Temmuz 2019
	Çeviri Projesi	http://dti.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/ETI+498	22 Temmuz 2019
Ü18	-	-	-
Ü19	Çeviri Eleştirisi	https://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=098635500344043334238920321903877633363311143552534440355803552533138376793334538896311203744132198355853891236402333331117366843892037707342443315635285362943211437385384083726632216376793550355152161355803334221383773531110355103333344483219432206366063530534300353752185374622179321523323733213217838520	23 Temmuz 2019
	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	https://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0769377003660631114389203657032194322423891234420322203334832210331383219431115377843560021633549531117355703426836666355853779837805322022161352653734333162342003734335280331143332435485366603441221613558037798351903110534440366123888836672321943772132202331832175321502185331983863234304217937497217832130	23 Temmuz 2019

	Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (ING-TR)	https://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=04713440038808333423780538760321943560534456366303333031116388403418434388333453444832240321263769338936333423213438888367023557031115333033742732104363423314738456384003421238304344323219436660366182161333483557022763773531110377143888836672376793110334404353053537532150218533198386323645632158374973754636390	23 Temmuz 2019
	Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (TR-ING)	https://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=07023110035505366843334532190365823672638912355253111033348388403523034388344603444834480331893219834468322283533531111378193891235575311013424437364373993734338456331713630034152333243877638880377213530536696377983415231105311103551036666355603767935515333033424438600375253434034264343163753233237364263646832130	23 Temmuz 2019
Ü20	Çeviri Eleştirisi	https://obs.klu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0718311003550535570344602195365823336331114366303888033348344203732235485378053778437840374413659436702333423320136666367023111431115377073742736324384003524021483317134152344323219434440388243848837812366842276322103222034408366663556037679322063660636366364503214637574343003753237455386563427621763751134264343163645633237332133215633195	30 Temmuz 2019
	Düzeltilenlik ve Son Okuma	https://obs.klu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0970388003880837798344603438033291344843445636630355503111631105383683219437805377843224038504321983670232228374693555534468366843780537707353053633635270321023633632100213831108387763222035515331833334836684362283442037770355103111137784321943882434404342443752537511321643752532152331953432836414353803536538528375533215234316342843754638520	26 Temmuz 2019
	Mezuniyet Projesi I	https://obs.klu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=037735500377073222834460365703877635605333423773537770389283442021463877632230322243112032126219936702322283746933333367023779838920344042161363363527038408363423422022763664821973888037721342443223232228372663884034440333063888831112332913882433303331833752538584386563215036456353253541035345375323536535330364743215237553332133862437455	30 Temmuz 2019
	Mezuniyet Projesi II	https://obs.klu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=069337700322023111437805343803329131121322283773533330378123773521463548538920377843448036378376933781938912353353111132234389123446031101363663739238432331563839222963415234432376793444032206353053669637798331143773534440322043111136672343883441	30 Temmuz 2019

		23220221612175342923216436450321522165386563855221763321933198343163860838632374973646836390	
Ü21	Translation Criticism I	http://llp.marmara.edu.tr/Ders/translation-criticism-i/imt4103-54357-3279	31 Temmuz 2019
	Translation Criticism II	http://llp.marmara.edu.tr/Ders/translation-criticism-ii/imt4104-54361-3279	31 Temmuz 2019
	Yayıncılık ve Editörlük	http://llp.marmara.edu.tr/Ders/yayincilik-ve-editorluk/fmt4094-40791-3279	5 Ağustos 2019
Ü22	-		
Ü23	Çeviri Eleştirisi I	http://eos.trakya.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=12&programId=7&menuType=course&catalogId=30335	5 Ağustos 2019
	Çeviri Eleştirisi II	http://eos.trakya.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=12&programId=7&menuType=course&catalogId=31844	5 Ağustos 2019
	Çeviri Projesi I	http://eos.trakya.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=12&programId=7&menuType=course&catalogId=32778	5 Ağustos 2019
	Çeviri Projesi II	http://eos.trakya.edu.tr/Pages/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2018&facultyId=12&programId=7&menuType=course&catalogId=31363	5 Ağustos 2019
Ü24	Çeviri Eleştirisi	https://obs.yasar.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0730333003550537798366902195387763224233342311053333033348377352292321943780533336367203318936594311173445632134355553335131114366903550536366352602296214838424362883733637336215321483210032114331503733638304355403767931110311033636632232333423519036630322203220436666333362197311033550535305332673319535415363903757432132343163215234316342843646833195	4 Eylül 2019
	Metin Düzenleme ve Son Okuma	https://obs.yasar.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=052736600344043891233345387603219436726322283884033303892838840373223438836690322243224035315321983335133342353353111136702389123334533033742738416229622963631822963419222963631836288321022296331473737833114388643219435550330935305322323334221383773534440388163333322243219433309333033318335445385203758132130364922166332373645634316332133862434260	4 Eylül 2019
	Çeviri Projesi	https://obs.yasar.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0989322003110135570344603438034388356053334234420311103558037735341843548538920377843560035315219935585333423640235555355853557031115322023318338416214835240331593314437336214836318214832100373993526033156227631108376793111035515331833334831114227633315377703551031111366723438834412311	4 Eylül 2019

		0138488332673319533249342603432834264321583430435395353553323436390	
Ü25	Çeviri Eleştirisi	http://fenedebiyat.yeditepe.edu.tr/tr/ceviribilim/dersler/410	5 Eylül 2019
	Çeviri Projesi	http://fenedebiyat.yeditepe.edu.tr/tr/ceviribilim/dersler/454	4 Eylül 2019
	Çeviri Editörlüğü	http://fenedebiyat.yeditepe.edu.tr/tr/ceviribilim/dersler/3408	4 Eylül 2019
Ü26	Literary Criticism	https://obs.atu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0328388003550534456333453876035485344843445635525355032232388403313836582344603778434480363783769334468344563320135555311173445638920333032161321063211235270229821542276377563658234440388242161322323111437266355253111037714322223889638776388243330337427385203746237588386803639638632343043755321713215633195	5 Eylül 2019
Ü27	Çeviri Eleştirisi I	https://www.agri.edu.tr/upload/yabancidilleryuksek okuludetay275/M%C3%BCtercim-Terc%C3%BCmanl%C4%B1k%20Anabilim%20Dal%C4%B1%20Ders%20%C4%B0%C3%A7eriklerle.pdf	6 Eylül 2019
	Çeviri Eleştirisi II	https://www.agri.edu.tr/upload/yabancidilleryuksek okuludetay275/M%C3%BCtercim-Terc%C3%BCmanl%C4%B1k%20Anabilim%20Dal%C4%B1%20Ders%20%C4%B0%C3%A7eriklerle.pdf	6 Eylül 2019
	Yazılı Çeviri Projesi	https://www.agri.edu.tr/upload/yabancidilleryuksek okuludetay275/M%C3%BCtercim-Terc%C3%BCmanl%C4%B1k%20Anabilim%20Dal%C4%B1%20Ders%20%C4%B0%C3%A7eriklerle.pdf	6 Eylül 2019
Ü28	Çeviri Eleştirisi I	https://obs.amasya.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0470366003220234456355752195321943336338912355253888035580388403627632194366903778435600321263879231117344563320136666322343557033345330334244215436324331713737835255213836648332913555032206384883669632228351903663037770333063555355602197388243770734244385203215438520218334356342603319821793645637553385683862437455	6 Eylül 2019
	Çeviri Eleştirisi II	https://obs.amasya.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=066334400355053668435575332853658232242322283110532220322323552537322376793223038896378402163354953670238912321343333322343334238920344043636632108384323211435270363423415237756343883222035515363663558031114362283221038880311023222333363329137721355053848838520332313639036498321783213034264321583430433237342843862432130	6 Eylül 2019
	Çeviri Projesi Yönetimi	https://obs.amasya.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=014638800311013222833345387603877634484389123552536660378123773537322354853557538896389603425233297367023445633201388883	6 Eylül 2019

		89363111431115377073318335270384323739937 37121483830433324376793666032206374273334 837798227633315366603306377732224343883 77213220234244321303215432130354153653421 6533198332373860832158321423431236390	
Ü29	Yazılı Çeviri Eleştirisi I	http://bologna.ibu.edu.tr/akts/course.php?&c1=27445&c2=214402&c3=873&c4=4803	7 Eylül 2019
	Yazılı Çeviri Eleştirisi II	http://bologna.ibu.edu.tr/akts/course.php?&c1=27463&c2=214410&c3=873&c4=4803	7 Eylül 2019
	Sözlü Çeviri Eleştirisi I	http://bologna.ibu.edu.tr/akts/course.php?&c1=27446&c2=214408&c3=873&c4=4803	7 Eylül 2019
	Sözlü Çeviri Eleştirisi II	http://bologna.ibu.edu.tr/akts/course.php?&c1=27464&c2=214411&c3=873&c4=4803	7 Eylül 2019
Ü30	Çeviri Eleştirisi	https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=DersTanitimFormu2&Action=DersTanitimFormuView&bolu m_kodu=201&DersID=11719&innerPage=tumu&l n=tr	10 Eylül 2019
	Çevirmenler için Proje Yönetimi I	https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=DersTanitimFormu2&Action=DersTanitimFormuView&bolu m_kodu=201&DersID=11715&innerPage=tumu&l n=tr	10 Eylül 2019
	Çevirmenler için Proje Yönetimi I	https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=DersTanitimFormu2&Action=DersTanitimFormuView&bolu m_kodu=201&DersID=11720&innerPage=tumu&l n=tr	10 Eylül 2019
Ü31	Çeviri Eleştirisi	https://obs.karatay.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gk m=0531377003110134456389203657034388389683891237735311103334836630331383767934460377843224035315343963223438912364023777733513111432230377073636636294384163528036294363183842434152355403877635550344123212238928322282276388403444036612377773444832194311033330336366386003426034328216533252321303762335330353953322833237374973539036390	10 Eylül 2019
	Çeviride Kalite Standartları	https://obs.karatay.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gk m=05983880038808334231115343803767935605344563884037770378123221033138321943780534448333603425221993446833342321343666635585333423892032202353053839233156331683630021493315938304322163219436660377213530532232377982276377353111035510377773222435485355153550538488353753852032164374553216837455365343426435395386083431636426353902165	10 Eylül 2019
	Çeviri Projesi	https://obs.karatay.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gk m=015335500311013668436690332852197367263445637735355503334836630331383877634460344483448035315343963446836684353353666633351322283334534404363663419636312342242298215534192351903443232194355503330933183378123445622763552531110311023666633336321943220631101363663322532130332463852034336	10 Eylül 2019

		331953435638528364742176386322171321562165	
	Çeviride Düzelti ve Son Okuma	https://obs.karatay.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0168388003550537798355753219021973784734456377353333035580377353627638776322303667235600385043769336702377983746932222389363668434460388083212234196384163633622983422037371351903775632194344403220621613781238912341523331534440333063444435560343883882436606363663752534260332462165332523745537623374622179364562179374973539033195	10 Eylül 2019
Ü32	-		
Ü33	Çeviri Eleştirisi I	https://obs.siirt.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0265355003660636684333452195321943560537798322103333036696344203313833291378053556033360353153439635585355703426831111367023445637805344043212221573524032110352703315621383775621973222036618216131116389122138322103555033306377773778435485355153660636366354153536534292364923216835330386323753232158374973323437455	11 Eylül 2019
	Çeviri Eleştirisi II	https://obs.siirt.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=084237700311013334235575376653329131121366843552532220389283442034184343883669034448389603212634396344683445635335377773446834456311153330337427363423524033165373992151341523664833291366603330936366322323891238304333153111034408388883667236582311033110133183375813643838584343283216833198375532176364742171321562165	11 Eylül 2019

Tablo 2: Derslerin Çevrimiçi Erişim Adresleri

EK 3: Çeviri Eleştirisi Derslerine İlişkin Genel Bilgiler

NOT: EK 3- Tablo 3: Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler kapsamında yer verilen amaç ve içerik bilgilerinin tümünün erişim bilgileri **EK 2 Tablo 2: Derslerin Çevrimiçi Erişim Adresleri** tablosundan (bkz. s.147-155) görülebilir.

	Z/S	Ders adı	Amaç	İçerik	K	Y	B	YY
Ü1	Z	Çeviri Eleştirisi	Bu derste Van den Broeck ve diğer temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri çerçevesinde ve bu modellerin ayrıntılı incelemelerinin gerçekleşmesi sayesinde özgün ve çeviri metinlerin kuramsal ilkeler doğrultusunda adım adım eleştirilmesine yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması sağlanır. Nesnel eleştiri ve değerlendirme ölçütleri bulma sıkıntısı, çeviri eleştirisinin günümüzdeki durumu, hata avcılığı ve hata çözümlemeden farkı ve betimleyici eleştiri yöntemleri incelenecektir. Eşdeğerlik kavramı, yeterlilik ve kabul edilebilirlik zıt çifti, Popovic'in çeviride deyiş kaydırma kavramı ve Van den Broeck'in dizgesel eleştiri modeli derste değinilecek bazı kavramlardır. Ders, İngilizce ve Türkçe yapılır.	Çeviri eleştirisi; deyiş kaymaları; yeterlilik; kabul edilebilirlik; çeviride kayıplar ve kazanımlar; Betimleyici Çeviri Araştırmaları; Van den Broeck'in yöntemi.			X	8

Ü2	Z	Translation Criticism	İçeriğe ulaşamıyor	HAFTALIK OLARAK VERİLMİŞ: 1. Hafta Dersin genel tanıtımı 2. Hafta Çeviri eleştirisi ve kapsamı nedir? 3. Hafta Peter Newmark ve Çeviri Eleştirisi Modeli 4. Hafta Anton Popoviç ve Deyiş Kaydırma Kavramı 5. Hafta Raymond van den Broeck ve Sistemik Çeviri Eleştirisi Modeli 6. Hafta Katharina Reiss ve Çeviri Eleştirisi Modeli 7. Hafta Gideon Toury ve Erek Odaklı Betimleyici Çeviri Çalışmaları 8. Hafta Ara Sınav 9. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Popüler Yazın ve Çevirisi 10. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Çocuk Edebiyatı ve Çevirisi 11. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Sömürgecilik Sonrası Metinler ve Çevirisi 12. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Feminist Yazın ve Çevirisi 13. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Şiir Çevirisi 14. Hafta Çeviri Eleştirisi Uygulaması: Görsel-İşitsel Metin ve Çevirisi 15. Hafta Final	X		8
Ü3	Z	Çeviri Eleştirisi (Programın uzmanlık dersi)	Türkçeye çevrilmiş yazınsal metinlere çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelenmesi.	Edebiyat alanında çevrilmiş metinleri eleştirmek üzere yöntem geliştiren kuramsal yaklaşımlar, kuramsal yaklaşımların çeviri eleştirisinde uygulama yöntemleri, yöntemlerin örnek metinler üzerinde irdelenmesi.	X		8
Ü4	Z	Çeviri Eleştirisi	İçeriğe ulaşamıyor	Yayımlanmış çevirilerin eleştirel incelemesi; hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan bilincin geliştirilmesi. (Critical exploration of published translations, cultivating an awareness based on		X	6

				theoretical readings rather than error identification and prescriptivism.)				
Ü5	S	Çeviri Eleştirisi	içeriğe ulaşamıyor	Review of translation models and introduction of the translation criticism theories; comparative criticism of the texts translated into Turkish and vice versa; determination of adequacy, appropriateness or the quality of a translation using the learned models and theories.			X	6
Ü6	Z	Çeviri Eleştirisi	Dersin amacı çeşitli türlerdeki metinlerin çevirilerini değerlendirmede öğrencilere eleştirel bir bilinç kazandırmaktır. Ders süresince öğrenciler eleştirel bir yaklaşım için gerekli ölçütleri mevcut kuramsal yaklaşımları kullanarak tartışacaklar ve çeviri metinler üzerinde uygulama yapacaklardır.	1 Çeviri Eleştirisi: Tanımı ve kapsamı, 2 Kaynak ve erek dil metinleri ve eleştiri, 3 Sözcük düzeyinde eşdeğerlik ve eşdeğersizlik, 4 Dilbilgisel eşdeğerlik, 5 Metinsel eşdeğerlik, 6 Kullanımsal eşdeğerlik, 7 Çeviri stratejileri, 8 Ara Sınav, 9 Kültüre özgü kullanımlar, 10 Söz sanatları ve çevirileri, 11 Eleştiri kaynakları, 12 Güncel tartışmalar I, 13 Güncel tartışmalar II, 14 Dönem tekrarı			X	8
Ü7	Z	Çeviri Eleştirisi	Çeviri eleştirisinin ne olduğu, nasıl yapılması gerektiğinin üzerinde durulduğu bu derste İngilizceden Türkçeye çevrilmiş metinlerin eleştirel incelemesi yapılarak, hata tespiti ve kuralcılık yerine kuramsal okumalara dayanan çeviri eleştirisi bilincinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.	Metin çözümlemeli, edebi çeviri, kültürel bağlam, eleştirel yaklaşım		X		8
Ü8	S	Çeviri Eleştirisi	Dersin amacı öğrencilerin çeviri eleştirisine dair temel kavram ve kurallar hakkında bilgi sahibi olarak seçilen metinler üzerinde bu kuramları uygulamalarının sağlanmasıdır.	Bu derste öğrenciler seçilen eserleri ve çevirilerini analiz ederek ve çeviri eleştirisi raporları hazırlarlar.			X	8
Ü9	-	-	-	-	-	-	-	-

Ü10	Z	Criticism and French Literature	İçeriğe ulaşamıyor	Study of a French literary work using an interdisciplinary approach. Particular emphasis will be placed on a plural reading of a novel from different aspects (historical, sociological, structural, economic, political). In addition the essential elements of the novel such as time, space, narrator, characters will be analyzed.	X		6
	Z	Translation criticism of Anglo-American literature	İçeriğe ulaşamıyor	Research on translation norms and issues regarding the translation Anglo-American literature from both classic and contemporary authors across a wide variety of genres. Student led presentations of translation criticism and re-translation theory and comparative literature projects and discussions. Adaptations of literary works and the literary genre into other communicative modes such as cinema, drama and poetry	X		6
Ü11	Z	Translation Theory and Criticism	Dersin amacı çağdaş çeviri kuramlarındaki görüşleri öğrencilere aktarmak ve çeviri olgularını kuramlar ışığında eleştirel bir bakış açısıyla incelemelerini sağlamaktır.	Bu derste, çeviribilimin özerk fakat disiplinlerarası bir bilim dalı olarak kurulduğu ve çeviribilimde bir dönüm noktası sayılan 1970'lerden başlayarak öğrencilere çeviribilimin tarihsel arka planı aktarılır ve farklı düşünce okulları ve yaklaşımlar arasındaki bağlantılar kurularak kronolojik bir sırada anlatılır. Böylece çeviri hakkındaki nosyonların 20. ve 21. yüzyıllarda nasıl geliştiği ve çeşitli argümanların birbiri üzerine eklemlenmesi gösterilir.		X	5
Ü12	SU AD	Translation Criticism	Bu dersin amacı, öğrencilerin çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak,	Bu ders verili bir durumla ya da olguyla bağlantılı olarak ve çağdaş çeviri		X	8

			bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine yardımcı olmaktır.	kuramlarının yaklaşımları ışığında çeviri ürünlerin değerlendirilmesini içerir. Çeşitli tarihsel dönemlerden ve yazar-çevirmen çiftlerinden seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir.					
Ü13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ü14	Z	Translation Criticism	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor					8
Ü15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ü16	Z	Translation Criticism	içeriğe ulaşamıyor	The objective of this course is to introduce students to the basic methods and approaches used in translation criticism. Students taking this course are expected to develop and demonstrate translation criticism skills by using their knowledge of basic translation theories to evaluate translated works. Course readings cover theoretical approaches addressing translation as an intercultural, social, ideological act beyond mere linguistic concerns as well as some samples of criticism of translations.			X		8
Ü17	S	Çeviri Eleştirisi	Bu dersin amacı çeviri yazınsal metinlere yönelik çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelemektir.	Bu ders farklı türdeki çeviri metinlerini değerlendirmek üzere çağdaş eleştiri kuramlarının öğrenilmesi ve bunların çeviri eleştirinde öğrenilmesi ile ilgilenir.		X			7/8
Ü18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ü19	Z	Çeviri Eleştirisi	Bu derste temel çeviri eleştirisi kuramcılarının modelleri çerçevesinde özgün ve çeviri metinlerin kuramsal ilkeler doğrultusunda adım adım eleştirilmesine yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması sağlanır.	Eşdeğerlik kavramı, yeterlilik ve kabul edilebilirlik zıt çifti, Popovic'in çeviride deyiş kaydırma kavramı, Van den Broeck'in dizgesel eleştiri modeli, Toury'nin Erek Odaklı Eleştiri Modeli derste değinilecek bazı kavramlardır.			X		6

Ü20	Z	Çeviri Eleştirisi	Dersin amacı, öğrencilere hata avcılığı ve kuralcılığın çeviri eleştirisi için uygun araçlar olmadığını kavratmak ve öğrencilerin, çeviri metinleri daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirebilmelerine yarayacak bir eleştirel anlayış benimsemelerini sağlamaya çalışmaktır.	Derste çeviri eleştirisi hem kuramsal hem de uygulamalı yanlarıyla ele alınacak, öğrenciler kuramsal alandaki bilgi birikimlerini çeviri eleştirisi alt-alanına yansıtma konusunda teşvik edilecektir. Bu doğrultuda, sınıf içi tartışmalarda çağdaş çeviri kuramlarının temel öncüllerinden yola çıkılarak betimleyici çeviri eleştirisi modelleri geliştirilmeye çalışılacak ve özellikle, “çevirmenin normları”, “ideoloji”, “kültür”, “görecelik”, “algı”, “öznellik/nesnellik” gibi kavramlar üzerinde durulacaktır. Bu kavramların irdelenmesi, çeviri gibi çok yönlü bir edimin değerlendirilmesinde yalnızca öznel görüşler sunmanın yeterli olmadığının kavranması açısından önemlidir. Ayrıca öğrencilerden, sınıf içi tartışmalardan edindikleri kuramsal bilgileri uygulamaya koymaları, çeşitli çeviri metinler üzerine betimleyici bir yaklaşımla eleştiri yazıları kaleme almaları da istenecektir.			X	7
Ü21	Z	Translation Criticism I	Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.	Dersin materyali, çeviri eleştirisine yönelik işlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi gibi yaklaşımlardan oluşan mevcut eleştirel yaklaşımları kapsamaktadır. Öğrenciler, çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar, ayrıca kendileri de çeviri metinler üzerine eleştirel çalışmalar yapacaklardır.			X	7
	Z						X	8

		Translation Criticism II	Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.	Dersin materyali, çeviri eleştirisine yönelik işlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi gibi yaklaşımlardan oluşan mevcut eleştirel yaklaşımları kapsamaktadır. Öğrenciler, çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar, ayrıca kendileri de çeviri metinler üzerine eleştirel çalışmalar yapacaklardır.				
Ü22	-	-	-	-	-	-	-	-
Ü23	Z	Çeviri Eleştirisi I	Bu derste öğrenciler çevirisi yapılmış eserlere eleştirel ve kuramsal bir gözle bakarak değerlendirmeyi öğrenir. Bu öğrenme sürecinde çeviri eleştirisi yapılmış metinleri okuyup inceleyerek gerçek bir değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda bilinçlenmeleri amaçlanır.	Çeviri eleştirisine kuramsal düzlemde zemin olabilecek farklı kuramcıların yaklaşımları tanıtılır. Bu dersin amacı öğrenciyi çağdaş çeviribilim çerçevesinde çeviri eleştirisi yapmaya hazırlamaktır. Öğrenci Türkçe/İngilizce kaynak metinlerin ayrıntılı çözümlemesini yapabilme, karşılaştırmalı bir inceleme ile çeviri metinde sözcük, sözdizimi, yapı, içerik ve biçim gibi ölçülerin eşdeğerlilik, yeterlilik ve kabul edilebilirlik düzeylerini saptayabilme ve çevirmenin karşılaştığı sorunları nasıl çözdüğünü, çözümlerin yerinde olup olmadığını ve bunların çeviribilim açısından geçerliliğini belirleme becerisi kazanır.			X	7
		Çeviri Eleştirisi II	Bu öğrenme sürecinde çeviri eleştirisi yapılmış metinleri okuyup inceleyerek gerçek bir değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda bilinçlenmeleri amaçlanır.	Türkiye’de ve dünyada yapılmış olan tanınmış yazarların kitap çevirilerinden seçilen örnek bölümler karşılaştırmalı olarak incelenir ve kuramlar ışığında eleştirilir. Çeviri eleştirisi açısından	X			8

				metin çözümleme yaklaşım ve yöntemleri ile metinler irdelenir. Öğrencide çeviri eleştirel bir bakış açısı oluştururken aynı zamanda alt sınıflarda edinmeye çalıştıkları çeviri bilincinin bu derste sağlamlaştırılmasına bir olanak sağlanır.				
Ü24	Z	Çeviri Eleştirisi	Dersin amacı çeviribilimsel çerçevede bir eleştiri bilinci kazandırmak amacıyla, farklı metin türlerini ve çevirilerini inceleyebilmek için gerekli donanımı öğrenciye sağlamaktır.	Bu ders kapsamında, eleştiri, eleştiri kültürü, toplum ve eleştiri konuları tartışılarak, sözü edilen konuların Çeviribilim alanıyla bağlantıları kurulmakta, seçilen çeviri eleştirisi örnekleri üzerinde çalışmalar yapılarak çeviri eleştirisi ölçütleri tartışılmaktadır. Sonrasında, öğrenciler bir örnekçe oluşturarak seçtikleri farklı türdeki erek metni tartışılan ölçütler doğrultusunda değerlendirmektedir.			X	7
Ü25	Z	Çeviri Eleştirisi	Türkçeye çevrilmiş yazınsal metinlere çağdaş çeviri kuramları bağlamında eleştirel yaklaşım yöntemlerinin örneklerle irdelenmesi.	Edebiyat alanında çevrilmiş metinleri eleştirmek üzere yöntem geliştiren kuramsal yaklaşımlar, kuramsal yaklaşımların çeviri eleştirisinde uygulama yöntemleri, yöntemlerin örnek metinler üzerinde irdelenmesi.		X		6
Ü26	-	Literary Criticism	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor	-	-	-	-
Ü27	Z	Çeviri Eleştirisi I	Bu dersin amacı öğrencilerin Türkçeye veya İngilizceye çevrilmiş yazınsal metinleri çeviri yöntem ve stratejilerini kullanarak objektif değerlendirme kriterlerini öğretmektir. Ana hedef, çevirinin yeterliliğini ve uygunluğunu belirlerken kullanılan eleştirel standartları uygulamak için, dil dizgesi, biçem ve kaynak metnin bağlamı üzerine odaklanmaktır. Nesnel	içeriğe ulaşamıyor		X		7

	Z	Çeviri Eleştirisi II	eleştiri ve değerlendirme ölçütleri bulma sıkıntısı, çeviri eleştirisinin günümüzdeki durumu, hata avcılığı ve hata çözümlemeden farkı ve betimleyici eleştiri yöntemleri incelenecektir. Bu ders Çeviri Eleştirisi I dersinin devamı niteliğindedir. Bu dersin amacı öğrencilerin Türkçeye veya İngilizceye çevrilmiş yazınsal metinleri çeviri yöntem ve stratejilerini kullanarak objektif değerlendirme kriterlerini öğretmektir. Ana hedef, çevirinin yeterliliğini ve uygunluğunu belirlerken kullanılan eleştirel standartları uygulamak için, dil dizgesi, biçem ve kaynak metnin bağlamı üzerine odaklanmaktır. Nesnel eleştiri ve değerlendirme ölçütleri bulma sıkıntısı, çeviri eleştirisinin günümüzdeki durumu, hata avcılığı ve hata çözümlemeden farkı ve betimleyici eleştiri yöntemleri incelenecektir	içeriğe ulaşamıyor		X		8
Ü28	Z	Çeviri Eleştirisi I Çeviri Eleştirisi II	içeriğe ulaşamıyor içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor içeriğe ulaşamıyor	-	-	-	-
Ü29	Z	Yazılı Çeviri Eleştirisi I	Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.	Öğrenciler, çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar, ayrıca kendileri de çeviri metinler üzerine eleştirel çalışmalar yapacaklardır.			X	7

	Z	Yazılı Çeviri Eleştirisi II	Bu dersin amacı, geçmişte dilbilim ağırlıklı bir “hata avcılığı” süreci olarak algılanırken, son yıllarda kuramsal ve analitik bir yaklaşıma dönüşen çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.	Dersin materyali, çeviri eleştirisine yönelik işlevsel, betimleyici ve eleştirel söylem analizi gibi yaklaşımlardan oluşan mevcut eleştirel yaklaşımları kapsamaktadır. Öğrenciler, çeviri eleştirisi kuramlarına ilişkin okumalar yaparak ve birtakım çeviri eleştirilerini inceleyerek, söz konusu yaklaşımlara aşinalık kazanacaklar, ayrıca kendileri de çeviri metinler üzerine eleştirel çalışmalar yapacaklardır.			X	8
	Z	Sözlü Çeviri Eleştirisi I	Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamalarını ele almak. Sözlü çeviri sürecinde başvuru sorun çözme stratejilerini analiz etmek ve bu stratejilere eleştirel bakış açısı kazanmak. Çeşitli ortamlarda yapılmış sözlü çevirilere eleştiri getirmek. Kaynak ve erek dillerde yapılan genel terminoloji, deyim ve deyiş hatalarını irdelemek. Sözlü çeviride süreç ve sonuçları analitik ve eleştirel açıdan ele almak.	Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamalarını ele almak. Sözlü çeviri sürecinde başvuru sorun çözme stratejilerini analiz etmek ve bu stratejilere eleştirel bakış açısı kazanmak. Çeşitli ortamlarda yapılmış sözlü çevirilere eleştiri getirmek. Kaynak ve erek dillerde yapılan genel terminoloji, deyim ve deyiş hatalarını irdelemek. Sözlü çeviride süreç ve sonuçları analitik ve eleştirel açıdan ele almak.			X	7
	Z	Sözlü Çeviri Eleştirisi II	Sözlü çeviri süreçleri, stratejileri, temel kuramları, paradigmaları ve uygulamalarını ele almak. Sözlü çeviri sürecinde başvuru sorun çözme stratejilerini analiz etmek ve bu stratejilere eleştirel bakış açısı kazanmak. Çeşitli ortamlarda yapılmış sözlü çevirilere eleştiri getirmek. Kaynak ve erek dillerde yapılan genel terminoloji, deyim ve deyiş	Öğrencilerin tematik konulardaki sözlü çevirilerinin belli kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda geliştirilmesi, sözlü çevirileri eleştirme yetisi kazandırma ve sözlü çevirmenlerin ihtiyaç duyduğu kelime hazinesinin oluşması bu dersin hedefidir.			X	8

			hatalarını irdelemek. Sözlü çeviride süreç ve sonuçları analitik ve eleştirel açıdan ele almak.					
Ü30	S	Çeviri Eleştirisi	Çeviri eleştirisi dersi edebi eleştiri ve çeviri teorileri dersine çok yakın bir derstir. Bu ders sistematik çalışma, değerlendirme ve yorumlamayı çevrilmiş eserde yapabilmektir. Öğrenci bu derste çevirmenin amaca ulaşp ulaşmadığını inceler.	Ders çevirilerin sadece olumsuz değil olumlu yönlerini vurgular. Çeviri kalitesi çok önemli bir konudur. Dolayısıyla eleştiri dersine bu kalitenin yükselmesi açısından bakılmalıdır. Kriterler belirlenmeli ve çeviriler bu kriterlere tabi tutulmalıdır.		X		6
Ü31	Z	Çeviri Eleştirisi	Çeviri eleştirisi konusunda kapsamlı bir bakış açısı geliştirmek amaçlanır.	Tarih boyunca yapılan çeviri çalışmaları ve bu çalışmalarda izlenen yöntemler ele alınır. Çeviride sadakat ve ihanet kavramları, sözlü çeviri/yazılı çeviri ayrımı ve her doğal dilin ayrı bir yapıda olmasının çeviride karşımıza çıkarttığı sorunlar bu dersin kapsamında işlenir. Diller arasındaki benzerlikler ve tümeller, çeviri metinlerinin eleştirel değerlendirmelerinin öğrencilere tanıtılması, çevirmenlerin nasıl bir rol üstlendiklerinin, konumlarının, kültürlere hizmetlerinin ve medeniyetler içindeki şekillendirici ve planlayıcı rollerinin sorgulanması dersin içerdiği başlıca konular arasındadır. Bu ders sayesinde öğrencilerdeki eleştirel düşünme yetisinin geliştirilmesi amaçlanır.			X	7
Ü32	-	-	-	-	-	-	-	-
Ü33	Z	Çeviri Eleştirisi I	Bu dersin amacı, öğrencilerin çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak, bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine yardımcı olmaktır.	Bu ders verili bir durumla ya da olguyla bağlantılı olarak ve çağdaş çeviri kuramlarının yaklaşımları ışığında çeviri ürünlerin değerlendirilmesini içerir. Çeşitli tarihsel dönemlerden ve yazar-			X	7

	Z	Çeviri Eleştirisi II	Bu dersin amacı, öğrencilerin çeviri kuramları yaklaşımlarına uygun olarak, bilimsel ve nesnel bir tutumla çeviri ürünlerini değerlendirmelerine ve eleştirmelerine yardımcı olmaktır.	çevirmen çiftlerinden seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir. Bu ders verili bir durumla ya da olguyla bağlantılı olarak ve çağdaş çeviri kuramlarının yaklaşımları ışığında çeviri ürünlerin değerlendirilmesini içerir. Çeşitli tarihsel dönemlerden ve yazar-çevirmen çiftlerinden seçilen çeviri metinler ideoloji, güç ilişkileri, yayın politikaları, dil ve kültür uzlaşımları ile bağlantılı olarak okunur ve eleştirilir.			X	8
--	---	----------------------	--	---	--	--	---	---

Tablo 3: Çeviri Eleştirisi Dersleri Amaç ve İçerikler

EK 4: Alternatif değerlendirme derslerine ilişkin genel bilgiler

NOT: **EK 4-Tablo 4: Alternatif Değerlendirme Dersleri Amaç ve İçerikler** kapsamında yer verilen amaç ve içerik bilgilerinin tümünün erişim bilgileri **EK 2 Tablo 2: Derslerin Çevrimiçi Erişim Adresleri tablosundan** (bkz. s.147-155) görülebilir.

	Z/S	Ders adı	Amaç	İçerik	YY
Ü1	S	Yerelleştirme Proje Yönetimi	Bu ders yerelleştirme ile ilgili proje yönetiminin sağlanması için gerekli bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmayı hedefler.	Proje yönetimi, iletişim araçları ve stratejileri, zaman ve maliyet kavramları, takım yönetimi, proje yönetimi araçları, risk yönetimi ve kalite kontrolü.	3/4/ 6/7
	S	Yerelleştirme de Düzelti	Bu dersin amacı öğrencilerin yerelleştirme becerilerini pekiştirip öğrencilere yerelleştirmede düzelti için gerekli becerileri kazandırmaktır.	Düzeltilme ve redaksiyon; çevirilerdeki yazım ve noktalama yanlışlarını tespit etme; biçim (hedef kitleye uygunluk, doğru sözcük ve terim kullanımı, akıcılık, vb.), doğruluk ve okunabilirlik gibi açılardan da çevirilerin incelenmesi.	6/7
	S	Yayıncılık ve Düzelti	Farklı amaçlara hitap eden çeviri metinleri düzenlemek özel bir çaba ve hazırlık gerektirir. Çeviri metinlere yaklaşımı sadece tek bir dilin bilgisiyle kısıtlı olan geleneksel editör, giderek küreselleşen bir dünyada yetersiz kalır. Çeviri editörlüğü hem kaynak hem de erek dil sistemlerini kapsamlı bir şekilde anlamayı, çeviri sürecine özgü sorunların tümüyle farkında olmayı ve editörün bu güçlüklerin üstesinden gelmesini sağlayacak deneyimi zorunlu kılar. Çeviri metinlerin düzenlenmesi ve düzeltilmesi özel bir uzmanlık alanı olduğundan, bu derste yayıncılığın günümüzdeki durumu, çeviride düzelti, yayıncılığın yasal yönleri ve Türkçenin ayrıntılı şekilde irdelenmesi üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerin ders boyunca çok çeşitli metinleri okumaları, düzenlemeleri ve gözden	Yazınsal ve yazınsal olmayan çeviri metinlerde düzelti, dilbilgisi, noktalama, yazım.	6

			geçirmeleri beklenmektedir. Ders İngilizce ve Türkçe olarak yürütülür.		
	S	Proje Yönetimi ve Yerelleştirme	Bu dersin amacı profesyonel çevirmenlik yaşamında çeviri işletmelerinin proje yönetim araçlarını ve kullanılan teknolojik donanımların ve yerelleştirme faaliyetlerinde kullanılan yazılı, yöntem ve ağların uygulama yoluyla tanıtılmasıdır. Öğrencilerin proje yönetimi ve yerelleştirme alanında kullanılan yazılım ve elektronik kaynakların kullanımına dair bilgi edinmeleri hedeflenmektedir.	Proje tabanlı işlerde gerekli duyulan yönetsel ve teknik beceriler; proje yönetimi ve yerelleştirme alanında kullanılan yazılım ve elektronik kaynakların kullanımı; çeviri şirketi projesi simülasyonu.	?
Ü2	Z	Translation Project	içeriğe ulaşamıyor	1. Hafta Çeviri Projesi içeriğinin anlatılması 2. Hafta Çeviri Projesi kapsamında çalışabilecek alanların tartışılması ve proje konusu belirlenmesi 3. Hafta APA formatının açıklanması ve proje gidişatının belirlenmesi 4. Hafta Literatür taraması 5. Hafta Literatür taraması 6. Hafta Proje giriş bölümünün yazımı 7. Hafta Proje giriş bölümünün yazımı ve düzeltilmesi 8. Hafta Ara Sınav- Proje ilk bölümünün teslimi 9. Hafta Proje kuram artalanının ayrıntılarıyla açıklanması 10. Hafta Proje gelişme bölümünün yazımı 11. Hafta Proje gelişme bölümünün yazımı ve düzeltilmesi 12. Hafta Proje kapsamında yapılan çalışmanın raporunun yazılması 13. Hafta Proje sonuç bölümünün yazımı 14. Hafta Proje referans bölümünün yazımı ve son düzeltmelerin yapılması 15. Hafta Final Sınavı-Proje Teslimi	8
Ü3	Z	Çeviri Projesi	Öğrenimlerinin son yılına gelmiş öğrencilere, takım içinde sorumluluk alıp, kazanmış oldukları mesleki bilgileri ve bilimsel çalışma yöntemlerini kullanarak, gerçekçi kısıtlar altında problem çözme, proje takvimine uygun çalışma, ürünlerini yönergeye uygun olarak	Proje konusu önerme, literatür tarama, projenin analizi, proje takvimi ve görevlerin belirlenmesi, projenin yürütülmesi, proje raporunun yönergelere uygun yazımı, projenin sözlü sunumu.	7

			hazırlayıp yazılı ve sözlü sunabilme becerisi kazandırmaktır.		
	S	Proje Yönetimi	Proje yönetimini ve proje yönetimi araç ve tekniklerini öğretmek projenin boyutlarından bahsetmektir. Proje kavramı, proje aşamaları, proje yönetiminin önemi, proje ekibi oluşturma, uygun proje organizasyon yapısının seçilmesi, projelerde başarıyı etkileyen faktörler, kaynak planlama; CPM/ PERT Metotları zaman, maliyet, kalite, risk ve insan kaynakları yönetimi konuları üzerinde durulmaktadır.	Proje kavramı, proje aşamaları, proje yönetiminin önemi, proje ekibinin oluşturulma, proje seçimi ve değerlendirme uygulanacak kriterler sayısal ve sayısal olmayan modeller, projelerde başarıyı etkileyen faktörler, proje organizasyon yapısı, CPM / PERT Metodolojisi zaman ve kaynakların tahsis edilmesi.	8
	S	Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartları	Öğrencilere standartlar, toplam kalite yönetimi, kalite yönetim sistemlerinin temelleri ve uygulama ilkeleri konusunda bilgi ve beceri kazandırmak.	Kalite kavramı, Standart ve standardizasyon, Standardın üretim ve hizmet sektöründe önemi, Toplam kalite yönetimi, Ölçme, analiz, iyileştirme, Yönetim kalitesi ve standartları, Çevre standartları, İş sağlığı ve güvenliği standartları, Kalite yönetim sistemi modelleri, Stratejik yönetim, Yönetime katılma, Süreç yönetimi, Kaynak yönetimi ve EFQM mükemmellik modeli.	6
	S	Düzeltilenlik ve Son Okuma	Bu dersin temel amacı öğrencilere metin düzeltme, gerek kendi çevirdikleri metinleri gerek başkaları tarafından yazılan metinlere düzeltme konusunda bilgi vermek ve beceri kazandırmaktır. Bu ders hem kuramsal hem uygulama temelli olarak gerçekleştirilmektedir. Derste, metin düzeltme, son okuma, yeniden kaleme alma, düzeltme şekilleri gibi çeşitli konular ele alınacaktır ve ders sırasında belirli düzeltme teknikleri uygulamalı olarak örnek metin üzerinde uygulanacaktır.	Düzeltilenlik ve son okumanın kısıtları, editörün görevleri, yeniden kaleme alma, biçimsel düzeltmenlik, yapısal düzeltmenlik, içerik düzeltmenliği, tutarlılık denetimi, son okuma, düzeltmenin görevleri, düzeltmenlik parametreleri, öz-düzeltilme	7
Ü4	Z	Çeviri Projesi Tasarımı	içeriğe ulaşamıyor	Çeviri Projesi için yapılacak ön çalışmalar. Konu ya da çeviri için kaynak metnin seçilmesi. Taslak hazırlanması ve metin çözümlemesi.	7

	Z	Çeviri Projesi	İçeriğe ulaşamıyor	Kapsamlı bir edebiyat metninin/edebiyat dışı metnin İngilizce'den Türkçe'ye ve/veya Türkçe'den İngilizce'ye çevirisi veya çeviri ile ilgili bir konuda bilimsel araştırma projesinin bir öğretim elemanının danışmanlığında yürütülmesi.	8
	Z	Sözlü Çeviri Projesi Tasarımı	İçeriğe ulaşamıyor	Sözlü Çeviri Projesi için yapılacak ön çalışmalar. Sözlü çeviri alanında yapılacak bilimsel araştırma için konu ya da çeviri için kaynak metnin seçilmesi. Taslak hazırlanması ve metin çözümlemesi.	7
	Z	Sözlü Çeviri Projesi	İçeriğe ulaşamıyor	Kaydedilmiş kapsamlı bir konferans metninin veya sözlü çeviriyle ilgili bir metnin İngilizce'den Türkçe'ye ve/veya Türkçe'den İngilizce'ye çevirisi veya sözlü çeviri ile ilgili bir konuda bilimsel bir araştırma projesinin bir öğretim elemanının danışmanlığında yürütülmesi.	8
Ü5	Z	Yayıncılık ve Düzelti	İçeriğe ulaşamıyor	Teaching the steps involved in the process of publishing and editing. Applying editing strategies to manuscripts of various texts.	8
	S	Çeviri Projesi	İçeriğe ulaşamıyor	Application of basic translation and interpreting theories to real life situations. Focusing on translation of different kinds of texts (e.g. informative, expressive, operative or audio-medial) according to the respective theories along with justifications for them. Investigation of the macro-aspect of the acts of translation and interpreting.	7/8
Ü6	S	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	Dersin amacı öğrencilere metin düzeltme, kendi çevirilerini ve başkaları tarafından yazılan metinleri düzeltme konusunda bilgi vermek, öğrencilere kuramsal ve uygulamalı olarak metin düzeltme, son okuma, yeniden kaleme alma, düzeltme şekilleri konularında bilgi ve beceri kazandırmaktır.	Editörün görevleri, 3 Düzeltmenlik türleri ve süreci, 4 Düzeltmenlik türleri ve süreci, 5 Son okuma kavramı, 6 Ara sınav, 7 Son okuma, 8 Düzeltmenlik simgeleri, 9 Düzeltmenlik simgeleri, 10 Biçimsel ve yapısal son okuma, 11 Biçimsel ve yapısal son okuma, 12 Çeviride kalite, 13 Çeviride kalite, 14 Uygulama	6
	S	Çeviri Projesi	Bu dersin amacı öğrencilerin bireysel olarak bir öğretim üyesinin danışmanlığında bir çeviri	1 Giriş: Proje konusu ve metin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlar 2 Yazım formatı nedir ve	8

			projesini başından sonuna kadar bitirmeleridir. Bu süreçte öğrenciler metinleri seçmek, metinlerin çevirisini yapmak, çeviri sürecinde yaşadıkları çeviri sorunlarını tespit edip çözüm bulmak ve edebiyat ve edebiyat dışı metinlerin çevirisindeki farkların bilincinde olup kendi çözümlerini sorgulamakla yükümlüdürler.	özellikleri 3 Araştırma konusunun veya çevrilecek metinlerin teslimi ve metinlerin onaylanması 4 Araştırmanın ilk kısmının veya 1. kaynak metnin ilk yarısının çevirisinin teslimi 5 Araştırmanın ikinci kısmının veya 1. kaynak metnin ikinci yarısının çevirisinin teslimi 6 Araştırmanın birinci bölümünün düzeltisi veya 1. çeviri metnin düzeltisi 7 Araştırmanın birinci bölümünün düzeltilmiş halinin teslimi veya 1. çeviri metnin düzeltilmiş halinin teslimi 8 Araştırmanın ikinci bölümü için alınacak kararlar 9 Ara Sınav 10 Araştırmanın üçüncü kısmının teslimi veya 2. çevirinin ilk yarısının teslimi 11 Araştırmanın dördüncü kısmının teslimi veya 2. çevirinin ikinci yarısının teslimi 12 Araştırmanın ikinci bölümünün düzeltisi veya 2. çeviri metnin düzeltisi 13 Araştırmanın ikinci bölümünün düzeltilmiş halinin teslimi veya 2. çeviri metnin düzeltilmiş halinin teslimi Araştırma süreci veya çeviri sürecinin teslimi 14 Giriş, sonuç ve kaynakça bölümlerinin teslimi	
Ü7	Z	Translation Project I	Bu dersin amacı öğrencilerin bireysel olarak bir öğretim üyesinin danışmanlığında bir çeviri projesini başından sonuna kadar bitirmeleridir. Bu süreçte öğrenciler metinleri seçmek, metinlerin çevirisini yapmak, çeviri sürecinde yaşadıkları çeviri sorunlarını tespit edip çözüm bulmak ve edebiyat ve edebiyat dışı metinlerin çevirisindeki farkların bilincinde olup kendi çözümlerini sorgulamakla yükümlüdürler.	Çeviri Süreci, Çevirmen Kararları, Metin Oluşturma, Editörlük	7
	Z	Translation Project II	Bu dersin amacı öğrencilerin bireysel olarak bir öğretim üyesinin danışmanlığında bir çeviri projesini başından sonuna kadar bitirmeleridir. Bu süreçte öğrenciler metinleri seçmek, metinlerin çevirisini yapmak, çeviri sürecinde yaşadıkları çeviri sorunlarını tespit edip çözüm	Çeviri Süreci, Çevirmen Kararları, Metin Oluşturma, Editörlük	8

			bulmak ve edebiyat ve edebiyat dışı metinlerin çevirisindeki farkların bilincinde olup kendi çözümlerini sorgulamakla yükümlüdürler.		
	S	Editing and Proofreading	Yönetmen ve oyuncuların film endüstrisinin en ısıltılı bölümü oluşturdukları gibi yazarlık da yayıncılık endüstrisinin en pırıltılı tarafı gibi görünür. Fakat tüm bunların arkasında son ürünün anlamlı ve hatalardan arınmasını sağlamak için çalışanlar vardır. Bu dersin amacı öğrencilere ev ofis sistemiyle çalışan bir serbest editör/düzeltilmen olmak ya da bir yayınevinde tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışmak için gereken beceri ve bilgileri kazandırmaktır.	Editörlük, düzeltmenlik, meslek etiği	7
Ü8	S	Proje Yönetimi	Öğrencilerin projeler içinde uyumlu bir şekilde görev alabilmelerine ve çeviri ve terminoloji projelerini yönetebilmesini sağlamaktır.	Proje ve proje döngüsünün ne olduğunu, insan, kaynak, zaman ve kalite yönetimi gibi kavramların açıklanması, terminoloji ve çeviri projelerinin özellikleri	4
	S	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	Bu dersin amacı, öğrencilerin çeviriye eleştirel bir bakış açısı geliştirmelerini sağlamak, başka çevirmenlerce yapılan çevirileri yayınlanabilecek düzeye getirmek amacıyla gereken temel becerileri kazanmasını sağlamaktır.	Düzeltilme ve son okuma türleri -Bir yazının/çevirinin kontrol edilme ve düzeltilme süreçleri - Biçimsel düzelti - Biçimsel düzelti - Yapısal düzelti - İçerik düzeltisi - Metnin son halinin oluşturulması	5
Ü9	Z	Translation Project I	Çeviri Projesi dersi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin uzmanlaşmak istedikleri çeviri alanında yeterliliklerini ortaya koymalarına yardımcı olmayı hedefler.	Çeviri Projesi dersi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin uzmanlaşmak istedikleri alana göre, çeviri sürecini ve bu sürecin koşullarını daha yakından tanımlarına yardımcı olmak için ve orta derecedeki çeviri işlerinde yeterliliklerini ortaya koymak üzere 7. ve 8. yarıyıllarda aldıkları iki dersten ilkidir.	7

	Z	Translation Project II	Çeviri Projesi dersi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin uzmanlaşmak istedikleri çeviri alanında yeterliliklerini ortaya koymalarına yardımcı olmayı hedefler.	Çeviri Projesi dersi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin uzmanlaşmak istedikleri alana göre, çeviri sürecini ve bu sürecin koşullarını daha yakından tanımlarına yardımcı olmak için ve orta derecedeki çeviri işlerinde yeterliliklerini ortaya koymak üzere 7. ve 8. yarıyıllarda aldıkları iki dersten sonuncusudur.	8
Ü10	S	Translation Project for Official Texts and Documents	İçeriğe ulaşamıyor	Comparative research for translation purposes on the discourse, terminology and style used in official texts and documents of various international institutions. The design, implementation and completion of a translation project cycle individually and in groups to enhance project management and translation team skills.	8
Ü11	S	Introduction to Project Management	Bu dersin amacı, öğrencilerin proje yönetimi hakkında temel düzeyde bilgi edinmesini ve basit bir çeviri projesini yürütebilecek bilgi ve donanımına sahip olmasını sağlamaktır.	Öğrenciler çeviri projesini yürütürken kullanacakları gereçler hakkında bilgi sahibi olurken, projenin tamamlanabilmesi için gereken adımları öğrenir.	4
	S	Translation Quality Standards	Ders, öğrencileri uluslararası çeviri kalite standartlarına uygun bir şekilde çeviri projeleri yürütebilecek yetkinliğe ulaştırmayı amaçlar.	Ders, öğrenciye çeviride kalite standartlarını tanıtır.	6
	S	Translation Project Management	Bu dersin amacı, çeviri proje yönetimi sürecinde yer alan süreçleri tanıtmak, öğrencilere bir çeviri projesi yönetimini gerçekleştirecek bilgi ve donanımı sunmaktır.	Bu derste proje yönetimi için kullanılan programlar, çeviri projesinin aşamaları ve tarafları hakkında bilgi verilir.	7

	S	Editing and Proofreading	Dersin amacı öğrencilerin, içerik, teknik kalite, belirlenen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluk yönünden çeviri metinleri kontrol etmelerini ve hataları bulup düzeltmelerini; çeviri metni okur kitlesine ve amacına göre düzenlemelerini sağlamaktır.	Bu derste öğrencilere, özellikle çeviri metinlerin oluşturulmasında netlik, doğruluk, bütünlük ve tutarlılığın sağlanmasına yönelik beceriler anlatılarak ve uygulama yoluyla kazandırılır. Böylece öğrencilerin hem kendi çevirdikleri hem de başkaları tarafından çevrilen metinlerin düzeltmelerini yapmaları sağlanır.	6
	S	Translation and Project Management	Çeviri proje yönetiminde üretkenliği arttıran teknolojileri tanıtmak ve çeviri proje yönetiminde ileri düzeyde yetkinlik kazandırmak	Küresel çeviri sektöründeki temel proje yönetim becerisi, farklı projelerde izlenecek proje yönetim süreçleri, bilgisayar destekli çeviri ve proje yönetim araçlarının etkin kullanımı	7
	S	Localization and Project Management	Bu dersin amacı öğrencilerin yerelleştirme proje yönetimi ile ilgili önemli kavramları öğrenmeleri ve yerelleştirme projesi adımlarını yönetebilecek düzeye gelmeleri için gereken bilgi ve donanımı sağlamaktır.	Bu derste öğrenciler bir projede yer alan taraflar hakkında bilgi sahibi olacak, proje ekibinde yer alan kişilerin rolleri ve görevlerini tanımlayabileceklerdir. Projede iletişimin nasıl olması gerektiğine, teknik bilgiyi nasıl edineceklerine ve süreci nasıl yöneteceklerine dair bilgi sahibi olacaklardır. Yerelleştirme projesi oluşturarak uluslararası projelerde bütçe ve zaman planlamasını yapmak için yerelleştirme gereçlerini kullanacaklardır.	8
Ü12	Z	Proofreading and Editing	Bu dersin amacı öğrencilere yakın okuma ve düzeltme yöntemlerini ve art alan bilgisini kullanma becerisini kazandırmaktır. Düzeltme yapılacak metnin, dil düzlemi, metin türü ve çeviri gerçekliği çerçevesinde ele alınması esastır.	Bu ders yakın okuma ve düzeltme yöntemleri ve stratejilerine odaklanır. Düzeltme yapılacak metinler çeviriye kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar çerçevesinde ele alınır. Farklı metin türleri, farklı hedef kitle beklentileri, stratejiler, çeviri durumları ve görevleri bağlamında sınıfta incelenir ve düzeltilir.	4

	S	Pre-Editing and Post-Editing	Bu dersin amacı öğrencilere makine çevirisi öncesi düzenleme ve makine çevirisinin düzenlenmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.	Bu ders makine çevirisi öncesi ve sonrası düzenleme tekniklerini ve becerilerini, makine çevirisine yönelik kalite yönetimi ve hata analizini ve kontrollü dil araçlarına yönelik temel bilgileri içermektedir.	7
	Z	Translation Project Management	Bu dersin amacı öğrencilere çeviri proje yönetiminin temel kavram ve süreçlerini tanıtmaktır.	Bu ders çeviri proje yönetimi için gereken temel bilgi ve becerileri içermektedir.	7
	S	Professional Translation Standards and Practices	Bu dersin amacı, geleceğin çevirmenleri olan öğrencilerin işveren ve çeviri talep eden kişi/kurumlara karşı ve ilgililerin çevirmenlere karşı hukuki ve etik sorumluluklarının bilgisini edinmesine katkı sağlamak; çeviri sürecine dahil olan tarafların hakları ve karşılıklı yükümlülükleri konusunda farkındalığı artırma ve çeviri standartları konusunda bilgi vermektir.	Çeviri kalitesinin ölçme, değerlendirme ve akreditasyonunda kullanılan dökümanların çözümlenmesi ve tartışılması, standartları belirleyen kurumların verdiği hizmetler; kalite yönetimi bilgi ve yöntemleri ve çeviri sektörüne özgü olarak geliştirilmiş kalite standartları.	8
Ü13	S	Öğrenci Grup Projesi I	içeriğe ulaşamıyor	Çeviri eğitimi alan öğrencilerin gerçek çeviri pratiğiyle (veya diller arası iletişim alanındaki benzeri uygulamalarla) tanışmalarını sağlamayı öngören bu seçimlik derste oluşturulan grup/gruplar kendi eğilimlerine uygun olarak belirleyecekleri belli bir çeviri (veya benzeri uygulama) projesi üzerinde işbölümü içinde çalışmaya katılarak bilgi ve becerilerini üretime dönüştürmesi beklenmektedir. Öteki derslerde başarılı ve gönüllü çalışmaya hazır olması beklenen öğrencinin bu süreçte üretilen işin hangi koşullarda ve hangi aşamalarla yaşandığını görmesi ve ortaya çıkan ürünü projenin amaçları doğrultusunda değerlendirerek kendi iş üretme kapasitesini ölçmesi amaçlanmaktadır.	3
	S	Öğrenci Grup Projesi II	içeriğe ulaşamıyor	Çeviri eğitimi alan öğrencilerin gerçek çeviri pratiğiyle (veya diller arası iletişim alanındaki benzeri uygulamalarla) tanışmalarını sağlamayı	4

				öngören bu seçimlik derste oluşturulan grup/gruplar kendi eğilimlerine uygun olarak belirleyecekleri belli bir çeviri (veya benzeri uygulama) projesi üzerinde işbölümü içinde çalışmaya katılarak bilgi ve becerilerini üretime dönüştürmesi beklenmektedir. Öteki derslerde başarılı ve gönüllü çalışmaya hazır olması beklenen öğrencinin bu süreçte üretilen işin hangi koşullarda ve hangi aşamalarla yaşandığını görmesi ve ortaya çıkan ürünü projenin amaçları doğrultusunda değerlendirerek kendi iş üretme kapasitesini ölçmesi amaçlanmaktadır.	
Ü14		Proofreading and Editing	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor	
Ü15	S	Öğrenci Grup Projesi I	Öğrencilerin grup oluşturarak bir proje çerçevesinde birlikte çalışmalarını, işbirliği yapmasını, sorumluluk üstlenmesini, projenin gerektirdiği terim çalışmasını yapmasını, ortak terimce oluşturmayı amaçlamaktadır	Öğrencilerin Grup olarak bir projede birlikte çalışmasını öngören bu derste çeviri ve arka plan bilgisinin edinilmesi modülleri paralel olarak yürütülmekte ve sonunda bir projede ortaya konulmaktadır.	3
	Z	Proje	Öğrencilere bir çeviri projesinin kapsadığı iş süreçlerini, görev alan eyleyenleri (aktörleri) ve bunların rollerini tanıtmak ve bir çeviri projesinde çeşitli roller üstlenmelerini sağlayacak beceriler geliştirmelerine katkıda bulunmak.	Proje yönetimi, terminoloji yönetimi, biçem kılavuzu hazırlama ve kullanma, etkili araştırma yapma, çeviri, kontrol, kalite yönetimi, çeviriyle ilgili standartlar.	5

	Z	Proje (Seminer)	Bu dersin amacı öğrencilerin mezuniyet öncesi bir çeviri işini kendi başlarına tamamlamalarını sağlayacak donanımı kazanıp kazanmadıklarını uygulama ile gözlemlemektedir. Bu nedenle öğrencilerin kendi istedikleri bir alanda daha önce çevrilmemiş bir metni çevirmeleri ve ilk dönem sonuna kadar çevirilerini tamamlamaları hedeflenir. Bu sırada, çeviri süreçlerini ve kararlarını nasıl betimleyip tanımlayabileceklerini öğretmek birincil amaçtır.	Çeviri projesi hazırlama, Çevrilecek metni seçme ölçütleri, Kaynak metni ve işlevini tanımlama, Çeviri skoposunu tanımlama, Çeviri süreci öncesi: Çeviri amaçlı metin çözümlemesi, Süreç öncesi araştırma konuları ve yöntemleri, Başvuru kaynakları, metin gelenekleri, tür alan ve koşut metin araştırması, Çeviri sürecini betimleme, süreç ve kararlarla ilgili farkındalık geliştirme, Çeviri kararlarını sorgulama, Çeviri sorunlarını saptama, Çeviri çalışmasının raporlandırılması	8
Ü16	S	Graduation Project II	içeriğe ulaşamıyor	Through the Graduation Project, students are expected to exhibit and use the skills they acquired in Fundamental Texts of Western Literature I -II, Literary Translation and Semiotics of Translation classes. Students are expected to translate a literary work consisting of at least 10000 words and write about this translation process and experience.	8
	Z	Graduation Project in Interpretation	içeriğe ulaşamıyor	Students will prepare a project in interpretation under the supervision of a faculty member. The project may consist of an English-Turkish and/or Turkish-English translation of a recorded conference text, or a text on interpretation, or a scholarly research project on a topic related to interpretation.	8

	S	Proofreading and Editing	İçeriğe ulaşamıyor	The objective of this course is to introduce the basic knowledge and principles of proofreading and editing in Turkish and English languages. Theoretically, the course covers basic pre-production, editorial and design stages of the publishing processes. Along with the theoretical aspect of editing and publication, the course also involves proofreading, revising, copy-editing and editing practices in Turkish. Students are expected to develop a basic understanding of the nature of relations between language, translation and publishing so that they can make more reliable decisions throughout their translational and editorial practices.	7/8
	S	Project Management for Translators	İçeriğe ulaşamıyor	This course consists of three modules which allow students acquire basic command of project management for language industry. First module covers basic concepts of project and project management. The second one allows students to focus on the dynamics of translation and localization projects as well as the theoretical approach towards translation and localization project managements. The last module consists of brief information regarding industry standards focusing on project management. For both of the last modules, students work on sample case studies; i.e. best practice and worst case scenarios.	7
Ü17	S	Metin Düzeltme ve Yayına Hazırlama	Bu ders çevirilmiş ya da herhangi bir dilde üretilmiş metinlerin baskıdan/iş tesliminden önce tashih ve redaksiyon gibi süreçlerinin öğrenciye tanıtılmasını amaçlamaktadır.	Bu ders, çevirilmiş metinlerin çeviri kalitesi bakımından değerlendirilmesi, tashih ve redaksiyon süreçleri sonunda metni yayına hazırlama konusunda bilgilendirmek amacıyla tasarlanmıştır.	7/8

	S	Çeviri Projesi	Öğrencilere İngilizce ya da Türkçe edebi ya da teknik bir metni bağımsız olarak hedef dile çevirmeleri için gerekli bilgi ve deneyimi kazandırmak amaçlanmaktadır.	Bu ders, öğrencilerin bağımsız olarak çalıştığı; ancak, öğretim elemanlarının gözetimi altında seçtikleri bir metni çevirip çevirilerini zamanında teslim ederek dönüt almak için öğretmenleriyle görüşme sorumluluğunu aldıkları kişisel bir çalışmadır. Öğrencilerden metin çevirisinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara buldukları çözümlerini anlattıkları, çeviri sürecine dair bir metin yazmaları beklenir.	7/8
Ü18		-			
Ü19	S	Çeviride Düzeltme ve Son Okuma	Bu dersin temel amacı öğrencilere gerek kendi çevirdikleri metinleri gerek başkaları tarafından yazılan/çevrilen metinlere düzeltmeleri konusunda bilgi vermek ve beceri kazandırmaktır.	Derste, metin düzeltme, son okuma, yeniden kaleme alma, düzeltme şekilleri gibi çeşitli konular ele alınacaktır ve ders sırasında belirli düzeltme teknikleri uygulamalı olarak örnek metin üzerinde uygulanacaktır.	6
	Z	Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (ING-TR)	Bu ders kapsamında son sınıf İngilizce Mütercim Tercümanlık Ana Bilim Dalı öğrencilerinin öğretim üyesi rehberliğinde İngilizce'den Türkçe'ye çeviri yapabileceği bir proje üzerine yoğun bir şekilde çalışması beklenmektedir.	Öğrencilerin belirlediği alanda İngilizceden Türkçeye çeviri	7
	Z	Çeviri Projesi Bitirme Ödevi (TR-ING)	Öğrencilerin kendi belirledikleri alanda çeviri yapma konusunda uzmanlaşmaları için gerekli deneyimin kazandırılması amaçlanmıştır.	Öğrencilerin belirlediği alanda Türkçeden İngilizceye çeviri	8
Ü20	Z	Düzeltilenlik ve Son Okuma	Öğrencilere çeviri sürecinde bilgisayar destekli çeviri araçları ve makine çevirisi gibi günümüz teknolojilerini nasıl kullanabileceklerini öğretmek.	Çeviri teknolojileri.	6
	Z	Mezuniyet Projesi I	Öğrencilerin dört yıllık eğitim süresi boyunca edindiği bilgileri terimce ya da bir yapıt çevirisi yaparak uygulamalarını, belli bir alanda araştırma yapmalarını, uzmanlık alanında	Belge araştırma. Terimce hazırlama ya da çeviri çalışması	7

			sözlükçe hazırlamak ya da yazınsal metnin çevirisini yapabilmelerini sağlamak.		
	Z	Mezuniyet Projesi II	Öğrencilerin dört yıllık eğitim süresi boyunca edindiği bilgileri terimce ya da bir yapıt çevirisi yaparak uygulamalarını, belli bir alanda araştırma yapmalarını, uzmanlık alanında sözlükçe hazırlamak ya da yazınsal metnin çevirisini yapabilmelerini sağlamak.	Belge araştırma. Terimce hazırlama ya da çeviri çalışması.	8
Ü21	Z	Yayıncılık ve Editörlük	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor	8
Ü22		-			
Ü23	Z	Çeviri Projesi I	Öğrenciler, lisans eğitimi boyunca öğrendikleri çeviri kuram ve uygulamalarını iç içe deneyimleme fırsatını yakalamaları için bir proje konusu üzerine çalışmaları için yönlendirilirler ve böylece bitirme tezi muadili bir araştırma projesi sunarak alan bilgilerini sentezleyip sergileyebildiklerini kanıtlarlar	Öğrencilerin daha önce edindikleri çeviri kuram ve yöntemlerini temel alarak farklı alanlarda çeviri projesi yapmaları, yaptıkları projenin türü, içeriği, yöntemi ve kapsamına bağlı olarak, tamamladıkları projelerini düzenli olarak hazırlanmış dosya(lar) içinde bütünlüklü olarak sunmaları ya da teslim etmeleri istenir. Öğrenci proje çalışması bağlamında yazılı veya sözlü çeviri alanından proje konusu tercih edebilir, bölüm öğretim elemanlarının tavsiye, öneri ve yönlendirmesiyle verdiği danışmanlık hizmeti doğrultusunda, proje yazılı olarak hazırlanıp ilgili danışmana teslim edilir. Danışman öğretim elemanı öğrencinin proje çalışmasını notlandırır ve bölüme teslim eder	7

	Z	Çeviri Projesi II	Öğrenciler, lisans eğitimi boyunca öğrendikleri çeviri kuram ve uygulamalarını iç içe deneyimleme fırsatını yakalamaları için bir proje konusu üzerine çalışmaları için yönlendirilirler ve böylece bitirme tezi muadili bir araştırma projesi sunarak alan bilgilerini sentezleyip sergileyebildiklerini kanıtlarlar	Öğrencilerin daha önce edindikleri çeviri kuram ve yöntemlerini temel alarak farklı alanlarda çeviri projesi yapmaları, yaptıkları projenin türü, içeriği, yöntemi ve kapsamına bağlı olarak, tamamladıkları projelerini düzenli olarak hazırlanmış dosya(lar) içinde bütünlüklü olarak sunmaları ya da teslim etmeleri istenir. Öğrenci proje çalışması bağlamında yazılı veya sözlü çeviri alanından proje konusu tercih edebilir, bölüm öğretim elemanlarının tavsiye, öneri ve yönlendirmesiyle verdiği danışmanlık hizmeti doğrultusunda, proje yazılı olarak hazırlanıp ilgili danışmana teslim edilir. Danışman öğretim elemanı öğrencinin proje çalışmasını notlandırır ve bölüme teslim eder	8
Ü24	S	Metin Düzenleme ve Son Okuma	Bu dersin amacı, çevirmenlere ve metin yazarlarına metin üretimi sonrasında ihtiyaç duyulan metin düzenleme ve son okuma yetilerini kazandırmaktır.	Düzenleme ve son okuma nedir, yazım sürecinde hangi noktalarda bulunurlar, ne gibi etkenlere göre değişkenlik gösterirler sorularına cevap aranacaktır. Bununla birlikte, metin türleri, doküman yapıları ve paragraf kullanımı gibi yapısal özellikler, hedef kitlenin beklentilerine yönelik metin oluşturma, metnin tonunun, cümle yapısını kullanılan listeleri, imla kurallarını beklentiler doğrultusunda kullanma gibi ifadeye yönelik alıştırmalar da yapılacaktır. Son okuma işinin gerektirdiği tutarlılık bağlamında ise dilin sürekli değişen yapısı, yazım kılavuzları ve kişisel tercih pratikleri, başlıklar, büyük harf kullanımı gibi değişkenlere göre yürütülecektir. Tutarlılık bağlamında ise son okumanın ve düzenlemenin neden her zaman kolay olmadığı, imla, bilgisayar ortamında imla kullanımı, kesme işaretleri, ayraçlar, metin boşlukları ve numaralandırma gibi konular ele alınacaktır.	4

	Z	Çeviri Projesi (önkoşul: Çeviri Teknolojileri)	Bu ders, çevirmen adaylarının akademik çeviri eğitimi kapsamında edindikleri bilgi ve becerileri uygulamaya aktarabilmesi için tasarlanmıştır. Dönem boyunca sürecek çeviri projesi aracılığıyla, öğrenciler gerçek bir çevirisi projesi sürecini deneyimleyerek öğrenirler.	Bu ders kapsamında; öğrencilerin, önceki yıllarda irdelenen kuramsal bilgiler ve uygulama çalışmalarında kazanılan deneyim ışığında, kendi belirledikleri bir konuda bir dönem sürecek bir takım çalışması yürütmeleri beklenir.	8
Ü25	S	Çeviri Projesi (önkoşul: YÇG I/YÇGII)	Dersin amacı, öğrencinin çeşitli zorluklar içeren bir edebiyat metnini veya sosyal bilimler metnini uygun stratejilerle çevirip çeviri stratejilerini gerekçelendiren bir kuramsal üstmetin yazarak program boyunca edindiği uygulamalı ve kuramsal bilgi ve becerileri uygulamasına fırsat sağlamaktır.	içeriğe ulaşamıyor	7
	S	Çeviri Editörlüğü (önkoşul: YÇG I/YÇGII)	Bu ders, öğrencilere, çeviri bir metnin, çevirmenin elinden çıktıktan sonra geçtiği aşamaları anlatmayı ve öğrencilerin bu aşamalara ilişkin bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.	Bu ders, çevirilerin yayına hazırlanması sürecini işleyen bir derstir. Öğrencilere, çevrilmiş bir metnin yayınlanmadan önce hangi aşamalardan geçtiği anlatılır ve bu aşamalarla ilgili uygulamalar yapılır. Başkası tarafından yapılmış bir çevirinin nasıl düzeltileceği tartışılır ve bu konuda farklı metin türleri üzerinde uygulamalar yapılır. Ayrıca yayına hazırlama ve okura sunuş aşamaları da ders kapsamında ele alınır.	8
Ü26		-			
Ü27	Z	Yazılı Çeviri Projesi	Bu dersi alan öğrencilerin, seçtikleri bir alanda orta zorluktaki bir çeviri projesi çalışmasını nasıl şekillendireceklerini tasarlamaları beklenmektedir. Akademik Yazma - Önceki dönemlerde yapılan proje çalışmalarının incelenmesi, eleştirilmesi - Öğrencilerin ders kapsamında edindikleri bilgiler ışığında bir proje taslağı geliştirmeleri Çeviri Projesi dersi, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin uzmanlaşmak istedikleri alana göre, bu alandaki gerçek çeviri sürecini ve	içeriğe ulaşamıyor	8

			bu sürecin koşullarını daha yakından tanımalarına yardımcı olmak için ve orta derecedeki çeviri işlerinde yeterliliklerini ortaya koymak üzere 8. yarıyılıda aldıkları bir derstir. 8. yarıyılın sonunda (Araştırma ve Projelendirme dersi) öğrenciler bu alanda kapsamlı bir proje yapmış olmalıdırlar. Proje dersi 8. yarıyılıda bu amaca yönelik incelemeyi kapsar. Proje derste yapılan çalışma, öğrencinin bu konuda kendisinden beklenenleri anlaması ve kendi uygulamasını nasıl sürdüreceğine ilişkin bilgileri edinmesi üzerinedir. Bu bağlamda daha önceki dönemlerde yapılmış çalışmaların incelenmesi ve bunların tanımlanması, eleştirilmesi, öğrencinin kendi çalışmasına hazırlık olması amacıyla bu dersin içeriğinde yer alır. Ders 2si teorik ve diğer 2si de uygulama olmak üzere toplam 4 saatten oluşmaktadır.		
Ü28	Z	Çeviri Projesi Yönetimi	içeriğe ulaşamıyor	içeriğe ulaşamıyor	5
Ü29		-			
Ü30	Z	Çevirmenler için Proje Yönetimi I	Öğrenciler çeviri alanında farklı konularda proje yapıp, hem çeviri alanında hem de yazma alanında geliştirmek	Proje geliştirme ve döngüsünün öğretilmesi. Öğrenciler farklı konularda danışmanları eşliğinde projeler hazırlayacaktır.	7
	Z	Çevirmenler için Proje Yönetimi I	Öğrencilere farklı alanlarda proje hazırlamayı öğretmek	Proje geliştirme ve proje döngüsünün öğretilmesi. Öğrenci Çevirinin farklı alanlarında proje hazırlar.	8
Ü31	S	Çeviride Kalite Standartları	Çeviri standartları terimleri ve mevcut standartların bilgisinin kazandırılması amaçlanır.	Vasıflı ve kaliteli bir çevirinin gerçekleştirilmesi için gerekli adımlar, farklı bakış açıları ve standartların detaylı incelenmesi	7

	Z	Çeviri Projesi	Öğrencilerin verilen çeviri görevini öğrenmiş oldukları beceri ve teorik bilgiler doğrultusunda istenilen yeterlilikte tamamlayabilmeleri ve bu göreve ilişkin rapor yazmalarını sağlamak.	Öğrenciler çeviribilim alanındaki lisans derecelerini tamamlamak üzere bir çeviri projesi hazırlarlar. Bölümün uygun göreceği bir eserin tercüme edilmesi. İki kısımdan oluşan bu çalışmada, eserin tercümesi sırasında verilen kararlar, karşılaşılan zorluklar, seçilen yaklaşımın gerekçelerinin yer alacağı bir rapor hazırlanır ve tercüme edilmiş eser bir dosya halinde danışman öğretim üyesine teslim edilir.	8
	S	Çeviride Düzelti ve Son Okuma	Öğrencilere çeviride son okuma için gerekli becerilerin kazandırılması amaçlanır.	Çeviri ve kaynak metinlerin düzeltilmesi (redaksiyon) ve son okuma uygulamaları	8
Ü32		-			
Ü33		-			

Tablo 4: Alternatif Değerlendirme Dersleri Amaç ve İçerikler

EK 5- Tez Sözlükçesi

editing and proofreading	Düzenleme ve son okuma
review	gözden geçirme
revise	düzeltme
technical writer	teknik metin yazarı
TOTA (Translation Oriented Text Analysis)	Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi
translation assessment	ölçme-değerlendirme (eğitimde)
translation criticism	çeviri eleştirisi
quality assessment	kalite değerlendirme
quality control	kalite kontrol
quality management	kalite yönetimi

ÖZGEÇMİŞ

Tutku ÖNCÜ YILMAZ, 2009 yılında tam burslu olarak başladığı Yaşar Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünden 2013 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Yüksek Lisans Programı'nda eğitim almaya ve Yaşar Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 2016 yılında “Akademik Çeviri Eğitimi Bağlamında Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi Dersi” yüksek lisans tezi ile mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Doktora Programı'nda eğitimine başlamıştır. 2019 yılından itibaren Manisa Celal Bayar Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünde çalışmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunda Çokkültürlülük ve Çevirmenler ve Avrupa Birliği Müktesebatı Çevirisi Projelerinde görev almıştır. Çeviri eğitimi, çeviri amaçlı metin çözümlemesi, çeviri tarihi, çeviri değerlendirme gibi alanlarda çalışmaları bulunmaktadır.